

Forfatter: Christian Ludvig Nicolai Mynster, 1820-1883

Titel: Breve fra J.P. Mynster

Citation: Christian Ludvig Nicolai Mynster, 1820-1883: "Breve fra J.P. Mynster", i *Breve fra J.P. Mynster*, Gyldendalske Baghaudling (F. Hegel), s. I. Onlineudgave fra Danmarks Breve: <https://tekster.kb.dk/text/letters-001991707-000-root.pdf> (tilgået 24. april 2024)

Anvendt udgave: Breve fra J.P. Mynster

Ophavsret: Materialet er fri af ophavsret. Du kan kopiere, ændre, distribuere eller fremføre værket, også til kommercielle formål, uden at bede om tilladelse. Husk altid at kreditere ophavsmanden.

[Læs Public Domain-erklæringen](#)

Breve

fra

J. P. Mynster.

Kjøbenhavn.

Forlagt af den Gyldendalske Baghaudling (F. Hegel).

Thieles Bogtrykkeri.

1860. s. II

s. III „Mynsters Meddelelser“ er der paa forskjellige Steder Tale om Breve, som han, efter et i hans seneste Aar foretaget Giennemsyn, hvorved han har tilintetgjort Meget, har ladet ligge til sine Efterladte; det er deels Andres Breve til ham, deels hans egne, som han efter Vedkommendes Død havde erholdt tilbage. Disse sidste, der først maatte vække hans Nærmestes Interesse, bestaae af 2 større Samlinger, begge fra de Aar, da han var Præst i Spiellerup, til hans Broder (O. H. Mynster) og til Fru Rahbek, desuden af nogle faa Blade fra en senere Tid, til Brøndsted. Paa de Steder i „Medd.“, hvor han omtaler hine Samlinger, yttre han sig vistnok meget beskedent om deres Værd; men han antyder dog, at der maaskee kunde findes Noget i dette, som i det øvrige Henlagte, der var af almindelig Interesse. At han har overladt dem, til hvilke han har skienket sine Papirer, at dømme herom efter deres bedste Skiønnende, fremgaaer ogsaa tydeligt af flere mundtlige Yttringer, som erindres *).

s. IV Til det Forsøg, jeg har gjort, er jeg ikke blot bleven tilskyndet af min egen Tilbøielighed og af den Glæde, jeg har følt ved disse Efterladenskaber; men jeg er ogsaa opmuntret dertil af flere Mænd, hvis Ønske jeg maatte tillægge megen Vægt, og som meente, at en Samling af Breve fra min Fader ingenlunde var gjort overflødig ved hans Selvbiographie. Da imidlertid de henlagte Breve kun give Billedet af et forholdsvis kort Tidsrum af hans Liv — som dog rigtignok var det, hvori hans eensomme Stilling meest maatte opfordre ham til at udtale sig i Breve — syntes det værdt at forsøge, om der ikke ogsaa fra andre Tider kunde tilveiebringes Udtalelser, der tillode paa lignende Maade at følge med Gangen i hans øvrige Liv. Jeg har derfor henvendt mig til Saadanne, om hvilke jeg havde Grund til at vente, at de vare i Besiddelse af Bidrag hertil af lidt mere end øieblikkelig Betydning, og jeg har ogsaa fundet velvillig Imødekommen. Men da Meningerne om, hvorvidt Breve bør opbevares, ere saa høist forskjellige, er min Forventning dog i ikke faa Tilfælde bleven skuffet. Saaledes har jeg Intet kunnet erholde fra min Faders tidligere Ungdom; hvad der fra denne Tid kunde have egnet sig til Meddelelse, er ikke opbevaret. Det Samme gælder om et temmelig stort Antal Breve fra senere Aar, hvori han havde udtalt sig om theologiske og kirkelige Gienstande til forskjellige af sine Venner; de ere, tildeels efter Modtagernes egen Bestemmelse om næsten Alt, hvad der fandtes efter dem, tilintetgjorte. Den Samling, der er fremkommen, er saaledes hverken i udvortes eller indvortes Henseende saa omfattende, som den kunde være bleven.

s. VI de ældre Breve findes den samme, nu forældede Retskrivning, som i den oprindelige Udgave af Forf.'s Prædikener fra 1810. Jeg har ofte været i Tvivl, om det ikke var rigtigere at giengive disse Breve i hans senere, mere bekiendte Skrivemaade; men da dog ogsaa Stilen og Vendingerne ikke saa ganske lidet bære Præg af den ældre Tid, er det stedse forekommet mig, som om den gammeldags Retskrivning stemte bedst hermed, og burde beholdes. Det vil vel ogsaa kun være i Begyndelsen, at det Uvante ved Bogstaverne muligt kan bortdrage Læsernes Opmærksomhed noget fra Indholdet. — Ligesom de tidligste Breve i denne Henseende have enkelte Forskielligheder fra de andre, saaledes begyndte Forf. henimod Slutningen af det omtalte Tidsrum (omtrent imod Midten af Aaret 1811) i et og andet Punkt at antage den nyere Skrivemaade.

I Anordningen har jeg stundom noget afvejet fra Tidsfølgen, fordi andre Hensyn forekom mig vigtigere, og Tidspunktet mere ligegyldigt. Navnlig har jeg troet, at de større Rækker af Breve til den Samme, naar ikke altfor lang Tid laae imellem, helst burde meddeles i Sammenhæng. Saaledes burde ogsaa efter min Følelse Brevene til Fru Rahbek være de sidste i den første Afdeling, uagtet endeel af dem i Tiden vare de første.

Hvor en „Brevvexling“ kan tilveiebringes, fremkommer der vistnok større Liv og Mangfoldighed, end Brevene fra en Enkelt kunne have, selv om de ikke mangle Afvexling i Indhold og Tone; jeg har derfor paa nogle Steder, hvor det kunde skee uden at forstyrre den Plan, jeg i det Hele fulgte, medtaget Et og Andet af Andres Breve, som stod i Forbindelses. vimed de her meddeelte. Mange ville vistnok finde, at Dette er skeet for sparsomt. Men de Breve fra Andre, som min Fader har ladet ligge, ere ikke i de Tilfælde, hvor det vilde have meest Interesse, de, der svare til hans egne, — navnlig ikke de tidligere, om hvilke der meest kunde være Tale. Flere af de Breve fra Fru Rahbek, som man efter hans egne Yttringer helst vilde læse, ere ikke blandt dem, der forefindes. Ligeledes staaer ikke eet af de Breve fra Brøndsted, som ere opbevarede, i noget Forhold til de her optagne til ham; de ere alle fra andre Aar og om ganske andre Emner. Saadanne Breve — og Andres, om hvilke det Samme gælder — vilde neppe her have været paa rette Sted, og jeg tør troe, at jeg har gjort rettest i, ved denne Leilighed ikke at gaae videre, men at begrændse Foretagendet, saaledes

som jeg har gjort det.

Kjøbenhavn, 20de November 1860.

C. L. N. Mynster.

s. viiIndhold

Side.

1805-1812 3-120.

1816-1834 123-168.

1835-1854 171-234.

s. viii

s. iTil

O. H. Mynster^{*)}. s. 2

s. 3

Spiellerup, 11te August 1806.

Min gode Broder!

Du veed altsaa, at jeg i Fredags blev eene, og skiøndt man vel undertiden længes efter Eensomhed, saa føler man det dog, naar man med Eet kommer ind i den. Imidlertid fremkaldte jeg ufortøvet alle de Ideer, Planer og Bestræbelser, som pleje at følge mig, men er som sædvanlig lykkeligere i de to første, end i de sidste. Jeg har Stumper af Planer nok i Hovedet baade til Tragedier, Komedier, Fortællinger og mindre Digte, ogsaa til en Pastoral-Theologie og til et Skrivt om Pædagogiken; men da der for Tiiden Intet udføres, saa er det, da jeg ikke just mangler Fliid, klart, at det for Tiiden heller ikke skal udføres, og hengiver jeg mig da deri, efterdi det ikke kan være anderledes. Egentlig mangler jeg den „Anregung“, som Omgang med forstkiellige Mennesker bringer med sig, og naar man — som jeg nu maatte forlade Dig for at gjøre — i 2 Timer har snakket med 12 Bønder om Tiende og besørget dem opvartede med Brændeviin og Øll, saa har man derved ikke profiteret mange bedre Ideer. I Mangel af at kunne skrive, læser jeg endeel, rigtignok mangeslags, men dog henhørende for det meeste til min Kram, hvilken da til Lykke er saa stor og omfattende, at jeg dertil kan henføre næsten Alt, hvad jeg bekymrer mig om at viide. Uagtet jeg derved vel efterhaanden faaer endeel ret gode Kundskaber, saa er jeg dog bange, at jeg ikke bliver saa lærd, som jeg gierne vilde være, deels fordi ordentlig Lærdom (ikke blot Erudition) koster megens. 4Tiid at vinde, deels fordi jeg tillige er Poet, hvilken Egenskab kræver sin egen Tiid, ogsaa fordi jeg mangler fast Hukommelse, og formedelst forsømt Opdragelse ikke har elementa cognitionis noksom paa rede Haand. Jeg kan ikke for meget formane Dig og alle Andre, som have Børn, dog at lade dem i deres Ungdom lære saa mange Elementer, som de kunne overkomme, og fornemmelig lære dem ret tilgavns; man savner dem siden saa meget, og lærer dem vanskelig. — Uagtet disse mine personlige Hindringer, og de, som ethvert Embeds-Forhold bringer med sig, arbejder jeg dog ufortrøden videre, og troer intet Øjeblik paa hvad man siger, at der er en Tiid i Livet, da Charakter og Hoved ere blevne omtrent hvad de blive. Jeg er endnu saa ung som nogensinde, og ligesaa deeltagelig for Alt, endog det mig Nheste; og uagtet jeg ikke haaber at have levet forgiæves, altsaa haaber at have vundet nogen indvortes Consistents, saa synes mine Ledemod mig dog endnu bøjelige nok til at antage alleslags Former. At faae udført endog kun det Vigtigste af hvad jeg har for, kan jeg vel efter Rimelighed ikke vente, men haaber det desuagtet; og da saa Meget interesserer mig, har jeg den Tilliid, aldrig i nogen længere Tiid af mit Liv at komme til at kiede mig, som jeg da virkelig, endog i min nuværende saa monotone Stilling, meget sjelden kieder mig.

1*

Mine Hviiletimers Lecture er i disse Dage „Gleims &c. Breve“, som, jo længere jeg kommer ind i dem, interessere mig meere, nemlig især Heinses, og især de til Jacobi; han var dog et meget udmærket Menneske, fuld af Ild og Aand (om end ikke ganske af den hellig Aand). Gleims' ere kun en godmodig gammel Mands Radotage, og Joh. Müllers ere hidtil ikke betydelige. Naar han skriver Fransk, bliver han selv fransk, og her er Intet at ligne ved hans Breve til Bonstetten. Jeg seer ellers, at han først ikke kunde finde sig i, at Friederike Brun havde udgivet de sidste uden at spørge ham derom, uagtet han kun vanskelig misbilliger Noget af hvad „die herrliche Frau“ gjør. Endlich hat er sich darin ergeben.

s. 5Min øvrige Lecture interesserer Dig ikke, heller ikke kan jeg faae Tiid til at skrive meere, da Brevet skal bort. Hils Din Kone særdeles venligen, — jeg holder virkelig meget af hende, og agter hende meget. — Dig

beder jeg endnu og formaner, at Du ikke bander hverken Dig, eller mig, eller Nogen, eller Noget. Res humanas non detestari, sed intelligere. Nemlig: vee den, ved hvilken Forargelser komme, men det er nødvendigt at de komme. Det Onde er ondt, men kun derved fødes, uddannes og moednes det Gode, og uagtet og ved det Onde voxer Alting en guddommelig Væxt. — langsommere eller snarere, men sikkert. Og alle Ting tjene dem til Gode, som frygte Gud.

Jeg elsker Dig af mit inderste Hjerte, ønsker Dig alt mueligt Godt, og mig, at jeg boede Dig nær.

Din
J. P. M.

Kan Du huske at faae Schleiermachers „Weihnachtsfeyer" til mig hos Brummer, saa gjør Du mig en Fornøjelse, og, hvis Bogen duer Noget, Gavn.

s. 5

Spiellerup, 5te Septbr. 1806

Min gode Broder!

Ret megen Tak for Dit sidste kiærlige Brev. I Henseende til Begyndelsen deraf anmærker jeg, at vi vist nok ved vort Kiød ere bundne til Jorden, og med vore Glæder og Sorger, og Dyder og Laster, dependente af dens Vejrligt, Electricitet, Galvanismus m. v.; men det er just det, vi ikke skal være, men gjøre os frie fra. Dersom vi ere dydigere i godt Vejr, saa er det rigtig nok Tegn til, at der er noget Godt i vor Sjæl, som virker, naar det lidt meere ubehindret kan; men det skulde virke, ogsaa naar det forhindres. — Jeg har i Dag begravet en Møllerkone, som døde fra 9 Børn, hvoraf det mindste sad i Kirken for at døbes, medens vi puttedes. Moderen ned. Det er lidt tungt at see paa, — men jeg forglemmer dette og alt andet Ondt ved at være saa flittig, som det er mig mueligt, fra Morgen til Aften, hvilket jeg i disse Dage er, og lever vel. Jeg læser Plato, i Schleyermachers fortreffelige Oversættelse, da den ej er at faae paa Græsk. Jeg undrer mig ikke over, at han er bleven kaldet „den guddommelige" lige siden han levede, men over at Folk har havt Forstand til at kalde ham saa. Dersom Du kan faae fat paa hans „Gorgias" (den staaer i 2den Deels 1ste Bind af Schl's Oversættelse), saa læs den. Det er kun en lille Bog, men hvis blotte Form styrker; Alting er klart og aabenbart, dog kræver det den meest udeelte Opmærksomhed, men bemægtiger sig den og. — Grev Antraigues har skrevet en Bog, som han kalder: traduction d'un fragment du XVIII Livre de Polybe, 3: Taler og Dissertationer over Preussens Forhold. De tre lange Taler kan man vel lade være ulæste, uagtet de indeholde meget Godt, men Slutningen burde man læse; næsten intet politisk Skrivt har Mage dertil, og det ender med en Lovtale over det politiske Had, som er Pindari Tankers høje Flugt. Hvert Ord skal vel just ikke tvinges til Anvendelse paa det Nærværende, dog giøds jeg, da jeg læste: „De Ulykker, som derefter paafaldt Syrien" (Preussen), „skulle vi fortælle i den 21de Bog af disse Historier" — thi naar Tiiden faaer fuldbragt Materien til de 3 Bøger af Historien, hvad vil saa være skeet? Og er ikke Preussen af sig selv bragt i den Forfatning, at ethvert Skridt, den kan gjøre, er æreløst? hvorfor ogsaa dens gamle Styr mænd, Hardenberg, Schulenburg, Lucchesini forlade Roeret, og Bülom arresteres. — Hils Pavels og tak ham; jeg er rørt over det Gode, han har sagt om mig, men du vil let indsee, hvor lidt han og jeg ere skikkede til at være „Aands-Fortroelige". Derfor veed jeg nok, at han er et temmelig varmt og meget ærligt Menneske. — Du siger ved „Moralitet": „tilgiv Ordet". Jeg veed nok, at du ikke misforstaaer min Meening, jeg kunde ogsaa see det af det virkelig Smigrende, Du har sagt mig; men maaskee misforstaaer Dus. 7 endnu lidt mine Ord. Jeg har just i disse Dage seet Noget, Schelling nyelig har skrevet, og hvoraf jeg vil afskrive Følgende: „Es verhält sich mit der Sittlichkeit in dem Sinn, wie sie in jenen Anpreisungen doch eigentlich verstanden wird, wie mit der Correctheit des Stils; man fodert diese, ja man sett sie voraus als die Conditio sine qua non eines trefflichen Werks; aber wie diese nicht hinreicht, auch nur den Schein eines Kunstwerks hervorzubringen, so jene auch nicht, ein wahrhaft schönes und göttliches Leben. Wer wird, sagt Plato, schönen und guten Männern Gesee geben wollen, die Wahrheit zu reden, Verträge heilig zu halten, andere nicht zu übervortheilen? — — — In diese (die Wissenschaft, die Poesie und die Kunst) sollen also die Malvolio's nicht einbrechen, die da vermeinen, weil sie tugendhaft sey'n, soll es in der Welt keine Schönheit mehr geben, keine Trefflichkeit der Natur, keine Lebendigkeit ausser ihnen und ihregleichen" *). Dette er godt sagt, skjøndt langt fra ikke udtømmende, og jeg følger endnu til, at der i den Moralitet, som „jene Anpreisungen" anpriiser (og hvortil de allerede have maattet forcere Ordet langt over sin Betydning), nemlig i de af mig omtalte Anviisninger „til at blive riig og lykkelig" maae afskiæres Meget, ofte endog deres Princip og heele Sjæl, inden Mennesket kan begynde at leve gudeligen og vel, eller at tælles iblandt de „skjønne og gode Mænd".

Du har formodentlig hørt, at og hvorledes Frue Rahbek kom til mig; derfor fortæller jeg det ikke. Hun vil ogsaa bedre kunne fortælle Dig endeel Løjer og Galskaber. Hun viiste mig ellers en Sonnet af Petrark, som jeg, aldrig har læst, men hvori jeg til min Forundring og Forskrækkelse fandt et Stykke af min „Formaning til Amor" **), næsten Linie for Linie.

s. 8 Lev vel, min Gode! jeg ønsker Dig alt mueligt Godt, elsker Dig af mit inderste Hjerte.

Din
J. P. M.

s. 8

Spiellerup, 16de Marts 1807.

Gode Broder!

Det er sagtens meere end 1, 2 eller 3 Dage siden, Du fik min sidste Seddel. Du har dog vel ikke troet, at mine Heste og Vogn havde faaet Grippe, saa de ikke kunde kiøre ? eller at de vare forvildede i det tykke Mørke, der paaaldt i Rom d. 7de Febr. Klokken halv to, halvanden Time, førend Slaget ved Eylau begyndte, og 28½ Timer før det endte? eller at de ere begravne i Sneen, som faldt i Holland d. 18de Februarii? Du troer i alle disse Tilfælde fejl, thi Sneen ligger her sjelden over en Linie tyk, og vi har det mørkest ved Midnat, og af Grippe laborere vi vel lidet, men ikke meget. — Ellers lever jeg ganske vel, skiøndt jeg ikke har Tiid og Lejlighed til at bestille ret meget. Jeg læser om Aftenen Herodot, om hvem man siger, at han beværtede Muserne, og til Løn for sin Beværtning fik af dem hver en Bog til Foræring. Det er meget interessant at læse saa gamle Fortællinger om saa gamle Ting; der staae ogsaa mange artige Krøniker, som jeg vel kiender forud, men dog gjerne læser igien. Det er dog noget ganske Andet, naar vi nu faae Lyst til at viide Noget, og da gaae op paa Kongens Bibliothek, og lade en Secretair flye os en Foliant, hvis pagina vi da citere, end naar Herodot fik Lyst at viide Noget; thi da rejste han hen til en eller anden Stad, hvor man sagde, der vidstes Beskeed derom, og der spurgte han Præsterne derom, hvilke, og sine egne Øjne, han altid citerer. Ved den nøjagtigst beregnede og strængest holdte Plan, hersker i de enkelte Fortællinger og Beretninger en vis sludderagtig Vidtløftighed, som dog er, mig i det mindste, behagelig at læse. — Jeg har ogsaa læst noget i Baco:s. 9de augmentis scientiarum ; Manden er af den fornemme Erasmiske Skole, som havde smukke, men ikke dybe Kundskaber, og Ziirlighed, men ingen Følelse. Det Interessanteste er at see, hvorledes man dengang betragtede Videnskaberne, og paa hvilket Punct oplyste, fordomsfrie og fiine Folk da stode. — Det har rørt mig, at „Oldingen" ∴ : Laud har syntes om min Paradiesgärtlein für den Herrn Bojsen *). Vi leve i saa revolutionære Tiider, at man ikke let veed, hvad der vil behage hvem; og desto bedre, thi desto mindre kan man rette, og følgelig retter man sig ikke derefter. Har Laub sagt noget Particulærere derom, saa gad jeg nok viide det.

I Trojels Satirer læser jeg om dem, der kaldes Patrioter:

Og siger mig, hvorfor? har I da Livet vovet?
Har I i Arbejd sid't, naar andre Folk har sovet?
I maae dog have gjort, i hvad det er af Godt,
For I tør tage selv det Navn af Patriot.
Men intet Saadant! Hvad? En Bog om gule Rødder,
Om Roer, Hør og Hamp, om Olden og om Nødder,
Og om jeg veed ej hvad — Ach Holberg! Juvenal!
Kan jeg vel andet troe, end Verden bliver gal?

Lev nu vel, gode Broder! Send mig Bøger, og andet Nart.

Din
J. P. M.

s. 9

Spiellerup, 14de August 1807.

Kiære Broder!

Jeg vilde i Gaar Aftes, som paa Din Geburtsdag, have skrevet Dig til; men forestil Dig den Tumult, der blev, da Sognefogden kom over til mig, for at jeg skulde læse en Ordre, s. 10han havde faaet, hvorefter vort Landeværn, som er bleven skaanet en Dag længere end Naboe-Egnens, skulde bryde op i Nat. Natten igiennem ere Lægds mændene gaaede fra Bye til Bye for at banke Folk op, og sige Vogne til; jeg har i Rat maattet staae op for at skrive Døbe-Seddel; henimod 30 Mænd ere i Morges afrejste fra Koner og Børn og fra Høsten, der just er begyndt — blandt dem baade min Avlskarl og Matthias, saa jeg i Henseende til mit Philisterie ∴ : min Høst sidder net i det, da næsten ingen Arbejdere ere at faae. I Forgaars Middags vidste intet Menneske her Andet, end at der var Fred og Tryghed, og vi betragtede vore Marker og sagde: Glæd dig, min Sjæl, thi du har Forraad til mange Aar; da med Eet en Ordre ankom, at Soldaterne skulde ind til Regimenterne, og alle Andre holde sig i Beredskab; derpaa kom først Rygtet, som undertiden ved vigtige Begivenheder gjør sig den Spørg at fornægte sin iilfærdige Natur, for at Visheden skal gjøre en meere pludselig og derfor mere æsthetisk Virkning; derpaa kom Posten, og vi saa lidt Sammenhæng. I Dag ere alle arbejdsføre Mandfolk indtil 50 Aar samlede, for at organiseres til en Kystmilice, som skal holde Strandvagt mod Fienden. Under den almindelige Forvirring og Consternation, under Koners og Mødres Flæben, under Jfr.

Ruher ikke meget elskværdige Taarer, under min Avlskarls Hylen — ikke som en hungrig Ulvs, der graader efter Bytte, men som en fejj Qvindes — under Landets og mine private Sagers mislige Forfatning, jubler og triumpherer min Sjæl, især i Dag, glad og fri, som den, der bærer alt Sit med sig. Jeg kan ikke egentlig nævne nogen enkelt Forvisning, hvorpaa min Roe og Glæde beroer; det er ikke Lyst i Farernes Tummel, thi de kalde mig ikke, det er ikke Forvisning om at Alting skal gaae fredeligt af, ikke Forvisning om lykkeligt Udfald, eller noget Saadant, men det er en Slags hellig Trods. „Und wenn die Welt voll Teufel wär', Und wollten uns gar verschlingen, So fürchten wir uns nicht so sehr, Es soll uns doch gelingen".

s. 11Dertil kommer, at jeg, siden sidst jeg skrev Dig til, har været uendelig flittig, og continueret dermed under al denne Uroe. Jeg studerer fornemmelig Pauli Breve med den største Anstrængelse og Nøjagtighed, og dersom Allarmen bliver ret tumultuøs og farlig, saa tænker jeg, jeg vil kunne skrive poetiske Ting. Saaledes har jeg sjelden haft saa megen poetisk Vigueur, som i Kjøbenhavn under den sidste engelske Kriig. Faren og Tummelen vækker alle Kræfter, og naar man da ingen anden Lejlighed har til at kiøle sit Mod, maae man skabe sig selv en Verden, hvori man kan være og giøre, hvad man ikke kan i den virkelige. Jeg læser i disse Dage en Roman, som er bleven til under lignende Omstændigheder, nemlig „Hildegard von Hohenthal" af Heinse. Han var Bibliothekar hos Churfyrsten af Main, og da de Franske forjog dem, og han var beskiæftiget med at flytte Bibliotheket, skrev han en Roman i 3 Deelee. Han forundrer sig selv i sine Breve over sin Muses besynderlige Luner, men Tingen er ganske naturlig. — Bogen er ellers langt under „Ardinghello" ; men da dog Heinse var heel igiennem, som Gleim kalder ham, „ein Feuergeist", er der nødvendigen meget Dejligt deri, og selv de mangfoldige Beskrivelser af Oper-Musikker løber jeg med Fornøjelse igiennem.

Tak Du Gode! for Dit sidste Brev. Lad mig for Alting ikke være uden Efterretninger. Skriv det Vigtigste med faa Ord, og naar Du ikke kan selv, da beed min gode Ven Jakob at føre dem i Pennen. Han kan meget gerne springe over baade Indgang og Udgang, for ikke at genere sig, naar jeg kun faaer det Væsentlige at viide. — Nu var her igien en Kone hos mig og hylede. Jeg maae dog ellers sige, at uagtet min Avlskarl er en forsagt Helt, saa har jeg derimod hos mange Andre beundret den, ikke blot Dorskhed, men virkelige Sjælsstyrke, hvormed de baade ventede Budskabet, og lod sig kalde ud af Sengen, for at gaae hen til Engelskmanden. Jeg er overbeviist, siger Johannes Müller, at dersom den gamle Død endnu er nogensteds at finde, da er det hos det tydske Landfolk.s. 12Og saaledes findes der virkelig ogsaa hos det fiællandske Landfolk, iblandt meget Pagats, og iblandt megen Nærighed, Misundelse og Fejghed, endnu megen Roe, Kraft, Troeskab, Nøjsomhed og Guds frygt. Men det kan vel være, at Tiiderne efterhaanden slapper det altsammen meere og meere, og at nogen Straf svæver over det igiennem alle Dimensioner fordærvede Folk. Fiat voluntas Dei. Jeg hilser kiærligst alle Dine, og beder Gud at tage Eder i sin milde og hellige Varetægt.

Din
J. P. M.

s. 12

Spiellerup, 16de Octobr. 1807.

Si vales bene est, ego valeo. Jeg haaber, det er sidste Gang jeg, under Engellændernes venskabelige Besøg i Siælland, aflægger Dig Rapport om, at de ikke have besøgt mig, eller tilføjet mig nogen Molest med Leverancer eller deslige, uagtet de have draget en Kreds omkring mig, over Kiøge, Ringsted, Nestved, Kallehauge og Præstøe, saa jeg ikke skal komme ret langt uden at støde paa dem. Jeg lever derfor som sædvanligt, og ret vel, og min Fliids Thermometer staaer paa „Tempereret". Jeg har blandt Andet foresat mig: nulla dies sine linea, og skiøndt jeg stundom følger Ordsproget lidt for bogstaveligt, faaer jeg dog noget bestilt efterhaanden. Nu udarbejder jeg nogle Prædikener, hvoraf jeg gjerne vilde udgive et Bind; men det seer langt ud endnu. Men om man end ikke faaer mange Volumina færdige, lærer man dog Meget, og fordøjer sine og Andres Tanker bedst ved skriftlige Udarbejdelser, og har en god Livs-Nydelse ved, efter Evne, at scribere legenda, naar man ikke har Lejlighed til at facere scribenda. — Jeg har læst den anden Deel af „Vertraute Briefe über Preussen", som er en Compilation, men af et eget Slags, nemlig af Sladder. Løst og fast, dumt Præk, ubeviiste uforskammede Beskyldninger, tossede Forslag, løgnagtiges. 13Historier, slet foredragne; omtrent som dersom Alt, hvad der er sladdret i Kjøbenhavn under disse sidste Begivenheder, var paa Prent. Men ogsaa deraf vilde man dog kunne lære Noget, og en fraværende Læser vilde finde nogle Efterretninger, som han ikke vidste.

Hils din Kone kiærligst og tak hende for sidste Brev. Hils Bangs. Skriv og befind Dig vel!

Din
J. P. M.

s. 13

Spiellerup, 5te Decbr. 1807.

Min gode Broder!

Mine Forretninger i Dag have været : at skrive en Prædiken , læse et meget godt Udtog af den helvetiske Historie i Spittler's „Staaten-Geschichte", og skrive nu dette tredie Brev. Fra i Morges Kl. 9 til nu i Aften Kl. 10 1/4 kan neppe meere end halvanden Time undtages fra dette bestandig og anstrængt fortsatte Arbejde; jeg er derfor nu træt, og Du maae tage tiltakke med et kort Brev. Paa mit Bord ligge Comines' Memoirer — indeholdende Ludvig XI.s og Carl VIII.s Historie, tilligemed en Chronique scandaleuse om den første, men i den Forstand scandaløs, siger Joh. Müller, som enhver sanddrue Historie maae være det. — Comines siger: Il faut doncques connoistre, veu^{*}) la mauvaistié des hommes, et par especial des grands, qui ne se connoissent, et qui ne croyent point qu'il soit un Dieu, qu'il est necessité que chacun Seigneur et Prince ait son contraire, pour le tenir en crainte et humilité, ou autrement nul ne pourroit vivre soub^{**}) eux, ny auprès-d'eux. — Om Aftenen læser jeg den fortreffelige Sophokles; aldrig har en dybere Strøm væltet roeligere Bølger. — Hils kiærligst Din Kone og Dine Børn.

Din
J. P. M.

s. 14

Spiellerup, 13de Febr. 1808.

Gode Broder!

Da Matthias om faa Timer begiver sig paa Vejen til Kjøbenhavn, saa er jeg pligtig at aflægge en Relation om mig selv, som bestaaer deri, at jeg lever vel, ofte endog meget vel, naar jeg har saa megen Roe, at jeg kan være saa flittig, som jeg gierne vil, ogsaa undertiden er. Derimod er det mig imod, naar jeg skal for meget ud, hvilket her paa Landet er forbunden med de lange Kiørseler og med de sildige Hjemkomster (som i Morges Kl. 2½), hvoraf da følger, at man den næste Dag ikke kan arbejde med den Attention, som ellers. Det fornøjer mig, at Du er ordentlig og flittig, thi dette giver et sundt Hjerte, hvorom min Prædiken i Morgen tildeels skal handle. Jeg har begyndt at skrive Noget, foruden mine Prædikener; ogsaa har jeg især i forrige Uge læst Meget, saasom: Suhms „Udtog", der ikke er saa flat, som Du sagde, da der virkelig staaer Meget deri, som er tjenligt til at recapitulere efter; men maaskee kunde der med de samme Ord staae Meere, dersom Vedkommende havde været lidt skarpere Mennesker. Historie-Skriverne have i seenere Tiider fordærvet sig meget ved den saakaldte pragmatiske Maneer, der, istedetfor at viise det Almindelige i det Enkelte, opløser Alt i almindelige Reflexioner, hvor der let sniiger sig falske og skiæve Ting ind, og som ere meget mindre læreriige, især for Begyndere, end man troer. Dog gielder denne Anmærkning ikke just den omtalte Bog, som jeg i mange Henseender er ret vel tilfreds med, omendskiøndt den ofte har andre Anskuelser^{*}) af Historien end jeg. — Heeren^{**}) har jeg læst et halvt Volumen af; vidtløftig og uoriginal i det Store, men maaskee med Combinatious-Gave i det Mindre, klar, jeg troer: nøjagtig, og læreriig. — Hora's „Sermoner" læsers. 15jeg om Aftenen; de ere noget maadeligere Gods, end man skulde troe, naar man ikke selv læser dem. Fordringen paa at være Poesie opgive de selv formelig; men hvad ere de da? Den borneerte, dovne Tone, hvori de ere skrevne („det forædte Sviin af Epikurs Skole" er ikke et blot Bonmot), forsødes ikke altid ved det godmodige Pasjar, de ogsaa indeholde, og ikke altid krydrer et godt Indfald de mange ganske uvittige, søgte Sviinerier. — En stor Deel Journaler har jeg løbet igiennem, og i de elendige „neue Feuerbrände" dog fundet een Perle — rigtignok ikke af noget udmærket Slags — nemlig Bankowi's „Dagbog over Glogaus Belejring". Det overgaaer langt Alt, hvad der er sagt om Kjøbenhavns, uagtet Gienstanden dog er meget mindre interessant. Det er en honnet og roelig Observators klare og nøjagtige Rapport, som ogsaa er interessant at læse formedelst Sammenligningen med Eders Trængsler, med hvilke de dog egentlig slet ikke kunne sammenlignes. Kun den sidste Dag blev kastet Bomber, ellers kun Granater; kun 5 à 6 Huse, troer jeg, brændte — „thi det var ikke Fiendens Hensigt at brænde Byen af" — kun to ukriigerske Personer omkom; derfor var ogsaa Capitulationen til Alles Forundring og ganske uventet, istedet for at Kjøbenhavns var nødvendig.

Jeg har vist nok læst meget Andet, men jeg maae slutte dette, for at komme til at slutte min Prædiken. Kassen. følger til mine Bøger, naar de komme; jeg trænger meget til Aristoteles' Rhetorik, som skal flndes deriblandt. Lev vel og hils Din Kone hjerteligst.

Tuus totus
J. P. M.

s. 15

Spiellerup, 26de Febr. 1808.

Min gode Broder!

Tak for Dine sidste tvende Breve og alle deri indeholdte Efterretninger — bliv saaledes ved! Jeg er saa plaget meds. 16Vrævl om Landeværns-Mandskabet, og med den eene forstyrrede Ordre efter den anden, at jeg neppe har Tiid at skrive Dig disse Par Ord. See derfor til at skaffe mig til Kjøbenhavn, at jeg kan blive befriet

fra det miserable Mandtals- og Døbeseddels-Skriverie, som spilder mig en saa skammelig Hob Tiid.

Formedelst det Ommeldte har jeg kun faaet lidet bestilt i denne Tiid, dog er jeg i den sidste Deel af Heeren. Det er en ret god og læreriig Bog, hvis Resultat om Livet i den gamle Verden, ved Land- og Kyst-Handel, just i denne Tiid er interessant, da vi vel komme til at indskrænke os til en saadan Handel. Maaskee var det ikke ilde for Verden, dersom Landhandelen kom meere i Gang; mange Stæder og Egne inde i Landet blomstre derved, og fleere Folkeslag komme i Commerz med hinanden. En nyttig og vakker Bog bør man ikke egentlig antaste, men dog har Joh. Müller Uret, naar han i en Recension har fundet Stiilen endog værd at misunde. Det er ingen meget misundelsesværdig Kunst, at kunne sige faa Tanker tydeligen med mange Ord, eller at udfylde Talens skarpe Kanter, naar man uden Skaansel bruger saa mange ligegyldige Ord og saa mange Gientagelser, man vil. Heller ikke er en vis Roe i Stiilen meget at misunde, naar den er ubevægelig og monoton. Af alle nyere Prosaister erindrer jeg ingen værd at misundes, uden Lessing. Et sandt prosaisk Genie — i god Betydning. Hans Tale standser aldrig, vakler aldrig; der er Intet overflødigt, og. aldrig eet Ord, der falder ud af Tonen. Dog er der idelig Afvexling, fra den jævreste Rislen til den lynsnarreste Fart, og Sproget er saa modificabelt, at det angiver, hver Gang hans Puls slaaer endog kun lidet stærkere end sædvanligt. Og midt i alt dette en Roe, Klarhed og Oprigtighed, som er værd at beundres. Dog troer jeg ikke, at Lessing kunde skrevet Historie, skiøndt fortreffelige Afhandlinger om historiske Gienstande. Den vidtløftige Stiil, som Heerens, lader sig vel snart læse; men kun Indholdet, ikke Stiilen, glæder og danner.

s. 17Jeg skrev Dig gierne endnu Meget om Meget, men har virkelig ikke Tiid. I næste Uge kommer min Karl til Byen, tænker jeg, lad mig saa faae mine Bøger. Lev vel og hils!

Din
J. P. M.

s. 17

Spiellerup, 2den May 1808.

Min gode Broder!

Tak for Dit Brev og for den bekomne Pakke. „Den spiellerupske Kanonade" er ogsaa hørt i Spiellerup, men langt borte i Sydvest; derimod blev der samme Dag seet et Himmel-Tegn i Nord, der betyder Kongen af Sverrigs Fald. — Bogkatalogen er et ypperligt Skrivt, og jeg blev meget nysgierrig, hvo der kunde have de Bøger, indtil jeg udfandt, at det maae være Monod. Jeg gad have dem allesammen, men da deels dette neppe kommer tidligt nok, deels og især da Priiserne ere saa uforskammet høje, saa faaer det at beroe; men dersom de komme til Auction, ønskede jeg vel at erfare det. — Baggesen Sange ere altfor meget Baggesen; — derimod er Bülow *) en meget læreriig Bog; havde Kongen af Preussen læst den, saa havde han aldrig givet den skrækelige Ordre, at den slagne Armee skulde drage sig til Oder, en Ordre, der kun kunde komme af det meest rasende Front-System. Ellers er der ogsaa meget Løgn i den fortreffelige Bog; saaledes kan man ikke undgaae et Slag, naar en vigtig aaben Plads ligger den fiendtlige Armee saa nær, at den kan bemægtige sig den, imedens man manøvrerer mod Flankerne, og endog kun ved et ringe Corps, som den i alt Fald ikke bekymrede sig om at opofre, kunde gjøre uberegnelig Skade. Fornemmelig gielder det om Kriigsmaskinen, hvad Nehberg siger om Stats-Maskinen, at det ikke er døde Loves Sag at holde levende Mennesker i den Orden, som deres fælleds Vel udkræver. — Jeg skriver is. 18denne Tiid paa en Bog — en lille — om Forfatteren af Brevet til de Hebræer **), som jeg med det Første agter at lade trykke. Jeg læser ogsaa om Aftenen noget i Plato, pløjer min Mark, høvler min Have, maler mit Huus —udvendig — og lever ret vel. Gjør Du ligesaa og hils flitteligst.

2

Din
J. P. M.

s. 18

Spiellerup, 15de May 1808.

Kiære Ven!

Mig synes, at jeg ikke vel kan expedere min Post, uden at melde Dig, at jeg lever — og for saa vidt in floribus, at Alting florerer omkring mig, og at jeg altsaa heller ikke kan visne, om jeg endog vilde, hvilket dog er meget langt fra min Villie. Men ellers har jeg Intet at melde. Jeg har, skiøndt uden Skakbret, læst „Anastasia", der er en meget vakker Bog, og som har givet mig megen Lyst til at spille Skak **). Jeg skal ogsaa, saasnart jeg kommer til Kjøbenhavn, kjøbe mig et Skakspil, uden hvilket et velindrettet Huus ikke burde være, mindst eet, hvor man kan faae Officeerer i Indquartering — og skal da spille Skak i det mindste med mig selv. — Jeg bliver ved at læse i Plato, som foruden den Viisdom, den indeholder, er en behageligere

Underholdning, og af ganske anden Beskaffenhed, end Bøger pleje at være. Den skrevne Dialog spiller saa nær paa Grændsen af Livet, at man ved at læse den lever i en virkelig, dog idealsk Verden, istedet for at den sædvanlige Bogverden hverken er virkelig eller idealsk. — Jeg læser ogsaa de danske Kiæmpeviiser, f. Ex. om Højen Bermer Riis; — han voxte over alle Mure, han var galen og aldrig viis, ingen Mand kunde hannem styre. — Ellers har jeg nyelig fuldendt mit lærde theologiske Arbejde, og skal i Morgen til ats. 19tænke paa, hvad Andet jeg kunde tage for. I næste Maaned havde jeg nok Lyst at giæste Eder, dersom I kunne og ville tage imod mig, hvorom det Nærmere med Tiid og Lejlighed. Din Kone mange Hilsener!

Din
J. P. M.

s. 19

Spiellerup, 26de August 1808.

Dersom be Spanske eller Engelske havde stjaalet Dig selv bort, var Du undskyldt, at Du ikke skrev mig noget derom; men naar de stjæle Fyen og Langeland bort, da bør Du ufortøvet indberette Saadant, at jeg derefter kan tage mine Forholdsregler. — Jeg har ikke længe anvendt Penge bedre, end til „Rameau's Neffe" ^{*)}, som er en meget fortreffelig Bog. Jeg veed ikke, hvad Du har paa Æmnet at sige, som i en Samtale af et Par Timer indbefatter et Menneskes heele Levnetsløb. Om det Menneske kunde der ikke skrives anderledes, men han var dog værd at skrives om. Talent og Slethed herske vexelviis over ham, indtil den fuldkomneste Besættelse, og han staaer aldeles villieløs imellem dem, og lader dem raade. Det er en idealiseret Sp—. Skildringen er mesterlig, og Sproget ægte prosaisk, men en højst begejstrende Prosa. Laan mig ved Lejlighed «Jacques le fataliste», og siig mig, om Du veed det, hvad Diderot ellers har skrevet foruden Encyklopædien og «le père de famille», og hvor man kan faae det; thi jeg kan ikke finde Diderots Navn i nogen af vore Boghandlers Kataloger. — Jeg læser nu Brevet til de Romere og Shakspeare; men for at gjøre mig en Afvexling skriver, uden Tvivl B., Cancellie-Resolutioner, der ere saa rørende, at Præsterne herude gienkiende Lafontaine deri, at Amtmandens Fuldmægtig afskriver dem galt, fordi han ikke kiender de smukke Ord, og at Bønderne, hos hvem disse Afskrivters. 20circulere, komme og viise mig dem, „for at Fa'er kan faae Noget at lee af" (ipsissima verba, dog unter uns, da det er en Slags crimen læsæ). Saadant noget maae jeg da ogsaa læse, indføre i mine Embedsbøger og holde mig efterretteligt.

s. 20

Spiellerup, 30te Septbr. 1808.

— Jeg var i Onsdags paa Valøe, og saae et rart Slot, uagtet det tildeels er gammelt, tildeels nyt, med mange gamle Konger, Dronninger og Riddere i, og mange fortreffelige Alleer, hvori de Alle gierne kunde være bekiendte at spadsere.

I Henseende til de nye Riddere har Du vel fuldkommen Ret i at priise Kjøbenhavnernes over al Vanitet ophøjede Tænkemaade. Men jeg har ogsaa Ret, naar jeg meener, at Ordener o. dsl. maae betragtes som Beviis paa Hofgunst — hvortil Fortjenester jo og undertiden kunne være en Anledning; men naar man vil give sig Mine af at kunne belønne Fortjenester dermed efter deres Classer og Nummere, saa er Folkets Latter ved de nødvendige Misgreb en retfærdig Straf. Desuden have Kjøbenhavnerne og alle Andre Ret i at have Øjne, og altsaa at see, hvor aabenbare det hos Hovedmændene er anlagt paa noget Danglerie, som virkelig er modbydeligt.

Hvad Rameau's Neffe angaaer, da holder ethvert „skikkeligt Menneske" ud „at tale en Time" med Sp— og ham; ja der ere de skikkelige Mennesker, som ved den første Times Ende troe at kunne holde ud at tale mange Timer med dem, fordi de ikke viide, at saadanne Personer i enhver Time fuldkommen udtrykke deres Væsen, og sige Alt hvad de viide. Da altsaa Rameau ikke er brugt som Helt i en Roman, men som talende Person i en Dialog af et Par Timer, saa var han, ved sin Usædvanlighed og sine stærke Træk, en meget passende Blok, hvorpaa Diderot kunde hænge sine Parykker. Derfor siger han selv om Rameau: „Kommt ein Solcher in eine Gesellschaft, so ist er ein Krümchen Sauerteig, das das Ganzes. 21hebt und Jedem einen Theil seiner natürlichen Individualität zurückgiebt. Er schüttelt, er bewegt, bringt Lob oder Tadel zur Sprache, treibt die Wahrheit hervor, macht rechtliche Leute kenntlich, entlarvt die Schelme—". Om dette var det Diderot at gjøre; men naar det ikke skulde staae afrevet og kiedsommeligt, saa kunde han ikke gjøre bedre, end at samle det i en Pariser SelskabS-Person, og valgte allerbedst dertil just en Saadan, der endnu havde nogen Originalitet, og tillige var „en fortreffelig Historieskriver" ∴: uden al Religion og Fædreland, saa at der intet Hensyn var i Verden, der kunde holde ham tilbage fra at sige Alt om Alle.

Saa Meget i Dag. — Min Afhandling om Hebræerne udkommer med det Første, men ligesom den allerede er gaaet i Forglemmelse hos mig, saaledes vil den nok ogsaa blive strax overgivet til Lethe af det danske Publicum, der ikke er meget theologisk. Din mikroelektriske Afhandling har gjort megen Lykke hos Adskillige, som jeg har viist den. Jeg har endnu ikke læst den, da, naar jeg har husket paa den, jeg ikke har havt Lyst og Lejlighed, og naar jeg kunde havt dette, jeg ikke har husket den. Dog har jeg virkelig i Sinde at læse den,

i den Formodning, at jeg kan forstaae den.

Gud befalet! Hils alle Dine!

T. t.
J. P. M.

s. 21

Spiellerup, 5te Mart. 1809.

Du maae ikke forundre Dig, hvis Du med det Første hører, at jeg er løben fra Huus og Hjem; thi af Kriigens forskiellige Plager er den ikke den ringeste, at man er udsat for, fleere Maaneder igiennem (i Gaar havde jeg dem allerede 5 Uger) at faae Mennesker til dagligt Selskab, som man af frit Valg ikke vilde bruge en Time dertil. Min Major er en taalelig, ganske pasjarsk Mand, men jeg profiterer Intet af hans Selskab; min Lieutenant gider jeg ikke engang tale om, s. 22 hvoraf Du kan slutte, hvor lidet jeg gider tale med ham. Uagtet alt dette holder jeg mig dog tappert, og skriver med en uhyre Fliid om Justinus Martyr, hvorved jeg kun beklager, at skiøndt Afhandlingen bliver grundig og nyttig, vil den dog kun lade sig læse af lærde Theologer, hvoraf Forraadet under denne Polhøjde kun er lidet. Havde jeg en 5 à 6 saadanne Afhandlinger, som denne *) og den om Hebræerne, færdige, saa udgav jeg dem paa Tydsk; men dette vil have Tiid, thi stort Meere end een kritisk Afhandling om Aaret vilde nok ikke være Sjælens Sundhed gavnligt, uagtet Tiiden gaaer godt med det anstrængende og skarpsindige, men ikke opløftende Arbejde.

Jeg flyttede meget gierne til Kjøbenhavn i Morgen. I denne Henseende er det mig kiært, hvad Münter har sagt; thi Prof. Theol. vil jeg vel ikke være, men mig synes, at man ikke ret vel kan afslaae den mange Ansøgninger om Præstekald, som „kunde søge om at blive Professor". Jeg hørte forleden, at Biskop Hansen i Fyen skulde ligge for Døden; skulde dette blive Alvor, da har Du at passe paa, hvo der bliver Biskop (om maaskee Plum, Hjort ell. dsl.), hvorved der kunde skee Ascension, og et Capellanie blive ledigt.

En preussisk Officeer saae vore Tropper manœvrere i Holsteen, og sagde derom: „Die Dänen exerciren eben so gut wie ein preussisches Bataillon, sie haben schön geput, die Leute sind wohl angezogen, aber man prügelt nicht genug".

Gud med Dig og Dine!

T. t.
J. P. M.

Den 6te.

Min Indqvartering skal paa Løverdag forlade mig for at drage til Falster, dog tør jeg ikke endnu raabe: Victoria! saa højt som jeg gierne vilde, af Frygt for Contra-Ordre.

s. 23

Spiellerup, 5te April 1809.

Ligesom man, naar man i sit Drivhuns har faaet et fremmed Frøe, som man veed skal være af en sjelden og fortreffelig Art, men ikke af hvilken, vogter med stor Omhue paa dets Udvikling: saaledes vogter min længselfuldeste Begiærlighed paa disse Tiiders Tildragelser, og tæller Timerne til hver Posts Ankomst. Jeg veed ikke, hvad Nogen med Rimelighed kunde indvende mig herimod, uden dette: at de vel ogsaa gierne betragte de sjeldne Planters Væxt, dog helst de allerede moednede og fuldkomne, og at de derfor hellere henvende deres Betragtning til de forbigangne Tiider, hvis Historie er fuldendt, end de beskiæftige sig med det Uudviklede, som kun forvirrer Sindet med uvisse Formodninger, og ikke kan lære nogen Viisdom, fordi intet Overblik over det Heele kan finde Sted, da det vigtigste Halve endnu er usynligt. Men det forstaaer sig, at den handlede daarligt, som kun vilde betragte de voxende Urter, ikke de voxne, og det er af de fuldendte, man slutter sig til, hvilken de andres Fuldendelse skal vorde; men af hiine lærer man kun, hvad der har udfoldet sig— hvorledes det udfoldede sig, hører man kun af ufuldstændige Relationer, som man ikke forstaaer, naar man aldrig selv har seet, hvorledes noget Lignende Dag fra Dag er voxet. Desuden bier al Skabningens Forlængsel paa Guds Børns Aabenbarelse, og enhver Tiid kan føde Guds Rige. — Moralen er i det mindste denne, at det er en stor Lyksalighed, at jeg faaer Aviiser i Morgen.

Jeg har havt saa meget at bestille i denne Tiid, at jeg har glemt, hvad jeg i mine forrige Breve har sagt eller ikke sagt Dig. Dog veed Du formodentlig, at jeg blev skilt ved min Indqvartering (og hidtil ingen anden har bekommet, skiøndt Hærskarerne have lejret sig rundt omkring mig), og at jeg, medens jeg havde den, saa ofte jeg knude, arbejdede paa og virkelig fuldførte en Afhandling om Justinus Martyrs Brug af vore Evangelier, som paa Landemodet vil kiede Kirkens Fædre ihjel, dersom der ikke have læst saa Mange før mig, ats. 24 man kan formode dem i Søvn. — Jeg vilde ønske, Du vilde og kunde vænne Dig til, at skrive Dine

Bøger selv (uden Skriver); thi baade skriver man dem bedre, og man kan derved, naar man er fyldt af Materien, nytte enhver Time, naar man har Lejlighed, da ellers de bestemte Timer let kunne forhindres, og de bedste Timer let blive ubenyttede. Man behøver da ikke at vente paa sin Skriver, for under Verdens Kiedsommeligheder at styrke sin Sjæl med et anstændigt og nyttigt Foretagende, som man seer voxe under sine Hænder; og ved det meer uafbrudte Arbejde derpaa vedligeholdes og forøges den sammenhængende Indsigt i Materien, tilmed Lyst og Begejstring, hvoraf det Modsatte finder Sted ved den — nødvendigviis afbrudte— Arbejden med Skrivere. Jeg troer det derfor roesværdigt, om Du i det mindste combinerede begge Arbejds-Maader, og blev ved at skrive og at lade skrive, til Du havde een Bog færdig, derpaa hvilede noget i forskiellig Læsning, indtil Du følede Drivt at skrive en ny Bog. Thi skrive Bøger skal man, det er egentlig først derved, at —

[Slutningen mangler].

s. 24

Spiellerup, 4de Jun. 1809.

Hvad N. (N. N., den Visse, δεινὰ, den Renommeerte) angaaer, da veed Du vel, at ligesom min Politik ikke er de Antigallicaneres, der ønske Engellands Floer til Modvægt, saa er min Meening om ham ikke deres, som ansee ham for en næsten ubetydelig parvenu. Jeg veed meget vel, hvor store og dybe Kræfter der virke i ham, jeg forbauses selv ved at betragte den Concentration, den Snarhed og Sikkerhed, og den Lykke, hvormed han handler; og undertiden synes et enkelt Ord af ham næsten egentlig stort. Men desuagtet er min Meening om ham denne: Jeg hader ham, fordi han er ond, jeg foragter ham, fordi han er lumpen, jeg afskyer ham, fordi Intet er ham helligt, jeg forbander ham, fordi ingen Jammer er saas. 25stor, at den skulde hindre ham i en snavs Plans eller en elendig Hævns Udførelse, og jeg væmmes ved ham, fordi han er en Hykler, fordi han taler om sig som en udkaaren Hævner over al Troeløshed, fordi han erklærer de østerrigske Generaler i Tyrol for Røvere — han, der gjorde det Samme i Polen, og i Preussen samlede 4 Batailloner Landsforrædere under sine Faner. Hvilket er hans Bestræbelsers Maal? Dersom det endog lykkes med den forhaabede Roe i Europa, hvorledes kan den lykkes, uden derved, at en fransk Besætning vedbliver at drille, indignere og udsue Landene, og at disses Mandskab føres bort i Udlændighed? Hvis da det Heele ikke skal være anseet som sigtende kun til den eene Mands Fordeel, hvortil da, uden til den eene Nations, som, uden Dyd, uden Frihed, uden Sands for Godt, Sandt eller Skiønt *), Intet har, hvorved den er værdig at beherske Verden? Og hvorledes er det rimeligt, at Freden kan vaere længere, — hvis den endog kommer — end han lever, — da alle Baand ere løste, og Ærgierrigheden saa frygtelig opvakt? — At han er sendt til at nedrive og forstyrre det Uduelige, see vi Alle; at der igien skal bygges paa Tomten, vide vi Alle; og jeg kan derfor for Tiiden ikke fortæne Nogen, at han haaber at see Bygmesteren i den Samme, som river ned, skjøndt jeg ikke kan haabe med. Jeg undrer mig derfor heller ikke, at Du finder nogle af mine Yttringer meere overeensstemmende med „Tydskernes Forventninger“, end med virkelige Facta; især er det sandt, at der intet Skridt hidtil er skeet, som udvortes kunde lade befrygte en allerhøjest privilegeret „kejserlig Religion“. Imidlertid have vi erhholdet en halv Snees Constitutioner fra Paris, ikke uddannede i Folket, af Folket, efter Tiiderne, men udkastede efter vilkaarlige Griller. Vi have bekommet en Lovbog, som jeg vel ikke kiender, men hvorom man ingen Grund har til at formode noget Stort, og som stedse atter er en fremmed Qvist, ikke en Plante, voxet i den Jordbund, hvor den skal staae. Og dersom Europa faaer dens. 26bebudede Hviile, dets Herre altsaa med, da kan man vel befrygte mange Ting af det frygtelige, uroelige, uædelmodige Menneske, naar Kriige ikke længer beskæftige ham; og der vil nok kun behøves, at Nogen opfinder en hensigtsmæssig Religion, for at faae den indført under Beskyttelse af „Vennen af alle store Ideer“. —

s. 26

Spiellerup, 21de Febr. 1810.

— — Jeg lever vel, kun vilde jeg ønske, at Aanden vilde indgive mig noget Arbejde, hvortil jeg ingen Bibliotheker behøver. Imidlertid læser jeg — blandt Andet Goethes „Wahlverwandschaften“, som er en underlig Bog. En halv Snees kolde, for det moeste oekonomiske Naturer berøre hinanden i temmelig piinlige og meget langsomme Forhold, og lade deres faa Tildragelser fortælle paa en Maade, hvorom man Intet kan indvende, dersom Nogen vil kalde den kiedsommelig, men som dog tiltrækker. Det Heele er som en fiin Traad, hvorpaa der er trukket, deels kun sleebne Glaskrystaller, deels ogsaa ægte Brillanter, klare, kolde, farveløse og dejlige.

Jeg sender Dig Æschylus, men paa det udtrykkelige Vilkaar at faae den snart igien. Hils og vær hilset.

Din
J. P. M.

s. 26

Spiellerup, 23de April 1810.

— — Hvad mit Liv og Levnet angaaer, da er det hæøjliggen at beklage og begræde, at jeg for 14 Dage siden har faaet en Lieutenant i Indqvartering. Han er vel et ganske godlidende og beskedent Menneske, men det er dog haardt ikke at kunne faae Mad eller Thee uden i hans Selskab, og efter Aftensmaden at maatte snakke med ham til Kl. 10, og desto haardere, da der ikke er Udsigt til at blive ham qvit, før til Vinter igjen.

s. 27Jeg har nu længe prædiket næsten hver Dag, og skrevet Betænkninger m. v. Tilforn havde jeg givet mit Sind til at skrive nogle Bemærkninger over den Kunst at prædike, som jeg vilde forelæse ved Landemodet. Jeg veed ikke, om der bliver Noget af; imidlertid læser jeg hos gamle Forfattere (Cicero, Quintilian og Aristoteles) Anviisninger til den Kunst ved Talens Kræfter at overvinde Sandhed og Retfærdighed, og hos nyere (ikke nyeste eller allernyeste) Anviisninger til den Kunst at skabe sig til, som man var gal, paa en Prædikestoel. — Jeg vilde meget ønske, at her var et Bibliothek, paa det jeg knude begynde paa et stort Værk; thi den heele Læsen og Skriven duer dog ikke, med mindre der er en saadan Hovedsysse, som Alt eller det Meeste refererer sig til, og med de mindre Afhandlinger er det saa snart forbi. Kunde jeg, saa vilde jeg for Alvor tage fat paa min ældre Kirkehistorie, hvormed det ikke havde Fare, at den skulde være forbi for snart, og Arbejdet dermed vilde baade foranledige og tillade Episoder nok. Jeg kan undertiden forestille mig dette Værk som højst interessant, dog forestiller jeg mig rigtignok ofte, at det kun er enkelte Partier, som henrykke mig, og at der vil være meget Kiedsommeligt, som ej vil kunne undgaaes. —

s. 27

Spiellerup, 1ste Jun. 1810.

Dersom Du havde forsøgt, hvad det er at være Skatte-Commissair, saa vilde Du ikke undres over, at jeg hverken faaer Tiid til at skrive de Bøger eller de Breve, jeg vilde. Dog begynder jeg først i næste Uge mine Skatte-Møder, som da ville sysselsætte mig længe. Jeg vilde ønske, Du boede et Sted i Herredet, at jeg kunde træffe Dig Paa mine Rejser, da jeg hellere gad tale med Dig, end skrive Dig til. — Min Lieutenant har jeg endnu, og ingen Udsigt til at blive ham qvit, og den dorske Commerz, jeg fører med ham om ligegyldiges. 28Ting, kan i det Højeste engang imellem fylde en Time, saa den ikke trykker, men animerer til Intet. —

Æschines holdt følgende Katechisation med Xenophons Hustrue: „Dersom Din Naboerskes Guldsmykker vare bedre end Dine, hvilke vilde Du helst have, hendes eller Dine?" Hendes. „Dersom hendes Huus var bedre end Dit, hvilket da?" Hendes. „Men dersom hendes Mand var bedre end Din?" Tum illa erubuit —

August Wilh. Schlegels „Vorlesungen über dramatische Kunst u. Literatur" er en, vel ikke meget dyb eller original — snarere undertiden lidt trivial — men en fornuftig og ualmindelig lærerig Bog, krydret med mange enkelte gode kritiske Bemærkninger; saasom af det sidst Læste: om Metastasio, blandt Aarsagerne til den store Lykke, hans Stykker gjorde ved Hofferne: „eine scheinbare Sittsamkeit wird in diesen Schauspielen nur eingathmet, nicht genannt; — — — seine tragische Dolche entfallen den Händen, höchstens rien sie wie Nadeln". Derimod om Alfieri: „man muss seine Trauerspiele mehr wie Handlungen des Mannes, als wie Werke des Dichters loben; er gab seiner Muse eine spartanische Erziehung, er wollte der Eato des Theaters werden, aber er vergass, dat der tragische Dichter wohl ein Stoiker, aber die tragische Darstellung selbst nicht stoisch seyn darf". —

Tak for de sidst sendte Bøger, men jeg ventede, at der havde været fleere; har Du nogle til mig, da send dem, samt Æschylus, som jeg ej endnu har faaet.

Din
J. P. M.

s. 28

Spiellerup, 6te August 1810.

At Du saa længe ikke har faaet Brev fra mig, kommer sig ikke deraf, at Du i endnu længere Tiid ikke har skrevet, men deels af Uduelighed, deels deraf, at jeg har villet anvende min Duelighed til andre Ting, og opsætte alle Breve tils. 29Postdagene, paa hvilke jeg da har havt saa mange, at jeg ikke er bleven færdig. Jeg skriver nu dette Brev, efterat jeg har anvendt 4 Timer med ret godt Held til at skrive paa min Afhandling om den Kunst at prædike, som interesserer mig meget, som jeg ogsaa troer skal indeholde adskilligt Godt, uden derfor at viide, om den vil svare til den Fliid, jeg har anvendt derpaa.

Du behøver ikke at anbefale mig at kiøbe Müller^{*)}, da Du vel kan viide, at naar jeg ikke har den allerede, da kommer det sig kun deraf, at der ikke vare Exemplarer i Kjøbenhavn, undtagen nogle søeslagne hos Bonnier. Jeg læser ellers hver anden Dag om Müller, da alle Journaler endnu ere fulde af ham, og jeg er ganske forliigt med ham; ikke fordi jeg jo endnu troer, han har fejlet, om ikke i at vælge det Partie, saa dog saa tidligt og paa den Maade, men fordi den forsoenende Død altid hos velartede Gemytter lader Fejlene træde tilbage, og vækker — jeg kan vel sige det, skiøndt om Müller, thi det er det rette Ord — Forbarmelsen over menneskelige Svagheder, til hvilken det dog bliver vort Incognito's Skyld, om vi ikke skulde have at henflye. Jeg finder derfor ikke de Tydskere velartede, som, efter til hans Død at have søgt og pranget med hans

Venskab, som han næsten tilstod Enhver, der søgte det, nu efter hans Død ingen Skaansel kiende. Medens Striiden giærede, var det naturligt, at Bebrejdelserne hørtes; og dog, hvis Hjerte bløder ikke, naar han læser, hvad M. skrev i sine sidste Dage om sine Modstandere især i Berlin: „Sie zerrissen mein sorgenvolles Gemüth, und beschimpften meinen wohlervorbenen Namen“.

Jeg har læst det Meeste af Junges Bog om „den nordsiællandske Landalmues Charakter“ — en curiøs Bog, med mangeslags løjerlige Kundskaber, og gode, skiøndt ikke altid skarpe Bemærkninger; lidt monoton. Ethvert godt Hoved skulde med Rette, om han end for Resten skrev Meget ellers. 30Intet, skrive een Bog, hvori han saa meget som mueligt var Han selv; paa det de, der ikke kiende ham personlig, kunde viide, hvo han er, og at der kunde være et Mindesmærke efter ham, som dog vilde leve saa længe, til de Tiider vare ganske forbi, der havde dannet ham, om han end ikke havde opløftet sig nok over dem, til at leve tængere.

Naar jeg saaledes kan sidde i Roe i min stille Havestue, og Arbejdet vil lykkes, har jeg det meget godt, ligeledes naar jeg er i mine Kirker, og Prædikenen m. v. vil gliide; ellers har jeg det sagtens kun passabelt — men, for at slutte med et Bonde-Ordsprog hos Junge: „Man hjælper sig med Armod, til man faaer Fattigdom“.

T. t.
J. P. M.

Jeg læser ogsaa i denne Tiid Herders „Gesammelte Schulreden“, som er en ret opbyggelig Bog, da den for en lang Tiid indeholder en Tale fra hvert Aar, som med ret kraftig Formaning driver paa Grundighed, Fliid, Alvor, Tugt og Orden, hvilket vi Alle have godt af at høre. —

s. 30

Spiellerup, 16de Febr. 1811.

Ligesom der gives Mennesker, der ere bedre end de Bøger, de skrive, saaledes ogsaa Tiidsaldere; eller: da Verden ikke kun er en Bogreol, saa kan en Tiidsalder udrette store Gierninger, omendskiøndt den kun efterlader sig faa og slette Bøger. Saaledes den første christelige Tiid, hvori jeg nu lever, næsten ganske forglemmende det 19de Aarhundrede. — Jeg har begyndt med Fliid at excerpere; et Arbejde, som det vel er vanskeligt at faae det rette Greb paa, men som dog lykkes, ligesom ethvert Arbejde, naar man kun bliver ved dermed. Herved blive selv slette og kiedsommelige Bøger interessante, fordi man dog jævnlig træffer noget Brugbart, eller ledes til selv at opfinde noget Bedre. Læsningen i en vis Hensigt er først den rette Læsning, og med Pennen i Haanden anstrængers. 31man sig meere; og til dette Arbejde behøver man udenfra kun Tiid, fordi man altid har saa mange Sjælekræfter, som udfordres dertil. Saaledes hjælper man sig over Livets flauere Timer, og skaffer sig Materialier at betænke i de lysere. Dette Stof, som jeg nu samler, kan paa mange Maader komme mig til Gavn, om det end aldrig skulde lykkes mig at tvinge det i en sammenhængende Historie. Saaledes gaae mine Dage mig nu, hvor mange Plager jeg end har, hurtigere end jeg vilde, og ret tilfredse, da jeg i Henseende til det Udvortes tvinger mig at blive ved det nærværende Øjeblik, hvori man sædvanlig har det taaleligt; og endog nærværende Gienvordigheder vilde stedse være mindre, naar vi ikke ved Erindring og Frygt forbandt dem med alle forrige og tilkommende, og med Bespottelse imod Gud og Mennesker. —

Pfeffel vari sin Ungdom bleven blind paa det eette Øje, og saae kun sket med det andet. Han opholdt sig nogen Tiid i Strasburg hos en Slægtning, hvis Datter undertiden skrev Breve for ham, da han maatte skaane sit Syn. En Aften bad han hende skrive for sig, og dicterede hende en Kiærligheds- Erklæring. Hun forstod strax, hvem det giældte, men skrev modigen fort, indtil Addressen, som var til hende selv — og hun svarede: Ja. Kort efter mistede han Synet ganske; han kaldte sin Forlovede til sig, og gav hende hendes Løfte tilbage; men hun vilde ikke modtage sin Frihed, givtede sig faa Maaneder efter med ham, og levede med ham et troefast Ægteskab over 50 Aar — Guldbrylluppet forbi.

Naar Katalogen over Balles Bibliothek, som i næste Maaned skal sælges, kommer ud, vilde jeg meget gerne have den, og lidt betids.

Hvorpaa jeg slutter med en Sentents af Ritter: „Alle Mennesker have noget Dyrisk ved sig, undtagen Apollo paa Belvedere. Saaledes have ogsaa alle Dyr noget Menneskeligt ved sig, undtagen- Madam I... i S ...“.

T. t.
J. P. M.

s. 32

Spiellerup, 19de Mart. 1811.

Gode Ven!

Jeg lever passabelt, og skriver et Ark efter det andet fuldt med kirkehistoriske Excerpter. Jeg læser ikke stort

Andet, end hvad der hører dertil, og nogle Journaler. Dog har jeg nyelig læst Treschows eventyrlige og indtil Modbydelighed uklare Bog om „Historiens Philosophie". Den er et nyt Forsøg, med største Vilkaarlighed sammenflicket af mange ældre, paa at forklare, hvorledes efterhaanden ved stadig Fortgang — „naturligviis", siger man — det Herlige fremkommer af det Slette, og Livet af Døden. Jeg har ikke ret fattet hans metaphysiske System, men det er i Grunden neppe Andet, end det Bekjendte: at Chaos er det Oprindelige, hvori Gud ligger bunden, ubevidst. Men i sine stærke Drømme rører han sig, og bevæger Himmel og Jord; og denne Bevægelse gjør saadan Virkning paa det chaotiske Hav, at det frembringer Fiske, der efterhaanden faae Forstand paa at blive Dyr og Mennesker, hvilke sidste igien af sig selv efterhaanden blive saa kloge som Du eller jeg *). — Mig synes, at da ex nihilo nil fit, saa maae der ikke aleene have været Jord at gjøre Menneske- Legemer af, og Dannelsesdrivt til at forme dem, men ogsaa Fornuft og Bevidsthed, for deraf at gjøre bevidste, levende Mennesker; hvorfor der heller ikke kun oprindeligen er „noget Guddommeligt", men en levende Gud. Fremdeles, hvor craft det end kan være at tænke paa en egentlig Skabelse af Mennesker, saa er det dog mærkværdigt, at hvo der har en gammel Ost, endnu faaer Mider, men skiøndt man finder nyelig fremkomne Lande, saa finder man ingen halv uddaunede eller Fisk-Mennesker meere. Ogsaa synes mig, at Menneskens Slægt boer paa den ganske Jordens KredS af eet Blod, om ikke af anden Grund, saa af den, at der findes en saa mærkelig Overeensstemmelse i mange Ting, der ikke let lader sig forklares. 33af flere, hinanden ganske forskellige Slægter, som paa egen Haand havde dannet sig, og alle vare faldne paa det Samme, men kun af Tradition. Naar man saaledes vel næsten intet vildt Folk har fundet, som jo har kiendt Ofringer, da er dette en alt for besynderlig Skik, til at man kunde antage, at den tilfældigen og vilkaarligen var opfunden af alle Menneskeslægter, dersom deres Liv paa Jorden ikke samlede sig i een Oprindelse. Hvad endelig Menneskenes aandelige Uddannelse angaaer, da synes mig en Communication mellem Himmelen og Jorden et langt mindre Under, end om de selv uden Hjælp havde dannet sig. Man har intet Exempel paa et vildt Folkeslag, der selv havde cultiveret sig; men selv i Oldtiden fortalte man allevegne, at Fremmede vare komne, og havde bragt Culturens Spire med sig. Man taledes ogsaa om Guder og Guders Sønner; men hvorledes det end har sig hermed, saa var i det mindste eengang den religiøse Cultur næsten ganske forsvunden af heele Jorden, saa at det vel kunde behøves, at der landede Een fra et ganske fremmed Land, ved Verdens øde, af Vilde besatte Kyst. Siden har man ikke hørt, at flere flige Rejsende ere ankomne — men den Sidste og Herligste kom ogsaa paa en Tiid, da han kunde efterlade sit Ord som et varigt Mindesmærke. Hvor siden Culturen er kommen hen, er dette Ord kommen med; og da Religionen igien næsten var forsvunden af Jorden, behøvedes der ingen ny Udsendt, men kun en Mand, hvem Christi Ord var over alt Andet, og som igien bragte det i Menneskenes Øren og Hjerter: Luther.

Vel skygtige Ord om saa svære Materier! Tag tiltakke, jeg har denne Gang intet Bedre. — Treschows „Moral for Folk og Stat" synes derimod at være god, af en fornuftig, reen og mandig Tænkemaade; men jeg har endnu kun læst Lidet deri.

T. t.
J. P. M.
3

s. 34

Spiellerup, 28de April 1811.

Det er ikke den korteste, men en af de bedste Maader at lære en vis Tiids Historie, naar man læser dens Beskrivelse af en af de mærkeligste og betydeligste Mænd, som selv spillede med — og ikke en Beskrivelse, siden efter forfærdiget i god Roe, naar man havde glemt Meget, og kunde og vilde fordreje Meget, men successive forfattet og publiceret, ligesom Begivenhederne bleve til. Saaledes læser jeg nu den Tiids Historie strax efter Cæsars Død i Ciceros Philippica, som indeholder hans Taler i Senatet, og hvad han ellers fandt for godt at gjøre offentligt for strax at virke paa den almindelige Meening. — Cicero var dog, saa vidt jeg skiønner, tiere en lille Mand og en tvetydig Borger, end stor og fast, og naar han skulde være dydig og højmodig, kostede det ham næsten stedse først et Forsæt, hvorfor der gierne er noget kiendelig Anstrænget deri. Men han var en mægtigere Mand, end man sædvanlig troer, og var bleven det kun ved Veltalenhed, Kundskaber, Fliid og Tjenstvillighed, endog uden Charakter.

Jeg læser ogsaa Flechier's døde Taler over de Døde — kolde, eensformige, franske og katholske. Det er opbyggeligt at see Lærdommen om Verdens Fornægtelse brugt i Verdens Tjeneste, og anvendt af den egne Forfængelighed som Røgelse for den fremmede. — I en Skildring af sig selv siger Flechier dog noget Berømmeligt om sig, nemlig: les çavans ont été contents de son Latin, et la Cour a loué sa politesse. Imidlertid er Latinitet og Høflighed dog kun det udvortes Menneske, baade hos den Lærde og Forretningsmanden.

Du behøver ikke at formane mig til at bestille noget, thi jeg samler Materialier med al Fliid — at bygge skal der Naade og Velsignelse til.

Din Indberetning om Cancelliet er mig ret kiær. Skiøndt jeg veed, at jeg denne Gang Intet tør vente, saa er

det dog behageligt at være tælllet blandt de Hæderlige i sin Stand. Og da jeg har fortjent det paa redelige og anstændige Maader, saa kan der endog være en Slags Ære deri; thi Cicero sigers. 35rigtigt: gloria est laus recte factoru m, quæ cum optimicujusque, tum etiam multitudinis testimonio comprobatur.

T. t.
J. P. M.

Af sin Broders Breve har M. — af de Grunde, som han angiver i „Medd." S. 109 og 123—24 — kun ladet ligge nogle ganske faa „Stumper". Den betydeligste af disse følger her:

s. 35

*O. H. Mynster til J.P. Mynster.
Kjøbenhavn, 6te May 1811.*

Min gode og kjære Ven og Broder!

Dersom Du maatte blive Provst, Præst, Degn, Skolemester, Tut, Chordreng, Kirkerotte eller noget Sligt her i Staden, var det saare herligt, saa behøvede jeg kuns at gane hen til Dig og snakke, men ej kjede mig over Pennens bestialske langsomme Gang i min dovne og ugeschickte Haand. —

Hvad jeg egentlig har travlt med at sige, er Adskilligt: en Deel norske Gejstlige skal, teste Døderlein (min Amanuensis, ej Dogmatisten), elske meget Dine Prækener, saa og hører jeg af og til das hiesige Publicum holde Eloger derover, f. Ex. iaftes Prof. Schönheyder efter Hörensagen, selv har han ej læst dem. — Plum siger, at de ere Mesterstykker — han har viist Clausen dem, som meente, at han dog ei kunde liide deres Mysticisme, men dog ej kunde nægte, at de vare veltalende og i en usædvanlig Tone. Plum meente, at de vel vare mystiske, men at Mysticismen paa den Maade anvendt var ustriidig saare gavnlig. Min Kone liider dem og, og læser jævnligt i dem. Provst Øllgaards Karl har læst dem 2 à 3 Gange og siger til Provsten: saadan en Bog skulde De ogsaa gjøre. — Jeg har faaet dem med Roes tilbage fra Leg. R. Manthey, og derfor begyndt at læse den igien. Idag har jeg med stor Trøst og Opbyggelse læst den om vor forandrede Tænkemaade, som er smuk, god, trøstende, straffende, og sand hvori adskillige ej ubetydelige Stiilincorrectheder og stygge Bogstaveringer eller fryder") dog findes. Hvad mig egentlig meest frød (af „jeg fryder") var Din Afhandling om Guds Retfærdiggjørelse, som jeg dog før og idag ærgrede mig over — thi det er Løgn i Din Hals, at man „syndigen vil retfærdiggjøre ham"; men man tvivler, og behøver derfor at retfærdiggjøre ham, for saa at —s. 36ikke retfærdiggjøre — men anklage sig (selv) og bede om Syndernes Tilgivelse*). — Du har just ogsaa retfærdiggjort ham, og det dejligt, sandt, tydeligt, til mit Inderste, og derfor Tak. — Vil han nu ej, at jeg skal faae Dig herind, vel! saa vil vi skrive, thi vi maae omgaaes meere. — Tak for Din sande og fyndige Recension over Cicero og Flechier. Jeg anmærker dog, at Cicero og Andre just lyve herligt i Øjeblikket, som Du kan see af alle vor Tiids herlige offentlige Acter — men man kan sagtens selv tildeels gjøre Afregning for Løgneren. Jeg læser Stolbergs herlige „Jamber" igjen med stor Opbyggelse og Kraftvaagning. Vaagn Du ogsaa, om Du sover, og skriv fleere Prækener, — men apropos, Dine Prækener have en vis ej blot alvorlig, men sørgmodig Tone, som af saadan en Einsiedler kan være meget naturligt, og i mange Henseender nyttigt og skjønt; der er Retfærdighed og Fred i dem, men i Himmerigs Rige er ogsaa Glæde. Skriv nu nogle glade, sejrende Prækener — om Vellyst af Følelsen af Fred med Gud, om Naturens Skjønhed — Venskab, nyttig Arbejdsomhed, Tapperhed i Ordets viideste Forstand, om Livets Nydelse, om Velgjørenhed, Ære (Stolberg siger i „Das Kleinod": „Des Ruhms bedarf er nicht, und strahl sein Ruhm Den Zeitgenoten und der Nachwelt Licht, So ist es Wohlthat, die er giebt, nicht nimmt"), Familielykke, Fienders Tilgivelse og hvad videre Du bedre veed end jeg —

7de May.

At Du bedre maae forstaae, hvad jeg mener med Sørgmodighed og Glæde i Prækener, saa viid: Religionen har 2 Deelee: I. Loven, II. Evangelium. I. har 2 Underafdeeler, 1) Du skal ej, 2) Du skal. II. har ogsaa 2 Underafdeeler, A. Trøst i Modgang, B. Forjættelse og Glæde uden videre. — I. 1) og II. A. ere lidt melancholske og gode til at rejse den Faldne, — I. 2) og II. B. ere muntre, og faae Folk begejstrede og til at flyve — — —

s. 36

Spiellerup, 12te May 1811.

Hjertelig Tak, Du Gode! især for Dit sidste Brev. — Hvad Du siger om glade, sejrende Prædikener er smukt ogs. 37sandt, og ikke afbeviist dermed, at jeg virkelig har leveret 2 Prædikener udtrykkelig om Venskab og om Fienders Tilgivelse, og at den „om Befrielse fra Dødens Frygt" handler om Tapperhed i en temmelig viid Betydning. Aarsagen til den meere lugubre Tone hos mig ligger vel noget i den Omstændighed, at jeg ingen Meenighed havde i Publicum, men først skulde see til at samle mig den, og at jeg derfor maatte disputere med mine Læsere, for derved at tilvejebringe nogen Eenighed, inden jeg kunde indbyde dem til at glæde sig med mig i Gud. Men meere ligger Aarsagen, deels i min Natur, deels i mine Skiæbner, deels deri, at jeg,

ligesom heele Tiidsalderen, er meere katholsk, end man skulde tænke. Thi Sentimentaliteten i Religionen er meere katholsk end luthersk, hvorfor ogsaa Luther (selv dog noget eensidig deri) bebrejder de katholske Prædicanter, at de i Passionen Intet vidste at tale om, uden Jammer og Nød, og at den blev anset for den Ypperste, som bedst kunde faae Folket til at græde; og jeg tvivler om, at nogen Katholik har ønsket, hvad Luther: „Ich möchte den Herrn Jesum gesehn haben, wenn er einmal recht fröhlich war". Fremdeles er det katholsk af mig (og os Alle), at jeg endnu stedse troer — skjøndt jeg veed det bedre — at Troen kun er en enkelt Dyd imellem de andre, og i deres Rangorden endda lavt nok nede, istedet for at jeg skulde troe, at den er Hjertet, hvoraf al Dyd udstømmer. Dette kalde de lutherske Theologer med Rette: „at bemøde sig med Lovens Trældom"; man striider hver Time i det Enkelte, straffer sig selv med Rette og Urette, gjør uden Glæde en Trældomstjeneste, det Heele i Oprindelse og Virkning kun et mangelfuldt Væsen, hvorved Hjertet ikke bliver ret frit og stærkt og froe. Friskere var Hjertet i os, dersom vi havde Mod til at sige: Først Troen, saa skal Guds Rige og hans Retfærdighed vel tillægges Eder.

Hvad jeg har sagt om Bestræbelserne at retfærdiggjøre Gud for sig, gielder kun lidet den Tænkemaade, Du skildrer. Du vil ikke nægte, at en Forandring er foregaaet heri („en nys. 38Religion", efter Dit eget Udtryk, som Du dog urettelig beskylder Goethe for at have indført, da han kun har forstaaet og skildret den dybt, men har selv en bedre); Du finder nu i enhver Prædiken-Samling en Mængde theodicetiske Forsøg, men ingen Forsøg paa at forliige Menneskene med Gud; og Du vil deri let see, at Vedkommendes Meening ikke er at have en Gud for hos ham at søge Syndernes Forladelse, men deres Fortjenesters Løn, og at Menneskenes Synder slet ikke komme i Betragtning i deres Theodiceer, hvis Problem egentlig er, hvorledes Gud kan forsvare at behandle en saa ædel Slægt, som dem og deres Lige, som han gjør — hvilket Problem vist nok er uopløseligt. — Det er upaatvivleligt, at man skal have Grund for al sin Troe, saaledes ogsaa for Troen paa Guds Godhed; men denne Troe skal deels begrundes paa en anden Maade, end man gjør, deels skal man ikke indbilde sig kun da at ville troe, naar man kan udvikle sig de enkelte Begivenheders Retfærdighed og Hensigt. Det er en berømmelig Sag, naar en stærk Sjæl underkaster sig Gud, og troer, skjøndt den ikke seer; Du finder i enhver skikkelig Landsbye, blandt de Hylende og Grædende, ogsaa dem, der bære de haardeste Gienvordigheder uden Knur og Tvivl, og stundom indskrænke al deres Betragtning derover til det Ord: Ja vi ere nogle grove Syndere; og dette Sindelag er vel priiseligere, end naar man, „om man kun har ondt i en Finger, gaaer i Seng, og bespøtter Gud og Mennesker". — Da Carl af Burgundien efter megen Lykke omsider blev ulykkelig, bandede han ogsaa Gud og Mennesker, hvilket da og paa hans Sagers Gang havde den Indflydelse, Sligt altid har. Af de Formaninger, Comines i denne Anledning giver, er den første den, at man skal gaae ind i sit Kammer, og lukke sin Dør, og for den Gud, som seer i Løndom, spørge sig selv, om Ulykken ikke er Straf over Synder, og hvilke. Hvo giver nu en saadan Formaning? — — Jeg frygter, at denne lange Forklaring *) er utydeligere, end Prædikenen selv, s. 39som synes mig tydelig; men betænk, hvad jeg nyelig har skrevet til en Anden, hvor umueligt det er at sige Alting saaledes, at det i alle Henseender er sandt. — Jeg slutter denne Afhandling men at erindre om Katechismi Ord: „Vantro, Mishaab og andre Laster".

Det er længe siden, jeg har læst i min Bog, men naar jeg tilfældigviis har seet i den, har jeg fundet megen Ufuldkommenhed i Fremstillingen. Overalt er Skrivt et meget ufuldkomment Sprog; det mangler næsten ligesaa mange Tegn, som det har. Jeg har undertiden kunnet fyldestgjøre mig selv i Formen, naar jeg selv har forelæst eller prædikeret hvad jeg har skrevet, men næsten aldrig ved det Skrevne aleene. Denne Overbeviisning, saavel som den idelige Vane at skrive hvad der skal tales, gjør, at min Stil er dannet meere til Forelæsning, end kun til Læsning; ligesom de trykte Prædikener tilsidst ere filede, ikke ved at giennemlæses, men ved at læses højt. —

I Anledning af Prædikener: Troens Kraft findes nu ikke hos nogen bekiendt dansk Prædicant, uden Nordal Brun — hvorfor jeg, uagtet det Søgte og Underlige deri, gierne læser de Prædikener, han sender mig. Derfor lever han ogsaa nu i en glad og hæderlig Alderdom; og ligesom Magistraten i Bergen ved forefaldende Ueenigheder med Borgerskabet altid var glad, naar Brun vilde tage til sit Sprog derom, saaledes hed det i forrige Aar, da der var saa megen Tale om Giæring allevegne i Norge, men ingen hørtes fra Bergen: „Ja! i Bergens Stift har det ingen Nød, thi der er Brun".

Jeg sender herved Müllers første Deel, omendskiøndt jeg vel kunde bruge heele Bogen til deri at eftersee Adskilligt, og til at studere Formen kun kan bruge de første Deelee, da de s. 40sidste vel ere skrevne, som en forstandig Mand skriver om Ting, han veed, men ikke uddannede med Flid og Kunst. —

Naar man af Gram og andre berømte Mænd, som man ikke kiender uden af Renomme, læser de skrækkeligt stilerede og indholdstomme danske Breve, troer man, at deres Berømmelse er uforskyldt; men med Uret, thi Leibni skrev netop lige saadanne tyske Breve.

Jeg gjør nogen réparation d'honneur à Mr. Fléchier (hvis Fornavn var Esprit). Hans egentlige Prædikener, som Ingen læser eller kiender, ere langt bedre, end hans højberømte Sørgetaler, og indeholde adskilligt Godt, endskiøndt han stedse har sin Tiids, sit Folks, sin Religions Mangler, foruden sine egne, nemlig at være monoton og fuur; hvorfor heller Ingen nu vil kunne holde ud at læse ham, undtagen jeg, som helst læser det Fremmede og nu Usædvanlige; thi det Bekiendte er bekiendt, og kun Hiint, naar det trænger ind i vore nærværende Forestillingsmaader, virker noget Nyt. Jeg har ogsaa allerede i mine sidste Prædikener spoeret

god Frugt af denne franske Lecture.

Man kommer let til den Indsigt, at de Franske ikke meene Alt, hvad de sige i deres pompeuse og esprit-fulde Phraser, men der hører lang Erfaring til, inden man troer, at de dog stundom meene Noget deraf. —

Efterretningen om Øllgaards Forlovelse var mig noget saa Uventet, at jeg nøje betragtede denne Linie i Dit Brev, for at see, om den ikke skulde forstaaes allegorisk. Hils og gratuleer flitteligst.

Hvad jeg bestiller, kan tildeels sees af det Blad, jeg agter at vedlægge til Heger. — For Müller venter jeg Musæus. — Mange Hilsener til Dig og Kone og Børn.

T. t.
J. P. M.

s. 41

Spiellerup, 24de Jun. 1811.

Olufsens Bog om Brændsel^{*)} — hvori jeg nu har læst mit Middags-Pensum — er en kundskabsriig og interessant Bog, med meget gode Partier, men neppe en god Bog. En af dens store Feil er, at den har efterlevet den flette Regel: nonum prematur in annum; thi den Bog, som bør bie saa længe, bør aldrig komme ud, derimod bør en god Bog udgives paa den Tiid, da den er skreven, medens Forfatteren og hans Tiid endnu ere de Samme. Ogsaa den sildigere Læser tænker sig lettere ind i den Forfatning, som fandt Sted for 9 Aar siden, end han følger 9 forskellige Forfattere (jeg meener den samme Forfatter, hvoraf hvert af de 9 Aar gjør et nyt Oplag), der have skrevet paa een Bog. Det er ubehageligt at læse en Bog, som med enkelte Vink tager Hensyn til Aaret 1811, men ellers forudsætter en Tingenes Stilling snart fra 1802, snart fra 1804 og 1806. Fremdeles er Stiil og Tone derved bleven meget uliig; med den roelige Undersøgelse, hvori Vittigheden virker med uden at forstyrre det Heeles Grundtone, blande sig saadanne Fyrværkerier, som det ilde anbragte og skette Forsvar for Luxus, der begynder Bogen, og endeel tilsatte, ofte tunge, og de engelske Prygle-Romaner efterdannede Indfald. — Bogens egentlige Hensigt veed jeg ikke endnu, da jeg er langt fra Enden; men man kan være istand til at anstille fortreffelige Undersøgelser over enkelte Deele, uden at kunne overskue noget Stort, og til at behandle Stats-Oekonomien i det (Større hører fastere Principer, end jeg troer, Ol. har. Han er ogsaa for meget Herremand og Landmand, og paaskiønner ikke noksom Kiøbsteders og store Stæders Nytte, og derfor Nødvendigheden af at holde dem vedlige; og betænker ikke, at naar Regieringen vel kan tillade enhver Eier at begaae Feil ved sin Eiendom, hvis Følger man kan vente, at kun Faa ville deele med ham, og som snart igien kunne forbedres: saa tør den derimod ikke tillade saadanne Feil, som eengang. 42begangne ere uoprettelige, og bringe Staten sin Ødelæggelse nær. Og naar det ikke er for meget at sige til en Bondekarl: Du skal tage Geværet paa Nakken, og være lydlig indtil Døden i en Række af Aar; saa er det heller ikke for meget at sige til en Herremand: Du skal lade den Skov staae! —

En Hr. Dampe, et ganske godt, næsviist Hoved, har givet os den første conseqvente Galskrivning, og lærer virkelig, at man skal skrive: vo som bor i æ eller burdo (hvo som boer i Aix eller Bourdeaux). Jeg havde Lyst til at recensere den Bog^{*)}, saavel som fleere.

Jeg har ogsaa i Dag skrevet flittigt paa nogle lærde Anmærkninger til Brevet til Philippenserne, hvor jeg atter med en forskrækkelig Umage frembringer en ganske lille Bog^{**)}. Med den reiser jeg i næste Uge til Roeskilde og forelæser den der; Ugen efter, eller saa omtrent, reiser jeg maaskee med Engelbreth & Somp. i en Zikzak, hvis Spidse flaaer ned paa Møen.

Har Du besørgt Heliodorus? — Gud befalet!

T. t.
J. P. M.

s. 42

Spiellerup, 1ste Aug. 1811.

— — — Jeg læser den dejlige Musæus, hvis Digtninger fremfor de fleeste andre have den Kraft at rive Sjælen ud fra alle Virkelighedens Tumulter og Plager, og efterat have holdt den høit op over alle Taarne og Bjerge paa denne Jord mellem idel Luftcasteller, og imidlertid hverken at have voldet den nogen Smerte eller vækket i den nogen Synd, at sætte den vaerlig ned igien, ikke blot forfrisket ved de lette Drømme, men ogsaa med noget ridderligt Mod til at bestaae Verdenss. 43Eventyrer, og med et meere opvakt Øie til at see, hvor levende, feagtig og curios dog selv den virkelige Verden er.

Paa Løverdage komme Rahbeks, og jeg vilde ønske, Du vilde sige mig, hvorom jeg skal prædike for dem paa Søndag. Naar kommer Du?

Spiellerup, 9de Septbr. 1811.

Naar man kun gjør mig til hvad jeg vil omsider, har jeg Intet imod, at man tøver dermed, og lader mig endnu en Maanedes Tiid eller to sidde i mit nærværende Liv. — Jeg har læst Müller ud, som er udtømmelig i kraftfulde Skildringer, og i den nyeste Historie klar og sand, skiøndt ufuldstændig; han har slet Intet om Videnskaber og Kunster hos de Nyere. — Jeg har begyndt paa „Roderik Random“, som er en vederstyggelig Bog; jeg har allerede fulgt ham mange Aar og mange Miile, men har endnu ikke truffet noget skikkeligt Menneske, eller det mindste Spoer af noget Ædelt hos den Mængde fremtrædende Personer, hos Helten, eller Forfatteren, men de gemeeneste Eventyr af de gemeeneste Mennesker fortalte i de gemeeneste Udtryk; Carricaturerne ere trivielle, det Komiske i enkelte Situationer er aldrig behandlet med tilbørlig Fliid, men løber sammen i en Røre af Skiildsord, Prygl og Sviinerier; Planen synes anlagt uden mindste Kunst, kun et Aggregat af Tildragelser, og Fortællingen er uden Skiønhed og næsten uden Vittighed. Desuagtet er Bogen dog ikke uden en vis Interesse, fordi den er saa proppet fuld af nye Begivenheder, og saa fri for Raisonnement, og fordi de ilde nok sammensatte Skildringer dog i mange enkelte Partier ere efter Naturen, og Sænen virkelig er i Verden; fordi altsaa Forfatteren har seet Meget, og lagt Mærke dertil, skiøndt det rigtignok kun var gemeene Ting, han saae, og med gemeene Øine. — Vi ville bede Himlen og Forfattere om lidt Skiønt til Afvexling i Verdens Hæslighed. —

s. 44 Til videre Udførelse af hvad jeg her har sagt, bemærker jeg nu (∴: et Par Timer senere), at ved de komiske Situationer i „Don Qvixote“ — hvorefter Smollet egentlig har dannet sig, dog kun efter det Lave deri — skildrer Ærvantes først Personerne, tænker sig Eventyret nøiagtigt, og fører da Personerne med Omstændelighed, een efter een, ind i det og ud af det, saa at vi see dem og deres Adfærd; Smollet derimod jager dem skiødesløs ind deri. Hos Ærvantes bestaaer det Komiske vel ogsaa deri, at disse Personer faae Prygl, men fornemmelig i, at de bære sig ad paa den beskrevne Maade; hos Smollet er det Komiske kun Pryglene selv, uindividualiserede. —

T. t.
J. P. M.

Spiellerup, 3die Octob. 1811.

Det er et meget vanskeligere og langsommere Arbeide at skrive Commentarer, end Nogen skulde troe, hvilket jeg nu forsøger med Brevet til Galaterne, hvormed jeg ikke bliver færdig før i Morgen, skiøndt jeg længe har arbeidet derpaa 4 til 5 Timer de fleeste Dage, og det dog kun bliver faa Ark stort*). Det er overordentlig svært at fange fleertydige Udtryk i den til Stedet retteste Meening, da at udsige det med Nøiagtighed, at fremsætte og afviise Andres Sludder med faa Ord, og stundom at maatte sætte det Soleklare i ydermeere Lys for dem, som endnu ikke kunne see det. Med alt det er dog dette paulinske Arbeide en meget vakker Syssel, som jeg ogsaa skal fare fort med, skiøndt det vil vare adskillige Aar, saa meget meere som jeg ofte maae komme til at afbryde det. Om det end ikke hører til de meest begeistrende, saa har det dog mangeslags Interesse; i Oversættelsen har man Leilighed til at bruge al den Sprog-Riigdom og Kraft, man eier, i Indledningernes. 45 componerer man selv, i Anmærkningerne behøves al den Skarpsindighed, man kan skaffe tilveie, og det Heele bestyrker og udviider christelig Forstand og Troe.

Dermed især gaaer ogsaa min Tiid ret godt, og jeg lader mig bære fra Dag til Dag, vel uden stor Jubel, men ogsaa uden Misfornøielse, og med en ret god Bevidsthed om god og nyttig Bestræbelse, som, hvis den end ikke skulde føre til noget udmærket Resultat, dog vil bringe Sagen nogle Skridt videre. Jeg skikker mig saaledes i min precaire Tilstand, som vel gjør mig nogen Uleilighed, da jeg ikke veed, om jeg skal arrangere mig paa Langt eller Kort, men som jeg dog ret taalmodig seer at bringe mig een efter een af de Plager, Embeds-Aaret bringer med sig, og som jeg havde haabet ikke meere at opleve her. —

„Philip Hackert“ *) har jeg læst med Fornøielse. Ret artige og levende Anekdoter, ret vakkre Betragtninger, ret duelige stille og lykkelige Mennesker. Bogens og Hackerts mærkeligste Punct er ellers den brillante Historie, da Catharina lod brænde en Fregat i Livorno for at viise Maleren, hvorledes det seer ud, naar et Skib brænder — ypperlig fortalt.

Jeg læser ogsaa Musæus's „Physiognomische Reisen“ — moersom nok, vittig, forstandig, godmodig; men handler meest om nu glemte Ting, og har selv i sin Tiid været for lang ∴: om for ubetydeligt Indhold, og for vidtløftig ∴: med for mange Ord.

Lad mig høre fra Dig. Hvorledes gaaer det Eder? hvorledes gaaer det hos Bangs? hvorledes gaaer det Napoleon og Hamburg?

T. t.
J. P. M.

s. 46

Spiellerup, 27de October 1811.

— — — I Saurin's Prædikener finder jeg megen tør theologisk Erudition — men saa er der dog Indhold, og ikke blot tomme Betragtninger; megen Fordømmelses-Lyst, men det er dog ikke uinteressant at læse tildeels ret kraftige Taler om „den Overeenskomst, Folk har sluttet med hverandre, ganske roeligen at see hverandre gaae ad Helvede til"; — et System, som ikke altid er mit, men som for det meeste er strængt holdet; og det er ret behageligt engang at høre en Mand, som veed hvad han troer. —

s. 46

Spiellerup, 6te November 1811.

Jeg anbefaler Dig „Molbechs Ungdomsvandring", som, hvad der end kan være at sige om adskilligt Enkelt, er en Bog, der opløfter sig over det almindelige Væsen, og er meget tiltrækkende. Den skildrer kun korte Giennemreiser gennem Egne, som vi for det Meeste Alle have seet; den fortæller kun om Gienstande, hvorom alle Mennesker fortælle, og er dog af den Beskaffenhed, at man fornøier sig til den Time, da man igien kan tage fat paa den; den er saa indholdsriig, at man ikke vel kan læse Meere, end et lidet Stykke ad Gangen, men man behøver ogsaa kun at læse faa Blade for at have Sindet fyldt med store og skønne Billeder og Tanker. Det var vel Umagen værdt, at en Recensent udviklede, hvorved disse Skildringer udmærke sig saa fortrinligen fra sædvanlige Reisebeskriveres Naturskildringer. Det er et eget Talent til at træffe det Eiendommelige i enhver Egn, og male det med faa Strøg, og gjøre Maleriet levende, nu ved at fortælle den Betragtendes Følelser, nu ved Sammenligning med andre Gienstande. Og det er aldrig den blotte Natur, men Bygninger, Anlæg, Mindesmærker, enkelte Historier, udførte paa den almindelige dansk historiske Grund. De enkelte Perioder synes undertiden ubetydelige, men naar de slutte sig til hverandre, staaer ogsaa Maleriet færdigt, som det skal være. Og naar man saaledess. 47af Bogen bliver underholdt, underviist, begeistret, styrket og fordansket, saa tilgiver man gierne det Umodne, man hist og her antræffer, og de ungdommelige Klager over svundne Ungdoms-Drømme, endog over svunden Kraft — hvilket Sidste er usandt, efterdi Molbech er et af de Mennesker, hvis indvortes Menneske fra en tilsyneladende ringe Begyndelse voxer Dag for Dag. Han bliver neppe, hvad han dog synes at have ventet, enten Philosoph eller Digter, men uden Tvivl en meget brav, maaskee ypperlig Historieskriver; thi dertil har han ikke mange Skridt tilbage, naar han kun saaledes skildrer, hvad der var i Danmarks Tiid, som her, hvad der er i Danmarks Rum.

T. t.

J. P. M.

s. 47

Spiellerup, 13de Novbr. 1811.

— Hvad jeg forleden skrev om Molbechs Ungdomsvandring, er Altsammen sandt om betydelige Partier af Bogen; men jeg kan ikke nægte, at der findes for meget Flaut blandet derimellem. Vi ville haabe, og jeg troer det sikkert, at den gode Dæmon altid meere vil overvinde den onde.

Jeg har just nu læst „Ingemanns Digte" ud. De begynde med endeel Smaaeting, hvori der findes endeel Smukt; men ogsaa saa meget maadeligt Gods, saa megen allegorisk Forstands-Poesie, som endda ikke ret vil lykkes, at jeg frygtede, de gode Anlæg, der lode sig tilsyne, vare ledede paa en gal Vei, og at det ikke skulde være en Poet, men noget Andet, der skulde gøres af dem; saa at det, som det syntes, vakkre Menneske gjorde ilde i — som det lader — at fornægte alle Ting for Poesiens Skyld. Dog syntes jeg, han var saa sikker i sin Sag, saa han vel maatte viide, hvad han gjorde; thi hvad et Menneske, ret eenig med sig selv, dybt i sit Inderste vil, er ogsaa det, han skal. Og see, da indeholder den lille Bogss. 48sidste Halvdeel et østerlandsk Digt^{*)}, et raskt og klart udkastet, smukt og sindriigt Eventyr, — nogle Smaafeil fraregnet — levende, net og tildeels deiligt fortalt, og kun i enkelte Ord og Stropher bærende Præg af de 20 Aar, Forfatteren endnu kun skal tælle. Hvor riig, dyb og stærk denne poetiske Aare er, maae Tiiden aabenbare, men der er ogsaa Guld i den. Og jeg forsikrer Dig, at ingen Consistorial-Assessor kan føle en meere patriotisk Glæde, naar en Fabrik-Høne lægger et Industrie-Æg, end jeg, naar et dansk Menneske skriver en god Bog; og vilde vi Alle skrive ret mange gode Bøger, saa vilde jeg ikke blot lee ad Brummer, som vil have 86 Rdl. for tre maadelige tyske Octaver, men jeg vilde ogsaa kraftigen bestyrkes i min Troe, at Danmark ikke er bestemt til at gaae under i denne Tiids Piinagtighed, men at der allevegne, som paa Holmen, titter smaae Fugle Phoenixer frem af Asken. —

T. t.

J. P. M.

Tak for Dit sidste Brev; — man faaer ikke let nogen Dag udrettet, hvad man vil; det kan og gierne være nok, at man gjør, hvad man kan.

Spiellerup, 18de Janv 1812.

BekjendtgjøreS, at jeg i Morgen Formiddag holder min Afskeedsprædiken, i Morgen Aften spiser i Lydersløv, paa Mandag Middag og Aften spiser paa Vemmetofte, fra TiirSdag til Løverdag aflægger og modtager Visiter, pakker ind m. m., paa Søndag hører Provst Heiberg prædike her og beværter ham, og endelig Mandag d. 27de kommer til Dig mod Aften. Bekjendtgjøres fremdeles, at jeg denne Gang i de Tage, jeg tilbringer hos Dig, ikke er en fremmed Reisende, men en i Kjøbenhavn boesat Mand, at vi derfor ville føre et flittigt og arbeidsomt Liv. —

s. 49I de faa Øieblikke, jeg om Middagen og om Aftenen paa Sengen har kunnet faae Tiid til at læse i en Bog, vilde jeg pidske mig til at læse den sidste Deel af „Forsøg i de skjønnne Videnskaber" — i de første 4 Bind har jeg kun fundet eet Stykke, der rigtig stod mig an, nemlig „Tossernes Lyksalighed" —, men det var for haardt, ingen anden aandelig Næring at faae; hvorfor det til Lykke faldt mig ind at læse den første Deel af Goethe, som indeholder blandede Digte fra hans heele poetiske Liv. Der ere uden Tvivl mange Digtere, som have holdt deres samlede Værker meere reene fra slette Ting, og maaskee have faa Andre saaledes ladet ogsaa deres Griller og Capricer blive Vers og sendt dem ud i Verden. Men af alle tydske Digtere er dog nok kun Goethe en virkelig stor Mand; de Andre have dog sædvanlig paa en eller anden Side en Bom, hvorudover deres Aad ikke kan komme; men Goethe bevæger sig uhindret til alle Sider, og selv naar han leger paa Overfladen, er han dog den Hval, der pleier at søge det ugrundelige Dyb, selv naar han synger paa Qviste, er han dog den Fugl, der pleier at flyve under Himmelens Skyer. Ham er ingen Følelse fremmed, der kan opkomme i et Menneskes Hjerter; men om han end bevæger den heele Verden derinde, og veed, at han gjør det, saa seer han dog med roelig Opmærksomhed paa enhver Ting paa Jorden, der gjør Livet henede levende, og fortæller den med. Denne Forening af det Største og Fuldeste med den nøieste Detail har ellers næsten kun Homer. —

T. t.
J. P. M.

Til Oehlenschläger.
Spiellerup, 19de Julii 1805.

Tak for Dine Digte, som have glædet mig særdeles. At noget deri ikke er ganske efter mit Sind, vil ikke undre Dig; hvorledes meget er derefter, skal Du, vil Gud, erfare, dersoms. 50jeg skriver derom. Det er ikke saa let og snart gjort; thi den første Begejstring, et Digt vækker, er ikke kritisk, og det er ikke saa ligefrem at sige, hvordan det Gode er godt. Især vil det være mig vanskeligt at tale forstandige og gavnlige Ord om Digtet „Jesus", da jeg til dette Brug ikke kan levere en Christendoms-Philosophie, og neppe Fragmenter deraf. — Hvad Du siger om vor Pligt, ikke at tie, er just den samme Stemme, som taler i mig selv. Jeg har derfor ogsaa isinde, vil Gud, at oplade min Mund, og paa forskellige Maader, rigtignok først til at forsøge, hvad Gienlyd der vil svare min Stemme; men ganske forgiæves skal det dog ikke være; thi jeg veed, at jeg er iblandt de Kaldede, og jeg pønser Dag og Nat, under Aarvaagenhed og Bøn, at jeg ogsaa kan vorde af de Udvalgte. Hilsen i Gud *)! —

*Til Samme **).*
Spiellerup, 4de Mart. 1807.

— Uagtet jeg, som heele Verden (endogsaa Du, skiøndt Du ikke læser Aviiser) veed, lever saa afsondret, at jeg Intet veed om den heele Verden, saa har jeg dog i min Ungdom, da jeg endnu læste Sommerfeldts Geographie, lagt Mærke til, at der var irgendwo en Kroe, kaldet Paradiis. Det er mig kiært at erfare, at Du nu opholder Dig i bemeldte Kroe, thi man skal der være vel accommoderet. — Hvad mig angaaer, da lever jeg indtaget og studerer logica, det vil sige: min Prædiketale; hvad Mesningen angaaer, da er det ganske sandt, at jeg ikke kan de syv musikalske Stavelser ut, re, mi etc., men da jeg derimod kan alle andre, og af hiine syv næstestens 51aldrig forekommer nogen, undtagen Fa, i mine Collecter, saa vil Du let indsee, at jeg desuagtet kan komme meget vel derfra. For Resten er jeg, ligesom Du, ogsaa beskæftiget med den babylonske Taarn-Bygning — istedetfor at de Fleeste af vore contemparener kun ere komne til den babylonske Sprog-Forvirring — dog er jeg endnu egentlig kun ved at udkaste Planen til Bygningen; og tænker jeg da, at siden det forrige Gang ikke vilde lykkes, da man begyndte fra Jorden til Himmelen, saa gjøre vi denne Gang bedst i at begynde fra Himmelen til Jorden. Kanske have vi saa imidlertid den Fordeel, at Jorden forgaar, da vi vil kunne spare meget af Bygningen.

Men for at tale alvorligt, saa skal jeg nok bringe Engelbreth Din Hilsen, naar jeg engang seer ham, hvilket paa denne Tiid kun sjelden skeer; thi da Vejene ere saa slemme, at man i Pohlen ikke engang kan kiøre med Kanoner, saa kan Du vel viide, at jeg endnu mindre kan kiøre til mine Naboepræster. —

Jeg var tilfreds, at jeg ikke havde meere Jord, end Kongen af Preussen, thi saa behøvede jeg hverken at saae, eller at høste, eller at sanke i Lade, og heller ikke, som nu, at forlade Dig for at fryse paa min Loe, medens der blev maalt Korn op.

— Hvad Du skriver mig om de franske Tragøedier, er Altsammen sandt, og kommer mig desto meere tilpas, da jeg nyelig igien har læst et Bind af Racine. Dog var Ludvig den 14des Periode meere en Barselseng, end „en Moder“, meere et Drivhuus, end en „Spire“. Spiren til den væmmelige franske Tragering var allerede i Jorden; men da den fik tidlig Regn og sildig Regn, udbredte den sine Blade saavel i Tragøedierne, som i Spillet, og i deres Oder, der forholde sig til Pindars, just som Corneilles Tragøedier til Sophokles '. Den franske højtravende Poesie er som en Mand med spændte Aarer, uden Hjerter, altsaa uden Foreeningspunct og uden Circulation. Dog gaaer det mig, som Dig, at enkelte Sæner røre mig; heller ikke er det min Meening at ville anathematisere heele den franske Literatur, som Nogle have for Skik; s. 52en Green deraf er endog virkelig religiøs, skiøndt meget begrændset, og forunrerligen tørt-brændende.

Endnu siger jeg Dig ret Tak, fordi Du —

[Det Øvrige mangler].

s. 52

Til H. Laub *).
Spiellerup, 13de Novbr. 1808.

Kiære Ven!

At jeg herved sender Dig en liden Bog, som jeg har skrevet for et halvt Aar siden, og som i den lange Tiid omsider neppe er bleven trykt, var ikke saa forunderligt, da jeg vistnok gjerne vil, at Du skal læse den, skiøndt dens Interesse er af noget indskrænket Beskaffenhed. Men sagtens sendte jeg Dig ikke en Bog, som Du ventelig allerede har faaet, eller snart faaer i „Minerva“, dersom jeg ikke vilde tage Lejligheden i Agt, for at gjøre Dig nogle Complimenter, som Du paa en Maade har Ret at kræve af mig. Jeg erindrer nemlig meget vel, hvorledes Du tvang mig til at give Dig Haanden paa, at jeg skulde sende Dig nogle Prædikener, og jeg erindrer ligesaa vel, at jeg ikke har holdt mit Løfte. Dog er jeg virkelig temmelig uskyldig; thi jeg gav mig ufortøvet til at giennemlæse en forfærdelig Hob Prædikener, men jeg kunde ingen finde, som jeg kunde beqvemme mig til at lade Dig see i deres nærværende Skikkelse. Materien var altid saa ufuldstændigt og uordentligt behandlet, og Formen ofte saa formløs, at jeg knap gad lade mig selv læse dem, end sige Dig. Imidlertid fik jeg derved atter Lyst og Forsæt at bearbejdes. 53nogle Prædikener, for om mueligt at bringe en liden Samling istand. Jeg fik ogsaa virkelig nogle istand, men var ikke tilfreds dermed — som det overhovedet synes mig en meget vanskelig Sag at skrive enten en Prædiken saaledes, at der kan blive noget Trykt deraf, eller Noget, der skal trykkes, saaledes, at det endnu bliver en Prædiken. Det naturlige Foredrag, som fremkommer, naar man Dagen i Forvejen skriver en Prædiken, som man selv vil holde for sin bekiendte Meenighed, bliver let for meget beregnet paa den Talendes og de Hørendes Personlighed, til at lade sig see blandt et fremmed, læsende Publicum, og hvad der beregnes paa dette, bliver let for fornuftigt og ængsteligt. — Jeg lod altsaa den Sag fare indtil videre, og selv de faa Prædikener, der bleve færdige, ere nu saa ulæselige, at det ikke kunde hjælpe at sende Dig dem, saa gjerne jeg end vilde høre Din Dom derover — og at skrive af er en slem Sag.

Imidlertid var jeg herved bleven foranlediget til at gjøre mig nogle Ideer om den Kunst at prædike klarere. Jeg begyndte at fremsætte dem i et „Sendebrev til H. Laub, Præst i Frørup“, og haabede dermed at udsøene min Brøde; men som jeg kom frem i Arbejdet, mærkede jeg, at der var Adskilligt, jeg maatte have klarere for mig selv, inden jeg kunde fuldføre det. Derfor blev ogsaa dette henlagt. Denne Tagen og Kasten af Arbejder synes ikke meget berømmelig, men har dog virkelig mindst sin Grund i Dovenskab eller Ustadighed, men deri, at der er Meget, hvormed jeg ikke er færdig inden i mig, og som jeg derfor heller ikke kan gjøre færdigt uden for mig, og at jeg ikke er saa viis, som jeg haaber at være, naar jeg kun lever hundrede Aar endnu. — Har Du ikke lært Andet af alt dette, saa har Du dog, som jeg haaber, lært saa Meget, at Du ikke meere — hvis Du ellers har været det — er vreed paa mig, fordi jeg ikke har holdt mit Løfte.

Siøllands Gejstlighed har nu det Haab at blive lærdere, end I andre Barbarer. Münter har nemlig fattet en ganske fornuftig Plan om at faae samlet endeel literatere Præster ved Landemodet, som da skulle føre videnskabelige Discourser og læse Afhandlinger. Afhandlingerne selv lover jeg mig ikke Storts. 54af — omendskiøndt jeg selv skal læse en ved næste Landemode — men en saadan aarlig Samling, hvor man dog ikke kan Andet, end tænke lidt paa literaire Ting, vil dog uden Tvivl have nogle gode Følger.

Klokken er halv tolv, og da jeg har prædikeret heele Formiddagen, og skrevet Breve heele Eftermiddagen, er

jeg træt. Jeg siger Dig derfor ikke Meere, end at jeg søgte Capellaniet ved Frue Kirke i Kjøbenhavn, hvilket, som Du vel veed, ikke bliver givet bort, og hvilket jeg nok heller ikke havde faaet, da Liebenberg ogsaa søgte det. Min store Broder lever ved det Gamle, og jeg ligesaa, det er: ret vel. Jeg haaber, de Spanske ikke have gjort Dig for meget af det, og fornemmelig haaber jeg, at Din Kone, hvem jeg hilser tusinde Gange, er frisk, og at hun vil tage imod denne Hilsen fra den „ejegode Job“.

Naar Du engang vil lyksaliggjøre mig med et Par Ord fra Din Haand, saa viide Du, at man skriver til mig over Ringsted. Gud befalet!

Din
J. P. Mynster.

s. 54

*Til Samme.
Kjøbenhavn, 13de Febr. 1810.*

Omendskiøndt Du er et uforskammet Menneske, hvem man kan sende de fortreffeligste hebraiske Afhandlinger, uden at faae et Ord til Svar, saa dog — i Betragtning af, deels at min Generøsitet overgaaer alle Grændser, deels at Du, som jeg hører, for nyelig har besvaret et Brev fra 1799, og at jeg altsaa dog om 10 Aar kan vente Svar: saa sendes Dig herved et Bind Prædikener, som jeg vel gjerne havde ladet Dig læse, inden de bleve trykte, men da dette ikke har ladet sig gjøre, saa opfylder jeg dog herved, skiøndt lidt seent, det givne Løfte om at sende Dig noget Sligt.

Da dette Brev ingen videre Bestemmelse har, saa o. s. v.

s. 55 Du hilses flittigst fro min Broder med Tilbehør, ligesom Din Kone ogsaa hilses venligst fra os Alle.

T. t.
J. P. Mynster.

s. 55

*Til (daværende Pastor) E. Tryde.
Spiellerup, 18de Octbr. 1810.*

Deres, saa venskabelig fremsatte, Begiæring, Højtærede! at erholde min ved sidste Landemode forelæste Afhandling *) til Giennemlæsning, opfylder jeg med Fornøjelse. Saa ufuldstændig jeg end erkiender den for at være, agter jeg dog, omtrent saaledes at sende den ud i Verden; skiøndt man har gjort mig den Indvending, at man egentlig ikke burde skrive kun Bemærkninger over en Gienstand. Der vilde uden Tvivl skee vel Lidt, dersom man ikke turde tale offentlig over et Æmne, med mindre man fra alle Sider var færdig med dets Betragtning. Saaledes haaber jeg, at nærværende Afhandlings Bekiendtgjørelse ikke vil være ganske uden Nytte, for Andre og mig selv, uagtet jeg endnu ikke seer mig istand til at levere nogen Homiletik. Ogsaa ere vel Tiidsskrivter blandt Andet indrettede dertil, at man der, i saadan Hensigt, som jeg i mit proemium har omtalet, kunde fremstille det endnu ikke Fuldendte. Men af dette, at jeg her kun har fremsat „Bemærkninger“, følger, at Ordenen ikke kunde være streng; og i den anden Deel — den anvendte — er den virkelig kun saadan, som Fremstillingen lettest syntes at tillade mig at lade mine Forestillinger om de Puncter, der ere blevne mig klare, og som jeg her ønskede at berøre, følge paa hverandre. Eet og Andet kan vel blive nøjere bestemt, inden Afhandlingen trykkes; og skulde De finde Noget, som behøver dette, anmoder jeg Dem at gjøre mig opmærksom derpaa.

I det Heele ville vi uden Tvivl være eenige, og De vil see, hvor nær vore Forestillinger træffe sammen i Henseende tils. 56Maaden, hvorpaa Religion bør foredrages, omendskiøndt det ikke var min Hensigt her at indlade mig paa at bestemme Forholdet mellem Religion og Philosophie skarpere; De har ogsaa gjort det tilstrækkeligt for os begge, til vort nærværende Øjemeed. Deres Afhandling *) takker jeg Dem for, og jeg glæder mig tit Deres videre Bestræbelser for at bringe en anden Sammenhæng ind i Philosophiens Historie, end den blot efter Aarenes Følge. Vel tilstaaer jeg, at jeg tvivler, om denne Sammenhæng kun bestaaer i Overeensstemmelse; saaledes troer jeg ikke, at det Charakteristiske hos Epikur er Andet, end en Opposition mod det Guddommelige; — denne Opposition er uden Tvivl et nødvendigt Leed i den menneskelige Fornufts Udvikling, men den synes mig ikke at have større Overeensstemmelse med den ægtre Philosophies Bestræbelser, end den, der uvilkaarlig maae fremkomme, som en Inconseqvents, fordi Fornuften aldrig ganske kan fornægte sin Herkomst. — Hvorledes De anseer dette, vil den videre Udvikling af Deres Idee viise; men nogle Indvendinger vilde De tillade mig imod Deres Sætning om alle Religioners Sandhed og saliggjørende Kraft.

Jeg troer vel, at be Ideer om det Guddommelige, som slumre i Menneskets Bryst, kun ere vakte herovenfra, at altsaa Oprindelsen til al den Religion, som er paa Jorden, er Aabenbaring; jeg troer ogsaa, at Gud har aabenbaret sig mange Gange og paa mange Maader: men derfor turde jeg ikke kalde enhver Religion

aabenbaret. Vel kan det være, at i de sleeste de samme evige Grundsandheder ligge begravne, og at disse ikke saaledes kunde være fundne blot ved Tænkningsens sædvanlige Gang; men naar der først var en Aabenbaring paa Jorden, saa vilde denne, formedelst Overeensstemmelsen med Menneskenes indre, uudslettelige Følelser og ved Tradition paas. 57nogen Maade bevares, endog hos de meest udartede Slægter. Men naar disse Religion, om endog maaskee det lyseste Punct i deres Tænkning, dog kun var et desto tydeligere Beviis paa det Barbarie, hvori de vare nedsunkne, naar Levningerne af den sande Religion deri vare forvendte, vanskabte, endog forfalskede: tør vi da kalde en saadan Religion sand, fordi den ikke ganske har kunnet udslette Spoerene af Sandheden? Er end denne Forvandskning skeet meere og meere, efterat Religionerne havde tabt deres første Betydning, saa ere der dog vel de Religioner, som vi ikke kunne nægte at erkiende for særskilte, hvis Oprindelse selv var et Skridt nedad af den synkende Menneskeslægt, en Afviigelse meere fra den sande og aabenbarede Religion. — Fremdeles forstaaer den almindelige Sprogbrug — jeg troer med Rette — ved en Religions Sandhed ikke blot dens Forestillingers symboliske, men deres historiske Rigtighed. En Religion er et Baand mellem det Himmelske og Jørdiske, men ikke kun formedelst Tanker, ogsaa formedelst Facta; og jeg tilstaaer, at dersom disse ved nærmere Betragtning undslippe mig, da kunne de vel beholde Kraft til at vække Følelsen, som Digtninger, men indeholde ikke det, mit Hjerte begjærer. For at anføre et Exempel: Forestillingerne om Maria, Jesu Moder, kunne være christelige og skønne, man kan med Rette anvende derpaa, hvad Tieck siger: „Du (Gott) bist es ja doch, den wir mit allen Entzückungen meynen, und dat ich es kindlich und doch kühnlich sage, so hast du deinen Sohn in die Welt geschickt, um unsere Liebe, unsere Huldigung verkleidet zu empfangen, und es freut dich auch, dich in tausend andern Vorstellungen verehrt zu sehen". Men Mariæ Tilbedelse, saaledes som den katholske Kirke har den, er grundet paa noget Uhistorisk, og — da det, Gud har tænkt og gjort, altid er skønnere og meere poetisk, end det, Menneskene have udtænkt — saa er der ogsaa noget Skiævt deri, som snarere forvilder den ægte christelige Følelse, end styrker den. — Naar nu det Helligste saa ofte vanslægter under Menneskenes Hænder, saa troer jegs. 58ikke heller, at enhver Religion nødvendig maae have haft en Tiid og et Folk, for hvilke den var eene saliggjørende. Tvertimod vilde jeg hellere anvende Pauli Ord, at der stundom sendes „kraftige Vildfarelser" over Menneskene, „saa de skulle troe Løgner"; hvorved Planen med Menneskeslægtens Opdragelse ikke forstyrres — thi det er vel nødvendigt, at Forargelser maae komme, men vee dem, ved hvilke de komme; ligesom det er nødvendigt, at Tyranners Gierninger skulle skee, de ere ikke forgiæves i Verdens Historie, men ikke saliggjørende for dem selv.

Paa alt dette kan vel svares, at Superstition er ikke Religion; men min Paastand er just den, at naar vi tale om fleere Religioner, da ere der ogsaa.de, som bør kaldes falske,— ikke fordi Sandheden ganske er forsvunden af dem, men fordi de betegne Menneskenes Skridt nedad mod Superstition, Dorskhed, og Barbarie („Naar det Lys, som er i Eder, er Mørkhed" o. s. v.). Saaledes antager jeg heller ikke, at ethvert Menneskes jordiske Liv har et Punct, hvori det er ædelt og skønt, hvorvel selv Djævelen ikke ganske har tabt Guds Billede.

Jeg haaber, kiære Ven! at De af disse henkastede Ord vil kunne forstaae min Meening, ligesom jeg neppe har misforstaaet Deres saaledes, at her ikke skulde være en virkelig Different imellem os, som ligger dybere end i misforstaaede Udtryk. At jeg har søgt at gjøre denne Different tydelig, vilde De tilskrive Deres Opfordring til mig derom — og da gjøre mig Giengield i Henseende til min Afhandling.

Jeg maae udbede mig Afhandlingen lidt snart tilbage, da jeg har maattet love den til adskillige andre gode Venner. —Istedetfor et Brev til at ledsage den til Dem, har jeg næsten skrevet en Afhandling, og har ikke Tiid eller Plads til at tilføje videre end min venskabelige Hilsen.

J. P. Mynster.

Adresse: Spiellerup pr. Ringsted.

S. T.

Hr. Tryde i Fensmark!

s. 59

Til Samme.

Spiellerup, 24de May 1811.

Med megen Fornøielse, Høistærede! sender jeg herved Schleiermachers Bog^{*)}. Med dens Tilbagesendelse haster det aldeles ikke; dersom jeg faaer den ved Landemodet, er det fuldkommen tidsnok, og ønsker De at bruge den længere, er den ogsaa gierne længere til Tjeneste. Jeg boer for nærværende Tiid i ganske andre Regioner; og ligesom jeg aldrig har været meere, end i det Høieste en metaphysisk Dilettant, saa læser jeg nu saa sjelden noget Metaphysisk, i det mindste for Alvor, at jeg bliver meere fremmed derfor, end maaskee godt er. Skulde jeg nogensinde igien faae alvorlig Tilbøielighed til at begive mig ind i Metaphysiken, vilde jeg uden Tvivl begynde med ældre Philosopher, saasom med Cartesius og Leibni. Men det hindrer mig ved disse Studier, at naar jeg begynder at fatte et System, og da mærker, at mit Væsen dog ikke vil finde sin Fred deri, saa frygter jeg den Møie, der er nødvendig for at forstaae det tilfulde, og lader det fare; hvilket jeg maaskee ikke vilde gjøre, dersom jeg var skabt for Metaphysiken. Dette var s. Ex. mit Tilfælde med Fichtes

Philosophie, og da Schellings gik ud fra den, hans Skrivter desuden forudsætte saa mange physiske Kundskaber, har jeg aldrig ret kunnet penetrare hans System, som maaskee og ved indvortes Modsigelser ikke ganske lader sig forstaae.

Hans Skrivt om Frihedens Væsen troede jeg dog at forstaae, og dæmmer derom, ligesom De^{**}). Vel forekom det mig, som han havde seet Problemet klarere, eller sagt det redeligere, end de fleeste Andre; men Løsningen syntes mig saas. 60slet, som man kunde forlange. Saaledes er den imidlertid ikke syntes den philosophiske Mængde i Tydskland, og dette overbeviiser mig endnu meere, at ikke aleene ei Schelling selv, men neppe engang hans Landsmænd for det første bringe Philosophien videre. Der er en fuldkommen philosophisk Stilstand i Tydskland; Schelling gjør Lidet, og synes længe ikke at være kommen af Pletten; Friedrich Schlegel skiender, men nedriver neppe engang for Alvor, opbygger endnu mindre, og man har længe Intet hørt fra ham om disse Æmner. Schleiermacher synes sysselsat med andre Ting, og skiøndt jeg ikke tvivler om, at han jo kunde bringe Videnskaben videre, turde jeg dog tvivle om, at han bragte den vidt. Fichte har nok gjort Alt, hvad han formaaede, og jeg skiønner ikke rettere, end at han har speculeret sig ganske forvirret. Det eeneste Værk, der længe har gjort nogen Opsigt i Philosophien, er Köppens „Darstellung des Wesens der Philosophie“, som skal være af den jacobiske Skole; jeg har vel foresat mig at faae fat derpaa, men efter hvad jeg har seet derom i Recensioner, lover jeg mig ikke Meget deraf. —

Ved Landemodet haaber jeg, vi sees. Om jeg denne Gang kan medbringe Noget, veed jeg endnu ikke; i alt Fald vil det kun være Lidet, jeg kan levere, og da af exegetisk Indhold. Ellers har jeg længe kun sysselsat mig med at samle for større Planer til Fremtiden, hvilkes Skiæbne er i Gudernes Hænder.

Lev vel, og erindre med Venskab

Deres
J. P. Mynster.

s. 61Til

Fru Rahbek ^{*)}. s. 62

s. 63

Spiellerup, 8de Janv. 1805.

At jeg ikke før har opfyldt det Løfte, som De, kiære, gode Veninde! har været saa venindelig at affordre mig, og jeg saa ubesindig at give, kommer sig ikke, fordi det jo ofte har foresvævet mig i Deres Erindring, men fornemmelig fordi jeg i lang Tiid næsten ikke har havt et Øjeblik Tiid. Omsider opfylder jeg det — med ret megen Undseelighed. — Det er gierne en Fejl, hos Forfatteren eller hos det Forfattede, naar der er meget at „fortale“; og jeg frygter, at den Trang, jeg synes at føle hos mig og min Prædiken til en Fortale, er en Fejl hos os begge. Jeg vil derfor lade det blive ved en Dedication — til den saa reene, saa let vækkelige, saa fuldt strømmende Religiøsitet, hvorved jeg haaber, at min Læserinde i mine Ord dog vil kunne læse noget af hvad de burde sige.

At jeg just sender denne Prædiken, kommer sig naturligviis ikke, fordi den er en af de sletteste, jeg har holdt, heller ikke, fordi den just skulde være den bedste, men fordi den blev holdt Søndagen efter at Spiellerup glædede sig ved Deres Nærværelse, og fordi jeg i den har sagt noget, som De har sagt. Jeg overlader Dem selv at udfinde det, men ligesom jeg, naar jeg laaner et Udtryk, plejer i Randen at sætte, hvorfra det er laant, saaledes er her mit Concept prydet med de Bogstaver: Fr. R.

Alting i Spiellerup er ved det Gamle; hvorledes lever man paa Bakkehuset? Dersom De vidste, hvor inderlig jegs. 64ønskede at kunne lade meere end mine Tanker besøge Bakkehuset, saa vilde det opmuntre Dem til med Tanke, Ord og Gierning at besøge Spiellerup. Hils Rahbek og „Hufe“ ^{*)}; er han kommen langt paa Vejen herud? — Dem selv Millioner Hilsener fra

Deres
hengivneste
J. P. Mynster.

s. 64

Spiellerup, 6te Febr. 1805.

Min elskværdige „Niece“ !

Hvilket Menneske kunde modtage et saadant Brev som Deres, og ikke bevidne sin Taknemmelighed derfor? — Jeg har nu atter giennemlæst dette kiære Brev, men det var mig, som om det ikke var, ikke kunde være til mig; thi — for at bruge Deres egne Ord — jeg føler desværre, at meget deri ikke passer ret paa mig. Har De

virkelig den Tilliid til mig, at det ej skulde være mueligt. De kunde gjøre mig stoeragtig? i det mindste, dersom De vilde forsøge derpaa, hvorledes vilde De begynde det anderledes? Imidlertid skal det ikke lykkes Dem. Jeg har for længe siden læst i en god Bog, og erkiendt, at det er saa: „das ist der Dienst der Ehre, dat wir seyn was wir scheinen" ; og jeg føler for vel, hvad Forpligtelse De paalægger mig, til at Deres Godhed ikke skulde ydmyge mig. Men derfor glæder den mig dog, og usigelig meget; den er mig endog som en Velsignelse over min Gierning. — Imidlertid, saa kiært som alt det Gode, De siger om min Prædiken, naturligviis er mig, saa har det dog erindret mig om hvad en Mand sagde, at han ikke vilde prædike meere, fordi „naar vi straffe, da henvende de det paa sig, for hvem Trøsten var, og naar vi trøste, da omvendt". O! at jegs. 65 havde Himmeriges Riges Nøgler, og Magt til at løse alt, hvad der er bundet paa Jorden, at jeg kunde løse min Venindes fromme Sjæl fra enhver Sorg og enhver Frygt. Men saaledes løser Ingen, uden Han, som lader os blive eene, at vi siden aldrig skulle være eene! —

Og hvorfor vil De ikke troe, at jeg har sendt den Prædiken med Undseelse? Jeg skulde kunne opregne Ting om den, at De skulde blive undseelig over den Berømmelse, De har givet den. Men dette vil jeg viiseligen lade blive, og kun forsikre, at jeg ikke veed eet eneste Ord i mit Brev, som jeg jo har meent.

Tak fordi De vil besøge mig i Paasken. Den Tiid er ikke en „Philistertiid" for mig, men vel en travl Tiid; men naar jeg veed, at jeg tør vente Dem, skal jeg indrette mig, saa Travlheden ikke skal berøve mig for meget. Gjør derfor Deres Bedste for at komme, saa vist som De skal være velkomne.

Endnu er der een Post i Deres Brev, som jeg endelig ikke maae glemme at tale om. At „man bliver kied af alting", erindrer jeg desværre, at jeg desværre har sagt. Men har De kunnet troe, at jeg virkelig kunde meene det? Jeg kan ikke undskylde mine Ord uden dermed, at jeg dog ikke tog dem i den egentlige Forstand, og at jeg i de Dage havde havt en Erfaring, der mindede lidt stærkt om, hvor mange Ting der forgaae, som man ikke gerne seer forgaae. — Jeg troer vel, at man kan blive kied af hvad vi dengang taledes om, nemlig af mig og mine Prædikener, som ofte ere heel maadelige, som ofte saa eensformigen gientage det samme, og undertiden ere saadanne, at, hvis jeg selv sad i Kirken, jeg vel neppe vilde troe den Prædicant istand til nogensinde at prædike skikkeligt. Men alt dette skal ikke retfærdiggjøre hiine Ord, som jeg vel veed ere den egentlige Immoralitets og Irreligiøsitets Løsen — og jeg kan kun afkiøbe den Brøde, at have kunnet sige dem, ved den sandfærdige Forsikkring, at jeg ikke meener det, og ikke føler det.

Dette er det Vigtigste af hvad jeg nødvendig maatte sige Dem. — Apropos, eet endnu! De siger, at De tager mins. 66 Broders Trøst for hvad den er; men jeg troer det ikke, thi ellers tog De den for Trøst. Da jeg sidst var i Kjøbenhavn, spurgte jeg ham om Deres Helbred, og jeg fik af ham det Svar, at der intet var at frygte, med saa bestemte Udtryk, at jeg ikke tør gientage dem her.

5

Jeg hilser Rahbek, og takker for „Charis", som jeg rigtig har faaet. Siig ham den „Jobs-Post", at en ond Kat har biidt alle mine Kaniner ihjel. Jeg hilser ligeledes Hufe, og Dem selv, min kiære, gode Veninde! med min bedste Hilsen!

Deres
hengivneste „Onkel"
J. P. Mynster.

s. 66

Spiellerup, 20de May 1805.

— De meener altsaa, kiæreste Veninde! at Eensomhed er mig tjenlig, fordi „den er tjenlig for dem, som ere gode og have gjort Fremgang"? Jeg meener just, at dersom den er mig tjenlig, da er det, fordi jeg ikke noksom hører blandt disse. Den Gode kan være, hvor han skal; men den, som endnu skal gjøre megen Fremgang, før han bliver nogenledes god, maae vel være aleene for ikke at glemme, hvad han er og hvad han skulde være, og jeg burde vistnok være meget bedre, inden jeg holdt op at være eensom. Jeg troer dog ikke, det er mueligt, jeg kan blive hovmodig, da selv al Deres Forkiælelse ikke er istand til at forblinde mig nok dertil. — Skiøndt jeg vel undertiden fører et „gudeligt" og et „saligt" Liv, saa har jeg dog nok at kiæmpe imod, før mit magelige, søvnige Jeg naaer op i de Regioner; — men saa tung den Kamp end er, saa har den dog sin Løn; det Bedre gaaer klarere og kraftigere frem, jo tiere det paa nye maae sejre. Dette er mig ofte til Trøst, naar jeg finder mig selv sunken; den fuldkomne Fred har kun den Fuldkomne, og kan kun han taale. Derfor veed jeg det vel, at dn for store Utilfredsheds. 67 med sig selv kun er Vantro, som om det var mueligt, at Gud skulde skjule sig for den, som oprigtigen søger ham. De vil maaskee forstaae, hvorledes et i sit Udtryk barnagtigt Indfald kunde bevæge mit heele Inderste; jeg tænkte mig nemlig forleden, at Gud sagde til mig: Kiender du mig ikke? mit Navn er Kiærlighed. — De Ord røre mig endnu, de indeholde al min Viisdom og al min Trøst. —

(Begyndelsen mangler.)

— Jeg laae med megen Fornøjelse en Tiidlang op til et Gierde, og saae ud over en viid frie Udsigt i den dejlige stille og varme Luft. Af saadanne smaae Fornøjelser har jeg dog mange; jeg skjønner ogsaa temmelig derpaa, og lever vel; thi om endog hver Dag har sin Plage, saa har igien især næsten hver Aften sin Salighed, — som ikke blot er den „idylliske" Fred, men som er en Guds Fred, og mangen Gang „overgaaer al Forstand" — dog ikke Deres, thi De veed hvad jeg taler om. Imidlertid er jeg eenig med Dem, som i saa meget andet, saa ogsaa i en vis Inclination til Vinteren. Jeg troer ikke, denne kommer aleene af den Friehed for Adspredelser, som vel i Almindelighed kan være os større om Vinteren, men jeg har ogsaa enkelte Tiider om Sommeren, da jeg har vel saa meget af denne Friehed, og som dog ikke ere mig saa kiære. Jeg troer, at der heri ligger en vis Kiærlighed til Natten skjult, som nogle Mennesker have — thi Soelen er denne Verdens Fyrste og en Fader til Tummel og Uroe og jordisk Frygt, naar derimod Natten har noget moderligt Trøstende for alle Heede Hjerter, hvorfor ogsaa Novalis har skrevet Hymner til Natten, og jeg en imod Soelen, ligesom jeg ogsaa med Jubel modtager den første rette Nat, jeg igien seer efter de saa lange, lange Dage.

Ved Øhlenslæger's 'Digte har jeg glædet mig overmaade over det meeste deraf, og indseer, at han har beredet mig en s. 68snakke noget Sprog; en anden Dag tilbragte jeg i Lydersløv, dog uden Spil. I Gaar havde jeg en Visite af Grev Moltkes heele Familie. — Jøvrigt befinder jeg mig vel — Gud give, at De ogsaa gjorde det — og kan til en Forandring ganske godt liide, at Himmelen i Dag er graae; thi vel vil jeg gjerne være varm, men i Gaar harmedes jeg dog lidt over Soelens „frække, vilde, ubetvungne Lue". Dette bringer mig til at tale om Oehlenschläger (det er da et forskrækkeligt langt Navn at skrive!) De seer, at jeg er saa dristig at lægge en Seddel til ham *) herinden i, da jeg ikke veed hans Adresse. — Jeg har ikke opgivet Forsættet at recensere hans Digte; men dertil skulde jeg dog viide, om jeg kan vente, at Recensionen bliver indrykket i „lærde Tidender", hvilket De vel er saa god at skaffe mig at viide fra Rahbek. Saa meget kan jeg sige Dem, at uagtet jeg vel paa nogle Steder kan see „Venne-Poesien", saa kan jeg derimod i mangfoldigt ikke andet end see ganske udmærket Poesie, for hvilket jeg vel, dersom jeg skriver derom, maae være en „Smigrepræst" imod ham.

Hils alle Deres Nærværende fra

Deres
langvejs
J. P. Mynster.

s. 68

Spiellerup, 18de Novbr. 1805.

Virkelig, kiære, gode Veninde! dersom noget Menneske nogensinde har gjort sig Umage for at gjøre en Anden Glæde, saa har De gjort det og gjør det endnu stedse mod mig, og dersom mit heele Liv ikke gaaer igiennem lutter Blomster, saa er det vistnok ikke Deres Skyld. — Ikke at jeg dermed vilde nægte, at jeg jo har det godt. Jeg er endog i disse Dage ofte meget glad, og naar jeg er meget glad, tænker jeg saa gjerne paa min Niece, og haaber saa gjerne, at hun er ligesaa glad som jeg. For Resten skammer jeg mig dog lidt over, at s. 69med sig selv kun er Vantro, som om det var mueligt, at Gud skulde skjule sig for den, som oprigtigen søger ham. De vil maaskee forstaae, hvorledes et i sit Udtryk barnagtigt Indfald kunde bevæge mit heele Inderste; jeg tænkte mig nemlig forleden, at Gud sagde til mig: Kiender du mig ikke? mit Navn er Kiærlighed. — De Ord røre mig endnu, de indeholde al min Viisdom og al min Trøst. —

(Begyndelsen mangler.)

— Jeg laae med megen Fornøjelse en Tiidlang op til et Gierde, og saae ud over en viid frie Udsigt i den dejlige stille og varme Luft. Af saadanne smaae Fornøjelser har jeg dog mange; jeg skjønner ogsaa temmelig derpaa, og lever vel; thi om endog hver Dag har sin Plage, saa har igien især næsten hver Aften sin Salighed, — som ikke blot er den „idylliske" Fred, men som er en Guds Fred, og mangen Gang „overgaaer al Forstand" — dog ikke Deres, thi De veed hvad jeg taler om. Imidlertid er jeg eenig med Dem, som i saa meget andet, saa ogsaa i en vis Inclination til Vinteren. Jeg troer ikke, denne kommer aleene af den Friehed for Adspredelser, som vel i Almindelighed kan være os større om Vinteren, men jeg har ogsaa enkelte Tiider om Sommeren, da jeg har vel saa meget af denne Friehed, og som dog ikke ere mig saa kiære. Jeg troer, at der heri ligger en vis Kiærlighed til Natten skjult, som nogle Mennesker have — thi Soelen er denne Verdens Fyrste og en Fader til Tummel og Uroe og jordisk Frygt, naar derimod Natten har noget moderligt Trøstende for alle Heede Hjerter, hvorfor ogsaa Novalis har skrevet Hymner til Natten, og jeg en imod Soelen, ligesom jeg ogsaa med Jubel modtager den første rette Nat, jeg igien seer efter de saa lange, lange Dage.

Ved Øhlenslæger's 'Digte har jeg glædet mig overmaade over det meeste deraf, og indseer, at han har beredet mig en s. 70endnu større Glæde, naar jeg anden Gang kan læse dem med meere Roe, end jeg i disse Dage har været Herre over. Jeg ønskede vel at kunne recensere ham; men jeg seer ogsaa, at jeg baade kun vanskeligt vil faae Tiid nu, hvis jeg skal arbejde paa mine Prædikener, og især at jeg vel neppe kan gjøre det saaledes, at vi begge og at Sagen kunde være tjent dermed. Kunde jeg det, saa veed jeg vel, at det var en god Gierning; men til at gjøre det nogenledes, udfordres en saa klar Anskuelse baade af det Skønne, der er,

og af hvad det er, man savner paa de Steder, som mindre tilfredsstillende — hvilket ikke skal være sagt, som om jeg havde fundet saa meget deraf — at jeg frygter, jeg ikke vil være dette Arbejde voxen. Vil De være saa god at takke Øhlens. ret meget paa mine Vegne, og sige ham, at dersom jeg ikke recenserer ham — hvortil jeg dog ikke endnu opgiver Villien — da maae han ingenlunde troe, at det er af Ligegyldighed imod ham, eller mod Poesien, eller mod hans Digte; men skeer det ikke, da er det kun fordi det indvortes Lys er blevet mig nægtet i den Klarhed, at jeg kunde det, og at jeg altsaa ikke har skullet det. — Hvad Dem selv angaaer, kiæreste Nieæ! da har De den fuldkomneste Ret til „at tale med". Tael De kun, saa ofte De vil og om alt hvad De vil; thi iblandt de Fuldkommenheder, jeg beundrer hos Dem, er ogsaa den, at De altid saa rigtigheden veed Tiid og Sted, og at jeg over Deres saa inderlige og fyrige Væsen aldrig har seet den mindske Skygge af „Affectation".

Der er endnu adskilligt i Deres Brev, som jeg skulde svare paa, men jeg maae giemme det til en anden Gang, da jeg gjerne vilde levne mig Tiid til at afskrive Dem et lidet Vers om den yderste Dag ^{*)}, som jeg skrev sidste Efteraar, da der skeede saa mange „Tegn i Soel, Maane og Stjerner", at vel endog den, der mindre længtes derefter end jeg, kunde falde paa, at Verden skulde forgaae. Jeg har nok sagt Dem, s. 71 at naar Jorden synes mig altfor flau og kiedsommelig og jordisk, er det min Trøst at tænke mig, at med eet de forborgne Kræfter begyndte at røres og de bundne Magter bleve satte i Frihed, og hvorledes da midt i al denne Himmels og Jordens Basun-Tone den stille herlige himmelske Aabenbarelse traadte frem, og alting blev Fred ved den Stemme: Kommer hid, I min Faders Velsignede. Dette skal jeg maaskee engang udføre i et andet Digt, hvortil dette kun er en Slags Fortale ^{*)}. —

Jeg gjør mig Umage, min bedste og kiæreste Veninde! for at fortjene Noget af Deres Godhed, thi jeg kan dog ikke nægte, at den, uagtet alt det Glædelige, den har, ogsaa har noget Ydmygende for mig — De kiender langt fra ikke alle mine „Uartigheder" saa vel, som De selv tilstaaer, jeg kiender Deres. Gud velsigne Dem for alt det Gode, De er og De gjør!

Deres
J. P. Mynster.

s. 71

*Fru Rahbek til Mynster.
Bakkehuset, 8de Julii 1805.*

Tusind Tak, kiæreste, fortræffelige Onkel! for al den Glæde, De har gjort mig med Deres lange Brev. Jeg troer aldrig, at jeg kan vise mig taknemlig nok imod Dem for al den Trøst og Glæde, De giver mig. — Det er mig ogsaa til usigelig megen Trøst, at jeg tør sige Dem saa meget om mig selv, som jeg, siden jeg mistede Adler, ikke har kunnet eller turdet sige til noget Menneske, uagtet jeg meget ofte har haft stor Trang til det. —

Jeg kan jo, saadan som jeg kiender Dem og Deres Forfængelighed, godt indsee, at Deres Prædikener vil give Dem en heel Deel at bestille; men derfor troer jeg ikke, at det meget Arbejde er saa nødvendigt, som De troer, og jeg beder Dem, s. 72 ret indstændigt, at De ikke maae tabe Modet. De bør ikke vente, at Deres Prædikener efter Fortieneste skulde blive paaskiønnede af Mængden; det har nok altid været, og vil nok fremdeles blive saa, at det ret Ypperlige og Fortræffelige ikke har kunnet være noget for Mængden; den gaaer jo iblinde, og enten ikke vil, eller ikke kan see. For de Faa derimod, som De for Øieblikket kan virke paa, vil det vist ikke være Dem saa vanskeligt at finde Ord og Forestillinger.

Jeg har virkelig en Ahnelse af den „Guds Fred", som forekommer mig at være udbredt over Deres heele Væsen, og som saa uimodstaaeligen drager mig til Dem, da det er mig, som om en ringe Grad af den ogsaa kommer over mig, naar jeg er hos Dem. Gid jeg dog engang kunde faae Dem overtydet om, at jeg har Ret om Dem, og at jeg virkelig har den rette „Anskuelse" af Dem. — Jeg maae da ikke glemme at sige Dem, at den Hilsen, jeg havde til den „uomvendte Adam" (saaledes hedder han nu), ikke var saa ganske efter hans Sind. Han har bedet mig meget, at jeg endelig maae faae Dem til at recensere ham; men jeg tør jo dog ikke plage Dem meere, end jeg forresten gjør det, og jeg maae jo finde det meget rimeligt, at De, naar De skal arbejde paa Deres Prædikener, ikke kan faae den Tiid, som De maatte have for at recensere ham saaledes, som han, hans Digte, De, og Deres Forfængelighed kunde være tient med. —

Deres
K. M. R.

s. 72

Spiellerup, 19de Julii 1805.

— Jeg har da i denne Tiid arbejdet meget paa mine bevidste Prædikener, og jeg kan melde Dem, at jeg har fem færdige paa Revision og Afskrift nær. Der kan være noget i dem, som er ganske kiønt, men ellers ere de temmelig monotone, saavidt jeg kan mærke — imidlertid skat jeg dog see, at faae et lille Bind færdigt.

Naar De meener, at jeg ikke behøver saa meget Arbejde dermed, saa har De, imod Deres Sædvane, ikke Ret. Thi De kan dog vel viide, hvorledes mine Udkast maae være i Korthed sammenfattede og i Gesvindthed sammenskrevne, hvorledes de ere forfærdigede til at kunne høres og ikke til at læses, og hvad der da er tilbage at gjøre, er justs. 73det Vanskeligste. De ere desuden for korte, og jeg kan ikke vel liide den Armod paa Ord, der nuomstunder hersker blandt mange Præster, mig inclusive, og som dog for en stor Deel ogsaa kommer af Armod paa Aand; og det er da ikke let at komme ind i den oprindelige Begejstring for at øge Stykker i dem. For „Mængden" skulle de just ikke være; men for Mange skulle dog Prædikener efter deres Bestemmelse være, og de „Faa", som ere reddede fra den almindelige Syndflod, ere jo her neppe Otte. Religjøs Poesie — jeg meener her, hvad Folk meener ved Poesie, nemlig Vers — kan man dog maaskee tolerere; man har immer den Tilflugt, at det er kun saa et Digt, og haaber af Menneskekiærlighed, at Digteren vel ikke har meent det saa alvorligt. Men naar Folk seer, at det bliver Alvor, — at man vil misbruge saa oplyste Steder som Kirker til sværmeriske og mystiske Forestillinger, at et Menneske, som man havde ventet bedre af, virkelig er en Christen, vil man vel forundre sig. De veed, haaber jeg, min gode Veninde! at dette hverken forskrækker eller bevæger mig; men naar Folks megen Viisdom under Arbejdet rinder mig i Sinde, naar jeg ved saa mange af de helligste Ord ikke kan andet end tage et Slags Hensyn til den lumpne Vittighed, hvortil man har brugt dem, saa er dette mig dog undertiden til Hinder, fordi just en Præst, som ifølge sit Embede er Græker og Barbarer, Viise og Uviise en Skyldner, ikke ganske kan sætte sig ud derover.

—

De vil viide noget om min „langvejs Commerz", og den er just i Dag Dagens Orden, da jeg skal spise til Middag hos Bjørns paa Wemmetofte. Nyelig spillede jeg Lhombre to Aftener i Træk, den første Aften hos mig selv, den anden paa Wemmetofte — og denne Dag var just en af de dejligste Sommerdage, vi have haft, hvorfor vi ogsaa kun spillede fra Kl. 6 om Aftenen til over 2 om Natten; da jeg gik hjem, brød Dagen dejlig frem, men desværre, som den steeg, saa dalede jeg. I forrige Uge spiste jeg een Middag paa Klosteret, hvor jeg var buden for at tale Tydsk med en fremmed Baronesse, hvorfor jeg dog meestendeels slap, da hun ikke brugte ats. 74snakke noget Sprog; en anden Dag tilbragte jeg i Lydersløv, dog uden Spil. I Gaar havde jeg en Visite af Grev Moltkes heele Familie. — Jøvrigt befinder jeg mig vel — Gud give, at De ogsaa gjorde det — og kan til en Forandring ganske godt liide, at Himmelen i Dag er graae; thi vel vil jeg gjerne være varm, men i Gaar harmedes jeg dog lidt over Soelens „frække, vilde, ubetvungne Lue". Dette bringer mig til at tale om Oehlschläger (det er da et forskrækkeligt langt Navn at skrive!) De seer, at jeg er saa dristig at lægge en Seddel til ham *) herinden i, da jeg ikke veed hans Adresse. — Jeg har ikke opgivet Forsættet at recensere hans Digte; men dertil skulde jeg dog viide, om jeg kan vente, at Recensionen bliver indrykket i „lærde Tidender", hvilket De vel er saa god at skaffe mig at viide fra Rahbek. Saa meget kan jeg sige Dem, at uagtet jeg vel paa nogle Steder kan see „Venne-Poesien", saa kan jeg derimod i mangfoldigt ikke andet end see ganske udmærket Poesie, for hvilket jeg vel, dersom jeg skriver derom, maae være en „Smigrepræst" imod ham.

Hils alle Deres Nærværende fra

Deres
langvejs
J. P. Mynster.

s. 74

Spiellerup, 18de Novbr. 1805.

Virkelig, kiære, gode Veninde! dersom noget Menneske nogensinde har gjort sig Umage for at gjøre en Anden Glæde, saa har De gjort det og gjør det endnu stedse mod mig, og dersom mit heele Liv ikke gaaer igiennem lutter Blomster, saa er det vistnok ikke Deres Skyld. — Ikke at jeg dermed vilde nægte, at jeg jo har det godt. Jeg er endog i disse Dage ofte meget glad, og naar jeg er meget glad, tænker jeg saa gjerne paa min Niece, og haaber saa gjerne, at hun er ligesaa glad som jeg. For Resten skammer jeg mig dog lidt over, ats. 75jeg nu er bleven ligesaa gammel som adskillige vakkre Mænd, der allerede da havde udrettet eller udrettede store Ting, og at det endnu kun seer saa maadeligt ud til nogen Forskrækkelse for Verden eller Opbyggelse for Kjøbenhavn fra min Side. Jeg kunde paa min Geburtsdag ikke ret faae Tiid til, efter „Kejser Frederiks" *) og min gamle Sædvane, at omvende mig, derfor har jeg gjort det siden; jeg har virkelig haft det Heltemod, en Gang paa nye til alle de andre Gange ret alvorligeu at foresætte mig at kiæmpe imod mange onde Nykker, mod Dorskhed, Forsagthed, Vantro, Luner og alle Slags Uartigheder; og da jeg nok veed, at jeg vil bryde disse Forsætter som alle de andre, saa har jeg tillige foresat mig, ikke at spille Tiiden og svække Modet ved at skiænde for meget paa mig selv derfor, men i det Sted strax at begynde igien paa det Rette og Gode. — Seer De, hvor fornuftig man bliver, naar man bliver 30 Aar gammel; men det er sandt — De er jo ligesaa gammel, og vel saa fornuftig, og — det er min virkelige Meening og ingen Floskel — bedre end jeg, og jeg under Dem nok at være det.

At takke Dem for Luther, som glæder mig saa meget og saa mange Gange om Dagen, har jeg ikke glemt indtil nu, men opsat, fordi min Taksigelse har en Historie i Følge med sig. Historien bestaaer af en Samtale, som forleden Aften forefaldt imellem lfr. Ruhe og mig, saaledes som følger:

Hun. Den Morten Luther, hvem var det? jeg har hørt meget tale om ham.

Jeg. Det var en Præst, som levede for mange Tiider siden. Vi taler om ham Allehelgensdag.

Hun. Ja, jeg veed nok, der staaer om ham i Evangelium. Jeg tænkte ellers, det var Deres Portrait, det havde dog været bedre.

Jeg. Nej! han var bedre end jeg er.

Hun. Hm! jeg synes saagu dog, De er ganske god. —

s. 76

Spiellerup, 28de Decbr. 1805.

— Dersom jeg ikke tænkte tiere og meere paa Dem, end jeg skriver til, dersom jeg ikke tænkte langt anderledes, end jeg kan skrive, saa var jeg ikke værd, at jeg skulde have en Veninde, som De. Jeg er virkelig ogsaa rørt over, at Oehlschläger skriver Dem saa lange Breve, og skamfuld over, at jeg skriver saa korte; men hvad skal jeg gjøre? Min Pen er nu engang ikke en Snartalers Tunge, og hvor meget jeg end pidsker mig, kan jeg undertiden Intet faae ud af mig, men er en fuldkommen Blok. Da jeg desuden har meget travlt i denne Tiid, saa kan jeg vel viide, at dette Brev heller ikke bliver langt; men for at det dog skal blive tykt, sender jeg Dem den belovede Prædiken. — Dernæst skulde jeg takke Dem for Deres sidste Brev. De har, hvad jeg i Almindelighed priiser Fruentimmer-Correspondancen for, en Gave til at fortælle Deres Liv, saa jeg faaer et anskueligt Begreb derom, og det staaer for mig saa takkeligt, som det er; istedetfor at jeg og mine Lige kun kan beskrive vort Levnet med et: jeg lever vel, eller deslige. Men Deres sidste Brev har endnu desuden Steder, som endnu stedse klinger igien inden i mig. Naar De saaledes siger. „Jeg kan saa godt fatte, at Kiærlighed maae have sit Udspring fra Gud, naar jeg saa levende føler, hvor uudtømmelig den er hos det Menneske, i hvis Hjerte den boer", saa gjorde disse Ord et Indtryk paa mig af det Slags, som ellers kun meget enkelte Ting af hvad jeg læser gjør paa mig. Hvo der saa levende kan føle de Kilder i sig, der opvælde til et evigt Liv, kan føle, at Kiærlighed er evig og derfor uudtømmelig — thi Alt, hvad der er jordisk, har Tiid og Grændse — det Menneske bliver i Gud, og Gud i det, thi Gud er Kiærlighed. — Jeg bebrejder Dem ikke, at De var lidt undseelig over det, De havde skrevet; thi at troe, at vi ikke kunne sige noget Alvorligt, uden at sige det lidt dumt, er ogsaa noget, hvori vi ligne hverandre. Men ligesom jeg ikke generer mig derfor, men ogsaa siger det Alvorlige, der falder mig ind, saa siig De det ogsaa, — Dumheden skal jugs. 77nok indestaae Dem for. — — Jeg har nu næsten i 14 Dage ikke havt Roe til ordentlig at læse i en Bog, og faaer det neppe, før jeg kommer fra Kjøbenhavn. Jeg har en uhyre Hob „Mandtaller" og Regnskaber at skrive, og desuden har jeg, som jeg plejer, begyndt for tidlig paa mine mange Prædikener, hvilket, som det plejer, ikke har havt anden Virkning, end at jeg har spildt meget længere Tiid derover, uden dog at faae dem betimeligere færdige, eller bedre. —

s. 77

*Fru Rahbek til Mynster.
(Begyndelsen mangler.)
(1806.)*

— Jeg har takket Gud, ligesaa meget for de Sorger og Bekymringer, som for de utallige Glæder, jeg har modtaget af hans Faderhaand. Jeg er mig desværre vel ikke bevidst, at jeg har brugt begge Deelee efter hans viise Villie; men jeg har dog altid, i Glæde og i Sorrig, bevaret et temmelig religiøst Sind, og stræbt at frygte og at elske Gud, — skiøndt jeg til visse Tiider har frygtet ham for meget, og elsket ham for lidet. Uden ham har jeg aldrig levet, og vil aldrig kunne leve, og jeg har det Haab, at han ikke kan forskyde et Hierte, som tidligt har sluttet sig til ham. — De veed nok, min gode Onkel! at jeg saa gjerne siger Dem Alt, baade hvad der ængster mig og hvad der trøster mig. Men nu vil jeg lade dem være fri for denne Gang, og kalde paa Hufe, som vist længes efter at komme ind at læse. —

7de Jan.

De seer, min bedste Onkel! af hvad jeg skrev i Aftes, at jeg følger Deres gode Tilladelse, at maatte sige alt det Alvorlige, der falder mig ind. Alligevel vil jeg ikke see det igiennem, thi jeg vilde — efter Sædvane — skamme mig over det. I Dag føler jeg mig slet ikke alvorlig stemt, hvilket maaskee især den Person, som sidder her i Kapellet og stemmer mit Klaveer, er Skyld i. — Fra Rahbek har jeg en „Charis" til Dem. Han er i denne Tiid nær ved at dræbe mig med lutter Giøglerie; han har opregnet for mig, hvorledes han nu i 8 á 9 Dage hver Aften skal være borte fra mig, næsten bares. 78for Giøglerie. De veed, jeg har siden min Barndom ikke havt ret Smag derfor, og jeg maae ovenikiøbet finde mig i, at min Giøgler — formodentlig ved Giøgler-Konster — har forført Hufe til at gaee ind igien i Borups Selskab, saa at han forleden Aften, istedetfor at læse for mig, gik ind at besøge Rosing's. —

Om mig selv maae jeg endnu sige Dem dette, at jeg i denne Tiid fornøier mig meget ved at læse i Tasso,

som jeg hidtil saa godt som slet ikke har kiendt noget til, fordi Dante og Petrarca og Guarini har givet mig saa meget at bestille, at jeg ikke er kommen videre. Jeg har ogsaa den ganske gode Skik, at jeg læser en rigtig god Bog saa længe, til jeg bliver meget nøie kiendt med den, og da nu især Dante fra Sprogets Side virkelig er meget svær, saa har den taget mig megen Tiid bort. Det er Tassos Gerusalemme liberata, jeg læser, og den interesserer mig i saa høi Grad, at jeg ordentlig kan have det godt, naar jeg om Aftenen maa sidde ganske eene, og jeg læser i den, — saa godt, at jeg føler mig forpligtet til at være meget artig. Jeg har virkelig det Haab, at jeg engang kan komme til nogenlunde at fortiene, at De er fornøiet med mig, og „glad over mig". Men at det vil koste mig stor Umage, inden jeg kommer saa vidt, mærker jeg nok; thi Fristelsen til at være uartig er rigtignok forfærdelig stor, og jeg er heller ikke just meget længe artig ad Gangen.

At De, naar De skriver til et Fruentimmer, kan komme til at sige, at Ingen uden Fruentimmer due til at skrive Breve, finder jeg ganske rimeligt; men jeg kan slet ikke være eenig med Dem deri. Giebichenstein *) er det eeneste Fruentimmer — blandt alle dem, jeg kiender — som efter min Meening har noget Begreb om, hvad et Brev skal være; ellers er der gjerne — naar det ikke er reent Pølsesnak — saa megen Affectation, Forfængelighed, og jeg veed ikke alt, i deres (vores) Breve, som dog er langt fælere, end den Viisdom, der kan være for meget af i Mændenes. —

Siden jeg ikke har noget Bedre at sende Dem til Nytaarsgave, skal De have en af mine tørrede Blomster; den er rigtignok guul, men den er dog ganske smuk alligevel. — Jeg vilde gjerne passiare længere med Dem, men, med Guds Hielp, seer jeg Dem jo nu snart. — Rahbek og Hufe hilse Dem meget.

Deres
Karen Margaretha.

s. 79

Spiellerup, d. 30te Jan. 1806.

— De seer, at jeg er igien i mit vistnok ogsaa mig meget kiære Spiellerup; men for at De tillige skal viide, hvorledes jeg kom der, saa maae jeg fortælle Dem, at „den lille Professor Worm" *) rejste med mig, da han skulde til Provst Engelbreth i Lydersløv. Det hjalp mig meget, at jeg havde ham at snakke med for at overvinde Rejsens Besværlighed, eller rettere Kiedsommelighed, da det ellers vilde været stygt i Taage og Mørke at kiøre den døde Vej til Kiøge. Vi læste adskillige kiønne Ting sammen om Aftenen i Tiecks „poetisches Journal", og først Dagen efter kom jeg hjem, overmaade forstødt og endnu meere forkiølet, hvorfor ogsaa min „Svindsoet" endnu ikke er forbi, dog i Aftagende. Jeg er altsaa hjemme, dog ikke i meget mindre Tummel end jeg var i Kjøbenhavn, thi i disse Dage har jeg allerede været 2 Gange til Giæst, og har desværre Udsigt nok til at det en Tiidlang skal blive saaledes ved. Jeg troer virkelig, at jeg her sviirer og sværmer vel saa meget, som jeg vilde gjøre, om jeg boede i Kjøbenhavn, og har endnu den Ulejlighed, at jeg efter enhver Sviir skal kiøre en lang Vej hjem, hvorved jeg kommer des sildigere i Seng, og des sildigere op. Fremdeles gaaer ikke saa liden en Deel af mit „elskværdige" Liv hen med at sælge 1 Skieppe Ærter, at tage Penge for 1 Pund Smør af lfr. R., som da strax beder mig skrive det op, for at jeg siden kan sige hende hvor meget hun har solgt, og med tusinde andre saadanne elskværdige Gierninger; saa jeg virkelig endnu kun har havt faa Timer egentlig til min Disposition. Det er dog i Grunden en meget forstyrret Verden, hvori selv de, der ansees for at leve meest stille og i dem selv, dog leve saa forstyrrede. Imidlertid skikker jeg mig deri, og bilder mig hver Dag ind, at jeg den næste vil have Roe, og være forskrækkelig flittig.

s. 80 At jeg ofte og med Glæde erindrer Dem, veed De; at jeg „pidsker mig dertil", er ligefrem en Bagtalelse af Hufe. Rigtignok veed jeg, at min dorske Natur skal pidskes til meget Godt og Elskværdigt, som Deres fyrige Natur gjør af sig selv; men saa forladt af Gud er jeg dog ikke, at jeg ikke — af paa eengang frie og nødvendig Drivt — skulde have mine Kiæreste inderlig kiær. Dette har jeg kunnet, saa længe jeg husker mig selv, og jeg skal vist aldrig iisne saaledes, at jeg ikke meere kunde det. Jeg tænker derfor saa tidt og med saa megen Glæde paa Dem, og paa det allermeeste af hvad De er; og jeg vilde ønske, at De selv følte noget meere af min Glæde over Dem. — De er virkelig ikke et Væsen, som man behøver at formane imod „Sikkerhed"; jeg troer snarere, at De — saavel som jeg — behøvede at formanens lidt imod den overdrevne Selvprøvelse, som kun uden Nytte gjør os ængstelige. Den undertiden saa smertelige, endog næsten uhyre Frygt for sin egen Tilstand, som let frembringes ved den for store, eller for uroelige Opmærksomhed paa sig selv, er egentlig det, som Luther og andre Mennesker, der vidste lidt om hvad der skeer inde i Mennesket, kaldte „Anfægtelse" — et Ord, som det er ganske i sin Orden, at det kun nu kan bruges til Spot — og som de ansaae for en ond Indskydelse, og en Modstander af Troen, det Helligste i os. Virkelig troe vi ogsaa kun lidet paa Gud, dersom vi meene det mueligt, at vi alvorligen og oprigtigen kunne søge ham og ikke finde ham. — Hovedsagen er dog ikke, at vi kunne pynte vort Liv op med mange smukke Gierninger, og børste enhver Plet af os, og blive saa moralske og humane, og saa charmante i vore egne og al Verdens Øjne, at vi tillige blive saa kolde og kiedsommelige og forfængelige, at der slet intet Godt meer er ved os. Det Vigtigste er dog, at have et Sind, hvori Gud kan boe og boer; denne inderste Tænkemaade — „nenn's Glaube, Hoffnung, Liebe, nenn's was du willst, Name ist Schall und Laut" — er det, som retfærdiggjør. Hvilket bedre Menneske har vel Tilliid til Gud for sit ziirlige og moralsk rigtige Levnet? eller er det ikke den sikkreste Tilliid, s. 81 at det Hjerte, som slaaer i os, kan Gud ikke „forskyde?" — De, min gode og gudfrygtige Veninde! vil ikke misforstaae mig.

Jeg agter virkelig ogsaa, og med hellig Agtelse, Strænghed i Sæder, jeg kalder Overtrædelse deraf Synd, jeg bebrejder mig det ogsaa, at jeg er saa smittet, som jeg er, af denne forkiælede Tiid, hvori der ingen Fasthed eller Retskaffenhed er; men jeg veed dog, at det Bedste er i mig, og ikke blot med Tilstedeværelse i Øjeblikke. — Og min Niece skulde ikke gjøre mig Glæde, naar jeg tør tale saaledes til hende om saadanne Ting? naar jeg stedse meere seer, at det Bedste ogsaa er i hende, og med saadan Klarhed, at hun kan tale derom, og tale saa skiønt? Jeg havde Lyst til igien at afskrive Dem især eet Sted af Deres eget Brev, hvor De taler om de Øjeblikke, „naar det er os, som bøjede Gud sig kiærligen ned til os, for at sige os alle de trøstelige Ord, som vort Hierte saa meget trænger til, men ikke tør sige sig selv." Jeg vilde ønske, at disse Ord igien maatte røre dem selv saa meget, og saa glædeligt, som de have rørt mig.

Jeg er meget glad over, at De fornøjer Dem ved den „Taskebog", De fik af mig. Jeg søgte længe hos Brummer efter en Bog, som jeg gad byde Dem. Selv har jeg læst „Rejsen" deri, og lært adskilligt deraf, og faaet Lyst til at lære meere om samme Gienstand. Uagtet man just ikke ved det, der siges, faaer nogen ret Anskuelse af de omtalte Bygninger, faaer man dog nogen Anledning til bedre at betragte den gothiske Architektur; det gjør mig ondt, at jeg ikke havde læst noget saadant, da jeg — rigtignok kun i 5 Timer — var i Lübeck, den meest gothiske Stad, jeg har seet. Jeg tænker, at De paa deres tyske Rejse kan have noget godt af hvad der staaer. Jeg har ved at læse dette igien faaet min Rejselyst fornyet — mon man dog ikke engang kommer i en Verden, hvor det Skiønne ikke er saa adspredt og langt borte, og hvori man bedre kan foreene Centrifugal- med Centripetal - Kraften, uden at tage Skade paa nogen af dem? Brøndsted sagde rigtignok, at jeg vel endnu kom til Italien, fordi jeg dog fik. 82en riig Kone, og rejste derhen med hende; men jeg troer ikke, jeg kommer der, mindst paa den Maade; dog venter jeg rigtignok endnu at komme til at gjøre nogle Smaaerejser, og allerede Siælland har ikke faa Kirker af ret mærkværdig Architektur. Jeg har altid elsket de gothiske Bygninger; allerede som Barn gik jeg gierne om Aftenen ved Frue-Kirke, uagtet jeg var lidt bange der, og selv i min oplysteste Tiid harmedes jeg dog i mit Hjerte over Taarnstormeriet, som da gik i Svang, uagtet jeg ikke kunde nægte, at de kostbare Taarne dog ingen ret Nytte gjorde. Jeg troer ikke, at de italienske Bygninger vilde gjøre saa dybt Indtryk paa mig, men sagtens er man i Italien anderledes stemt end her.

Hvad Deres nærmere, nemlig spiellerupske Rejse angaaer, da veed De jo nok, hvor velkommen De er mig. Kom naar og som De vil; men naar Rahbek dog ikke kommer til Fredensborg, saa seer jeg ikke, hvorfor de ej kan komme alle 3 til mig, og blive flere Dage hos mig, da vi kunde indrette os ordentlig og føre et huusligt Liv med hverandre. — Nn maae jeg slutte. Gud velsigne Dem! vær frisk, glad, artig og uforsagt. Hils Rahbek og Hufe særdeles meget!

Deres
J. P. M.

s. 82

Spiellerup, 23de Februar 1806.

Kiære Veninde!

Da min Kiøresvend Matthias skal begive sig paa Vejen til Kjøbenhavn med et Læs Hvecde, saa skal han tillige bringe Dem denne Epistl med, som jeg er vis paa, efter Sædvane at faae betalt langt over dens Værdie. Alt hvad jeg veed at fortælle Dem er, at dersom jeg ogsaa i Morgen faaer Lov dertil, saa har jeg i 14 Dage ført et meget ærbart Levnet, ikke een eneste Gang spillet Lhowbre, ikke een eneste Gang været ude af mine Sogne, eg næsten heller ikke snakket med Nogen, uden med mine Huns- og Sognefolk. — I dette Øjeblik. 83bringer lfr. Ruhe mig en Optegnelse paa adskillige Ting, hun behøver, hvoraf jeg, dersom jeg ikke glemmer det, skal lade medfølge en Linie, da jeg ikke veed, om De veed, hvorledes hun skriver „Fisk". — Jeg lever altsaa, som ovenfor meldt, adstadig nok, læser ogsaa meget baade i Folianter og Duodezer, men skriver intet af Betydenhed; det vil nu komme an paa, om Biskop Bojsen's nye Liturgie kan gjøre mig saa vreed, at den bevæger mig til at skrive; thi Luther sagde ikke uden Grund, at naar han vilde skrive noget, som skulde due, da maatte han først gjøre sig ret vreed.

Det Bedste, jeg i denne Tiid har læst, er „Sternbald's Wanderungen" af Tieck, som er en særdeles god Bog, og hvori der staaer nogle overmaade dejlige Vers. Jeg har ogsaa faaet Tieck's „poetisches Journal", som jeg glæder mig til. Da jeg har den til Laans fra „den lille Professor Worm", saa maae jeg, i Anledning af Deres Spørgsmaal om ham, svare, at jeg vel har været i Selskab med han: før, men dog ikke kiendte ham. Han er et godlidende Menneske, og har lært meget for sin Alder; men jeg frygter, at han staaer Fare for, efter smaae Vidunderes Maade, at adspredes for meget i for mangeslags Ting, ikke saa meget i for mangeslags Lærdom — thi deri er for stor Mangfoldighed bedre end for liden — som i en Hob af disse Tiiders Forfængelighed. Imidlertid har han den Undskyldning, kun at være 24 Aar gammel, fremdeles ogsaa den Lykke, at jeg godt kan liide ham. — Fra Oehlschläger har De dog nu vel hørt, og jeg kunde altsaa maaskee spare min Trøst; imidlertid vil jeg dog bede Dem betænke, inden De bliver bange, hvor let et Brev kan forkomme paa Vejen imellem Halle og Kjøbenhavn; fremdeles, at, da han efter sit seeneste Brev til Dr. Ørsted var ifærd med at renskrive sin „Hakon Jarl" for at hidsende den, saa kunde det og være mueligt, at

han havde givet en eller anden Rejsende den med tilligemed Breve, og at da denne Rejsende kan have paa Vejen forliebet sig i Hamburg, eller brækket sit Been i Hadersleben, eller paa tusinde andre Maader være blevens. 84opholdt. Men kiærest skal det rigtignok være mig, om denne Trøsteprædiken allerede maae være ganske forgiæves. —

6

Jeg maatte her standse for at spise, og da i det samme Bispens omtalte Liturgie blev mig sendt, saa kunde jeg umueligt modstaae Fristelsen af saa interessant en Lecture; jeg har derfor giennembladet den, og er vreed.

s. 84

Spiellerup, 13de Martii 1806.

Det er virkelig velgiørende, naar mit, rigtignok i adskillige Henseender lykkelige, men dog ogsaa i andre døde og tomme Liv kan muntres ved Deres levende Liv. — Vel er det sandt, at naar jeg hører fra Dem, at De er „meget syg“ og „meget utaalmodig“, saa gjør det mig ondt. Alligevel vil jeg forestille mig, at min Niece den heele Dag har været artig og glad, at hun nu maaskee, siden det er mod Aften, begynder at blive lidt „asthenisk“, men at saa Hufe kommer og læser saa meget i Snorro Sturleson om Fjeldfolket, at De ikke faaer Tiid til at tænke paa Dem selv. Men da jeg dog ikke kan forstyrre Dem, saa snakker jeg imidlertid frisk væk, og fortæller Dem, at jeg rigtignok ogsaa paa den senere Tiid har været utaalmodig, dog ikke over nogen privat Skiæbne, men snarere formedelst den Sindstilstand, som Tieck siger „undertiden endog paafalder det sagtmødigste Menneske, da han faaer Lyst til at fare frem med Kniple og Prygle“. Alt disse Tiiders Væsen, det oplyste og formørkede, det matte og affecterede, samler sig for mig i een Skikkelse, som vel ikke seer skrækkelig ud, men som jeg dog ikke altid gider lee ad, og som undertiden seer saa viderligt paa mig, at det endog kunde ækle mig, at hugge til paa den. Jeg veed ikke ret, hvad jeg skulde i Verden til en Tiid, som ikke kan bruge mig til noget, og som jeg maaskee fattes enten Viisdom eller Kraft at bruge til noget. — „Was sollen wir auf dieser Welt Mit unsrer Lieb' und Treue? Das Alte wird hintangestellt. Was soll uns denn das Neue?“ — De maae imidlertid ikke troe, at denne Klage er Forsagthed; s. 85thi det Daarlige og Slette kan kun blive modbydeligt i Modsætning mod det Herlige og Gode, og man kan ikke forbittres paa det Eene, uden fordi man elsker det Andet des meere.

Men jeg skulde fortælle Dem noget meere om mine ubetydelige, dog sørgelige Fata i denne Tiid. I Søndags skulde jeg prædike i Roholte, da Præsten er forflyttet derfra, og saae derved første Gang den dejlige Egn, havde ogsaa en af de smukkeste Landsbykirker, jeg har seet, at prædike i; der var ogsaa endeel Folk for at høre den fremmede Præst, og Bønderpigerne vare ret kiønt pyntede; men forestil Dem saa min Ærgrelse, da jeg for det første kunde mærke, at Degnen var oplyst, og gjerne vilde udladt sig meere om sin Oplysning for den unge Præst, dersom jeg havde ladet ham komme dertil; da dernæst Præstekonen og hendes Cousiner bleve ganske roeligt i Huset, og siden ret fornemt spurgte mig, om der havde været nogen Folk i Kirke; da jeg maatte see en Landsbypræstekone kiendeligen haste med at lægge for, at jeg ikke skulde troe, de plejede at læse til Bords; og da jeg under alt dette, for at have noget at snakke om og til, maatte være „Smigrepræst“ mod en toaarig „Emmerik“. Er det dog ikke megen Modgang, man maae have i Verden? — Derimod fornøjede jeg mig Aftenen i Forvejen — da jeg formedelst den lange og slette Vej laae i Faxe om Natten — da jeg kom op i det fremmede, lille men oppyntede Kammer, og hørte den fremmede Kirkeklokke slaae, og derved og ved de tomme Discourser, jeg havde ført, igien havde havt den Følelse, jeg undertiden har ved Selskaberne herude, som om jeg var mange hundrede Miile fra mit Hjem paa et vildt fremmed Sted; thi da havde jeg en indvortes Fornemmelse, omtrent som PillegrimmenS i et Vers, jeg i den Anledning sirev, og som jeg skal sende hermed, uagtet især 3die Strophe ikke er mig rigtig tilpas.

Jeg har endnu ikke takket Dem for Efterretningen om Oehlens., som dog virkeligen har glædet mig meget, thi uagtet jeg kunde trøste Andre, var jeg dog selv noget bange. — Jeg maae endnu fortælle Dem, at, da jeg fik Deres Brev, soms. 86handlede om Clausson og Snorro, laae samme Clausson og Snorro ogsaa paa mit Bord, da jeg just i de Dage havde laant den. —

6*

Pillegrimmen.

Saa vidt og faa vildt har jeg vandret om,
Giennem mange smillende Lande jeg kom,
Og igiennem saa øde Egne.

Men eene eller i Vrimlen,
O Gud, min Fader i Himlen!
Dig fandt jeg dog allevegne.

Fra Sted og til Sted har jeg maattet gaae,

Saa fremmede Skikkelser trindt jeg saae,
Mig saa fremmede deres Glæder.

Der var Ingen, der om mig vidste:
O Herre Jesu Christe!
Du fulgte mig alle Steder.

Saa eene, saa fjern endnu jeg maae
Den tunge Pillegrims-Rejse gaae,
Langt bort fra Venner og Frænder.

Men Bønnen giver mig Lindring,
Den, og de Elsktes Erindring,
Er al den Glæde, jeg kiender. *)

s. 86

Spiellerup, 20de Mart. 1806.

— Jeg kan ærgre mig over Malernes Foragt for Tieck, ikke just fordi jeg troer ham saa meget istand til at bedømme Malerier — hvortil jeg ogsaa troer det godt selv at være Maler — men fordi deres Foragt dog vist for en stor Deel har sin Grund deri, at Malervæsenet ikke blot er en Kunst, men ogsaa et Haandværk, og at de gode Folk ere saa stolte afs. 87det, de have lært i Værkstedet, at de derover ikke skiønne nok paa det, man kan lære i Galleriet. Saavidt jeg husker, er der i „Fran Sternbald" kun meget faa Domme over enkelte Malerier eller over den udvortes Malerkunst; men desto fortreffeligere er Bogen i Henseende til den indvortes Malerkunst, og om der endog ikke stod een eeneste fornuftig Dom deri om Malerier, saa vilde dog Kunstnersindet vinde ved Bogens Studium. Malerne kunde ogsaa lære meget blot af Tonen deri, som først er gammelthdsk, medens alle Kunstens Herligheder endnu ligge uudviklede i Sjælen som i en tilsluttet Knop, siden italiensk eller snarere spansk, naar Blomsten efterhaanden udfolder sine Blade. Jeg troer derfor, at naar Malerne Intet finde i Sternbald, da kommer det sig snarest deraf, at de meene, der er ingen Underviisning, uden den, som tager lige fat paa Haanden og viiser den Vej paa Lærredet, og at de kun have liden Sands for det Inderste og Helligste — ved hvilket man rigtignok ikke er Maler, men uden hvilket man ikke er en god Maler.

Imod Biskop Bojsen har jeg virkelig i disse Dage begyndt at skrive Noget. Dersom det, naar det bliver færdigt, synes mig at kunne være nogenledes tjenligt, da vil jeg bede Rahbek indrykke det i „Minerva". Jeg vilde vistnok meget hellere indrykke det iblandt de øvrige Sager, der i mit Skatol ere helligede Forglemmelsen; men jeg kan ikke forsvare det for mig selv ganske at tie. — — Udgaven af mine Prædikener har jeg for lang Tiid siden opgivet, eller dog opsat i det Ubestemte, fordi jeg endnu ikke er i Besiddelse af Adskilligt, der med Rette kan fordres af den, der lader en Samling Prædikener trykke.

Jeg havde nær glemt, i Anledning af „Hakon Jarl" at spørge Dem, om den ikke indbefatter hans Død? om Oluf er meget mærkelig deri? om Religions-Kampen driver sit Væsen synderligt deri, og da, om Stykket er hedensk eller christeligt? og meget meere, som jeg gjerne vilde spørge om, dersom jeg vidste saa meget, at jeg kunde spørge. —

s. 8821de April 1806.

— Jeg maae fortælle Dem, at jeg kun har gjort liden Fremgang i Snorro, men derimod i disse Dage læst „Fiam-metta" af Boccaz, et Digt — skiøndt ikke i Vers — fuldt af Ild og Kiærlighed, og hvor kun endeel mythologisk Stads støder mig noget; men det er vel mueligt, at det ingen Italienerne støder, da det er mythologiske Personer af deres Natur. Jeg har ellers ved den Lejlighed fundet om Boccaz disse mærkelige Ord: fu di statura alquanto grassa, hvilke kunne tjene Oehlschläger til Trøst, og tillige beviise, at Italienerne kunne blive feede. — Jeg har ogsaa læst adskillige nyere Bøger om Kunsten, og maae give mine Contraparter, Malerne, Ret i, at de for dem maae være meget „tomme"; men dette behøvede de just ikke at være, fordi Forfatterne selv ej kunde male. Hvor tomme ellers Malerne selv tidt ere, om de end godt kunne male, derom har jeg atter faaet Oplysning ved for nogen Tiid siden at tale med Maleren Hornemann, hvem jeg traf her i Egnen, og som rigtignok kan male ret smukke Portraiter, men som er en Koebue i al sin Dom, derfor ogsaa en Beundrer af den berlinske og preussiske Architektur. Derimod traf jeg sammesteds Gianelli, som har meget meere Sands, uagtet han urimeligt roeste Canova, hvem jeg — forstaaer sig af Fordom — ikke ret kan liide; men derimod priisede jeg ham, fordi han just kunde dømme, som jeg allerede tilforn har dømt om Deres Svoger Prof. Hansen, at der aldrig kan komme noget Godt ud af hans Sammenblanding af alle forskellige Bygningsarter. Hornemann beundrede derimod hans altona'iske Bygninger meget, thi, sagde han, der er Spejlglas i alle Vinduerne, lige indtil i Kiælderen.

Vil De fortælle Rahbek, at jeg i Gaar læste en Recension over en Roman, hvis Helt var „ein höchst tugendhafter Spibube, Mordbrenner und Spieler".

Spiellerup, 5te May 1806

Kiæreste Veninde!

Efter skammeligen at have forsovet mig, og efter at have læst nogle kiedsommelige Aviiser, har jeg atter læst Deres sidste Brev, og atter glædet mig derover. Hvad har De dog at undskylde? At De med saa megen Godhed anvender saa megen Tiid — thi hvor hurtig en Pen De endog er, saa maae det dog koste Dem endeel Tiid — for at skaffe mig eu af de kiæreste Fornøjelser, jeg har, nemlig at høre noget fra og om Dem? at De samler en Mængde smaae Efterretninger sammen, hvilke just ere de, jeg helst ønsker at viide, og skriver dem saa nydeligt? — De kan ogsaa troe, at alle Efterretninger om Dem selv interessere mig meget, skiøndt det ikke kan fornøje mig at viide, De endnu er saa asthenisk. Jeg kan ogsaa gjerne beklage Dem, at De faaer for mange Visiter, uagtet det dog baade viiser Folks Skiønsomhed og tillige er godt. De skal rigtignok have Eensomhed, som De saa vel forstaaer at nyde og at bruge, men Conversationen med mange og mangeslags Mennesker regner jeg iblandt Deres Embedspligter. Thi De er ikke, som De er, for at De skulde sættes under en Skieppe; men da man dog ikke kan faae Dem ud af Huset og sætte Dem som en Stad paa et Bjerg, der ikke kan skjules, saa maae man i det mindste i Huset sætte Dem paa en Lysestage, og da er det godt, naar der af og til ere Mange i Huset, som De kan lyse for. Anseer De dette for blotte Narrestreger af mig, eller for Smigrepræsterier? Jeg forsikkrer Dem, jeg meener det alvorligere, end De vel troer. En af Deres Bestemmelser i Verden er just at tale med Folk, hvorved De gjør dem ikke blot Glæde, men ogsaa Gavn. Dersom De, uagtet al Deres Ydmyghed, vilde erkiende noget af den Sandhed, som ligger heri, saa vilde De ogsaa derved kunne trøste Dem, naar De undertiden klager over, at De ikke lever Andre til Gavn eller Glæde. Thi hvorfor skal man just kunne beregne, hvor mange Volumina Gavn mans. 90Har skrevet, eller hvor mange Tønder Gavn man har høstet af sine Agre? Det Umærkelige er ofte meget mærkeligt, og De har vist havt megen og gavnlig Indflydelse paa mange Mennesker; jeg vilde ogsaa have megen Gavn af, dersom jeg oftere kunde tale med Dem, og oftere blive levende ved Deres Liv, da jeg vel erfarer, at det ofte bliver saa koldt som i en Jiskiælder, ikke i mit Inderste, men i, jeg veed ikke hvilken Region, som er imellem det Inderste og det Yderste.

De kan troe, jeg er meget glad ved det Gode, De har sagt om min Bojseniade. Noget af deres gunstige Dom om Udførelsen tilskriver jeg rigtignok Deres Partiskhed; men at De er tilfreds med Indholdet, veed jeg nok ikke kommer blot deraf. Men kan saa De eller noget Menneske fortænke mig, at jeg er saa inderlig glad over at have en Niece, der er saa eenig med mig om saadanne Ting? —Jeg ønsker meget gjerne, at min Afhandling maae komme i „Minerva“; men jeg veed vel, at Folk nu ikke bryde sig meget om liturgiske Piecer, og at jeg desuden er et „i den lærde Verden ukiendt Navn.“

Spiellerup, 12te May 1806.

Min kiæreste, bedste Veninde!

Som jeg i Eftermiddag vilde sat mig hen for at trøste Dem lidt, dersom jeg aleene kunde, kom der Bud, om jeg vilde komme ned til min gamle Degns, hvor der var Fremmede, og da jeg ikke kunde sige Nej, har jeg maattet tilbringe Aftenen der, og nu er det silde. Dog vilde jeg saa gjerne, siden De vil at jeg skal trøste Dem, idetmindste lade Dem see min Villie dertil, omendskiøndt min Evne er kun liden. Jeg kan ogsaa deraf see, hvor meget jeg endnu har tilbage for at være mit Embede voxen, at jeg kun saa lidet duer til at trøste. Dagen over har jeg selv meere behøvet Trøst, end kunnet give den, og nu har jeg rigtignok, skiøndt ikke egentlig moeret mig, dog været glad; og det trøster mig vel, at jeg dog altid igiens. 91saa let bliver glad, thi det er dog noget Godt — men jeg vilde saa gjerne ogsaa kunne meddeele Andre min Glæde, og det kan jeg kun saa lidet. Saaledes vilde jeg nu saa gjerne meddeele Dem Noget af den Roe, som jeg i dette Øjeblik har. De troer dog vel ikke, at jeg vil bebrejde Dem, at De var saa bedrøvet, som De var, over den stakkels Fri. Jeg glæder mig vist over, at De er saa varm og saa øm; dog vilde jeg rigtignok gjerne snart igien have Dem glad, naar jeg kun vidste, hvad jeg skal sige for at kunne bidrage dertil. — Det kan jeg vel sige, at De har Uret, naar De forestiller Dem Bakkehuset som Aarsagen til hans Sygdom; thi havde han ikke gaaet derud, saa havde han vel gaaet andensteds hen — han kunde ligesaa vel i Huset være bleven forkiølet, og dersom Døden ikke havde været over ham, saa var den vel ikke kommet ved Forkiølsen aleene. Dette kunde De vel selv sige Dem; men det kommer mig for, som havde jeg endnu megen anden Trøst til Dem. De klager over, at han skal i Jorden; men jeg veed ikke, hvorledes den Tanke immer meere forsvinder for mig; Døden bliver altid meer for mig Livets Begyndelse, og Graven aabnet. Jo meere jeg overbeviises om, hvor lidet det Jordiske er — thi der er jo intet Øjeblik blivende, men alle disse Ting forgaae — jo meere jeg overbeviises om, at kun det Skiønne og Gode er og bliver, desmeere seer jeg ogsaa kun Indskrænkningens og Ufuldkommenhedens Død, men det Fuldkomnere gaae frem i altid herligere Liv. Novalis taler et Sted om Billedgallerierne, at de ere ligesom den tilkommende Verdens Sovekamre, hvoraf de skiønne sovende Skikkelser engang skulle vaagne; og for Enhver, som ikke har den Ugudelighed at ville forklare det Idealske som en forvildet Feberdrøm, maae det vel være aabenbart, at Kilden dertil ikke er noget Subjectivt, men den

egentlig evige Strøm, hvori vi leve, røres og ere. Det, der kan blive sygt, visner, det, der kan døe, døer, men Guds Billede døer ikke, saa vist som Guds Væsen er det aleene Blivende. Derfor ligger den dejlige Dreng heller ikke i Jorden, som Noget, der var forstyrret; thi Alt, s. 92 hvad der er elskeligt, er slet ikke jordisk, kan paa ingen Maade forklares af det Jordiske; derfor kan Jorden vel tage Sit tilbage, men ogsaa Himmelen Sit. Mig er det intet ubehageligt Syn at see „en lille Guds Engel" død, thi hvad havde den dog kunnet i Verden uden besmittes? Jeg veed vel, at Engle ogsaa skulle opdrages, men maaskee behøve de ej saa haard en Opdragelse som vi. Uagtet al Bitterhed er der dog tillige noget Sødt i, naar et usædvanlig elskværdigt Barn eller ungt Menneske døer tidligt — man sagde tilforn i gudelige Skrivter om Saadanne, at Gud „hastede med dem fra de Onde"; denne Tanke har vist meget Trøstende.

Gud skee Lov, at De med saadan Inderlighed kan slutte Dem til Alt hvad De elsker. Hvad Bedrøvelse vi end kan have derved, hvad vi end derved kunne forledes til, som „fornuftige Folk" ere frie for, var det dog bedre, om vi ikke havde det varme Hjerte? — Endnu maae jeg dog sige Dem, hvad jeg forleden i en Kirkefader læste om det Blomster Amaranten. Navnet betyder: den Uforkrænkelige, og han siger derom: de Blomster bærer Jorden ikke, men Himmelen aleene.

De skal ikke glemme Deres Fri, men de skal snart blive en glad Niece, som De altid er en usigelig god Niece. Gud velsigne Dem!

Deres
J. P. M.

6te Junii 1806.

— I denne Tiid læser jeg om Aftenen Saxo, som jeg aldrig før har læst, og som, hvor meget Godt jeg end havde ventet af ham, dog interesserer mig langt meere, end jeg havde ventet. Ogsaa har jeg omsider, læst Herders Homilier, som have behaget mig meget. Næst efter hans „Briefe über das Studium der Theologie" er dette det Bedste, jeg kiender af ham; ogsaa har det glædet mig, at jeg her næsten ikke har mærket, hvad jeg ellers saa ofte har fundet hos ham, at hans. 93 dog egentlig ligger paa „Miøsen" *) og „propheterer" — i de sidste Tiider forekom det mig endog, som om han næsten var druknet i bart Vand. De maae ikke forarge mig, at jeg nu og ellers dømmet noget umildt om Herder. Dette kommer ikke deraf, at endeel af hans Skrivter synes mig flauue, og at de næsten alle meere synes mig Bøger med noget — undertiden meget Godt i, end gode Bøger; men der er næsten i dem alle Noget — jeg veed ikke fuldkommen hvad — som jeg ikke med Sandhed kan sige andet om, end at det er mig imod i mit inderste Hjerte. Dersom Andre, og fornemmeligen De, som dog ellers dømmet saa liigt med mig, finde dette rigtignok haarde Ord uretfærdigt, saa er det et nyt Beviis paa den trøstelige Sætning, at det, der virker Aversion iblandt Mennesker, derfor ikke behøver at være noget saa meget Ondt hos dem, som man føler Aversionen for; de Mennesker skulde kun ikke være for hverandre, for Resten kan de paa begge Sider være ret smukke Folk. —

s. 93

Spiellerup, 30te Junii 1806.

Fra det Spiellerup, hvor De er fornøjet med igien at viide mig, og jeg ogsaa fornøjet med igien at være, skal De være den Første, som jeg skriver til. — Da man aldrig snart nok kan haste med at afgjøre alt Skiænderie, saa haster jeg ogsaa med at afgjøre vort. Jeg vil derfor oprigtigt tilstaae Dem, at jeg virkelig, sidste Gang jeg taledede med Dem, var lidt forundret over Dem. De vilde paa en Maade gjøre mig til en advocatus Diaboli, eller udnævne mig til „Miøseriets" Talsmand. Min Meening om Miøseriet er tvertimod denne, at det aldrig findes hos det ægte Genie, uden som en Ungdoms-Daarlighed. Derom gjelder det Epigramm:

s. 94, „Willst schon zierlich erscheinen, und bist nicht sicher? Vergebens! Nur aus vollendeter Kraft blicket die Anmuth hervor."

Men saasnart Kraften er uddannet, maae Affectationen forsvinde; denne sidste er noget Uægte, som ikke kan blive ved det Ægte, som en bestandig Ledsager. Dog vil jeg paastaae, at De har Uret, naar De siger, at det egentlig ikke er Andet end Egoisme. Dets psykologiske Forklaring er i mine Tanker, at det opstaaer ved en Conflict mellem Bagvendthed og Lyst til at behage — hvilken vel er Forfængelighed, men ikke Egoisme, da den forudsætter megen, endog overdreven Agtelse for Andres Dom. Da jeg selv har haft megen Lyst til at behage, og ikke skammer mig derved som et Ungdoms-Forsøg betragtet, saa kan jeg forsikkre Dem, at man ikke er i mindste Maade mindre egoistisk, naar man ej bekymrer sig om at behage, fordi man giver den heele Verden en god Dag. —

s. 94

Spiellerup, 20de Septbr. 1806.

— Det maae ikke forundre Dem, om Dante falder mig sværere end Dem, da der er en stor Forskiel paa at læse ham, naar man kan Italiensk, og naar man ikke kan det. Det Bedste, jeg ellers har læst i disse Dage, er

de to første Fortaler til den weimar'ske Psalmebog, som staaer i den 4de Deel af Herder. Fornemmelig har jeg glædet mig over de deri anførte Ord af Luther. Luther er en af de meget Faa, som siger mig Noget, der synes mig Nyt — endog det Bekjendteste og oftest Gientagne synes mig nyt hos ham (istedetfor ofte ellers omvendt); dette kommer vistnok deraf, at han aldrig har sagt eet eeneste Ord blot efter Andre, men har forsøgt Alt, hvad han sagde, først i sit eget herlige, frie og dybe Sind; derfor vidste han det saa sikkert, og kunde sætte Alting derpaa. Af ham har jeg meget at lære, thi hos ham gaaer Alting ud paa vis og glad Besiddelse : Troe, istedet for at den nyere Religjøsitet har tabt sig saa meget i blot Længsel. Det er migs. 95derfor af stor Vigtighed ved enhver Ting, hvad Luther har lært derom, fordi jeg veed, hvilket fortreffelig Menneske han var, og hvor nøje og inden i sig selv han prøvede, inden han lærte.

Nahbeks nye Rector-Speculationer gjør mig meget ondt. Jeg kan rigtignok ikke bedømme, hvorvidt det er nødvendigt, men R. vil neppe selv kunne nægte, at han driver Flyve-Lysterne lidt i det Store. At De har Aarsag til nødig at ville fra Bakkehuset, tilstaaer jeg Dem vistnok, jeg haaber ogsaa endnu en eller anden Vending, hvorved Rahbek seer anden Vej, og jeg har ogsaa en Slags Troe om, at den, som til Siællandsfaer er skabt, aldrig kan blive Jyde, om han endog selv vil; men skal det være saa, da er det i det mindste med Dem Guds Villie, og jeg veed, De har Mod nok til at underkaste Dem den, og selv i det, der ikke kan være Dem kiært, bevare den indvortes Glæde, som De jo selv har sagt, aldrig ganske forlader Dem. Jeg troer det ogsaa, hvad De siger i Deres sidste Brev, at Ingen af os kan blive ret ulykkelig, hvad der end skeer os; og takkede vi Religionen endog for intet Andet, saa var dette allerede ubetaleligt, og meere, end de fleeste Mennesker kunne sige.

Gud velsigne Dem, hvor De end er; Andet forstaaer jeg ikke at bede for Dem, som det sig bør, men dette beder jeg ogsaa idelig.

Deres
J. P. M.

s. 95Hilsen til Rahbek og Carl.

Biskop Nordal-Brun har skrevet mig til, og sendt mig sine Taler. Mulus malum scabit, siger Rahbek ikke ganske urettelig.

s. 96

Spiellerup, 4de Novbr. 1806.

Min kiæreste Veninde!

Har De været saa god at opfinde nogen Undskyldning for mig, hvorfor jeg i den sidste Tiid har været saa forsømmelig til at skrive? Dersom De har gjort det, har De havt Ret, da jeg virkelig de sidste Postdage har været forhindret, fornemmelig den sidste ved at holde en Liigprædiken over min Sognefoged — den af mine Bønder, jeg nødigst vilde mistet, og over hvem næsten heele Meenigheden græd, da han blev begravet. Jøvrigt kan jeg i denne Tiid saa meget meere behøve at glæde mig over Dem, som der ellers i Verden kun er Lidt at glæde sig over; thi i disse „forbandet uroelige Tiider“, som P. har meget Ret i at kalde dem, fkeer der saadan en Forstyrrelse i alle Planer og Udsigter, at, saa villig jeg end er til at underkaste mig, hvad der aabenbare skal saa være, og saa vel jeg endog troer i det mindste nogenledes at kunne forstaae, hvorfor det skal saa være, saa kan jeg dog slet ikke finde Forstyrrelsen selv glædelig. — Den stakkels „Giebichenstein“ *) gjør det mig ondt for, hun har lidt Uejlighed af de Franske; men naar Ulykken er ovre, saa er hun saa meget riigere paa Erfaring. — Har man Intet siden hørt fra vore rejsende Venner i Sachsen? De faae dog Adskilligt at see, dersom de ikke maaskee strax ere rejste til Wien.

Baggesens Vers har rørt mig, fornemmelig fordi det er til Dem, ogsaa fordi jeg har Godhed for ham, og han virkelig nu er noget ulykkelig; men sagtens kommer hans Ulykke fra først af derfra, at han har troet, man havde Lov til at være saa ulykkelig, som man vilde, maaskee ogsaa, at det klædte smukt. Nu har han slappet sig saa meget og saa længe i fejs Klage, at han vel aldrig faaer Kraft til at lade væres. 97at klage. Hvad han har sagt i Verset til Dem, har han vistnok meent; ogsaa er den heele Udtrhksmaade ham nu naturlig, saa unaturlige og forvirrede endog Udtrykkene i sig selv ofte ere. Man kunde egentlig ikke gjøre ham det værre, end naar man tog ham paa hans Ord, og kaldte hans Væsen „et mat Hjertes Stræben“. *)

Hermed følger Dante, med megen Tak for det lange Laan. Han har voldt mig endeel Umage, men ogsaa usigelig megen Glæde. Jeg har forundret mig meget over den Snak, at „Helvedet“ skulde være den bedste Deel af hans Digt — hvilket da vel og de Fleeste kun snakke efter, fordi de ikke have havt Taalmodighed til at tæse videre. Der er rigtignok Meget, som kun er Philosophie, ogsaa Meget, som gaaer saaledes ind i de Tiiders Detail-Historie, at det nu i det Højeste kun kan interessere en Italiener; men der er ogsaa Meget af ret himmelsk Poesie. — Jeg har moeret mig over den fornemme Tone, hvormed Meinhard taler om Dante, som om han maatte gjøre Undskyldning for at han, for Antiquitetens Skyld, underholdt et agtbart Publicum med noget Saadant, som dette Digt; og som om han maatte gjøre det godt ved af og til at give sine Læsere

lidt Spas til Bedste af sit Eget. I Grunden forestiller han sig dog, som de fleeste Andre, at Dante kun har skrevet dette Digt for at tilfredsstille sit Had mod adskillige Personer og Partier.

Hvor længes jeg nu efter igien at see Dem og tale med Dem! Men uagtet al min Længsel kan jeg dog ikke sige Andet, end at det er Ret, De ikke vil besøge mig paa mins. 98 Fødselsdag, siden Rahbek ikke kan komme med. Jeg forskrækker mig ogsaa over den utroelig høje Alder, vi efterhaanden opnaae; men naar jeg seer paa Dem, at man endnu i saa høj en Alderdom kan blive ved i Udvortes og Indvortes at være saa ung, og naar jeg dog ogsaa undertiden føler hos mig selv, at mit Inderste er endnu ligesaa barnligt, som det altid har været, saa synes mig dog, dette er ret glædeligt, og en Forvisning om, at Himmeriges Rige maae være vort.

Deres
J. P. M.

8de Decbr. 1806.

— Provst Engelbreth har temmelig vidtløftigen fortalt mig Indholdet af „Baldur hiin Gode“, som har syntes mig dejligt; men naturligviis kan man af saa Lidet ogsaa kun dømme lidet. Heller ikke kan jeg just derefter sige Noget om Stykkets allegoriske Betydning; mueligt at der ikke i det Heele skal søges Andet, end det, som er i al hedensk Mythologie, naar den i Tragoedien er ført til sit Højeste, nemlig den dybe Sorg over det Godes Undergang, som den ubøjelige Skiæbne forstyrrer; hvis Modsatte da Christendommen er, der omtrent begynder med: at den Onde tog Alting i sin Pagt, men kun forglemte et spædt Barn, som laae i en Krybbe i Bethlehem. —

s. 98

Spiellerup, 15de Febr. 1807.

Kiære Veninde!

Efter 8 Dages Distraction er jeg meget glad ved i Aften dog at have saa megen Tiid og Roe, at jeg for Alvor kan henvende Sind og Tanker til Dem, og takke Dem for Deres sidste kiære og kiærlige Brev. Imidlertid maae jeg dog i Anlednings. 99af dette, og det næstsidste, anmærke, at det tildeels er gaaet mig, som der skrives hos Propheten Daniel *):

Jeg veed ikke, om De er stærk i det mesopotamiske Sprog? Hvis ikke, saa gaaer det Dem omtrent, som mig med det spanske; thi skiøndt jeg, som bekiendt, er temmelig alvidende, saa er det dog meere i Ting end i Ord, og især er jeg meget lidt alvidende paa Spansk. Dersom De altsaa fortsætter den spanske Correspondents, hvor jeg staaer ligesom Ræven i Fabelen og slikker udenpaa Flasken, men kan ikke faae en Mundfuld, saa fortsætter jeg den mesopotamiske, og vi ville da see, hvo der kan hamle bedst op. Skulde De nu, til al Ulykke, være saa alvidende, at De ogsaa forstaaer Mesopotamisk, saa kommer jeg rigtignok i Forlegenhed, men skal dog nok see at finde paa nogen anden Hævn. —

I Gaar blev jeg lidt vreed, da jeg opdagede, at det ikke aleene er Hufe, der beskylder mig for „at kyle Repliker ind“. En Candidat Grundtvig har i Fallesen's Maanedsskrift skrevet en Afhandling „om Religion og Liturgie“, som viiser Anlæg, og en langt bedre Bestræbelse, end de øvrige Liturgers, ogsaa undertiden Held til meget lykkelige Udtryk, men som dog endnu ikke er stort Andet end et halvfordøjet Virvar af Andres fornuftige og ufornuftige Tanker. Denne gode Mand siger iblandt Andet i Anledning af Haandspaalæggelsen ved Skriftemaalet, som han er meget vreed paa: „Vel siger man, at de, der synde i Tillid til den, vilde synde alligevel. Men hvormed beviiser man denne henkastede Phrase?“ ∴: denne indkylede Replik. Da Personen ellers ofte er mig nær nok, uden at sige mig nogen Høflighed, men benytter den første Lejlighed til at sige mig en Grovhed, saa havde han rigtignok fortjent, at jeg skulde kyle ham selv en Replik i Hovedet. Imidlertid vil jeg det dog ikke, men nøjes med den Hævn, jeg her har taget over ham. —

7

s. 100

*Fru Rahbek svarede til dette Brev:
(Uden Datum.)*

Kiære Onkel

De maae undskylde, at jeg bryder det Løfte, jeg gav Dem i mit sidste Brev, ikke saa snart at skrive til Dem igien; thi jeg har Ting af Vigtighed at afgjøre med dem, som ikke godt taaler længere Opsættelse. Det har været mig tungt nok, at bie saa mange Dage, thi jeg frygtede, at De let kunde falde paa, at Deres hebraiske Alvidenhed reent havde bundet Munden paa mig, og det er saa langt fra at være Tilfældet, at det netop er i Anledning af den, jeg nu agter at conversere Dem en Smule. Jeg brugte Hufe til Tolk i det Hebraiske, og ved Hielp af hans Alvidenhed kom jeg da snart saa vidt, som jeg behøvede, for at sige min alvidende Onkel, at

det var ganske naturligt, at Beltschatzar ikke strax fik Skriften udtydet; thi, som De vil have den Godhed at bemærke, fortælles os jo, at det var først kun og ikke (de Alvidende), der bleve hentede. Manden derimod med *) forstod Ordene. Naar det derfor — som De selv siger — er gaaet Dem med mine spanske Ord, som der skrives hos Propheten Daniel, saa bestaaer Feilen fra min Side blot deri, at jeg hidtil har havt for høie Tanker om Deres Alvidenhed, og Følgen bliver den, at jeg, nu jeg veed at De ingen Daniel er, meget mindre lader mig forbløffe af Dem, men at jeg — som et „hurtigt Hoved" — lægger selv desmere Vind paa al Slags menneskelig Alvidenhed. Og for at vise Dem, hvad Fremgang jeg allerede har gjort, kunde jeg have stor Lyst til at skrive Dem nogle hebraiske Bogstaver for, som De nok kunde behøve. Men naar jeg seer paa de faa hebraiske Bogstaver, jeg nu selv — rigtignok med forfrosne zittrende Fingre og en slet Pen — har skrevet kludderagtigt nok, saa skammer jeg mig over min Uforskammenhed, og vil derfor udsætte min Underviisning til en beqvemmere Tid; kun kan jeg ikke holde mig fra at sige Dem, at man skriver et Kuph saaledes: p —

s. 100

Spiellerup, 2den April 1807.

— Den stakkels „Kejser" var ganske syg, da han var hos mig, men derfor lige levende og flink. Jeg skal hilse. 101Dem tusinde Gange fra ham, takke Dem ret meget for Deres Brev, og bede Dem undskyldte, at han ikke herfra svarede Dem, da han nødig vilde anvende for megen Tiid til at skrive her; derimod var det hans fulde Agt at svare Dem fra Kiel. Han har talt meget med mig om Dem, om Deres Kundskaber m. m., men han loe rigtignok lidt af Deres Frygt for, at Baggesen skulde vinde ham, og sagde, der ogsaa i Berlin havde været nogle Fruentimmer af hans gode Veninder, som havde frygtet for, at Humboldt skulde vinde ham. —

I Anledning af Deres sidste Brev maae jeg imod Dem og Sterne erindre, at der ikke er saadanne Ting i Verden, som wrong heads and right hearts ; maaskee store, endog uddannede Talenter, men aldrig uddannet Genie, og aldrig uddannet sund Forstand, uden et „ret Hjerter"; og at Enhver, der tilfulde har det Sidste, ogsaa i det mindste har dannet sund Forstand, og er derved et udmærket Menneske. Saaledes var f. Ex. Spalding, der ikke havde Genie, og ikke var nogen stor Mand, men dog et af de respectableste, og meest respecterede Mennesker, denne forvendte Tiid har seet. Er det ikke ogsaa om heele vor Tiid aabenbart, at fordi dens Hjerter ikke er ret, derfor er ogsaa dens Forstand forkeert, og omvendt? —

s. 101

Spiellerup, 16de Julii 1807.

— Nu skulde jeg til at fortælle Dem, at jeg i Dag allerede har siddet 4 Timer næsten ganske stille, og skrevet paa — den anden Prædiken om Johannes den Døbere. De seer deraf, at jeg alligevel ikke har forglemt mit Forsæt at skrive Prædikener, og skiøndt jeg endnu ikke er ganske færdig med to, saa har jeg dog efter Tiid og Lejlighed ikke været doven; thi jeg omarbejder dem saaledes, at De skal forundres, naar De faaer de Prædikener, som De kiender, at see i deres nye Skikkelse. Jeg har nu virkelig isinde at blive ved med dette Arbejde, saa længe i det mindste, til jeg har en temmelig Pakkes. 102færdig, og da kan see, om jeg skal blive ved, eller det endnu er for tidligt for mig at prædike paa Prent. Jeg indseer vel, at naar man er bleven saa gammel, som jeg er, kan det være Pligt hellere at opofre noget af den Fuldendelse, man egentlig skulde have først, end at lade det ganske være, som man dog er beskikket til. Jeg synes rigtignok ogsaa at fornemme, at jeg dog har gjort nogen Fremgang i de to Aar, siden jeg forrige Gang havde for at udarbejde Prædikener; men det kunde ogsaa behøves, thi jeg skammer mig, saa ofte jeg bladrer i de gamle Prædikener, og ved Meget neppe kan forstaae, hvad jeg egentlig meente dermed.

7*

Hvad der endog kommer ud deraf, er det dog en stor Fornøjelse at have et ordentligt Arbejde for; man bruger sine Kræfter, og bruger dem til Eet, saa man glemmer den øvrige Verden, og Tiiden gaaer roeligt og umærkeligt. Jeg har derfor og havt nogle fornøjede Dage, da jeg har havt Lejlighed til at arbejde herpaa. Til min Fornøjelse i disse Dage bidrager ogsaa „Wilhelm Meisters Lehrjahre" meget, som jeg læser ganske langsomt, og hvori jeg finder meget Fortreffeligt, som jeg, første Gang jeg læste den, vel ikke havde ret Forstand paa. Den Klarhed og Roe i heele Fortællingen, som aldrig drager sin Fortæller bort med sig, de mange Mennesker, som hver have deres Physiognomie, den — paa en Maade episke — Snaksomhed, hvorved Handlingen altid dvæler, dog aldrig sover, den Ubarmhertighed, hvormed alt det Øde og Tomme i de virkelige „Giøglers" Liv, al deres Forvorpenshed, alt deres Miøserie er fremstillet i saa mangfoldige Nuancer, uagtet dog Fortællingen om det Modbydelige er saa interessant formedelst det klare, giennemskuende Øje, der seer det — som vel er Goethes, men som Læseren bilder sig ind at være sit eget; saa ogsaa de dybe, gediegnede Aarer af Poesie, der slynge sig igiennem den heele Masse — alt dette gjorde, at jeg indtil Enden af sjette Bog ofte havde Lyst til at kysse Goethe paa Haanden for den Fornøjelse, han forskaffede mig. Et forunderligt, ganske eget Stykke er „die Bekenntnise einer schönen. 103Seele", der ogsaa just efter Aurelias heftige Scener, hvilken, skiøndt tragisk i sin Natur, med forunderlig Kunst er holdt utragisk — ligesom derimod den vederstyggeligste af alle Hexer, den gamle Barbara, eet Sted bliver i sandeste Forstand tragisk — og midt i det heele bevægede, uroelige Liv er af en særdeles lægende og

styrkende Kraft. Og maaskee just, fordi det ikke er nogen fuldkommen elskelig religiøs Charakteer, der er skildret. Det faldt mig ind om hende, hvad Aurelia — deretters selv er det paa en ganske anden Maade — siger: „Wir sind kalt, stolz, hoch, klar, klug, wenn wir verdienen Weiber zu heiten“; og det er højst forunderligt, hvorledes hiin „schöne Seele“ er alt dette, og dog tillige kiærlighedsfuld og ydmyg, hvorledes hun med den yderste Kulde kan overskiære alle Baand, egentlig ingen menneskelige Baand kiender, uden Slægtskabets, og dog er et fortreffeligt og et elskværdigt Væsen. Det Heele er noget saa Simpelt, og tillige saa Dybt, at det næsten er ubegribeligt, hvor noget Menneske har turdet vove sig til at skildre det — og jeg troer sikkert, at Ingen kunde skildre noget Saadant, som ikke tillige havde fransk Cultur; dog havde neppe den religiøseste Franskmand kunnet skildre det saaledes. — Men dermed er ogsaa det Meeste af min Fornøjelse med Bogen forbi; thi det er strækkeligt, hvorledes mod Slutningen Baggrunden aabner sig, og der vælder lutter Philistere ud. Therese er endnu vakker, thi man kan gjerne sige om hende, hvad De sagde om Provstinde K.: „det er saadan en elskværdig Philister-Kone“; men de fornemme Herrer, især den patriotiske Lothario, ere mig utaalelige, og endnu fremfor Alle Natalie, til hvis Fremtrædelse der er gjort saa store, og saa dejlige Tilberedelser. Den totale Mangel af alt pigeligt Væsen, endog af al pigelig Delicatesse, dette for tidlige Moderskab til alle de velsignede Poder, al den Viisdom, og Fornuftighed, og Dannelse, der taler ud af hende som af en Bog, ere mig saaledes imod, at hun aldrig træder op, uden jeg læser hende den „viele Annehmlichkeit“ ud af Øjnene. Dog forstaaer det sig, at der altid bliver meget Forstandigt ogs. 104Dejligt tilbage, f. Ex. hvad jeg før tæste, at Wilhelm spørger Natalie: Sie haben nicht geliebt? og hun svarer: Nie oder immer.

Efterat have snakket længe med mine Arbejdsfolk i Marken, og med mine Muurfolk ved Bagerovnen, er jeg kommen saa vidt til Samling, at jeg indseer, jeg maae gøre Dem en Undskyldning, fordi jeg har underholdt Dem med saa meget Snak om en Bog, hvis Indhold De formodentlig ikke længer tydeligen mindes. Men da den nu i en 10 à 12 Dage har udgjort min egentlige Delicatesse, saa er det ikke saa forunderligt, at jeg gjerne vil tale om den, og mine Køer og Faar kan jeg jo dog ikke underholde med deslige Discourser. —

Deres
hengivneste
J. P. M.

s. 104

Spiellerup, 9de Novbr. 1807.

Kiæreste Veninde!

Jeg sender Dem herved den første Hilsen i mit Tredivte og Tredie Aar, men har meget mindre Roe, end jeg gjerne vilde have for at skrive saa fornøftigt, som det anstod en Mand af min Alder. Her er nemlig megen Støj formedelst Landeværnet, som just nu kommer hjem, formedelst min Vogn, der skal kiøre i Nat, og formedelst mine samtlige Folk, Huuskoner med deres Børn o. s. v., der skikke sig til at celebrere Mortens-Aften, skiøndt en Dag for tidlig. — De kan troe, jeg har betragtet min Bibel, og fornøjet mig over den, og takket Dem for den, og betænkt, at den virkelig er en udvalgt og kostbar Foræring; istedetfor at det, jeg kommer anstiigende med, er Noget, man kan faae paa enhver Boglade, og formodentlig indbundet, som enhver Bogbinder indbinder paas. 105Kiøb. — Tak ogsaa for Laanet af Kejserens Brev; hans pathetiske Iver har fornøjet mig, den viiser, hvor dansk han dog er uagtet al hans Thdskhed. Det er ellers ret trøsteligt at betragte, hvorledes Alting i Verden lader sig bære, hvor skrækkeligt det end seer ud; thi ligesom Steffens i Fjor skrev, at det, man kalder Ulykke, ikke er saa forfærdeligt, saa har De nu formodentlig svaret ham i samme Maneer, thi jeg veed, at han har addresseret sig til en Veninde, hvis Sjæl er stærkere end den stærkeste Expedition, Kongen af Engelland hidtil har udrustet^{*)}. Imidlertid, uagtet denne min heroiske Tale, takker jeg dog Gud, at jeg boer i en Egn, hvor Indqvarteringen ikke hidtil er falden; ogsaa for min egen Skyld, da jeg nødig vilde slippe hvad jeg ellers har at tage mig til, for at beværte Officeerer, men især fordi det vilde være tungt at see min Meenighed udsuet saaledes, som ved Indqvarteringen nødvendigen skeer. Ogsaa er det en skiøn Sag, at vi her ikke have leveret de Engelske mindste Contribution, og at selv den engelske Fordring om at aflevere vore Geværer kom saa sildigt, at den ikke blev iværksat. Jeg kunde ganske godt liide det af mine Landeværnsmænd — skiøndt de naturligviis ikke kunde udføre det — at de den Aften, denne Ordre kom, svoer paa, at de ikke afleverede deres Geværer uden Ordre fra deres egen General. Overhovedet deele mine Sognes Landeværnsmænd ikke det, der kan siges om mange Andre, thi de bleve under Slaget paa deres Plads, uagtet de vare posterede bag et Gierde, saa de Intet kunde gjøre, men dog maatte udholde en Kartetsche-Ild, som de aldrig havde seet før; de retirerede først efter Ordre og i Orden, indtil de over et Gierde kom i et Stræde, hvor de i den almindelige Confusion af des. 106Flygtende bleve skilte fra eller forladte af deres Officeerer; og da de ikke vidste hvad de skulde gjøre, løb de vel hjem, men i den stærke Heede, da de ingen Mad havde faaet heele Dagen, og kastede deres egne Klæder, kastede dog kun een Ceneste af mine Sogne sit Gevær. Og Morgenen efter gik de samtlig og frievilligen til Forvalteren paa Godset, meldte sig for ikke at ansees som Rømningsmænd, og spurgte, om han kunde sige dem nogen Ordre. Da han ikke kunde dette, gik de i Kirke, satte deres Geværer ved Kirkedøren, og stode med deres Patrontasker paa, samlede i Kirken — ikke som Rømningsmænd, men aabenlyst, uagtet de dog ikke vidste, om Fienden ikke var i Byen til at hilse paa dem, naar de kom ud af Kirken. Jeg fortæller Dem

dette, fordi det virkelig har fornøjet mig, naar jeg i disse Dage har betænkt det; heller ikke er Nogen af mine Mænd bleven straffet for Insubordination. —

s. 106

Spiellerup, 11te Febr. 1808.

— Dersom jeg var saa samvittighedsfuld som De, havde jeg rigtignok allerede for længe siden takket Dem for Tilsendelsen af „Rostgaard" *). — Jeg blev meget forbauset, da Avismanden bragte mig den, thi jeg havde ventet mig den ad ganske andre Veje, og endnu meere forbauset, da jeg saae, hvor stor den er, og forestillede mig, hvor megen Gavn en Mand kan have af en Kone, der har lært at skrive, da han derved kan faae saadanne Værker afskrevne i en Hast, hvilket uhyre Arbejde ikkun Qvinde-Taalmodighed formaaer, men Mands-Taalmodighed ikke — uden for Penge, thi for dem formaaer en Mand alle Ting. Da jeg var begjærlig efter Stykket, kan De let forestille Dem, at jeg strax slugte det, og da jeg er ligesaa dansk som De, fornøjede jeg mig ligesaa meget som De over dets Danskhed. Æmnet er særdeles heldigt valgt fors. 107den nærværende Tiid, og Stykket har mangfoldige gyldne Ord, som det rigtignok er ærgerligt, at vort Publicum lader falde til Jorden. Men hvad gavner det dog de Franske, at de aldrig lade nogen brilliant Replik eller Situation gaae ubemærket forbi? De lade den egentlige Aand des snarere fare over, og det er jeg overbeviist om, at Vore ikke gjøre; som overhovedet den germaniske og nordiske Folkerace er den eeneste, jeg har nogen Kiærlighed for, da jeg sikkert troer, at der er noget Honnet og Godt i den, hvor søvniig og udannet den endog er. Dersom der ikke er meget Godt hos os, saa er der dog heller ingen absolut Modsætning derimod; men der ere Folkeslag, som egentlig ganske maatte extermineres, inden noget Godt kan komme til at boe paa deres Steder. — Fra denne Digression kommer jeg tilbage til Rostgaard, og har aleene at bemærke, at jeg havde ønsket den Anledning, Historien selv giver, benyttet til at lægge noget meere Canaillerie i Christina, hvorved jeg troer, at Stykket vilde vundet, og Christina ikke tabt, ligesaa lidet som Svend Hansen er mindre ærlig, fordi han taler til Fienden som en Strik, eller den „sindige Penelopeja" er bleven mindre anseet, fordi hun bedrog sine Bejlere. Den Afvexling, som derved kunde kommet i Stykkets Tone tidligere, end Svend Hansen bringer den ind, vilde ogsaa tidligere have vækket Tilskuerne, hvilket vilde have været godt for dem, da de derved maaskee tillige vare komne til at skiønne meere paa det Øvrige. Imidlertid hører jeg ogsaa, at Publicum allerede anden Aften har været meget koldt ved „Hakon Jarl", hvoraf, for at faae min Besyv indført, Vedkommende kan see, at det ikke aleene er Kirken, der mangler et Publicum, og at Theatret ikke er en allerede florerende Dannelses-Anstalt, men skal vorde det, og just ligesaa nær er Kirken ogsaa. — Jeg har saa mange Parentheser at anbringe, at jeg ikke før har kunnet komme til at anbringe min hjerteligste Tak til Rahbek, og bevidne min Glæde over den virksomme Iver, hvormed han saa utrættelig bliver ved at tage sig af, hvad han tager sig af. —

s. 108Hvad mig selv anbelanget, da er jeg temmelig flittig, og vilde leve vel, dersom jeg ikke uheldigviis i Eftermiddag skulde til Kariise, hvor jeg vil moere mig meget mindre end hjemme, komme meget sildigere hjem end jeg ønsker, og derover i Morgen tære uskicket til at skrive min Prædiken. Dette kan dog kaldes at gjøre Noget til Unytte; og dersom ikke dette Unyttige forestod, skulde jeg skrive dette Brev med meere Glæde. Det gaaer mig ligesom Dem, at jeg ikke har megen Tilbøjelighed til at være ude, og at jeg heller ikke altid er fornøjet med hvad jeg siger og tager mig til i Selskab; er Selskabet kiedsommeligt, saa sover jeg, og synder vel ikke, men kieder mig; er der derimod Liv deri, saa kommer der let altfor meget Liv i mig, og jeg siger Meget, som jeg kun i det Øjeblik meener, og seer ofte enten bidskere eller letsindigere ud, end jeg virkelig er. Imidlertid troer jeg dog, det er godt for os begge, at vi komme ud, og derfor skikker jeg mig deri. —

s. 108

Spiellerup 28de Marts 1808.

— Deres Brev traf mig noget „klynkende", da jeg havde lidt Feber af Prædikener og Østenvind, og fornemmelig fordi der paa Bunden af min Sjæl laae en dyb Sorg over Jessen og Rothe, hvis Skiæbne jeg et Par Dage havde hørt Noget om, uden at viide noget Sikkert; tillige har her gaaet saa mange forskrækkelige Rygter om de Franskes Opførsel, om deres Striid med Spanierne, om Odensees Brand o. s. v., hvoraf formodentlig det Meeste ikke er sandt, eller dog ikke udgjør saa fælt et Billede, som jeg var faldet paa at sammensætte mig deraf. Thi den Plage har man rigtignok af Eensomhed, at man baade kun erfarer dumme Rygter, og at man vanskelig kan blive af med, hvad der vil sætte sig fast i Sindet. Saa fik jeg Deres Brev, og saae til min Trøst atter et nyt Beviis paa, at min over Smaaeting lidt klynkende Niece dog i Grunden er et saa tappert, troende og haabende Væsen, at man maae skamme sig ved ethvert Hang til Forsagthed, naars. 109man har en saadan Veninde. Da jeg havde hørt det Værste om hiine To, saa kunde det Videre, De fortalte mig, kun være mig kiært, da det vidner om, hvorledes de ere faldne — hvis de ere faldne, som vel er rimeligt. Jeg ønsker rigtignok, at de maae leve, og saa meget meere, da de sikkert ere perennerende Mennesker, der ikke visne efter een Blomstrings-Tiid, men stedse ville blive ved at skyde nye Blomster; jeg vilde formodentlig være uroligere over deres Skiæbne, dersom jeg kiendte dem nøjere, imidlertid forekommer det mig en opløftende Tanke, at her aabenbar deres Liv eller Død er det Mindste, da det Bedre saa Herligen er frelst. — Da jeg endnu ikke var bleven roelig af det dybe Indtryk, denne Begivenhed gjorde

paa mig, fremvældede mine Taarer af alle de Kilder, hvoraf Taarer kunne fremvælde, af Velsignelse og Forbandelse, af Smerte og af Glæde. Saaledes tilbragte jeg et Par Timer i Aftes. Men det er en fortreffelig Sag, naar man har det faste Forsæt, at ville være roelig og glad; og derfor fulgte ogsaa paa min Uroe med Eet — som det mange Gange er gaaet mig — paa den forunderligste, af Psychologien aldeles uforklarlige Maade den dybeste, gladeste Fred. Det kan undertiden skee mig, at jeg ikke ret kan finde Gud udenfor mig — og hvor skulde jeg det ogsaa. da jeg, selv forvirret, kun seer et Fragment af hans uendelige Styrelse? — men saa finder jeg ham altid i mit Aller-Inderste, hvor han altid er; og hvor Gud er, der er Fred. Derfor har virkelig et Menneske aldrig nogen Nød, som har lært at trække sig derind. Jeg er ikke kommen — og jeg bekiender til Trods for alle Dyds-Helte : jeg ønsker ikke at komme — saa vidt, at der ingen Kalk skulde være, som jeg vilde bede, maatte tages fra mig; men den Usaarlighed i det Inderste, hvormed Christus sagde: „Græder ikke over mig“, den stræber jeg efter, og den har jeg, Gud skee Lov! dog ikke stræbt ganske forgiæves efter. — Jeg lagde mig usigelig glad til Sengs, læste, med megen Fornøjelse, en Deel af Rahbeks Forelæsning over Hakon Jarl, s. 110 sov sødt, og er vaagnet, og er endnu saa glad og haabende, som om der aldeles Intet var i Vejen i Verden. —

Den meeste Tiid, jeg har til min Disposition, anvender jeg paa Brevet til de Ebræer, hvortil jeg nu har samlet og tildeels læst over 30 Volumina, som dog langtfra ikke ere alle de, jeg skulde bruge. Af al den Viisdom kommer der dog intet Videre ud, end maaskee en lille kritisk Afhandling, som kun kan interessere Faa, og dem vel kun lidet. Dog lærer jeg derved endeel Andet, skiøndt det ikke strax er anvendeligt her.

Min Indqvartering skal rykke op i Morgen, ventelig tilbage til Kbhvn. Baade jeg og alle mine Byemænd have været overmaade vel tilfredse med disse Holsteenere. Min Corporal og jeg ere særdeles gode Venner; naar han har været i Faxe, hvor hans Oberst ligger, har han ingen Roe, før han har spurgt Jfr. R., om jeg har Noget at bestille, eller om han tør gaae ind og fortælle mig, hvad Nyt han har hørt. I Gaar, da Regimentet havde været samlet i Faxe paa den Tiid, vi her holdt Kirketjeneste, og nyelig var kommen hjem, reed han til Smerup for at gaae i Kirke, og da vi vare færdige, holdt han udenfor ved min Vogn, og ledsagede mig hjem som en Æresvagt, og da han kom hjem, fortalte han Jfr. R., at jeg var en velsignet Mand — hvilket jeg gjerne uden Stortighed kan fortælle igjen, da det var en meget maadelig Prædiken, jeg holdt, højst incorrect og styrtet sammen i min Bedrøvelse over Jessen. —

s. 110

Spiellerup, 15de Febr. 1809.

— Jeg er endnu stedse belemret med Indqvartering, hvilket spilder mig en stor Deel Tiid — mangan Gang meere end den halve Dag, saa jeg maae ofte være glad, naar jeg kun kan faae det Nødvendigste bestilt. Jeg frygter meget, at mins. 111Lieutenant ikke moerer sig meere ved at see paa mig, end jeg ved at see paa ham; og mig er det allerede en meget trykkende Byrde at see paa et Menneske, der til sædvanlig Brug ingen Beskiæftigelse veed eller vil, uden at ryge Tobak, og vente paa, om noget Usædvanligt vil skee, der kunde pirre Opmærksomheden en kort Tiid. Jeg forlanger aldeles ikke, at alle Mennesker skulle være læsende Væsener; men Noget skulle de dog have Lyst til, var det endog kun til at gaae i Stalden — men denne fuldkomne Caserne-Dovenskab er mig yderst fatal. — Fordi jeg nu her har klynket saa meget, maae De dog ikke troe, at jeg er saa klynksom tilmode; at jeg ikke er det, kan jeg ogsaa beviise dermed, at jeg i næsten al den Tiid, der er mig levnet, er meget flittig, og uddrager kritisk Honning af Justinus Martyr, Clemens Alexandrinus og mange fleere Bøger, hvis Navne næsten lyde for kiedsommeligt til at nævnes.

Det glæder mig meget, at De cultiverer Dem paa Portugiesisk. Jeg vilde ønske, De havde faaet Camoens, medens jeg var i Kbhvn., saa kunde jeg dog maaskee have støvet et Lexicon op til Dem, uagtet jeg ikke plejer at være heldig i dette Støverie; nu vilde jeg ønske, at De vilde oversætte Camoens til mig, eller hellere lære mig at læse ham paa Portugiesisk, hvortil jeg har faaet megen Lyst ved forleden at læse om ham, at han er den eeneste episke Digter, der endnu fortjener at nævnes efter Homer. — Jeg beder mig ved Lejlighed lagt for Oehlenschlägers Fødder, da jeg er aldeles forliebt i „Palnatoke“. Det stærke, nordiske Liv, den ganske ejendommelige Verden, hvoraf „Hakon Jarl“ vel viiser et større Partie, men ikke saa fuldendt, har aldeles henrykt mig. —

Jeg bliver af min Lieutenant cultiveret med lettiske Arier og Ord, endog med polske og russiske — saaledes har jeg i Aften lært, at Tallet Tre paa Polsk har den angennemme Klang: trichi — ogsaa med Fortællinger om alle de Herligheder, man har „bey uns in Curland“, hvori der sagtens er endeel Løgn, men ogsaa undertiden Noget, der lader sig høre, fordi det er anderledes end hos os i Siælland. —

s. 112

*Fru Rahbek til Myster.
Bakkehuset, 11te Marts 1809.*

Kiæreste Onkel!

Jeg sætter mig til Bureau'et for at styrte et Par Ord sammen, og for at begynde med noget Bedre end de

førrige Gange, vil jeg fortælle Dem, at jeg er meget rørt over den store Ole ^{*)}, der rigtignok er en grumme rar og elskværdig Person. Dette har han virkelig viist i denne Tid, hvad Rahbek og mig angaaer, og jeg har ogsaa ret været Smigrepræst imod ham. Jeg er nu virkelig nogenlunde beroeliget over Rahbeks Tilstand, og jeg finder ham legemlig og aandelig bedre. Jeg længes nu meget efter at høre noget fra Dem; Rahbek spurgte mig i Dag, om Deres Lieutenant endnu sad i Deres Stue og eultiverede Dem med Arier, saa at De ikke kunde skrive til mig. Jeg foreslog ham, at han skulde tage ud til Dem, og sende mig Lieutenanten istedet — hvem jeg snart skulde curere. Jeg beklager Dem meget i Henseende til Deres Indqvarterings Plager, og har idelig Strid med Hufe, der slet ikke kan — eller ikke vil — begribe, at Indqvartering kan være til Besvær, naar man ikke har Mangel paa Levnetsmidler. Hufe er overalt, siden han er bleven Bibliothekar, vel saa stædig som tilforn. Forleden Aften, da han var i det Lune, kom jeg i en meget ivrig Dispute med ham om Brevskrivning. Han blev nemlig vred, fordi jeg, i Anledning af et Brev, jeg havde faaet fra Mad. W., og i Anledning af hans Ønske, at jeg maatte komme i ordentlig Brevvexling med hende, sagde, at jeg nok kunde have Lyst dertil, men at Correspondancen ikke interesserede mig, medmindre den var hyppig og uafbrudt, og at jeg af det Slags ikke kunde indlade mig paa mere, end den ene, jeg har. Han paastod, at man just skulde skrive sjældent, da Breve ellers nødvendig maatte blive flaaue, og at det var meget urimeligt at skrive saa ofte, som jeg skrev til Dem. Jeg meente derimod, at det ikke kan nytte at skrive uden til Mennesker, der ere saa nøie bekendte med hele Ens Liv og Levnet, at Alt, hvad der vedkommer En, kan antages at interessere dem. Jeg sagde endnu meget Mere herom, men jeg kunde ikke overbevise ham, uagtet jeg — efter Rahbeks Sigende — forsvarede min Sag meget godt.

s. 113 Jeg er saa artig, at jeg glæder mig til den første Forestilling af „Palnatøke“, som der ikke er længe til. Men meest glæder jeg mig ved min Camoens (den store Ole er den Eneste, hvem jeg har hørt udtale dette Navn med den rette portugisiske Accent). Dog læser jeg ogsaa jævnlig noget Spansk i denne Tid, for ikke at glemme eller fordærve mit egentlige og kiæreste Sprog.

[Set Øvrige mangler.]

s. 113

Spiellerup, 19de Marts 1809.

Da jeg omsider engang en Søndag-Eftermiddag er Herre over mit Huus og min Tiid, saa vil jeg ikke lade den gaae forbi uden endelig engang at skrive min gode, kiære Veninde nogle Linier, skiøndt jeg er „søndagstræt“. — I Mandags Morges havde jeg to store Glæder, den eene, at min Indqvartering forlod mig, den anden, at jeg fik et Brev fra min Niece, der ikke var klynkende, men faae ret liveligt og glad ud. — Jeg har da i den forløbne Uge havt nogle meget arbejdsomme og ret fornøjelige Dage. Vel kunde der være Noget at klage over ved en Tilstand, da jeg enten intet Menneske har at tale med, uden Jfr. Ruhe og de Bønder, der komme at faae Attester og dsl. hos mig, eller ved Indqvartering bliver rigelig lyksaliggjort med Conversation. Ogsaa vil det undertiden minde mig, at jeg vel engang havde lovet mig, at Kiærlighed og Venskab skulde skaffet mig lykkeligere Dage; men jeg vil ikke klage — jeg veed, at det kun er de Jordiske, hvis Hjerte Jorden kan tilfredsstille, og jeg har ogsaa vundet Meget, som jeg tilforn ikke havde lovet mig. Desuden, dersom det er uværdigt at lade sig forvirre af Livets Glæder, saa er det vel ligesaa uværdigt, at lade sig kue af dets Sorger eller Savn. Jeg føler med Glæde, at nu, Gudskeelov, alle Plager og Fortrædeligheder kun have Magt over mig, saa længe de ikke blive for mange, thi kun saa længe bliver jeg i deres Sphære, og striider med dem Ansigt til Ansigt; men blive de for mange og for kiække, saa opløfter mit Sind sigs. 114 over dem, og boer i en anden Tingenes Orden, hvor der ingen Plager eller Fortrædeligheder ere. — Jeg har ogsaa, foruden mange Prædikener, faaet skrevet en Afhandling, der rigtignok kun er tre Ark stor, men har kostet mig megen Umage. Siden De forlanger det, saa vil jeg sige Dem, at dens Indhold er et Beviis for, at Justinus Martyr har brugt de samme Evangelier, som vi endnu have, hvilket i seenere Tiider Alle vare blevne eenige om at nægte. Afhandlingen er meget flittig, jeg troer ogsaa temmelig grundig, og har den Fortjeneste at være en Anstødssteen, lagt den nyere Theologie i Vejen.

Det er mig en meget behagelig Udsigt, at det snart er Sommer, og at De da kan komme ud til mig og læse Camoens med mig. Jeg venter rigtignok ikke at lære Portugiesisk, da jeg ikke let lærer noget Sprog, og heller ikke bekymrer mig saa meget om at lære et Sprog, hvorpaa jeg egentlig kun ønsker at læse denne eene Bog; men jeg haaber dog derved at faae et Begreb om denne vidtberømte Portugade, som jeg har hørt saa Meget om, uden at viide det Mindste. — Og De vil nu til „at lære Dansk“? Det er vel sandt, at der er et Par Ord, som De engang imellem bruger galt, men troer De ellers, at Guldberg eller Abrahamson kunne saa godt Dansk som De? At de have opspundet eller lært udenad nogle vil kaarlige Regler, uden, som deres Stiil og deres Domme noksom viise, at kiende Grunden i Sproget, gjør dem dog ikke til danske Classikere. Imidlertid troer jeg dog, det kan være Dem ganske nyttigt at læse saadan en Grammatik, fordi De derved vil faae bevidstere, hvad De allerede har. Men Hovedsagen er at læse de Gamle, f. Ex. Wedels Saxo og deslige, fordi man der ved Sammenligningen seer, hvad Sproget siden kan have vundet, og hvad det har tabt, og hvortil og hvorledes det skal uddannes. Dette Studium driver jeg undertiden, og vil drive det endnu meere. —

s. 115

Spiellerup, 6te April 1809.

Spjellerup, 06 April 1809.

— Da der i mit øvrige Liv Intet er, jeg nu gider tage fat paa, saa vil jeg tage fat paa Dem, og sige Dem, at det er en højst forargelig dispatriotisk Theorie, De har yttret i Deres sidste Brev. Vore højere Stænder (Middelstanden naturligviis iberegnet) vil jeg endda give Dem til Priis, jeg vil troe, eller rettere haabe, at den er bedre i nogle andre Lande, dog neppe i noget af de paa Prensisk regierede; men mit, vel ikke raske, men brave danske Mandskab kan jeg ikke saaledes opofre. Jeg vilde vel ønske, at de havde Viin at drikke istedetfor dansk Brændeviin, jeg vilde ønske nogle Egenskaber anderledes hos dem; men jeg har hos saa mange af dem kiendt tre saa respectable Egenskaber, som: Arbejdsomhed, Nøjsomhed og Troefasthed i saa høj Grad; jeg har seet, hvad Forældre og Børn og Sødskende kunne gjøre for hverandre og liide med hverandre — ikke en enkelt Gang, men Aar igiennem; jeg har kiendt Barmhertighed iblandt dem, — vel den oftest nødig, som Fattigvæsens-Forordninger befale, men den derimod gierne, som ret egentlig tager de Fremmede ind til sig, besøger de Syge, kommer til dem, som ere i Fængsel, og den venstre Haand veed ikke, hvad den højre gjør; jeg har seet saa Mange tilfredse i saadanne Kaar, at man skulde forundres derover: og derfor kunne alle de Exempter, jeg har seet paa det Modsatte, ikke bevæge mig til at klage over den danske Almue. Jeg veed ogsaa, at meget Upriseligt hos dem nødvendig maae fremkomme, — saaledes ere de vel ofte trævne, men maae nødvendig blive det ved deres Foresattes idelige, forkeerte og modstriidende Befalinger. Jeg kan derfor vel finde mig i, at deres Herremcend, Øvrigheder, Officeerer og Præster klage over dem, som over et daarligt Folkefærd, men jeg kan ikke finde mig i, at De gjør det. Og jeg fremfører derfor paa Trods det Spørgsmaal: om De vilde troe, meere at leve imellem „Mennesker“, hvis De levede hos de sydlige, i Bund og Grund fordærvede Nationer. —

8

S. 116

Spjellerup, 24de April 1809.

— Naar jeg anseer de sydlige Nationer for dybt fordærvede, saa tænker jeg ikke paa nogen enkelt Last, ikke engang blot paa deres Dovenskab og Sviinskhed, men derpaa, at de ere lumske, gruesomme, og uden ret Redelighed og Samvittighed, hvori især de nordiske Nationer saa hæderligen udmærke sig for dem. Jeg erkiender meget vel, at der hos ethvert Folk ere mange gode Anlæg; men ligesom man, naar man havde den Ulykke at være født Franskmand, Neapolitaner eller Portugieser, uden Tvivl burde betragte disse gode Anlæg med Fornøjelse, saa troer jeg, at man ogsaa bør skiønne derpaa, naar man har den Lykke at høre til en respectablere Nation; thi vi ere uden Tvivl fødte i Norden, ikke blot for at være der, men ogsaa for at elske Norden. Dersom det er sandt, hvad Sterne siger om de Danske, at der iblandt dem findes en ualmindelig „Jævnhed“ i Anlæggene — Færre udmærkede baade i Genie og i Dumhed — saa er vor Nation meget hæderlig, og blandt Nationerne, hvad Hume var blandt Philosopherne, om hvem Kant siger, at han ligesom var skabt til Ligevægt i Dømmekraften. Ogsaa troer jeg, at vi ikke saa meget ere søvnagtige, som at vi sove, hvilket er en meget stor Forskiel. Hvorfor vil De, min kiæreste Niece! hvem ellers de naturlige Følelser ere saa hellige, undertiden paatage Dem Skin af at være dispatriotisk? Fordi Nogles Patriotisme er latterlig og modbydelig, derfor skal danske Folk ligefuldt være danske; og De er det ogsaa, og i meget høj Grad, kun med for lidt Bevidsthed derom. —

S. 116

Spjellerup, 25de May 1809.

— Jeg skulde nu fortælle Dem Noget om mine Prædikener, som det glæder mig meget, at De saa alvorlig tilskynder mig til at udgive. — Jeg har nu 8 næsten færdige, og min Meening er, at denne Samling kun skal bestaae af 10, fordi jeg fra Tiid til Tiid gierne vilde udgive en lille Samling, s. 117 hvis Indhold — da Prædikener ere Tiidsskrivter — skulde bestemmes, eftersom jeg saae, at jeg blev misforstaaet, eller at Meeningerne forandrede sig, som ofte skeer i disse Tiider, eller efter indtræffende Begivenheder; og da ønskede jeg ikke at gjøre Bindene større, end at jeg kunde overkomme at udarbejde et nyt, naar det faldt mig ind. For Resten saae min Langfredags-Prædiken, da jeg forleden giennemlæste den, mig temmelig ungdominelig og yppig ud, hvor kort den end er. Det gjør mig meest ondt, at disse Prædikener ere blevne saa højtravende, og at, dersom det skulde rygtes blandt mine Sognefolk, at jeg havde ladet nogle Prædikener trykke, de dog ingen Gavn kunne have deraf. Jeg tænter derfor ogsaa halvvejs paa, engang at udgive nogle Landsbhe-Prædikener, maaskee nogle med Hensyn paa Kriigen; men dermed faaer det vel at bie noget. — Jeg venter ogsaa kun lidet Bifald af heele det philosophiske Hof, endog af min gode Ven H. C. Ørsted, hvem jeg ellers nok vilde behage; thi da han temmelig stærkt er et Reflexions-Menneske, saa ynder han uden Tvivl ikke, at mine Prædikener ej ganske ere Reflexions-Prædikener som Schleyermachers og Andres, hvilke kunne have megen Ret i at quiddre med deres Næb, ligesom jeg med mit. —

S. 117

Spjellerup, 7de Decbr. 1809.

Jeg sender Dem hermed den sidste af mine 12 Prædikener, som nu ikke bliver bedre, end den er. Den er rigtignok meere et Indbydelses-Skrivt til Prædikener end en Prædiken, og er et meget tydeligt Exempel paa, hvilken Forskiel der er paa at skrive, hvad der skal trykkes og læses, og hvad der skal siges og høres; thi i sidste Tilfælde skulde Indvendingerne ikke saaledes omstændeligen været drøvlede, men det havde været bedre i Gtarningen at viise Prædikenes Kraft, og naar den da havde bevæget Tilhørernes Hjerter, da at spørge dem, om de syntes, dette var overflødig. Imidlertid vil jeg ønske, at De, uagtet dette, som jeg troer var uundgaeligt, maae være nogenlundes. 118tilfreds med den, og uagtet dens Forstandsmæssighed dog ikke ganske savne Salvelse deri. -- Jeg har her og ellers havt megen Ærgrelse af Grammaticis, fordi jeg har maattet opofre adskillige gode, oprigtige danske Talemaader og Constructioner, da jeg ikke gider lade Recensenterne docere mig fore, hvad jeg, uroest, forstaaer bedre end de. Alligevel slipper jeg vel neppe for deslige Anmærkninger, da jeg vel hist og her har fornødret mig til den Nedladelse at lade en Periode tabe Noget, men dog ikke har villet fordærve mit Sprog for deres Skyld; og jeg haaber ogsaa, at jeg engang finder en Lejlighed, da jeg kan sige disse Folk, hvor kied jeg er af dem, og at det er begejstrede Mennesker, ikke Pedanter, der have Magt over Sproget, og Ret og Kraft til at uddanne det. —

8*

s. 118

Spiellerup, 22de Febr. 1810.

— — Jeg foresætter mig hver Aften at ville leve den næste Dag ganske correct, men der indsniiger sig dog daglig mange Incorectioner; saaledes kan jeg ikke nægte, at den Dag, som nu snart er forbi, seer mig ud som et Correctur-Ark — Samvittigheden er Correcteuren og sætter en hæsliq Streeg ved enhver Bommert— og at jeg i den ikke har været saa flittig, saa duelig, saa højmodig, som jeg vilde og burde have været. Men desuagtet vil jeg dog ret nu fatte ligesaa godt Forsæt for den Dag i Morgen; thi gaaer det ikke bedre uagtet de gode Forsætter, hvorledes vilde det da gaae uden Forsæt? —

s. 118

Spiellerup, 20de Janv. 1811.

— Jeg maae, i Henseende til mine Tilhøreres formeente Ypperlighed, forsikkre Dem, at der vel er meere Uroe, men ikke mindre Opmærksomhed i Kjøbenhavns Kirker end i mine; jeg seer her hver Gang Mange, som rigtignok sidde meget reelige, mens. 119om hvilke jeg intet Øjeblik kan tvivle, at mine Ord falde paa den haardeste Steenbund; Andre falde i Søvn, og naar jeg mangen Gang troer at have en meget opmærksom Tilhører for mig, maae jeg til min Græmmelse see, at han med Eet tager sin Psalmebog for sig, giver sig til at betragte Nummerne paa Tavlen, og at oplede derefter meget omhyggeligt og meget besværligt. Saa megen Tilbøjelighed jeg end har til at dømmе vel om Bønderne, og saa ofte jeg har sagt efter Johannes Müller, at den gamle Dyd, hvis nogensteds, endnu findes hos Landfolket, som en Frugt af sunde Menneskers arbejdsomme Liv: saa forsikkrer jeg Dem dog, at ogsaa Almuen skrækkelig fordærves, at Troeskab, Hengivenhed, Ærlighed og Ærbarhed aftager i en Progression, som vel kan betage Lysten til at see det mange Aar endnu. De skulde kun høre, med hvilken Ligegyldighed endog de Bedre tale om Rygter, at vi skulle komme under Sverrig o. dsl., og hvorledes derved deres eeneste Bekymring er, at det kunde blive usikkert med deres Rentepenge. De skulde ogsaa i deres Forhold til mig — for hvem de dog forholdsviis have megen Hengivenhed — see, hvor bange de ere, at jeg f. Ex. skal faae mindre Indqvartering eller færre Kiørseler end de, og hvor vrangvilligen Mange af dem gaae til de Tjenester, Bønder altid have beviist deres Præster, uagtet jeg saa skaansomt og saa høfligt som mueligt begiærer dem, og en stor Deel af dem kun ere føjelige, naar de frygte, at man ellers skal giengielde dem det paa andre Maader, men glemme det, naar de see, at de intet Saadant have at befrygte. Sligt skulde De see for at forstaae, at jeg nu ogsaa roeligere kan tænke paa at skilles fra min Meenighed, da jeg engang forestillede mig, at en saadan Skilsmisse vilde sønderrive mit Hjerte, fordi jeg indbildte mig at være elsket, som jeg elskede. Jeg haaber vel endnu, at Afskeeden ikke vil blive ganske let; men det revolterer mig lidt, naar jeg tænker paa, hos hvor mange baade Fattige og Rige Egennyttens vil have den største Andeel i, at de ugierne ville see mig drage bort. Neppe har heller mit lange Ophold hos dem ganskes. 120kunnet udslette mit Savn af en tyk Mave og øvrige gravitetiske Anstand, og de havde vel haabet bedre om mig i min Ungdom, da jeg kom til dem, end at jeg endnu skulde være saa langt tilbage deri; en vis Mangel paa Snedighed hos mig selv, og en Utilbøjelighed til at forudsee den. hos Andre, gjør mit Hoved heller ikke megen Ære iblandt dem, ligesom de have Ret til at føle, at en Landsbyeprest skulde besidde mere praktisk Duelighed, end jeg besidder.

Jeg har nu sagt meere Ondt om min Meenighed, end jeg ventede at skulle komme til; men De maae ikke troe, at det er med Fornøjelse, jeg har opledt disse Træk, eller med Bitterhed, at jeg har skrevet derom. Tvertimod er jeg i dette Øjeblik næsten grædefærdig, og kan ikke tilbageholde, hvad der, imens jeg har skrevet dette, er rundet mig i Sinde — hvor underligt det end kan klinge i denne Sammenhæng — at der er saa lidt Kiærlighed i Verden, saa det kun er Erfaringen mueligt at overbeviise et skikkeligt Menneske om, hvor lidt det er, og at, dersom ikke Christi Kiærlighed var opgaaet for mig — hvorom jeg i min Ungdom Intet vidste — og havde fyldt og læget mit Hjerte, saa havde det været for haardt, at jeg skulde leve min Tiid ud i

Verden.

Undskyld, hvad Forunderligt der maatte være i det, jeg har skrevet; De seer nok, at min Sjæl er lidt syg, jeg har ogsaa i lang Tiid lidt Meget. Plej inig derfor, gode Veninde, og bedrøv De mig ikke ogsaa ved at troe, at det er en Forfængeligheds Sag, at jeg vil fra Spiellerup. Dette er en Bøn og ingen Bebrejdelse.

Deres
J. P. M.

s. 120

Spiellerup, 3die Febr. 1811.

— Der er i mit Inderste — vel ikke allerinderst, hvor jeg stræber at bevare Glæden, men dog inderligt nok — en meget dyb Veemod, som bryder ud, naar den faaer Anledning, s. 121 og da jeg, idet jeg sidst skrev, kom til at tæense paa mine barnlige Theorier om en Landsbyepræsts Lyksalighed, alt det Gode, han kunde stifte, og al den Kiærlighed og Hengivenhed, han skulde lønnes med, saa associerede dette sig med mange andre Ideer, og gjorde mine Ord saa bedrøvelige. Tak fordi De saa kiærligt tog Deel deri, men ogsaa Tak, fordi De vel vidste, at Bedrøvelse ikke er vaerig hos mig. Hvad man i en saadan Stemning siger, er ogsaa stedse noget eensidigt; thi vel er alt det, jeg skrev, sandt; der er virkelig meget lidt Kiærlighed i Verden, men der er dog Kiærlighed — mindre end man troer, det Første man træder ud i Verden, men meere, end man troer, naar man har været der noget.

Jeg takker Dem for Novalis' Breve, som jeg ikke kiendte, og som vare mig kiærkomne, da han interesserer mig meget. Vel driver jeg ikke Afguderie med ham, og samtykker, hvad jeg forleden læste af Jean Paul om „den an sich nicht zu groten Novalis“, men han var dog et af de elskværdigste Mennesker, der have ladet Noget trykke; og skiøndt han havde den Ulykke at træffe paa en saa giærende Tiid, saa man egentlig kun seer, hvorledes den Tiids Ideer stræbte at faae Skikkelse i ham — hvortil han levede for kort — saa høre dog enkelte Steder hos ham til det Ømmeste og Skiønneste, jeg kiender. —

s. 121

Spiellerup, 1ste Decbr. 1811.

— „Stærkodder“ var mig meget kiærkommen. Jeg har læst den med megen Fornøjelse, og skiønner ikke rettere, end at det Meeste af den er meget smukt. — Noget forarget er jeg over den Meening, at Ingild kunde bleven en brillant Christen; ikke at tale om den daarlige Forestilling om Christendommen, som om den sløvede Menneskets Kraft, og gav ethvert karakterløst Menneske Palmer i Hænderne, saa er det vel vist nok, at den, der ikke buer til Noget i sin Tiid og under sine Omstændigheder, vilde være uduelig til enhvers. 122Tiid — skiøndt Omstændighederne kunne giøre, at Sletheden stilles meere eller mindre til Skue. —

s. 122

Spiellerup, 22de Decbr. 1811

— Den heele Verden maae sige, hvad den vil, saa føler jeg dog, hvor nødvendigt det var mig at giøre en Diversion i min Skiæbne, ogsaa af den Roe, hvormed jeg skilles herfra. Jeg har kun een Bekymring, nemlig for Peder Mortensen og Matthias, som have tjent mig saa længe, men som dog synes temmelig trøstede; og tun een Smerte, nemlig at forlade mine Fattige, som rigtignok ere bedrøvede over min Bortrejse. Dette har ogsaa stedse været den eeneste Omstændighed, som ved heele denne Beslutning har trængt sig dybt i mit Hjerte, som en Grund, der kunde bevæge mig til at blive her, fordi jeg herefter vel ikke saaledes vil kunne være ret Mange til Hjelp. Imidlertid har jeg selv heraf oftest kun havt liden Glæde og Tilfredshed, fordi jeg ikke kan lære at være barmhjertig med Forstand; jeg har ikke praktisk Omdømme nok til at indsee Enhvers virkelige Trang, eller til at udfinde den rette Maade at hjelpe dem paa; men for at giøre det bedre, havde jeg ogsaa nødvendig behøvet en Kone til Hjelp. — Mit nye Embedes Forretninger har jeg giennemgaaet med Clausen. Befrielse fra saa meget af det Omtalte er den eene af de Glæder, jeg føler ved min forestaaende Forandring; den anden beroer ikke paa nogen af de andre Kbhvnske Herligheder, men aleene paa min nye Prædikestoel; og jeg kan jo dog vel tilstaae om mig selv den Lyst, som ogsaa Apostlene havde, at prædike for nye Mennesker, ligesom ogsaa den at ministrere i en smukkere og større Kirke, hvor der er Orgelklang, og alt det Øvrige, der hører til Gudstjenestens Comfortabilitet. Kan det da lykkes mig at prædike nogle skikkelige Mennesker tilpas, saa tænker jeg at kunne føre et temmelig tilfreds Liv; endskiøndt jeg ligesaa lidet itu, som nogensinde, venter at blive lykkelig i denne „sublunariske Verden“.

s. 1231812 (1816) — 1834. s. 124

s. 125

Kjøbenhavn, 19de Jan. 1816.

Til Fru Rahbek.

Kiereste Niece!

Min «Francesca buona» — ja vel, buona — er i Bispegaarden, og jeg sætter mig omsider til, hvad jeg længe før burde gjort, at svare paa Deres Brev. „Egernet's" *) patristiske Commission har jeg stræbt at udrette, men uden Held. Jeg har selv ingen Cyprian, og MÜNter kun een i Folio, men i denne have vi begge af al Magt søgt efter det angivne Sted, men Intet fundet; und wo Nichts ist — —

Det har fornøjet os meget at høre, at De har været inde at see „Blanca", hvilket ikke er lykkedes os endnu; derimod skal vi i Aften see „Hagbarth og Signe". — Hvad „Hyrden af Tolosa" angaaer, da kommer det an paa Maalestokken. Alle literariske Producter kunne deles i de evige og de forgængelige. For Evigheden mener vel en Maanedsdue selv ikke at lægge sine Æg; men man behøver ogsaa flygtigere smukke Billeder, Sommerfugle for een Sommer; disse kunne ogsaa være meget vakkre, fordi de ikke ere skikkede til at leve saa længe og saaledes som den vaticanske Apollo. Og man bør ikke være ubillig imod dem, fordi man rigtignok har den Ærgrelse, at Mængden holder meget mere af Sommerfugles. 126end af Apollo'er. Af saadanne Sommerfugle (der vel kun have et kort Liv paa Jorden) synes „Hyrden" mig smuk, og man kan dog ikke negte, at der i den er et mægtigt og meget berømmeligt Fremskridt fra „Mithridates", ja selv fra „Masaniello".

Jeg har effen læst en overmaade vel skreven „Tilskuer", hvorfor jeg gjør Egernet min Compliment. Undskyld min sidste Polemiskhed, og tro ikke, at jeg er saa bister, som jeg lader til. Jeg lever charmant, og ønsker Dem hierteligst det samme. Af Grækeren *) — som er en rar Græker, og med hvem jeg er overmaade vel tilfreds — har jeg hørt, at De er nogenledes vel. Bliv saa ved, og vær tusinde Gange hilset af Fanny, som længes meget efter Dem, og af

Deres
J. P. M.

s. 126

Til Land.

Kjøbenhavn, 23de Julii 1816.

Skiøndt Du just ikke er en Mand, som man skal gjøre mange Complimenter for i Henseende til forsømt Brevvexling, saa tiener dog til min Undskyldning, at et Brev til Dig har ligget over et Aar i min Pult og ventet paa, at jeg skulde faae at vide, naar den agende Post gaaer. Dette har jeg rigtignok endnu ikke opdaget, men da jeg for Alvor har foresat mig at berige mine Kundskaber i denne Henseende, saa ville vel ikke mange Uger hengaae, inden disse Linier ere i Dine Hænder, og, foruden hvad Øvrigt jeg kan lægge i dem, lade Dig vide, at jeg virkelig har havt i Sinde at sende Dig det andet Bind af mine Prædikener, ligesom det første, da det kom fra Pressen, og at det ikke er Dig, jeg har glemt, mens. 127kun Posten. Nu sender jeg Dig vel ikke dette Bind, da jeg af Dit Brev til min Broder kan formode, at Du har det; derimod sender jeg, hvad Du har forlangt, min Afhandling om „Nathan" *) og min Disputats **), og endnu en thdsk Brudevielse ***).

Hvad Du har sagt om mine Bøger, har, som Du vil troe, glædet mig. Man har kun lidet Gavn af deres Bifald, som have Roes tilrede for Alt, og i Grunden aldrig lære, hvorom Talen er. Ogsaa det egne Bifald er ofte forgængeligt nok; naar man har skrevet noget, omarbejdet, rettet, filet det, og endnu dertil læst 2 Correcturer deraf, bliver man saa mæt deraf, at man neppe gider see det mere, og at man kun bemærker Feilene derved. Jeg veed vel, at det, jeg stræber at udtrykke i mine Bøger, ikke er at foragte; men Bøgerne selv synes mig ofte saa dunkle, mangelfulde, kolde, at jeg neppe veed, om Nogen kan læse deri, hvad der var i mig, da jeg skrev dem. Derfor giver det Opmuntring at høre, man er forstaaet, hvor og som man ønskede; og jeg takker Dig, fordi Du har sagt mig det.

Hvad mig videre angaaer, da lever jeg i det Hele meget vel, for saa vidt det er givet Mennesker, og jeg paaskønner, at jeg har saare Meget, som kan udslette Alt, hvorved stundom Begivenheder, Personer og jeg selv kan finde paa at plage mig. Jeg har nu været gift et Aar, og min Kone har for 2 Maaneder siden bragt mig en Søn. Med min Stilling som Præst i Kjøbenhavn har jeg megen Aarsag at være tilfreds. Vel skal man mangen Gang prædike, naar man er dum, men det er en Lykke, at Omstændighederne ikke tillade at opsætte Arbejdet, til man selv synes sig klog nok dertil, thi da vilde meget Lidet blive udrettet. Det nye Skolevæsens. 128volder mig stundom endeel Bryderier, da det drives med en smaalig collegial Despotisme, som generer, og med en Vigtighed, som ofte ærgrer mig. Vistnok ere Skoler meget nyttige og nødvendige Anstalter, men de ere virkelig ikke Alt; fra dem vil Menneskehedens Forædling aldrig udgaae. Skole-Underviisning er endnu ikke Opdragelse, og selv Opdragelsen er ikke Menneskeslægtens vigtigste Anliggende, som man udskriger den for. Var den dette, da maatte stedse den nærværende Slægt opofre sig for den tilkommende, og der kom aldrig noget Resultat. Voxne ere mere end Børn, og dersom de Voxne ikke først begynde at være, hvad de skulle, ville de heller ikke kunne lære deres Børn det. Et Folks Herlighed bestaaer ikke deri, at enhver Dreng og Pige kan skrive, men snarere deri, at de, hvis Sag det egentlig er at

omgaaes med Bog og Skrivt, have Tiid og Opmuntring til at læse og skrive Andet, end Lister og Erklæringer og Indberetninger og Kievlerier. Imidlertid faaer man at bruge Omstændighederne, som de ere, og jeg for min Deel har Gudskeelov med mange andre Mennesker at skaffe end med Skole-Directioner og-Commissioner. — Fremdeles har jeg mangeslags Planer og Udsigter, som fornøie mig. Naar man først har begyndt at lade trykke, har man derved aabnet sig en ny Verden, og hvori man har mere Magt til at gjøre, hvad man vil, end i den øvrige Verden. Hvorvel jeg nu maa indskrænke mine Forhaabninger om det, jeg tør vente at faae udarbejdet, saa har jeg dog stedse Noget for. Endeel mindre theologiske — og andre — Afhandlinger haaber jeg efterhaanden at faae færdige. Om et Par Aar udgiver jeg formodentlig et nyt Bind Prædikener, eller maaskee hellere en heel Aargang. Forelæsninger over Psychologien, som jeg holder i Pastoral-Seminarieret — naar nemlig dette maadelige Seminarium har Alumner, hvilket for nærværende Tiid ikke er Tilfældet — tænker jeg og engang at udarbejde for Pressen. Jeg har ogsaa stundom Lyst til at samle det Bedste af hvad jeg siger mine Confirmander i en religiøss. 129Læsebog. Videre har jeg for mange Aar siden samlet Meget til en Historie af de tre første christelige Aarhundreder; Udarbejdelsen deraf vilde være en meget anstændig Syssel for ældre Aar, dersom disse bleve nogenledes rolige. Hermed, og med meget Andet, som jeg ellers har tænkt paa og fremdeles kan komme til at tænke paa, haaber jeg at kunne gjøre mig mange Timer meget behagelige. — Endnu anvender jeg endeel Tiid paa Revisionen af det R. T.'s Oversættelse. Det er et vanskeligt Arbejde, og man vil vel ikke fordre Mere, end Omstændighederne tillade. Noget bliver anderledes, end jeg vilde det, men i det Hele troer jeg, man vil have Grund til at være tilfreds.

Saa Meget om mig. Hvad Dig angaaer, da rører det mig ikke meget, at Du mener at blive dum, thi Sligt har Du meent i mange Tider; og mener Du da ikke, at andre Folk ere dumme? Dette kommer og gaaer, og man mener det ofte, naar man har Snue, eller Gigt i Hovedet, uden at det derfor er saa; det er kun et Phænomenon, intet Noumenon. — Det har fornøiet mig, at Du er trukken ind i det litteraire Selskab i Odense. Om slige Selskaber end intet umiddelbart stort Resultat afgive, have de dog ofte den Nytte at holde Folk levende, bringe dem sammen, og tvinge dem til at gjøre Noget. Saaledes haaber jeg, at Du ogsaa vil blive tvungen, og det vilde være mig meget kiert at see Noget fra Dig. — Kom snart herover og lad os mundtlig forhandle mangeslags Anliggender, kom og lad os see Dig, og see os, og min rare Kone, og hvad øvrigt Rart Kjøbenhavn har. Hils Din Kone hierteligst, og lev vel, Du Gode!

Din
J. P. Mynster.

s. 130

*Til Dr. F. C Petersen *).*
Kjøbenhavn, 14de Julii 1817.

Da faa Ord i Hast ere bedre, end mange sildig eller aldrig, saa styrter jeg nu nogle Linier sammen til Dem, og beder Dem undskylde, saavel Liniernes formodentlige lyriske Uorden, som at jeg har havt indlagte Creditiv en Postdag over, da det forrige Postdag, formedelst Prædiken og mange andre indenlandske Affairer, var mig umneligt at besørge det mindste Udenlandske. Jeg haaber, at det kommer tidsnok, og er saaledes, som De ønsker det.

Da Reisen over München o. s. v. synes at være den bedre Vei, formoder jeg, at „den Bedre“ **) foretrækker den, og det er en Reise, som jeg kan misunde, det vil sige: ret hiertelig unde Dem. Maatte kun Pengene strække til, Tiid blev der da vel til at see mange Stæder og Mennesker. — Jeg ønskede meget gierne at kunne sige Dem Noget om Deres tilkommende akademiske Stilling, men er endnu ikke istand dertil. Noget haaber jeg vil kunne skee for Dem; men hvad? er endnu ganske ubestemt, i det mindste i Menneskenes Raad. En stor Forestilling til Kongen angaaende en Forandring i Indretningen af Consistorium er nu næsten færdig i Direktionen, og Malling har lovet, at den første Sag, som derpaa foretages, skal være Giennemsynet af Universitetets Gage-Reglement. Ved denne Leilighed vil ogsaa Deres Bedste være en Gienstand for Ventilation, og jeg har Grund til at haabe, at der, efter fattig Leilighed, vil kunne skee Noget, og om ikke lang Tiid ***).

Det Mærkværdigste, her er foregaaet i lang Tiid, er Tugthusets Brand, hvorom vel Aviserne ville have fortalt Dem det Vigtigste. Imidlertid ere alle de undslupne Fangers. 131iglen paagrebne. Baggesen fortæller, at han i Kirsebærgangen har grebet En med Tilnavn Vovehals, og for at gjøre Sagen desto mere rørende, veed han naturligviis ingen Ende paa at prise Vovehalsens Fortræffeligheder. Frue Rahbek gjorde ham den Indvending, at da Personen var en Siellænder, var han formodentlig dog kun en daarlig Kieltring, hvortil han svarede, at hvad der end var at sige paa Siellænderne, saa var dog Vovehals, Frue Rahbek og Baggesen fødte i Sielland. — Ørsted har ved denne Tugthus-Affaire dissenteret fra Kongen, Cancelliet og hele Publicum ved at opponere mod den Standret, der blev sat. Mig synes dog, at, naar man i Krigen kan være nødt tit at decimere et Regiment, som gjør Opstand, skjøndt det kan antages at bestaae for en stor Deel af skikkelige Folk, kan man vel, naar Tugthus-Regimentet gjør Opstand, og fører formelig Kriig med Mord og Brand, forfare paa samme Maade.

Literaturen er i disse Dage bleven beriget med flere Produeter af æsthetisk Indhold, hvorimod Polemiken for

Øieblikket næsten ganske tier; dog er dette maaskee for meget sagt, da der i Dag er udkommet et nyt Hefte af „Dannevirke“, som jeg endnu ikke har seet. En Hr. L. Fischer har skrevet en „Elskovsprøve“; Hallager: „Studenterpudser“, samt „Løier over Løier eller en Vandring til Dyrehaven“. Dette har naturligviis Ingen seet. Ingemann har leveret: „De Underjordiske“, et stort, bornholmsk Eventyr i Prosa. Men „Hroars Saga“ er ogsaa udkommen, synes at vinde stort Bifald, ogsaa at fortiene det. Jeg har endnu kun læst Lidet deraf, men dette har interesseret mig meget, skiøndt der synes at være Noget deri af den Snaksomhed, som Oehlenschläger gjerne anbringer i sine prosaiske Fortællinger. Oehlenschläger er nu i Wien, eller maaskee allerede paa Veien til Berlin. Efter hans Breve er det gaaet ham meget vel i Tydskland; i München var han endog bleven meget god Ven med Schelling, derimod havde han ikke besøgt den „fornemme“ Jacobi. Dette Sidstes. 132vilde jeg ønske, De fik Leilighed til, da jeg meget gjerne vilde høre Noget om ham.

9

Jeg maa endnu fortælle Dem, at her har været tvende Fester i Anledning af Abr. Kalls Jubilæum. Ved den akademiske holdt Engelstoft paa Auditoriet en meget net og passende latinsk Tale, og vi spiste siden et net og passende Maaltid. Ved den anden, som holdtes paa Skydebanen, var jeg ikke tilstede; Rahbek holdt en Tale, som synes at have været ret kiøn og ret ubetydelig. Pram, som tilligemed Baggesen og Høst forestod Festen, og som forud havde presset alle Mennesker, og endog bedet Münter opsætte Landemodet for at kunne være tilstede derved, blev selv vred (man veed ikke hvorover) og kom ikke.

„Directricen“ hilser venskabeligst. „Mønsterbarnet“ skikker sig saa vel, at jeg haaber, Sielland kan være i det mindste ligesaa stolt af ham, som af Vovehals. Jeg har skrækkelig Meget at bestille, men lever ellers meget vel. Gjør De ligesaa, og dersom De kan finde Leilighed til engang igien at lade mig høre fra Dem, da vil det glæde mig meget, og jeg skal da see til igien at kunne opvarte Dem med noget Sludderstof.

Deres
J. P. Mynster.

s. 132

*Til Fru Louise Hegermann-Lindenchrone *)*.
5te Febr. 1819.

Omsider, kiere Veninde, sender jeg Dem da den Bog tilbage, som en saa lang og sørgelig Tiid igiemtem **) har holdts. 133Quarantaine hos mig. Jeg paaskiønner sandelig Deres overbærende Venskab, at jeg paa saa mange Maader, og fornemmelig heri, tør vise mig forsømmelig, og at jeg dog aldrig noget Øieblik har mærket, at De har unddraget mig Deres Godhed. Forsaavidt fortiener jeg den og, at jeg er mig bevidst, enhver saadan Forsømmelse har sin Grund i Omstændighederne, ikke i mig, og at jeg vist ofte er nær hos Dem, hvor lange Tider igiennem jeg end i alle Henseender synes at holde mig langt fra Dem. Hvad nærværende lange Opsættelse angaaer, da veed De vel, hvori den har havt sin Grund; jeg har længe kun havt Tiid og Kraft til det Nødvendigste, som hver Dag skulde gøres, og skiøndt jeg haaber, ikke uden „Taalmod, som er det bedste Mod“, at have bestaaet mine Prøver, saa har det dog ofte manglet mig paa Aands-Frihed til Andet, end blot til at kæmpe mod Skiebnen, eller — hvilket paa en vis Maade er det Samme — til at hengive mig deri.

Til Sagen! — Hvorvel De, gode Veninde, sikkert Intet behøver af den Apologie, hvormed De ledsagede Deres Arbeide *) , har jeg dog læst den med megen Interesse, og gienkiendte Dem altfor meget deri, til at Læsningen deraf ikke skulde have været mig meget kier. Jeg for min Deel har stedse været overbeviist om, at naar Gud har opladt Nogens Læber til at tale skiønne og gode Ting, da tør han — eller hun — ogsaa udsige dem; og hvo der saaledes, som De, opfylder sit Livs øvrige Pligter, tør vist ogsaa forskiønne Livet for sig og Andre ved stundom at bringe anden Bevertning frem af sit Forraad, end den, der tilfredsstiller de hungrige Giester, eller hvorved Familien samler sig — „blot til Lyst“. Det er vel sandt, at Hustruen og Moderen ikke tør leve for Kunsten alene, eller engang gjøre denne til Hovedgjenstanden for sit Liv; men dette tør Manden, der har overtaget et Embede, ikke heller, og de Fristelser, som den qvindelige Forfængeligheds. 134kan være underkastet paa Kunstens Vei, ere ogsaa tilstede for Manden, og de Digtere og Kunstnere ere jo ingenlunde faa, som paa denne Maade ere blevne fordærvede. Enhver Syssel i Verden har sine egne Farer, men Den er ikke den Fuldkomneste, som undviger disse Farer, men Den, der bestaaer derunder.

Altsaa Tak, fordi De atter har fulgt Deres Hiertes Tilskyndelse, og givet os saa meget Skiønt og Godt. . Jeg skal siden, som „en streng Dommer“, hvortil De har opfordret mig, gjøre mine Indvendinger, men disse gielde egentlig Planen for det Hele, ikke Udførelsen. Denne er i Deres sædvanlige, livfulde Diction, i velklingende Vers, med Rigtighed i Tanker, med Riigdom og Sandhed i Følelser, og med Raskhed og Kraft. Thi ikke blot Det lykkes Dem, som skulde synes at ligge Dem nærmere, men ogsaa Det, som man mindre vilde vente, naar man kiendte Dem mindre, s. Ex. Skildringen af Ridder Otto, hvor især Scenen, i hvilken han tvinger Tieneren til Lydighed, er fortræffelig. —

Imod Anordningen af det Hele vilde De derimod tillade mig at gjøre nogle Erindringer. Først er der neppe

Handling nok i Stykket til fem Acter, hvorved især tredie Act er for ledig. Ogsaa er især den. Ene af Malerne for lidet indflettet i Handlingen. Dernæst, da ethvert Drama, som enhver musicalsk Composition (og overalt ethvert Kunstværk), har en egen Grundtone, med hvilken alle øvrige Toner maae staae i Harmonie, saa troer jeg, at deraf kan tages en grundet Indvending mod Planen i Deres Stykke. Egentlig er uden Tvivl dette Dramas Grundtone mere idyllisk end tragisk, har en stillere, blidere Charakter, end den egentlige Tragedie kan antage. I det idylliske Drama kan der vistnok foregaae sørgelige Begivenheder, Katastrophen kan endog være sørgelig — men neppe rædsom, dets Virkning kan være Veemod, men neppe Gysen. I Deres „Troubadour“ strider efter min Følelse Ridder Ottos Mellekomst og Barnets Farer ikke mod den i Stykket herskende Tone; til Sligt er Tilskueren forberedt; derimod. 135 neppe til at see en Furie i Hevnens og Blodtørstens vildeste Rasen. Dette synes mig for voldsomt at angribe de mange ømmere Følelser, Stykket har vakt, til ikke at skade det Heles Virkning. Ogsaa troer jeg, at Skildringen af Hildegard mindre er lykkelig. Vel er Zigeunerindens Forvandling til Hildegard frappant; hun har spilt sin Rolle saa godt, at man ikke aner, hvad der skal skee; ogsaa løser denne Forvandling Spaadommenes Gaade meget vel; men hun er vistnok i for høi Grad Uhyre, til at man siden vil modtage hendes Omvendelse; skulde hun formaae at udføre den skrækkelige Handling, maatte uden Tvivl Lidenskabens pludseligere henrive hende dertil; efter saa lange Forberedelser derimod vilde uden Tvivl Kraften forlade hende, naar det kom til Udførelsen. Og dette Sidste vilde efter min Formening give Stykket sin rette Holdning, og efterlade et behageligere Indtryk.

Mit Ønske er, at De kunde finde en Maade til at betage Stykket det Gyseligere, og gjøre Enden ligere med det Øvrige. Skjøndt jeg ikke vil foregribe Noget, troer jeg dog, at denne Forandring vilde være mindre vanskelig, end det først kunde synes. Dersom Stykket blev sammendraget til tre Acter, dersom Hildegard kun kom nær til at udføre sit Forehavende, men bedre Følelser da vaagnede i hende, dersom Stykket saaledes endte med en Forsoning — men dog med det Veemod, som Oliviers Afskeed med det ham kiære Liv i den frie Natur, og hans nye Indblanden i Verdens Tummel og Farer maatte frembringe, da troer jeg, at Stykket vilde vinde i indvortes Overeensstemmelse.

Men maaskee lader dette sig gjøre paa ganske andre Maader, og maaskee har jeg ikke Ret i min hele Fordring. Jeg har kun efter Deres venskabelige Tiltro villet yttre min Mening; ved at nedskrive den, har jeg selv fundet, at nogle af mine Udtryk ikke ere ganske vel valgte, og at maaskee ikke enhver Sætning er ganske rigtig, som jeg her har kunnet fremsætte den. Men jeg har skrevet under mange Afbrydelser og Forstyrrelser, og maa bede Dem nøies med disse Linier, som. 136de ere, da det vilde være endnu længere, dersom jeg skulde gjøre min Kritik fuldkomnere.

Endnu engang — tusinde Tak for Deres Venskab og Tillid! Jeg beder Dem troe, at jeg meget hellere nyder det Gode, man giver mig, end sætter mig hen for at udsætte derpaa.

Min Fanny hilser hierteligst. Ligesaa hilses De, Hr. Kammerherren og alle de Kiære hos Dem

fra
Deres
hengivne og forbundne
J. P. Mynster.

s. 136

Til Samme.
(Uden Datum.)

— „Troubadouren“ forekommer mig at have vundet meget ved Forandringen, og De har saa vel forbundet det Hele, at jeg tvivler om, Nogen vil kunne mærke, at Stykket først har været støbt i en anden Form. Dette fornøier mig saa meget mere, som jeg deraf tør troe, at min Kritik ikke var, som Recensenternes saa ofte pleier at være, taget af min Individualitet, — at jeg vilde have skrevet Stykket saaledes, men at Spiren til de foreslagne Forandringer virkelig laae i Deres Drama selv. — Kunigunde har ved denne Giennemlæsning interesseret mig meget, og hendes Replik slutter, som mig synes, Stykket i dets Grundtone. Mange enkelte Ting have atter ved denne Læsning glædet mig, saaledes den levende Besvarelse af Anken mod en Digter, der beskyldes for at dale, saaledes den skønne Replik:

„Troer Du, at min Sang
Var værd af Landets bedste Mænd at høres“ o. s. v.

og saaledes meget Andet. — s. 137

s. 138

s. 139

*Til Brøndsted *).*
Kjøbenhavn, 6te Decbr. 1819.

Min kiere, gode Ven!

Jeg veed selv ikke ret, hvorledes det er tilgaaet, at jeg først i Dag kommer til at besvare Deres kiere Brev. Vel have Forretninger og andre uundgaaelige Hindringer ikke liden Deel i denne Langsomhed, men jeg tilstaaer, at der ogsaa er Det deri, som kunde og burde være undgaaet, og hvorfor jeg henflyer til Deres Overbærelse. Opsættelsen kommer i det mindste ikke deraf, at jeg ikke ofte nok tænker paa Dem, længes efter Dem, ogsaa længes meget efter Breve fra Dem, hvilke jeg dog veed, jeg ikke kan faae, før jeg har fortient dem. Men nok herom. Jeg forbedrer mig, som De seer, i dette Øieblik, og har imidlertid til min Beroligelse — da jeg var lidt bange for Deres Feber — af et Par Linier fra Dem i Lunzis Brev til Frue Rahbek seet, at De befinder Dem vel.

Jeg for min Deel har med Mine levet ret vel, og gjort nogle behagelige Excursioner i Sommerens Varme, som vi andre kaldte italiensk, hvo der vilde tale lidt hyperbolisk: vestindisk, men Iversen i sin Avis: africansk. Vi vare endog i Sverrige, saae de smukke Promenader ved Helsingborgs Kilde, det flauue, døde Ramløsa, Steenkulsgruberne ved Høganæs, og fremfor Alt det interessante Kullabierg. — Min Broders Familie lever taaleligt; de hilse venskabeligst.

Det Mærkværdigste, vi imidlertid her have oplevet, ere upaatvivleligen de urolige Bevægelser i Anledning af Jøderne. I sig selv er vel et Pøbel-Opløb imod dette Folkefærd, der har mange Synder, og faaer Skyld for endnu flere, ikke af stor Betydenhed; men det lader sig ikke negte, at dette jo tog en alvorlig Charakter ved de fortsatte Voldsomheder, der gave mange Gader Udseende af en plyndret Stad, ved den virkeligs. 140frække Lovløshed, der yttrede sig, og fordi det Hele var Udbrudet af en Misfornøielse, som længe har ulmet, og som siden den Tiid er vedblevet at tale høiere, end tilforn. Virkelig er det paafaldende, hvorledes Stemningen har forandret sig. Det gaaer naturligviis her som allevegne, at Regieringen maa bære Skyld for ethvert Uheld, eller endog for Folkets egne Daarligheder; ved Handelens Standsning og Forvirring, som dog er et Onde, der er fælles for alle Lande, for Europa og America, og som uden Tvivl for en meget stor Deel er grundet i de utallige Handlendes overdrevne og urimelige Speculationer, ere mange Næringsveie tillukte, og de lave Kornpriser — en Følge af den næsten overalt heldige Høst, og af Freden — nedsætte Manges Indtægter tit det Halve mod det forrige Aar, og gjøre, at Afgivterne ikke kunne betales. Hertil bidrager dog ogsaa den forandrede og kostbarere Levemaade, som i de gode Aar har indsneget sig i Bondestanden som i andre Stænder, og som det falder svært at forlade. Den herved fremstaaede Trang fordrer man nu, at Regieringen skal raade Bod paa, og da man nu har faaet den „repræsentative Forfatning" i Munden, saa ere der Mange, som mene, at der i denne vilde være en Tilflugt mod alle Ulykker, skiøndt jeg tvivler om, at de Deputerede fra Callundborg, Holbek eller Hiørring vilde votere efter visere Maximer for Statsstyrelsen. Med mere Grund klager man over den endnu stedse fluctuerende Finants-Bestyrelse, især derover, at man ved kunstige Midler i forrige Termin bragte Coursen saa lavt ned, uden at kunne holde den, og derved gjorde dens siden paafulgte Forværrelse større og føleligere. Uden Tvivl har ogsaa det store Laan, uden at bringe nogen væsentlig Nytte, bibragt Pengevæsenet et nyt og varigt Saar. — Hertil kommer den liden Agtelse, som Politiet er i Besiddelse af, og som idelig frister urolige Hoveder til at drive Giek dermed. For nærværende Tiid grasserer Uvorenheden paa Theatret, hvor man først fik isinde at udpibe «le chaperon rouge», som vel sagtens ikke er et meget opbyggeligt Stykke, men dog vel hellers. 141ikke usædeligere, end mange andre. Istedet for at lade dette Stykke gaae sin egen Gang, forsøgte man mange Kunster for at holde det; blandt Andet lod man Politiedirecteuren komme frem og i Kongens Navn paabyde Taushed. Dette havde naturligviis den Virkning, at Piberne, som første Gang kun vare faa, næste Gang bleve mange, og at Publicum, da Stykket atter var annonceret, morede sig med at vente en Contra-Placat: at Stykket ikke kunde gives „formedelst Politiedirecteurens megen Hæshed". Forleden udpeb man atter et lille nyt Stykke, fordi en Jøde havde oversat det. Denne Piben blev, som det kunde ventes, desto stærkere, fordi man samme Dag havde udgivet en Placat, hvorved det blev Publicum tilladt at yttre sin Misfornøielse i 10 Minuter, efter hvis Forløb en Gongong fra Theatret skulde underrette om, at Alt skulde være roligt. Det var heraf en naturlig Følge, at Publicum — eller, efter den gamle Vittighed: Pøblicum — forlangte at høre Gongongen, før det vilde blive roligt o. s. v. Men hæ nugæ seria ducunt in mala, — Saaledes leve da ogsaa vi i det saakaldte fredelige Danmark paa en Vulcan, ligesaa vel som Europas fleste øvrige Folkeslag.

I Literaturens Rige har det været stillere, siden Baggesens Muse, d. e. hans Ondskab, kun har givet nogle Qvæk, men ikke udladt sig i større Strømme ^{*)}. — Mærkværdige danske literaire Producter fra den senere Tiid erindrer jeg ikke. Ingemanns „Tasso" har ikke behaget mig; Forfatteren er i disse Dage kommen tilbage. Den unge T.'s kronede Lovtale over Dan. Ranau er udkommen; det er det tommeste Skraal, man kan tænke sig; kun paa et Par Steder Glimt af nogen, dog som det synes udbrændt, Aand. — I det skandinaviske Selskab forelæste jeg forleden det Fragment af en Tale over samme Gienstand, hvilket — som De maaskee veed — min Broder har efterladt sig. Det glædede mig at erfare, at dettes. 142Arbeide gjorde samme Indtryk paa Tilhørerne, som det har gjort paa mig. Det bliver formodentlig snart trykt ^{*)}, og jeg fornøier mig til da at kunne sende Dem et Exemplar.

Ved denne Leilighed erindrer jeg — hvad jeg tidligere har glemt — at takke Dem ret hiertelig for Deres Umage for min Broders medicinske Værk. Den er desværre spildt. Saxtorph og Lunding skreve vel strax til Forlæggeren, og berigtigede foreløbigen alt det Fornødne med ham. Men da min Broders Papirer omsider

vare ordnede, befandt det, at Diarierne vare af den Beskaffenhed, at de vel tiente til deres nærmeste Bestemmelse, nemlig ved Sygesengen at minde Lægerne om Sygdommens Gang og om de brugte Lægemedler, at de ogsaa kunde have tient min Broder selv som Basis til egen Udarbeidelse, men at ingen Fremmed kan udføre Arbeidet. Saxtorph proponerede Lunding, om han ikke kunde levere en « ratio medendi», saaledes som man har den fra flere berømte Læger, men dertil troede denne, uagtet al hans gode Villie, sig ikke istand. Saaledes vil Frugten af saa mange Erfaringer være tabt, undtagen hvad der er nedlagt i enkelte mindre Afhandlinger, og hvad der er overantvordet ved mundtlig Underviisning.—

Thorvaldsen er da iblandt os, og glæder os alle. Man kan ikke tænke sig større Begeistring, end den, hvormed han er modtaget. Fornemmelig var den Fest, som Studenterne i Forening med Professorerne og Flere foranstaltede, og hvorom De ventelig allerede har hørt, uden Tvivl den smukkeste af denne Slags Festligheder, der har fundet Sted i Danmark. Tonen var saa fri, og dog saa anstændig, som mueligt, og da man sang i Oehlenschlägers Vise:

Ei Alexander til Babel kom
Med større Hæder og Ære —

da syntes dette bogstaveligen opfyldt. Schimmelmänn var tilstede, og vandt alle Menneskers Hierter ved sin meget elskværdige Begeistring. „Man vergitt" — sagde han til mig —s. 143„bei so einer Gelegenheit den Schiffbruch, den man gelitten“; og til Dankwart sagde Han, da han kom hjem: „Auch ich war in Arcadien“. — Moersomt var det at see paa, hvorledes den fornemme Verden før Festen ikke vidste, hvor haanligt den skulde omtale en Festlighed, foranstaltet af Studenter, og fandt det latterligt, at man vilde tage Deel deri; men efter Festen, da Alt var gaaet saa vel, og Schimmelmänn havde været der, var det ganske anderledes; da var Enhver, som ikke havde været tilstede, kun stødt over, at man ikke havde givet ham Anledning til at komme med, som han saa gjerne havde ønsket. — Jeg maa herved endnu tilføie, at Studenterne under Jøde-Urolighederne opførte sig exemplarisk, og at Kongen derfor og sagde dem, at han aldrig skulde glemme deres Forhold.

Thorvaldsen adspredes ellers for meget her ved den uhyre Mængde Invitationer; ogsaa convenerer Klimatet ham nok ikke ganske, saa han endnu ikke har ret Drivt og Lyst til at arbeide. Dog har han begyndt et Bas-Relief for Frue-Kirke: Christi Daab, hvortil Udkastet skal være fortræffeligt.

Mange af vore Reisende ere nu komne tilbage, saasom: Bredsdorff, der strax ved sin Hjemkomst har ønsket og erholdt en Ansættelse ved Roeskilde-Skole med 600 Rbd. Gage; Zeise, som ønsker at gaae den akademiske Vej; Provst Schmidt, som vi næsten alle havde givet forloren, da hans Hidreise var mageløs langsom, og der slet Intet Hørtes fra ham. Han vil endelig ansættes i Danmark, og har til den Ende søgt om Entledigelse fra sit Embede i Norge. Med mange Hilsener til Dem har han leveret mig 2 Exp. af de Prædikener, han har holdt for Danske i Italien, hvilke han har ladet trykke; eet Exp. nemlig til Dem, og eet til Lunzi.— Lemming vender da ikke tilbage, som De vel allerede veed. Det er et meget beklageligt Tab i mange Henseender.

Fra vor kiere Carl Heger har jeg de venskabeligste Hilsener til Dem, saavel som fra Lund, der i Aften var hos mig. Ligeledes fra Petersen, hvem vi nu have overdraget indtil videre at læse et exegetisk Collegium, da vi virkelig meds. 144det theologiske Faculteis Completering ere i stor Forlegenhed. Det er mueligt, at Petersen faaer et fordeelagtigt Tilbud om at gaae til Kiel, hvor man ingen Philolog kan faae. Jeg tvivler om, at han modtager Tilbudet; men skulde han modtage det, vil Universitetet i høi Grad savne Dem.

Min Kone hilser Dem venligst, og takker meget for de nydelige Basreliefs, som have gjort os og mange Andre megen Fornøielse. Ligeledes hilses De af Biskoppen og hans Familie med Tak for det Tilsendte. Overalt er der Ingen, der kiender Dem, som jo overdrager mig de bedste Hilsener til Dem. Jeg ønsker meget, snart at høre fra Dem, hilser vor gode Lunzi, og er med oprigtigt Venskab og Savn

Deres
hengivne
Mynster.

s. 144

Til Samme.
Kjøbenhavn, 26de August 1820.

At Deres saasærdeles kierkomne og interessante Brev, skiøndt det er skrevet i Februar, endnu i August er ubesvaret, dette, kiere, gode Ven, behøver vel en Undskyldning. Men hvo der, som jeg, kun har liden Tiid til egen Disposition, og dog ikke gjerne vil ganske tilsidesætte videnskabelige Arbeider, indvikles i sine Fritimer lettelig saaledes i disse, at han forsømmer det Øvrige. Ogsaa vidste jeg længe ikke, hvor De var i Verden, og ventede paa at høre eller læse Noget om Deres Tilbagekomst til Rom, hvilket, som De veed, ikke skeede. Nu, efterat Deres Brev til Biskop Münter er ankommet, og jeg derefter kan formode, at De vel nu vil være indtruffen i Rom, saa vil jeg lægge mig selv under Qvarantaine (en Stilling, som jeg anseer for særdeles

heldig til at faae sin Correspondence- Gield afgjort), og, saa vidt det staaer til mig, afbryde Communicationen med den øvrige Verden, indtil jeg faaer meddeelt Dem Et og Andet om offentlige og privates. 145Anliggender — thi dersom jeg skulde skrive endog blot om det Meste, der ligger mig paa Hierte, eller som jeg kunde have Lyst til at fortælle Dem, vilde Qvarantainen blive meget længere, end jeg tør eller kan gjøre den.

Jeg haaber, kiere Ven, at De i et lykkeligt Øieblik har forladt Sicilien, og ikke har været Vidne til de der i den seneste Tiid forefaldne Optrin, hvilke den „østerrigske lagttager“ vel fortæller for meget con amore til at man skulde troe den i hver af de uhyre Skræksomheder, den beretter, men som dog sikkerligen have været kun. altfor skrækkelige. Og dette er Ulykken ved de mange Bevægelser, der allerede have fundet Sted og fremdeles true i den største Deel af Europa, at det er langt lettere at flippe Furierne løs, end igien at tvinge dem, naar de ere løsladte. De mange Fataliteter, et Brev i vore Dage er underkastet, tillade neppe nogen ganske fri skriftlig Meddelelse om deslige Anliggender. Jeg for min Deel veed vel, hvor nødvendigt det er, at de Herrer, som, efter Napoleons Fald, meente, at man nu til Dommedag kunde leve i Ro og Mag, og at man, efter at have forberedet sig til de vigtigste Embeder ved sandselige Nydelser og i de sine (eller, efter den nu herskende Mode, endog i de liderligste) Selskabers tomme. Aand og Hierte fortærende Usselheder, kunde lade Forretningerne bestaae i vilkaarlige Befalinger — at disse alvorligen vækkes, eller, hvis dette er forgieves, henvises, hvor de henhøre. Jeg er ikke af dem, der ansee Ro for det Ypperste, og derfor vilde opoffre ethvert andet Formaal; og for min egen Deel føler jeg ret vel Mod til at forsøge at styre i det mindste min egen Seilads ogsaa under offentlige Storme. Men jeg er derhos overbeviist om, at der hertil udfordres Mod, og ikke alene for at møde øieblikkelige Farer, men ogsaa for at skikke sig i, hvad vi saa længe vare uvante til, Partiernes Eensidighed og indbyrdes Rivning, den Bagvaskelse og det Æreskænderie, som altid ledsager den friere Forfatning, men især i disse Tider, da de Fleste ikke synes at kiende den Følelse, man kalder Ærbødighed; for at skikkes. 146sig i alt det smaalige Væsen, som derved faaer Leilighed til at yttre sig, de bornerede Regierings-Maximer, som nu høres i vore Klubber, men som vilde blive modbydeligere, naar de hørtes i Forsamlinger, der bare en mere ophøiet Charakter, og som snart ikke vilde blive blotte Ytringer, men upaatvivleligen ofte gaae over i Regierings-Beslutninger; naar til Exempel Stænderne i et Land ingen anden Regel erkjendte, end den at spare, naar de regnede Kunster og Videnskaber blandt Luxus-Artikler, naar Universiteter bleve dem mindre vigtige end Skolelærer- og Agerdyrknings-Seminarier, lærde Skoler end Almueskoler; eller naar man indførte Handelsspærninger, Forbud mod fremmede Varer, og andet Sligt, hvorved saa Mange troe paa eengang at kunne ende alle offentlige Calamiteter. — Men nok herom.

I vort Fædreland har siden Bevægelserne forrige Vinter Alt været udvortes roligt. Tilstanden er for utallige Enkelte og for Regieringen høist besværlig, imidlertid synes Landets Forfatning dog ikke trøstesløs. Hvor man kommer i Landet, finder man Agrene endnu ligesaa vel dyrkede, Creaturer og Bygninger i ligesaa god Stand, som tilforn, og den daglige Levemaade ofte kun alt for god. Kjøbenhavn forøger snarere sin Folkemængde, end forindsker den, dens Huse forfalde ikke, og om end færre Familier leve paa en stor Fod, saa bliver man dog i Klædedragt, i Selskaber, ved offentlige Forlystelser ingen Mangel vaer. Men hvad Sieyes sagde ved Begyndelsen af den franske Revolution: il faut que les propriétés changent, det opfyldes paa en meget foruroligende Maade her; thi en meget stor Deel af de faste Eiendomme have skiftet eller ville snart skifte Eiere, og sælges til saa uforholdsmæssig lave Priser, at ikke blot Besidderne, men ogsaa mangfoldige Prioritetshavere Intet beholde tilbage. Ved den pludselige Synken af Kornpriserne, og ved de høie Summer, hvortil Godserne vare kjøbte, saa og ved den i bedre Tider indførte Levemaade, som man ikke vil forlade, og ved den i frygtelig Grad tiltagne Uredelighed, bliver det mere og mere Skik, s. 147hverken at betale Renter eller Afgifter. Derfor ere Executioner Dagens Orden, og Regieringen er i Forlegenhed for de Midler, den skal anvende. Man taler om Sequestrationer, som mange Steder ville være nødvendige, om en Reduction i Militair-Etaten, og om en Formueskat, hvorom jeg imidlertid intet Bestemt veed.

Coursens slette Tilstand, som virkelig for en stor Deel var foranlediget ved den urimelige, men haardnakkede Mening, at vore Penge maatte blive til Intet, og ved Manges Anstrengelse for at bringe dem altid dybere ned, gjorde det nødvendigt at tænke paa Forholdsregler derimod, og man valgte det Dem formodentlig ogsaa bekiendte Banklaan, hvorved man paa eengang inddrog en Masse Sedler, som ellers først i en Række af Aar kunde have været inddraget. Jeg er ikke istand til at sige, hvorvidt man ved denne Operation har gjort ganske rigtige Beregninger; men dersom man har gjort det, troer jeg, at ligesom det var nødvendigt at foretage Noget til Coursens Forbedring, saaledes var dette maaskee det Hensigtsmæssigste, man kunde gjøre, om det end — som alle faadanne Operationer — maatte for Øieblikket være ledsaget af endeel Uleiligheder. Blandt disse var, at Mange, som tilforn havde haft deres Penge staaende hos Kjøbmænd, nu droge dem tilbage for at indsætte dem i Banken. Dette bragte nogle Kjøbmænd i Forlegenhed, og kan vel have foranlediget de to store Handelshuses hurtigere Fald. Men naar man betænker, at det Rybergske Huses Creditorer kun kunne vente omtrent 10 pCt., saa seer man vel, paa hvor svage Fødder Huset stod, at dets Fald var uundgaeligt, og at det vel neppe var til Skade, at det nu faldt, inden det ved sin Credit endnu havde faaet flere Summer betroet, som vel kunde have hiulpet til lidt længere at soutenere den udvortes Glands, men ikke have ophiulpet Handelshuset, hvis Fald stedse maatte blive sværere, jo længere det blev forhalet. — Det Meyer- og Trierske Huses Fallit har skadet Danmarks Credit langt mere. Umiddelbart taber den Kjøbenhavnske Handelstand dog mindst ved denne Fallit, Hamburgernes. 148derimod især betydeligt, saavel som her adskillige Jkke-Handlende.

Den i private Forhold overhaandtagende Uredelighed yttre sig naturligviis ogsaa i Embedsmændenes

Forhold, af hvilke en stor Deel ere under Action, eller allerede afskedigede. Det meest Paafaldende var vistnok Conferenceraad B.s Forhold. Det er et mærkeligt Phænomen, hvorledes denne Mand igiennem saa mange Aar og i saa mange Embedsforbindelser har kunnet vedligeholde det meest ubesmittede Rygte for Retskaffenhed, har syntes at leve kun for sit Embede, og ikke blot i Tarvelighed, men næsten i Fattigdom, og dog gjort sig skyldig i saadanne Uværdigheder. Han vedligeholder nu den koldeste Rolighed, synes ubekymret om sin egen Ære som om sin Families Sorg, og hans Erklæringer i Sagen ere som Opsatser af en meget duelig Embedsmand, der behandler en Sag, som kun collegialiter vedkommer ham. —

s. 148

Til Samme.

Kjøbenhavn, 28de Junii 1821.

Min kiere Ven!

Da jeg modtog Deres sidste Brev, saa levende og interessant som alle Deres, skriftlige og mundtlige, Meddelelser, forekom Deres deri gjorte Forslag om, at vi herefter ikke skulde gjemme hinandens Breve længere end een Maaned ubesvarede, mig ikke alene overensstemmende med mine Ønsker, men ogsaa let udførligt. Men see! da jeg nu sætter mig til, ikke blot i Tankerne, men paa Papiret at besvare Brevet, da staaer der paa det: den 23de Febr., og jeg maa altsaa bekiende, at jeg har havt det et Fierdingaar, førend det har formaaet mig til at give Livstegn fra mig. Dog, Tiden rinder, og det kan ikke hielpe at udfylde den med Undskyldninger og Forklaringer. De veed sikkert, at jeg ikke hars. 149glemt Dem, og at jeg stedse ret meget længes efter Deres Breve, om jeg end ikke altid iler med at fortjene dem.

I Italien have Tingene meget forandret sig, og det er unyttigt at gjentage, hvad ethvert fornuftigt og skikkeligt Menneske har sagt sig selv med en Følelse blandet af Smerte og Foragt for mere end eet Partie. Alles Øine ere nu henvendte paa Grækenland, og saa umueligt det end er, i en saadan Frastand og kun underrettet af Aviserne, at have nogen sikker Dom om Tilstanden eller Formodning om det Forestaaende, maa dog Enhver, hvor ofte vi endog i vor Levetid ere blevne skuffede i vore Forventninger — vort Haab som vor Frygt — hengive sig til noget Haab om en frembrydende Morgenrøde over skønne Lande, fyldte med de uforglemmeligste Erindringer, skikkede til at være Hiem for alle legemlige og aandelige Goder. Jeg har stedse været af den Formening, og jeg sagde mig det tydeligere ved Læsningen af Schmidt-Phiseldeks Skrivt „Europa und Amerika“ — hvorom vel ogsaa Rygtet har naaet Dem, da det har gjort saa stor Opsigt — at vor nærmere Fremtid ikke hedder: Europa og Amerika, men: Europa og Asia. Mig synes, at saare Meget fører tilbage til Østen, hvor ikke blot mange andre Skatte, men ogsaa Kundskabs og Viidsoms Skatte ere gjemte; og det vilde være blandt de skønneste Frugter af disse Tidens Bevægelser, dersom noget nyt Liv derved kunde strømme fra Europa til Asien, og omvendt.

Hvorledes gaaer det vor kiere Lunzi under de physiske og politiske Jordskielv, hans Fædreland har havt at udholde i den senere Tiid? Skriv mig endelig Noget om ham, naar De atter glæder mig med et Brev.

I vort Fædreland gaaer det desværre kun maadeligt. Alt er mere og mere blevet grundet paa Agerdyrkning, og Kornvarernes saa over al Forventning dybe Fald i Priis maa naturligviis frembringe de største offentlige og private Forlegenheder, og have mange Familiers Ruin til Følge. Dersom det endda var afgjort, at Kornpriserne skulde vedblive, som des. 150ere, da vilde maaskee, naar den første Revolution var til Ende, det Meste maatte rette sig derefter, og Alt efterhaanden komme i nogenledes Ligevægt; men da man stedse venter paa en Stigen af Kornpriserne, indretter man hverken sin Levemaade eller sine Fordringer derefter, og det Hele nærmer sig mere og mere en Tilstand, som vel maa kaldes bedrøvelig.

10

Imidlertid er dette Bedrøvelige kun lidet at skue i mine nærmeste Omgivelser, og Embedsmændene have det i Forhold nogenledes. Jeg for min egen Deel lever, paa de Byrder og Gienvordigheder nær, som ere uadskillelige fra et i saa mangehaande Syssler indviklet Liv, meget godt. Min Kone er rask, mine Børn blomstre meget glædeligen. De ere nu alle paa Frederiksdal hos Frue Brun, hvor jeg ogsaa i Morgen tager hen paa et Par Dage.

Bore vigtigste Nyheder in re literaria ere Dem uden Tvivl bekiendte, især af Hegers omstændelige Rapporter til Prindsen, af hvilke vel det Meste ogsaa er kommet til Deres Kundskab. Saaledes tiender De sikkert allerede Grundtrækkene til den nye Plan for Sorøe-Akademie. Da de betydelige Fonds havdes, som vare bundne til Sorøe og til en Bestemmelse liig den forhenværende, tvivler jeg om, at en mere passende Plan kunde lægges, end den, som nu er approberet, men som dog i flere Henseender kan modtage adskillige Modificationer. Saaledes er det allerede saa godt som afgjort, at Elevernes Antal vil kunne forøges fra det først bestemte Antal af 30 til nogle og 40, foruden dem, som blot tage Deel i Underviisningen uden at have Kost og Logis paa selve Akademiet. Jeg glæder mig ved det nye Liv, som den lille, saa smukt situerede By vil vinde, og over den videnskabelige Fliid, som der vil finde Ro og Leilighed til at udvikle sig. Anstalten vil være mange Forældre saare velkommen, og allerede have ikke faa, endog velhavende, Fædre anmeldt deres

Sønner; og fornemmelig glæder det mig, at et ikke ubetydeligt Antal brave Bidenskabsmænd, som have lagt sig efter Andet, end de saakaldte Brødstudier, kunne her finde en Ansættelse, som det ers. 151umueligt at forskaffe dem ved Universitetet, men hvorved dog dette kan have en Planteskole, som det ved forefaldende Vacancer kan benytte. Vi have allerede en saa stor Mængde af Ansøgninger fra tildeels endog særdeles kompetente unge Mænd, at snarere Overflødigheden end Mangelen vil volde Vanskelighed. —

[Kun det første Blad af Brevet er opbevaret.]

s. 151

*Til fru Hegermann-Lindenchrone.
14de Septbr. 1821.*

Deres Fortællinger, min kiere, gode Veninde! sender jeg herved tilbage med hiertelig Tak for Meddelelsen og for Deres vedvarende Tillid.

Opfindelsen i dem alle forekommer mig meget interessant; ogsaa lader Anordningen Intet at ønske, man erfarer Alt paa rette Tiid og Sted. I Foredraget selv er det paa nogle Steder forekommet mig, som om en vis Jlen ved forviklede Tildragelser skader Klarheden, saasom i „Søster Agnete“ ved Flugten omkring Klosteret, hvor man vanskelig forstaaer Stedernes Beliggenhed. Jeg indseer vel, at De maaskee har frygtet for at trætte ved at dvæle for længe ved Begivenheder, som kun have deres egentlige Interesse ved Sammenhængen med det Hele; men jeg troer dog, at Fortællingen bliver for indviklet ved at haste for raskt fremad. Enkelte heftigere Udtryk, som „sprengte“, „tumlede“, forekomme uden Tvivl for ofte. Endnu kunde det vel synes, som om det Græsselige var vel prædominerende i „Giestekammeret i Præstegaarden“, hvor smukt og klart endog Fortællingen løser sig; men dette ligger rigtignok for største Delen i Sagens Natur.

Hvad jeg her har sagt, ville De ikke ansee som en Kritik, hvortil jeg fattes saavel Tiid og Ro som Lyst, men som de Bemærkninger, der have tilbudet sig for mig ved første Indtryk under Læsningen. —

10*

s. 152

*Til Samme.
Den 25de Octbr. 1825.*

Herved sender jeg Dem en Prædiken ^{*)}, som baade skulde være krigersk og fredelig, staae de Hoffærdige imod og give de Ydmyge Naade. Maatte det fatale Øieblik i vor Kirke, for hvilket det er beregnet, snart være forbi, og denne Prædiken saaledes snart tabe sin Betydning!

Tillige, kiere, gode Veninde! sender jeg Dem den venlige Hilsen, som jeg saa skiden kan faae Leilighed personlig at bringe, og tillige min Tak for Deres deilige Fortællinger, som det er saa velgiørende at læse imellem alt det Uædle, som man maa døie, saavel i den theologiske, som ogsaa i den æsthetiske Verden.

Min hiertelige Hilsen til alle Deres!

Deres
hengivneste
Mynster.

s. 152

*Til Laub. (1820—1828).
Kjøbenhavn, 2den Marts 1820.*

Du kiere Laub!

Jeg sender Dig herved et lidet, smukt Skrivt ^{**)}. Du veed nok, at Du var En af Dem, hvilke Din Ven havde glædet sig meest til at overraske med et saadant Arbeide, som dette. Derfor er Du ogsaa En af de Første, hvem det meddeles.

Paa det store Tab og nogle lignende nær lever jeg vel. Sagtens ønskede jeg at have noget mere Tiid til at skrive mangeslags Bøger, som jeg gjerne vilde skrive; men jeg finder mig ogsaa i, at dette ikke gaaer an, da jeg ellers foretager ret anstændige og nyttige Ting.

s. 153Jeg hørte meget gjerne engang Noget fra Dig, hvilket meget sielden bliver mig til Deel. Kommer Du aldrig herover? —

s. 153

Kjøbenhavn, 23de Junii 1824.

Du kiere Laub!

Jeg har længtes efter Dig i Eet væk, siden Du reiste; desuagtet har Du naturligviis ligesaa lidet hørt fra mig, som jeg fra Dig. Men siden Du nu snart kommer igien — i det mindste haaber jeg det — og jeg altsaa snart kan tale med Dig, saa finder jeg det passende at skrive. Næmlig ikke for at sige Dig Noget, men for at sende Dig hoslagte haleløse Stykke^{*)}, da jeg troer at have bemærket, at skandinavisk Selskabs Skrivter ikke komme i Dine Hænder. Hvad der i Øvrigt kunde være at sige om bemældte Stykke, kan Du læse i Fortalen.

Jeg lægger en Tale over Rosenkran ved, da mueligen „Aftenbladet“ ikke kommer i Eders Hænder^{**)}.

Videre vil og kan jeg nu ikke skrive; men vist er det, at jeg elsker Dig af mit Hierte, at jeg længes meget efter Dig, at Tiisdag-Middagene ere i god Gang, og ville være i endnu bedre, naar Du kommer. —

Af hvem Recensionen i Literatur-Tidenden over Howi er, har Din Sagacitet vist strax opdaget^{***)}.

s. 153

Kjøbenhavn, 11te Julii 1825.

— Jeg sender Dig herved en tydsk Bog og en dansk Bog. Den tydske indeholder, hvad Du allerede kiender, og som nus. 154sendes ud darauten at forsøge sin Lykke^{*)}; den danske indeholder dlandt Andet en Tale, som Du endnu ikke kan kiende, og som derfor fremstiller sig for Dig.

Dette er omtrent, hvad jeg har at sige. Hvorledes vi her kives og klamres, seer Du af alle vore Tidsskrivter. Vi og mange Andre leve godt; — om tre Uger have vi 3: jeg, Kone og Børn for at gjøre en Reise til Lübeck, Hamburg, Segeberg og Kiel paa tre Uger. Men hvorledes lever Dn? og har Du for at gjøre en Reise til os? Derom tie alle Tidsskrivter og alle Breve.

Tiisdagene vilde Du finde i den bedste Orden, dersom Du kom. Ligeledes vilde Du finde et splinternyt „Athenæum“, hvor man kan holde sin Mund og læse alle muelige Blade og nye Skrivter paa alle muelige — eller dog paa endeel af de virkelige — Sprog. Du vilde fremdeles finde en Badeanstalt, og et Borchs Collegium, hvor man i denne Tiid disputerer hver Dag. Fremdeles vilde Du finde, imellem det Nye, alle Dine gamle Venner som de gamle, og elskende Dig af inderste Hierte. —

s. 154

Kjøbenhavn, 29de Octbr. 1825.

Du kiere, meget kiere Ven!

Det er mig en inderlig Glæde at høre endog det mindste Ord fra Dig, og derfor siger det ikke Noget, om det end er Commissioner, der overvinde Din Dovenskab, naar jeg blot seer Noget fra Dig. At jeg ikke før har svaret, hidrører derfra, at Sagen selv slet ikke haster, og at jeg først ingen Tiid havde, og at jeg siden ventede fer at kunne sende Dig den Prædiken, som jeg nu sender^{**)}.

s. 155— Hvad Prædikenen angaaer, da er den vistnok et Ord i rette Tiid, dersom den kun er det rette Ord. Lindberg kan have Ret, at alle Præstetunger ved denne Anledning ikke skulle være saa tause, og derfor har jeg holdt og ladet trykke min Prædiken; ikke for at gjøre Indtryk paa dem af det fordømmelsessyge Partie, der ere gale, og ikke for at omvende dem, der ere onde, thi begge Dele formaaer jeg ikke; og ikke for at bevæge dem, der ere som Røret, i Dag saa og i Morgen saa, thi det kan næsten være det Samme, hvad Side de vende sig til; men for de skikkelige Menneskers Skyld, der nuomstunder hælde til Pietismen, og hvem hine Skraalere ere nærved at indbilde, at det sikkreste Kiendetegn paa en Christen er, at man dømmes og fordømmer ret meget; saa og for ret bestemt at sige Enhver, der bekymrer sig om mig, at jeg ikke vil have Lod eller Deel med hiin Clique — og sige Cliquen selv, at den ingen Regning skal gjøre paa mig, saa liden Lyst jeg end har til at kaste mig i den modsatte Theologies iiskolde Arme, eller at hvile ved dens hule Bryst. —

s. 155

Kjøbenhavn, 6te Marts 1827.

Du min kiere Laub!

Da jeg ingen Søn har i Frørup, der dog engang imellem kunde sige Dig, om jeg gaaer i Kamascher eller Støvler — jeg hørte næmlig forleden af Din Søn, at Du gaaer i Kamascher — saa sender jeg Dig af og til en saadan aandelig Søn, som denne nærværende, der endog er i 4to^{*)}, som kan sige Dig, at jeg endnu kan i

det mindste ligesaa Meget som Peer Degn, nemlig — taliter qualiter — tænke og tale.—

Hvorledes jeg lever? — Jeg lever i Henrykkelser og i Plager, i Nydelse og i Savn, i Haab og i Bekymring, i Striid og i Fred, som den, der for Manges Øine fører et Liv, udfyldt med mangehaande Arbeider, og som desuden i sin Dagligstue og i sin Studerestue fører et Par andre, eller et Par tusinde andre Liv, som der vilde udfordres et Liv endnu for rigtigheden at beskrive. —

s. 156

Kjøbenhavn, 17de Octbr. 1827.

Hervedsender jeg Dig igien en lille grøn Bog, som hverken er en Prædikenbog eller en Komediebog, men et Svar fra et Medlem af Universitets-Directionen til en ung Mand, der har meget imod, at Fattigfolk skal studere *). At mit Svar er skrevet med „tre Qvart Moderation“ — som Marqueureni Dreiers Klub sagde — hidrører derfra, at Sagen ikke blot var videnskabelig, men at Angrebet gieldte offentlige Foranstaltninger, som det maa være tilladt at underkaste offentlig Prøvelse, uden at det skal have Skin af, at det optages ilde, fordi det er en Opposition. Gamle Malling finder imidlertid, at jeg har været for mild, og frygter for, at den Vedkommende kunde ansee mit Skrivt som en éloge. Dertil synes han dog ikke at have Grund.

Fra Din Otto hører jeg dog undertiden Noget om Dig, og haaber, at Du lever i det mindste saa skikkeligt. Jeg og Mine ere friske, og have mange Glæder, om endog iblandt Sorgerne ikke blive ude. — Jeg skriver ikke blot saadanne smaa grønne Bøger, men arbeider ogsaa — det lidt jeg kan — paa større Ting, hvor det dog stedse bliver uvist, om og naar de modnes. Min lille Dreng sagde forleden: „naar jeg bliver gammel, saa vil jeg slet ikke tale med Folk, men bare læse, for det er meget moersommere at læse end at tale“. Det er nu ret godt at læse Bøger, men det er dog langt moersommere at skrive Bøger, naar man blot kunde faae Tiid dertil. Noget skeer dog lidt efter lidt. —

s. 157

Forhaabningsholm, 20de Julii 1828.

Kiereste Laub!

Jeg har længe villet skrive Dig et Par Ord og sende Dig vedlagte Tale over Liebenberg. Jeg tænkte ved den ofte paa Dig, men jeg var ogsaa for min egen Deel saa indviklet i egne Sorger over al den Lykke, jeg gjorde *), saa jeg ikke kunde faae udrettet Mere, end det — temmelig Meget — som Dagene medførte; og siden er det, vel ikke blevet glemt, men opsat. Da nu Frue T. lykkeligviis reiser over, saa sender jeg, foruden bemældte Tale, endnu min Afskeedsprædiken, som jeg, da den saa meget angik min Person, ikke har villet lade trykke, før maaskee i en større Samling af Prædikener ved særdeles Foranledninger. I Afskrivten er der adskillige Dumheder, som jeg tildeels har rettet.

Iøvrigt er jeg nu ret vel tilfreds med mit nye Embede. — Vi boe om Sommeren paa et kiønt lille Sted ved gamle Kongevei (Forhaabningsholm kaldet), og ere i god Stand.

Maatte Du og Dine være ligesaa! Jeg længes efter at høre fra Dig, endnu mere efter at see Dig; men ogsaa usynlig og uhørlig er Du stedse lige kier for

Din
Mynster.

s. 157

*Til Brøndsted.
Kjøbenhavn, 30te Jan. 1829.*

Længe har jeg havt for at takke Dig, min kiere og gode Ven! for Dit lange, venlige og høist interessante Brev; mens. 158jeg har formedelst mange Hindringer ikke kunnet komme dertil. Nu maa jeg desværre begynde med en meget sørgelig Efterretning, og som det just ved Slutningen af Dit Brev synes, at Du slet ikke aner, hvilket vi Andre jo rigtignok længe have gjort. Allerede i henved 2 Aar har Frue Rahbek liidt af en Hoste, som vistnok var meget betænkelig, men som dog i lang Tiid ikke svækkede hende saaledes, at man jo turde haabe, det var et Onde, som igien kunde hæves. I et halvt Aar derimod har der ikke let hos Nogen kunnet være. Tvivl tilbage om Udfaldet, skiøndt Rahbek stedse vedblev at haabe. Hun vedblev dog ofte at være meget livlig, men til andre Tider var hun høist irritabel. Omsider indslumrede hun stille en Aften i forrige Uge, den 21de. Rahbek, som med stor Trofasthed og Taalmodighed har pleiet hende under hendes lange Sygdom, bærer sin Sorg med Veemod, men dog fattet, og virkelig med en vis mandig Kraft. Kun deri har han viist nogen Særhed, at han — som han siger, fordi hun aldrig havde kunnet lide Liigfølger, men dog nok i Grunden af hans sædvanlige Folkeskyhed — holdt Begravelsesdagen aldeles hemmelig, saa at kun han og hendes 2 Brødre og Præsten Schiødte ledsagede hende til hendes Hvilested paa Frederiksberg Kirkegaard.

Hun laae rolig og mildt, men saa hentæret af Sygdommen, at det syntes, som om det Legemlige næsten var blevet til Intet. — Rahbek gaaer nu ene om paa sit Bakkehuus; han faaer dog ventelig sin Søster, som skal være et fornuftigt og fermt Fruentimmer, og have ham meget kier, ud til sig, og saaledes er det endda mueligt, at hans Alderdom kan vende nogenledes bliid. Indtil videre bringer han Tiden til at gaae ved at gaae i Seng Kl. 9, og sove hele Natten. —

Efter denne Beretning føler jeg mig kun stemt til i al Korthed at meddele Dig nogle korte Notitser om allehaande Tildragelser, som nu sysselsætte os her.

— Oehenschläger har udgivet et herligt episk Digt: Hrolf Krake, i 12 Sange, omtrent i samme Versart som „Niebelungen-Lied“. Han har ogsaa skrevet en ny stor Tragedie:s. 159Karl den Store, men som jeg for min Deel ikke har følt mig meget tilfredsstillt ved at høre forelæse.

Ingemann har givet os en ny Roman i 3 Bind: Erik Menveds Barndom. Jeg har læst det første Bind, som er ret interessant, skiøndt for en Deel temmelig vidtløftigt, og vel staaer noget under den af vore stærke Kritikere saa uretfærdigen behandlede „Valdemar Seier“. Det gjør mig meget ondt, at Du ikke kom til at skrive den Recension over dette Værk, som Du havde for, og som sikkert langt mere vilde have udtalt alle skiønsomme Menneskers Mening, end dette var Tilfældet med de høist eensidige Domme af Heiberg og Molbech.

Et ganske nyt Maanedsskrift for Literatur (⊃ : Recensioner) er i disse Dage udkommet. Det besørger af fiorten Konger (siger Vittigheden, med et Udtryk laant fra Piquet), d. e. af fiorten Videnskabsmænd, hvoriblandt der ere Navne som H. C. Ørsted, Hornemann, Reinhardt, Rosenvinge. Secretairen ved dette Foretagende er Petersen. Man har den Idee at ville, ligesom det skeer ved den saakaldte Hegelske Literaturtidende („Wissenschaftliche Jahrbücher“), enten fælles eller ved en Committee giennemgaae alle Recensioner, før de publiceres. Men hvor længe ville de gode Herrer holde ud dermed?

Freund er hjemkommen; det er en særdeles vakker Mand, som behager os alle meget. Han arbejder paa sit Receptionsstykke, en Thor. Derimod har jeg hørt klage over, at han fra Akademiets Side ikke var bleven modtaget saa varmt, som han fortjener; men om denne Klages rette Sammenhæng og Grund veed jeg intet Nærmere.

Med disse kolde Notitser maa Du dennegang tage tiltakke, imedens mit Hierte just, i det jeg skriver til Dig, og derved saa levende føler, hvad vi begge i disse Dage have tabt, er varmt og veemodigt. — For at adsprede os begge, tager jeg igien fat paa Dit Brev, og ligesom jeg paany takkers. 160Dig for Din udførlige, kundskabs- og aandrige Diatribe^{*)}, saaledes maa jeg vistnok erkiende, hvor Meget der mangler mig for her at træde i Skranker. Imidlertid er jeg dog ikke ganske uden Vaaben, og vil forsøge, hvad jeg formaaer, især da min Modstander er saa langt borte, at hans Slag i det mindste ikke saa snart ville træffe mig.

Hvad det nærværende britiske Ministerium angaaer, da vil vor Dom maaskee snarere mødes, eller dog min Mening blive Dig klarere, naar jeg begynder med den Erklæring, at jeg ikke anseer Canningfor en stor Minister. En lys Aand, fuld af store Ideer, hvis Læber Suada havde aabnet, kort et fortræffeligt Medlem af Parlamentet, derfor maa vel og hans afgjorteste Fiende ansee ham. Men jeg savner hos ham den høie Ro, den Besindighed og det Maadehold — den σωφροσύνη— uden hvilken vel intet Menneske i nogen Stilling kan erhverve Prædicatet: stor, og som i Særdeleshed er saa nødvendig for en Mand, der staaer i Spidsen for et Folks Anliggender. Jeg priser det ikke, naar en Minister bebuder store Omvæltninger — hvor priselige disse endog i sig selv maatte være — som han endnu ikke kan udføre, eller næsten endog ikke kan begynde; han gjør derved Tilstanden usikker, og giver Modstanderne Tiid til at samle deres Styrke. Jeg kan ikke prise det, naar en Minister fremtræder med en stor Motion (som Canning allerede i Liverpools Tiid med den irske Emancipation), og ikke forud har forvisset sig, at han ikke i sin Premier-Minister vil finde den heftigste offentlige Modstander, som vil bringe hans Forslag til at strande, og med hvem han dog vil vedblive at arbejde. Jeg tvivler meget om, at enten de portugisiske eller tyrkiske Affairer af Canning vare indledede saaledes, at man kunde vente et ønskeligt Resultat. I ethvert Tilfælde er jeg overbeviist om, at dersom Mennesket Cannings. 161ikke allerede var sunket under sine Byrder, saa vilde Ministeren Canning have maattet bukke under for den Modstand, han havde vakt, og som vilde have brudt frem med uimodstaaelig Magt, naar Tingenes Forvikling tydeligen havde viist sig. — Jeg fører her ikke engang noget Beviis fra Cannings Andeel i Toget mod Kjøbenhavn; det er en gammel Sag, men det er ingenlunde blot fordi jeg er Dansk, at jeg ikke kan erkiende dette Tog for et Foretagende, der var mueligt under Ledningen af en stor Statsmand.

Det er altsaa ikke derfor, at det Wellingtonske Ministerium ikke behager mig, fordi det afviger fra det Canningske Ministeriums Fremgangsmaade; men jeg anklager det fornemmeligen for dets halve Forholdsregler, som aldrig kunne føre til en hæderlig eller glædelig Udgang. Jeg er bleven gammel nok til ikke at raabe efter Krigens Furier, eller at anklage et Ministerium, der ikke ønsker at fremkalde disse. Men jeg dadler enhver Mand, som ikke forudseer de Beslutninger, der ere en nødvendig Følge af dem, han allerede har taget, eller som høit og lydeligt siger et A., hvorpaa han ikke vil lade følge et B. Naar de forenede Magter høit og lydeligt havde erklæret, at de fordrede en Ende paa Krigen i Grækenland, saa er det dog høist forunderligt, om de i deres Hierter føiede til: dersom Sultanen ikke vil, saa kan det ogsaa være det

Samme; altsaa høist forunderligt, naar det engelske Ministerium erklærer Seieren ved Navarin for «untoward» — et Ord, saa untoward, som vel Politiken nogensinde har brugt noget. Og dersom Codrington ogsaa i Ægypten -har bidraget saa Meget til Moreas Rømning, saa er vel den Modtagelse, han har fundet i England, dobbelt utilgivelig. — Naar det britiske Ministerium høit og lydeligt erklærer: saafremt Don Miguel antager Kongeværdigheden, saa ville vi afbryde al Forbindelse med ham, da er det dog atter høist forunderligt, naar Meningen deraf skal være den: vi ville for et Syns Skyld kalde vor Minister tilbage, derimod ville vi vedligeholde en hemmelig Forbindelse med ham, og give Enhver al Ret tils. 162at vædde, at vi ere de Første, som formeligen modtage en Gesandt fra ham. — Denne Halvhed sees i alle Ting. Dronningen af Portugal modtages som Dronning; men den anden Gang, hun er hos Kongen, er Wellington der kun i sin sorte Kiøle, for at det ret skal sees, hvorledes han hverken ganske vil erkiende, eller ganske fornegte hende. Al denne Halvhed har det franske Ministerium holdt sig fri for; de have aldrig desavoueret Seieren ved Navarin, de have virksomt understøttet Grækerne, de vise Portugiserne al Hiølpssomhed, og i det de desuagtet vedligeholde deres fredelige Stilling til Europas øvrige store Magter, vinde de Folkenes Tilbøielighed, og derved den Indflydelse, som England synes i Begreb med at opgive. — At Wellington i paakommende Tilfælde vilde i England kunne sætte store Kræfter i Bevægelse, og langt større end Canning, derom er jeg overbeviist. Men i det han vist ikke med Uret beskldes for, mere og mere at fjerne alle Liberale (jeg troer ikke, at dette er hans Plan, men det er en nødvendig Følge af hans hele Væren og Virken), i det han forener en i England næsten uhørt Magt, som Premierminister, som Generalissimus — i det mindst de facto — og som den, der tilegner sig, eller faaer overdraget saa mange af Kronens Prærogativer: saa hæver han paa ny Aristokratiet til den høieste Spidse. Dog kræver Tiden uden Tvivl fuldt saa meget, at der afviges fra den aristokratiske, som fra den protestantiske Rigorisme; og da Alt hevner sig, hvad der arbejder imod Tidens nødvendige Fordringer, saa kan jeg ikke ansee det wellingtonske Ministerium som ønskeligt, men tværtimod som et mægtigt Bidrag til det Meget, der volder, at en europæisk Statsborger i nærværende Øieblik mere kan betragte England med Frygt, end med Haab — vistnok ikke som om Kolossen var i Begreb med at styrte sammen i en pludselig Ødelæggelse, men som om det Nærmeste, man kan vente i og fra England, ikke er glædeligt.

I Henseende til Frankerige tilstaaer jeg, ikke at være i Besiddelse af de fornødne Data for at kunne retfærdiggjøre mines. 163henkastede Yttringer. Jeg bemærker imidlertid, at naar min Betragtning i dette Øieblik virkeligen med Glæde dvæler ved dette Land, da er det ikke formedelst det, som det allerede er, eller har præsteret, men formedelst det, som der maaskee kunde være Grund til at haabe deraf; dernæst, at man vel, fordi man erkiender Aandens Gaver i deres Mangfoldighed spredte over den vide Verden, dog kan tale om et Folks aandelige Superioritet til en vis Tiid, ligesom man ofte maa erkiende et enkelt Menneskes Superioritet selv i en meget aandrig Kred. — Min Yttring blev ellers egentlig fremkaldt ved Fortørnelse („Unmuth“) over Tydskerne; thi naar jeg seer, paa den ene Side den Aandløshed, hvis talløse Producter dog finde talløse Læsere og talløse Acclamationer, paa den anden Side den forskruede Spidsfindighed, der haarkløver det Enkelte, og ligesaa lidet kan see det Hele i Verden og i Menneskehierttet, som Insectet med sine mikroskopiskeØine er skikket til at skue Guds herlige Natur; naar jeg fremdeles seer den formeente Aandrighed, der svæver mellem alle Modsætninger, og hverken er det Ene eller det Andet; seer, hvorledes selv det Bedre og Grundigere udgyder sig i en formløs Masse af Ord, i det ulyksalige Smørerie, der forhindrer al sand Dannelse og Modenhed baade hos Forfattere og Læsere: saa føler jeg mig drevet til at see mig om efter et sundere og friskere aandeligt Liv, efter et Folk, der kunde synes at love, hvad det tydske ikke synes at holde. Desværre feiler maaskee mit Haab, naar jeg ofte skuer hen mod Frankerige, naar jeg betænker, at det Folk, hvis Nationalitet ligesaa vel Fenelon som Voltaire, ligesaa vel Pascal og Malebranchesom Condillac bære, som stedse har havt megen sund Fornuft, og som aldrig har forsømt at udarbeide sine Productioner med omhyggelig Fliid — at dette Folk ved de store Begivenheder, det har oplevet, og ved en friere Forfatning kunde modnes til en dygtig Benyttelse af de mange materielle og immaterielle Rigdomme, der ere det forundte. Mange Jagttagere forsikkre dog, at det franske Folk siden Revolutionen har vundet en Consistents, som det før ikke. 164besad; og derfor tale ogsaa mange Kiendsgjerninger. Mig var det saaledes glædeligen paafaldende, hvorledes en ædel public spirit udtalte sig efter General Fohs Død, nemlig ikke i den talrige Liigbegængelse — thi dette kan være et Øiebliks Mode — men i den saa høisk anseelige Subscription for hans Efterladte. Endnu betydningsfuldere var den offentlige Stemme, der forjog det Villeleske Ministerium, og hvorved det viste sig, at Frankerige. er for vidt rykket frem, til at nogenslags Kunster kunne skaffe Jesuitismen Rod. Ogsaa dette, at Shakespeares Stykker spilles midt i Paris med saadant Indtryk, at Modstanderne med deres hele akademiske Smag maae forstumme derfor, synes ikke at kunne forklares alene af et Hof-Indfald, men at vise en vaagnet Receptivitet for det Fortræffelige hos andre Nationer, som tilforn var ukiendt i Frankerige.

Sed de his satis.

— Jeg vedlægger et Digt over Frue Rahbek af Oehlenschläger. Det har glædet os alle; det skildrer saa sandt og saa hierteligt vort Tab og vort Veemod, at Du vist gjerne skikker Dig i at betale et tykkere Brev.

Gud med Dig! Jeg elsker Dig af mit Hierte, og glæder mig ret inderlig over, at Du er af Mine, og jeg af Dine.

Mynster.

S. 164

Til Laub.

Kjøbenhavn, 5te Mai 1830.

— Hvem hellere end Dig skulde jeg sende denne lille Tale? Det har glædet mig meget, at den har syntes at opnaae sin Hensigt, og almindeligen at frembringe det Indtryk, jeg søgte at vække. Egentligen havde dog Rahbeks Død selv frembragt dette Indtryk, og vakt Erindringen af hans Fortienester og personlige Værd.

Rahbeks Død var i sig selv ingenlunde sørgelig; han havde Intet at leve for, og Ingen, der lever efter ham. Han er paa en Maade død af Alderdom, skøndt han ikke var saas. 165 gammel. Siden hans Kones Død — hvorover han sørgede meget elskværdigt — blev han affældig; den strenge Vinter hindrede ham i at komme ret tidt til Byen, der kom kun Faa til ham, og efter en ubetydelig Katharrhal-Feber fulgte en Afkræftelse, hvoraf han uden betydelige Lidelser henslumrede. — Bakkehuset er saa forfaldet, at det formodentlig maa nedrives, og saaledes er det der til Ende.

I Bispegaarden, hvor jeg i 15 Aar har levet saa meget, er det ogsaa til Ende^{*)}. Vi have i lang Tiid havt Sorg og Bedrøvelse nok, men deriblandt ogsaa mange Glæder.

Dig lykønsker jeg hiertelig med al Glæde. Din kiere Otto gjør Dig. Gud med Dig og Dine! — En Hilsen venter jeg med Otto.

S. 165

Kjøbenhavn, 26de August 1830.

At man, naar man har skrevet en Bog, ogsaa skal skrive Breve for at sende Bogen omkring, synes vel en haard Skiebne. Imidlertid, Du min kiereste Laub! glæder jeg mig dog ogsaa ved, naar jeg har skrevet en Bog, at kunne sende Dig den, og sende et Par Linier med for at sige Dig, at jeg tænker paa Dig og elsker Dig.

Af mit aandelige Liv ligger Noget i denne Bog ^{**)} , hvorledes det endog har faaet mere eller mindre Lykke til at klæde sig i legemlig Skikkelse. Desuden skriver jeg, naar jeg har Tiid dertil, meget Andet, som efterhaanden vil løse sig af Æggestokken, og blive til smaa levende Kyllinger, der pippe omkring i Verden. Desuden prædiker og dirigerer jeg — det Sidste med mindre Glæde, siden gamle Malling ikke er der mere. Udvortes — sige Biskop Tetens's, som i denne Tiid ere her — er jeg i de sidste 10 Aar ikke bleven meget ældre; s. 166 indvortes er jeg heller ikke saa meget gammel. Jeg har saare meget Godt i Huus, Omgangskreds og Kirke, ogsaa adskillige Plager som andre Mennesker. Jeg holder ikke meget af den demokratiske Tendents i den nye franske Revolution, ikke heller af Lindberg, ikke heller af Gustav Ludvig Baden, ikke heller af „Kjøbenhavnsposten“, ikke heller af Dr. phil. v. Abrahamson. Derimod holder jeg meget af mange andre Ting og Personer, og af Dig.

11

Paludan-Müller er da bleven Biskop i Aarhus; ham holder jeg f. Ex. meget af. Poul Møller bliver formodentlig Professor i Philosophien her ved Universitetet; ham tænker jeg, jeg kan komme til at holde af. —

S. 166

Kjøbenhavn, 20de Jan. 1831.

— Hermed en lille blaa Bog ^{*)}, hvis Titel og Indhold det vilde være urimeligt her at udskrive. Jeg har desuden en heel Dogmatik — nemlig et Grundrids deraf — liggende første Gang udarbejdet; men den er kun skreven for mig selv, og om den nogensinde bliver udarbejdet for Publicum, veed hverken Du eller jeg.

Hvorledes lever Du ellers, min kiere gamle Ven! — Jeg og Mine leve jo vistnok godt, uagtet Alt hvad Verden bringer paa forskiellige Maader. Kunde jeg vinde en Dag om Ugen, eller et Par Timer om Dagen, saa vilde jeg leve endnu bedre, thi jeg faaer saa sielden Lov til at bestille Andet, end det, Dagen fører med sig.

Jeg har i denne Tiid skrevet en Indledning til en Samling af Mindedigte og Mindeskrivter over Rahbek og hans Kone. Deri har jeg søgt at levere nogle Bidrag til en Charakteristik af begge disse kiere Mennesker og af Bakkehuset. Jeg skal sende Dig den, naar den er trykt; men Du maa ikkes. 167vente noget Fuldstændigt; det skulde ikke være en Levnetsbeskrivelse, og ikke et Capitel af den danske Literar-Historie, men fra først af var det kun beregnet til et Par indledende Blade, som efterhaanden voxede til et Par Ark. —

S. 167

Til (dav. Hofprædikant og Præst ved Holmens-Kirke)

B. Münter ^{)}.*

Kjøbenhavn, 7de Septbr. 1832.

Kiereste Svoger!

Jeg havde allerede overtaget, med denne Post at være Leverandeur af Efterretninger fra Hiemmet, da jeg modtog Deres Brev, som jeg har læst med megen Interesse. Den personlige Detail om de mærkværdige Mænd, De har seet, er omtrent som jeg ventede den; men det frapperede mig, at man dog i Berlin tilsteder saa betydelige Afvigelser fra Agenden ^{**}). Deres Dom om denne Agende underskriver jeg ganske; den synes mig virkelig ikke de Ophævelser værd, for eller imod, som den har-afstedkommet.

Da De faaer saa hyppige Meddelelser fra os, maa De ikke vente, at de hver Gang skulle indeholde meget Mærkeligt. Imidlertid bestræbe vi os dog for, at De ikke skal tabe Traaden af Begivenhederne herhiemme.

Nu lever man ganske i Væddeløbene, og jeg skrider dette paa den store Dag, da det første Væddeløb har fundet Sted. Jeg har naturligviis ikke været der, og der er naturligviis ikke Stort at fortælle derom, uden at Heste og Folk have løbets. 168som de vare gale. De officielleEfterretninger, om Resultatet er til Fordeel for Fuldblodet eller for den danske Race, veed jeg ikke endnu, og de kunne vel ikke havees før efter Væddeløbet i Morgen. Her er nu en Hippomanie i Danmark, som har Noget at betyde; saa vidt jeg veed, ere der 11 Steder i Landet, hvor der holdes Væddeløb. De Bedste er, at man derover glemmer at tale om adskillige andre Ting, saasom om Lindberg o. s. v. Maaskee kan det dog gaatilsidst som i Keiser Justinians Tider, at de religiøse Partier forenesigmed Heste- og Væddeløbs-Partierne.

11*

I den Lindberg - Visbhske Sag er intet Andet Pssret, end at Visby har faaet et Responsum fra det theologiskeFacultet i Kiel, som er temmelig i hans Faveur. Lindberg har strax skrevet en Piece derimod, som ogsaa er udkommen paa Tydsk, hvori han kalder Eckermann „en gammel Kietter“; Kösters Navn, siger han, viser allerede, at han er en „Küster“: en Klokker, Francke er stor i sin egen Indbildning o. s. v. I et andet Skrivt, han har udgivet, bliver jeg ogsaa medtaget — dog kun en passant — fordi jeg skal høre med iblandt „Christendommens Fiender“. Jeg skikker mig christeligt deri. „Vee Eder, naar alle Mennesker tale vel om Eder“.

Prof. Heiberg, Her („Giengangeren“) og Poul Møller agte i Forening at udgive et Tidsskrivt, som sikkert vil komme til at indeholde meget Interessant, og ligesaa sikkert vil vække endeel Allarm. — Stiftsprovst Faber har udgivet et „Overblik paa Almue-Skolevæsenet i Danmark“, som gjør nogen Opsigt. Det indeholder ogsaa adskillige træffende Bemærkninger. Han gaaer ud paa, at Børnenes Antal voxer Skolerne over Hovedet, og at man derfor skal lægge det an paa, at endeel af den elementaire Underviisning skulde gives af Forældre og Sødskende, eller ved Smaaskoler. Han miskiender ikke den indbyrdes Underviisnings Fortrin, men klager over, at man over Formen opoffrer Realiteten, og søger at vise, at den militaire Fremgangsmaade ikke passer for det geistlige Væsen.s. 169— Jeg fik for nogen Tiid siden et meget venligt Brev fra Boghandler Fr. Perthes i Gotha i Anledning af Deres Faders Levnetsbeskrivelse. Kommer De paa Hiemreisen til Gotha, maa De hilse ham meget venligt fra mig. — Lev saa vel, kiere Svoger! fuldend Deres Reise lykkeligen, og kom frisk og tilfreds tilbage til Deres Venner.

Deres
Mynster.

s. 169

Til Laub.
Kjøbenhavn, 9de Jan. 1833.

Hieronymus Laub!

Hermed sender jeg Dig en Bog og en Hilsen. Hvad Bogen betræffer, da seer Du, hvad den indeholder ^{*)}. Den er skreven paa Tydsk, fordi den skulde staae i et tydsk Tidsskrivt, hvis Udgiver havde bedet mig derom. Hilsenen kommer fra det gamle Hierte, og siger ærligt og inderligt: Gud velsigne Dig og alle Dine!

Hvad Mærkeligt vi her foretage, fortæller Hempels Avis meget ordentligere, end vi selv vide det. — I det Private gaaer det godt. Jeg og Mine ere friske, Børnene ret flittige, Indkomsterne gode, og mange venlige Mennesker rundt omkring. Jeg arbejder — naar jeg kan det — paa en større Bog: Betragtninger over de christelige Troeslærdomme, som jeg tildeels udarbejder af mange Prædikener. Den skulde blive noget Lignende med Jerusalemets Betragtninger, dog er den vel mere holdt i Andagts-Tonen. Den fattes ikke saa Meget i at være færdig; men mangen Gang synes den mig saa lidt at svare til Det, den skulde være, at jeg er nærved at fortryde, jeg har sagt noget Menneske Noget derom, og jeg hellere lod den ligge, hvor den ligger, i min Pult. —

s. 170

Kjøbenhavn, 12te Decbr. 1833.

Du kiere, gode, gamle Laub!

Hermed sender jeg Dig en Bog ^{*)}, som jeg ikke tvivler om, at Heger jo har udbasunet tilstrækkeligen i Fyen, men som nu selv faaer at see, hvorledes den kan gjøre sine tarvelige Fordringer giældende. Da jeg, som ellers ikke pleier at læse mine egne Bøger, har maattet giennemløbe denne for at søge Trykfeil — til Straf for, at jeg overlod en Anden at læse anden Correctur — saa har jeg vel truffet Endeel, hvormed jeg er tilfreds, men ogsaa ikke saa Lidet, hvormed jeg ikke er det. Nu maae Mangler og Fortrin see til, hvorledes de kunne ballancere hinanden.

I Øvrigt kan denne Bog ansees som en Opfyldelse af mit Forsæt, at nedskrive det Bedste af hvad jeg siger mine Confirmander. Jeg har sagtens, da jeg først talte derom, tænkt mig det i en anden Form, men i det Væsentlige er det dog det Samme. Skulde jeg saaledes faae udført Alt, hvad jeg har, om ikke Forsæt, dog Planer til at skrive, da maatte jeg faae et meget langt Liv.

Jeg lever ved det Gamle, i det Hele vel. Jeg kan vel ikke sige, at de nærværende Tider, enten i religiøs eller politisk Henseende, behage mig synderligt, og det er ikke ganske behageligt, naar man dog er nødt til at spille et Slags Rolle, at staae mellem lutter stridende Partier, af hvilke man ikke hører til noget, og ikke kan ønske noget enten Seier eller Undergang, fordi de under nærværende maadelige Omstændigheder ere nødvendige for at danne Modvægt, et mod det andet; imidlertid kan jeg ret godt under alle disse Gæringer gaae min egen Gang, og savner ikke Lykke og Velsignelse.

— Din Otto bliver nu formodentlig Præst. Man kunde jo vel have havt høiere Planer med ham; men den præstelige Vei er jo dog maaskee den tienligste for ham, og han vil vels. 171 ogsaa paa denne Maade sinde Tiid og Ro til at præstere Adskilligt, og derved bane sig Veien videre.

Lev vel, Du Kiere! Hils hierteligt Din Kone og Familie, og tro, at jeg stedse er af mit Hierte

Din
Mynster.

s. 171

*Til en Præst af hang Familie.
Kjøbenhavn, 28de Octbr. 1833.*

— At i Gaar mine Tanker have været hos Dig, og med dem mine bedste Ønsker og Velsignelser, behøver jeg ikke at sige Dig. Jeg seer af Dit Brev, at Du paa eengang tiltræder samtlige Functioner af Dit Embede; og desto bedre, thi det er godt, at man strax kan tage Haand i Alt, hvormed man har at gjøre, og det giver en egen tilsredsstillende Følelse, at overtage Embedsvirksomhed. Gud give Dig nu alt Godt i Dit hele Embede, og fremfor Alt det Bedste: „Krafts og Kierligheds og Sindigheds Aand“. Du vil vist erfare det, at skjøndt vore Landsbymenigheders Sands for det Høiere desværre i det Hele er meget sløv, saa have de dog ikke tabt Ærbødigheden derfor; og der er mangen gudfrygtig Bonde, som man gjerne taler til og med, og som viser sin Gudsfrygt i en Taalmodighed, Trofasthed og Barmhiertighed, som man sielden seer saadan i de mere forkieledede Stænder. Ogsaa i Henseende til Fattig- og Skolevæsen kan man dog for det Meste komme nogenledes ud af det med dem, naar de føle, at man ikke vil herske, men mener dem det vel, og naar man i Henseende til de Byrder, man maa paalægge dem, lader dem fornemme, at det kun skeer, fordi Præsten maa adlyde Loven, ligesaa vel som de. —

s. 171

Kjøbenhavn, 7de August 1834.

— Jeg forsikrer Dig, at jeg ikke blot, som Du har seet, har havt et Par meget gode Dage hos Dig, men at det ers. 172 mig en sand og varig Glæde at lænke paa Dig, Din hyggelige Præstegaard, Din deilige Have, og alt hvad andet Godt Gud har forundet Dig.

For Bispe-Visitats bliver Du fri i Aar — desværre, thi Biskoppen er meget svag, og har maattet opgive Tanken om videre Visitation. — Ellers intet Nyt af Betydenhed. Jeg erfarer i dette Øieblik, at min Aargang af Prædikener, oversat af nogle gode Venner i Liefland ^{*)}, er under Pressen i Hamburg, og skal komme ud til Michaelis-Messen. Ligeledes overgives nu det første Bind af mine Betragtninger, oversat af Schorn, til Pressen sammesteds. Himlen maa vide, hvorledes Tydskerne ville synes derom. Af Recensenterne i Tydskland har jeg ikke meget Godt at vente, thi hverken Materie eller Form ville smage dem, der føre det store Ord i Literaturtidenderne. Men jeg skikker mig meget taalmodig i hvad der kan hænde. —

s. 1731835 - 1854. s. 174

s. 175

Til Laub.

Kjøbenhavn, 10de Mai 1835.

Jeg kan blot i største Hast sende Dig medfølgende Prædiken og Tale^{*)}. Jeg lever i stor Forvirring af Flytning, Bygning, Visiter, Ordinationer, Regnskaber, Betænkninger og meget Andet, og først naar jeg har været et Par Gange paa Visitats, og igien er kommen til Ro, kan jeg begynde at skiønne, hvorledes jeg egentlig har det. Dog forestaaer der mig endnu et Par Vintermaaneder i Roeskilde, inden jeg kan komme til Det, et literat Menneske kalder Arbeide.

Mine bedste Hilsener og Velsignelser til Eder alle.

Stedse
Din gamle troe
Mynster.

s. 175

Roeskilde, 8de Octbr. 1835.

Hermed faaer Du atter en Prædiken^{**)}. I Trykken seer den mig noget tør ud, hvilket jeg dog ikke troer at den fandtes, da den blev holdt. Slige politiske Prædikener ere vanskelige nok, thi de ere hverken Fisch eller Fleisch, hverkens. 176rigtig Prædiken eller rigtig Politik. — Harms er desværre meget syg i lehoe, saa han ikke kom til at prædike ved Stænderforsamlingen. Det var Skade, thi det var vist blevet en mærkværdig Prædiken.

Vort politiske Liv her i Roeskilde er hidtil keedsommeligt nok; vi høre daglig en heel Deel nye Anordninger med deres Motiver foredrage, men de fleste af dem vedkomme ikke mig. Siden vil det blive interessantere; men da begynde ogsaa først ret Gienvordighederne, af hvilke vi kun hidtil ved de første Debatter have haft nogle. Dog troer jeg, at der er en god Aand i den største Deel af Forsamlingen.

Hvor meget det har glædet mig, Du kiere, gamle Laub! at høre saa Meget fra Dig en détail, det forstaaer sig af sig selv. —

s. 176

Roeskilde, 10de Decbr. 1835.

Naar jeg herved sender Dig en liden Katechismus-Bog^{*)}, da kan Dulæse deraf, hvad Du vil. Men hvad Du skal læse, er min hiertelige Lykønskning til alle glædelige Begivenheder i Din Familie, og min Deeltagelse i, at det gaaer Dig og Dine Børn vel.

Mig gaaer det ogsaa godt, naar vi blot engang kunde faae Hast paa de uendelige Forhandlinger her i Roeskilde. Ikke fordi jeg har det saa ilde her; men jeg kunde dog have det meget bedre i mit kiere Hiem, ved mit kiere Embede og det øvrige Kiere, jeg har i Verden. Jeg, som tilforn kun engang om Aaret lod mig af min Kone puffe til en liden Udflugt af Kjøbenhavn, er nu bleven et reisende Medlem af Verden, har i Sommer paa Visitats bereist temmelig stores. 177Strækninger af Sielland — hvilket var mig meget behagelige Toure og Forretninger — og nu maa jeg hver Uge flakke mellem Kjøbenhavn og dette. Nogen Interesse kan man tage i Alting, saaledes ogsaa i dette Liv; men, stod det til mig, lod jeg gierne Politik være Politik, jeg har haft nok af den i mine Dage.

Den forfulgte Tak-Adresse^{*)} maa Du ikke troe, jeg undseer mig ved. Det er dog Sandhed, hvad jeg har sagt deri; det er Sandhed, at en ny Æra i Danmark begynder, ikke med Provindsialstændernes Forsamling, som Nogle ville, men med Frederik den Siettes Negiering, under hvilken den aandelige Udvikling, hvis Spirer kun forhen vare lagte, er stadigen fremskreden. Jeg veed, at Kongen er retfærdig, god og omhyggelig for sit Folks Vel, og at det er fuldt saa meget denne Omhu, der skienkede os Stænder-Institutionen, som den Frygt for Tidsaanden, hvoraf de Radicale ville udlede Alt. Stænderne havde gjort meget bedre i at bevare den Tone, jeg slog an, og med Ærbødighed og Kierlighed at samvirke med Kongen, end i at fremkomme med Meget, som i Indhold og Tone kun tiener til at forbitte, og som let kan have uheldige Følger. Vel have hidtil kun enkelte Explosioner fundet Sted; men uagtet alt vort uendelige Vrævl maae vi dog engang komme til de afgjørende Discussioner, for hvis Skyld vi ere her, og det vil da desværre vel vise sig, hvor Mange der ere mere bange for at lægge sig ud med Kjøbenhavnsposten, end med Kongen.

Men hvor betænkeligt endog det nærværende politiske Øieblik hos os seer ud, troer jeg dog, at Alt igien vil sætte sig i god Orden. Der er ingen virkelig Misfornøielse i Danmark, og seer man hen til, hvorledes f. Ex, Stemningen i Frankerige har forandret sig siden Julii 1830, saa tør vi ogsaa haabe, engang igien at komme til

at snakke om Andet, s. 178 end en flau Politik, der mener, at Staten ingen anden Kierne har, end Finantserne. Tantum. Ellers staaer det vel til i mit Ydre og Indre — det vil sige, at der er Liv, Ro og Elæde.

s. 178

(Af et Familiebrev).

Egilefmagle, 17de Juli 1836, Søndag Aften

— „Agersø er en af de ældste Øer i Beltet,“ siger Provst Beyer i sin Bog^{*)}; han gientager det, at det er en „af vore allerældste Øer“. Paa denne gamle Ø har jeg da været, og jeg havde det der ualmindelig godt. Øen er ret vakker, har særdeles smukke Udsigter, og meget vakkre Indvaanere. Ungdommen i Kirken svarede saa forstandigt og godt, som jeg skiben træffer det. Om Eftermiddagen indviede jeg efter Forlangende et Stykke Jord, der var lagt til Kirkegaarden, og havde derved næsten alle Øens Indvaanere tilstede. Da jeg gik derfra, sagde en Kone, hvem jeg spurgte om Noget: „tillad mig saa at takke for denne velsignede Dag, skiøndt jeg kun er en ringe Tienerinde“. Siden besøgte jeg en lille Herregaard, som besiddes af en Fru M. I Gaar Morges, da jeg skulde afsted, fulgte alle saavel Præstegaardens som Herregaardens Damer mig den lange Vei til Skibet, uagtet det var en øsende Regn. Da vi kom ud af Præstegaarden, stode Byens Folk opstillede i Rækker for at følge mig. Da jeg kom ud af Byen, stode der alle Drengene og Piger, med Kurve fulde af Rosenblade og grønne Grene, som de strøede for mig paa Veien giennem en lang Allee og paa Skibsbroen, og det Sidste kastede de i Skibet. Paa Broen sagde Alle, baade honoratiores og Bønder, mig Farvel næsten med Taarer, og da vi vare stødte fra Land, svingede de Hattene og gav mig et tredobbelt Hurra. Du seer da, at jegs. 179er bleven behandlet næsten som en Konge. Seiladsen gik overmande godt, skiøndt det regnede; vi havde meget god „Leilighed“, som det kaldes, jeg sad meget behageligt, og i halvanden Time vare vi i Skielskøer. — Nu er jeg hos Provst B., der unegtelig er en af vore „allerældste“ Provster. —

s. 179

Skiørpinge, Tirsdag Aften.

Visitatserne gaae i det Hele vel af. I Dag troer jeg, at jeg ret talte til Bøndernes Hierter. De fornemme Folk i Kjøbenhavn troe nok ikke, at det kan røre mig at gaae saaledes omkring i Bondemenigheder; men mig er det saare kiert, naar det kun vil lykkes, hvilket naturligviis ikke skeer hver Dag ligemeget. Ogsaa har jeg for det Meste endeel Præster i Kirkerne. —

s. 179

(Af et Familiebrev).

Carise, 19de Mai 1837, Fredag Morgen Kl. 8½.

Her sidder jeg da igjen i en Landsby-Præstegaard og i en ganske rolig Morgen. Hidtil er Alt gaaet meget behageligt, og paa Kulden nær har jeg det fortræffeligt. Paa Reisen havde jeg det godt, og jeg læste saa flittigt i min Vogn, at jeg kom 100 Sider fremad i „Improvisatoren“. Uagtet alle dens Mangler, og uagtet Heltens Blanding af Svaghed og Forfængelighed, er den dog temmelig poetisk, og jeg læser den med Interesse. Det er en stor Vinding, at jeg nu har lært den Konst at læse i Vognen. Naar jeg ikke læste, saae jeg mig om. I Skoven seer man af og til et grønt Træ, og hist og her en grøn Plet, men de fleste Træer ere endnu nøgne.

Her i Carise havde vi i Gaar en, som jeg troer, smuk Visitats i Kirken, hvorved der vare 8 fremmede Præster tilstede, blandt dem Engelbreth. I Dag skal jeg hen i 2 Skoler, og derfra til Spiellerup.

s. 180

Spiellerup, Kl. 2.

Her sidder jeg da nu som Giest i mit eget Huus, og jeg kan ikke sige Dig, hvilke Følelser der fremkomme ved at see den gamle kiere Gaard igjen omtrent i den Skikkelse, hvori jeg havde den, og jeg vilde ret ønske, at Du nu kunde see den. L.^{*)} havde ikke blot ladet den forfalde, men ogsaa forqvaklet den, bygget dumme Skure, ladet Haven groe til, saa at Alt saae mørkt og trist ud. Nu er alt dette taget bort, og jeg seer igjen de gamle venlige, høie Værelser. Kun Dagligstuen er anderledes; den har vundet ved at faae gibset Loft, men tabt ved at have nøgne hvide Vægge, og ved en Flytning af Kakkellovnen. Jeg hører med Fornøielse, at man ikke finder sig tilfreds med en Forandring ved Havestuen, men tænker paa atter at sætte Døren, hvor den var i min Tiid.

Mere har jeg nu ikke Tiid til at fortælle Dig. Jeg vil endnu kun sige Dig, at jeg er sieleglad, og Intet ønsker høiere, end at Du maa være ligesaa. —

Aften, Kl. 11.

— Jeg har været meget omkring i Sognene for at visitere Skolerne; der ere skeete store Forandringer, Byerne ere blevne udskiftede, saa man neppe kan kiende dem mere, de Fleste, jeg spørger om, ere døde og borte, men der ere dog Nogle tilbage, og Du kan troe, det er en Glæde, naar vi mødes. Saaledes overraskede jeg en gammel Bonde, jeg mødte paa St. Taarøye Gade, ved at sige til ham: Thomas Rasmussen! og han paaskiønnede ikke lidet, at jeg endnu kunde kiende ham. De 3 Gaardmænd i Spiellerup, som endnu ere tilbage fra min Tiid, gjorde mig i Eftermiddag et Besøg, og jeg maatte ind til min gamle Nabo Poul Andersen og see „Moder“. Hun gav sig til at græde, da hun saae mig, og jeg havde nærs. 181giort det Samme. Om min Kone spurgte de først eg sidst, hun maatte endelig komme engang igien eg besøge dem. Ogsaa endeel fattige Folk af mit gamle Bekiendtskab have besøgt mig, og det har kostet mig endeel Penge, især til min troe Avlskarl, som nu er syg og daarlig. Her i Huset er det overmaade godt og fornøieligt (Plums lille Pige kan ikke faae ud af Hovedet, at den fremmede Mand, der skulde komme, var Paven). — I Morgen skal jeg da i min gamle Kirke, og prædike, hver jeg først lærte mig til. Jeg veed, at de vilde have „maiet“ Kirken, eller pyntet den med grønne Grene som til Pintsedag; men det blev da lykkeligviis forhindret, thi saa havde vi slet ikke kunnet see hverandre.

Alt dette er nu en saadan sielden Lyksalighed; men ogsaa uden det Sieldne heri, kan Du gjerne sige Enhver, at det er det bedste af alle Embeder at være Biskop, og saaledes at gaae omkring og tale og høre i Kirkerne, hvor man træffer nogenledes skikkelige Præster og Menigheder, naar man ellers i sit Hierte har Kierlighed til Gud og Mennesker (hvorom just Plum i Morgen vil prædike, og hvorom altsaa jeg ogsaa skal tale). Thi dette maa være der; man maa have ret Kierlighed til Gud og Guds Ord, saa man aldrig bliver keed af at tale derom, og Kierlighed til Mennesker, saa man kan glæde sig over skikkelige Bønder, der staae andægtige i deres Stole og høre til, over Bønder-Karle og -Piger, som gjerne vil svare saa godt de kan, og mangel Gang faae en Taare i Øiet, og over smaa Børn, som kan deres Lectie. —

s. 181

*Til (Provst og Sognepræst i Herlusmagle) E. Tryde.
Kjøbenhavn, 28de Decbr. 1837.*

De vil, høistærede Ven! formodentlig blive noget forundret ved at aabne denne Pakke, som hverken indeholder Mere eller Mindre end det første Afsnit af Forslaget til en ny Alterbog. Da Sagen foreløbigen er bleven overgivet is. 182mine Hænder, har jeg anseet det for rettest, efter, saavidtskee kunde, at have giennemgaaet de indkomne Betænkninger, især Biskoppernes Extracter — af hvilke fornemmelig T. Müllers er meget instructiv — at foretage Udarbeidelsen efter mit eget Hoved, og da at udbede mig nogle ærede Venners Dom. Dette Afsnit har allerede været hos B. Münter, derefter hos Waage og W. Rothe i Sorø, og nu tillader jeg mig at anmode D. H. om, at De for Sagens og min Skyld vilde have den Godhed at giennemsee det, og meddele mig Deres Bemærkninger, hvilket kan skee i al Korthed, da jeg nok kan forstaae en halvqvædet Vise. Af de Bemærkninger, jeg hidtil har modtaget, erkiender jeg nogle som grundede, andre som tvivlsomme; men jeg opsætter Benyttelsen, indtil jeg ogsaa har erfaret Deres Mening, og kommer til at lægge den sidste Haand paa Værket.

12

Den hele Række af Collecter og Texter er færdig, og skal, saafremt De vil yde mig Deres Bistand, blive sendt, naar jeg faaer den tilbage. — Forsaavidt Grunden til de foreslagne Forandringer ikke af sig selv er indlysende, har jeg kortelig bemærket det Fornødne i de medfølgende Forerindringer.

Undskyld nu den Uleilighed, jeg volder, og det paa entravil Tiid; men, skiøndt jeg endnu Intet tør bestemme om, naar Arbeidet kan ventes fuldført, vil jeg dog gjerne fortne det saa meget som mueligt.

— Med de bedste Ønsker for Dem og Deres i det nye Aar er jeg, som stedse,

Deres
ærbødigst hengivne
Mynster.

s. 182

*Til Samme.
Kjøbenhavn, 22de Febr. 1838.*

Hierteligst Tak for de mig meddeelte Bemærkninger ved det tilsendte Afsnit af Alterbogen. Det glæder mig meget, ats. 183De er tilfreds med mit Arbeide, og de enkelte Bemærkninger skulle blive benyttede ved den endelige Revision. De fleste af dem erkiender jeg som grundede; ved nogle staaer jeg tvivlraadig. Saaledes i Henseende til Forlæggelsen af Evangeliet om Christi Daab til 2den Søndag efter H. T. K. (thi Ev. paa 1ste S. e. H. T. K. vilde jeg nødig undvære). Jeg føler vel, at der var dets egentlige Plads; men da Almuen eengang er vant til at tælle sine Søndage efter de gamle Evangelier, saa vilde jeg nødig forstyrre Ordenen altfor meget; heller ikke vidste jeg da at finde nogen ret mærkværdig Begivenhed til at begynde Fasten med, og noget

Saadant skulde man dog have. At jeg har foreslaaet, at det gamle Evangelium stedse skulde enten messes eller forelæses, grunder sig ogsaa paa Almuens Forkierlighed derfor; og paa Høitidsdagene, især Juul, Paaske og Ehristi-Himmelfartsdag, burde dog den Text, som egentlig indeholder Høitids-Forkyndelsen, høres. Jeg veed ikke heller ret, hvorledes man ellers skulde gjøre det med Almanakken, hvor dog vel Angivelsen af Søndags-Evangeliets burde bibeholdes; saa meget mere som der ikke i alle Kirker kan prædikkes over samme Textrække.

Jeg tillader mig nu at sende de sidste Afsnit af Alterbogen, og udbeder mig, at De vil have den Godhed uden al Forbeholdenhed at sige mig Deres Mening. Jeg skal vist omhyggelig prøve Alt, hvad mine Venner meddele mig. Meget kunde jo vel blive anderledes, naar man skulde gjøre det ganske fra Nyt; men Typus er os given i det Gamle. I adskillige Forandringer har jeg mere fulgt Andres Mening, end min egen; naar jeg nemlig af Betænkningerne saae, at flere Mænd, hvis Dom jeg havde Agtelse for, vare enige i at ønske en Forandring, og at antagelige Grunde taledes derfor, saa har jeg troet at burde rette mig derefter.

Paa Ritualet har jeg begyndt, men maatte igien afbryde, da jeg fik en forskrækkelig stor Sag om det Kjøbenhavnske Skolevæsen, hvilken, tilligemed en Tale, jeg skal holde i „Efterslægten“, tager mig flere Uger. Ritualet bliver meget, s. 184 meget kortere end det gamle, da jeg maa udelade hvad der egentlig hører til Kirkeretten og til Pastoral-Anviisningen, og saaledes kun optager hvad der svarer til Navnet „etRitual“. —

s. 184

Til Samme.

Kjøbenhavn, 24de Marts 1838.

Høistærede, kiære Ven!

Gud give, at disse Linier maatte træffe Dem og Deres Huus i en lykkeligere Forfatning, end den, hvori jeg med hiertelig Deeltagelse har erfaret, at De i den sidste Tiid har været forsøgt. Er Tilstanden hos Dem ikke bedre, da læg alt dette hen, thi det haster ikke dermed; men for det Tilfælde, at der vare komne bedre Tider, tillader jeg mig at sende den midterste Deel af Alterbogen, som jeg nu først har faaet tilbage fra Sorø.

Ret megen Tak for de meddeelte Bemærkninger til den sidste Part; de skulle omhyggeligen blive prøvede og benyttede, naar jeg kommer til den sidste Revision. Foreløbigen maa jeg blot bemærke i Henseende til Brudevielses-Formularen, at vi dog ikke ved christelige Handlinger kunne undgaae at udtrykke os, som om vi forudsatte, at vi havde med christelige Mennesker at skaffe, skiøndt vi jo vel vide, at dette ofte ikke er Tilfældet. Saaledes vilde det dog være meget betænkeligt at udslette den gamle Fordring, at Brudgom og Brud skulde have beraadt sig med Gud i Himmelen, fordi Mange ikke have gjort det; og det synes mig at forholde sig hermed, omtrent som med Spørgsmaalene ved Confirmationen, hvor vi forlange et bestemt Ja, skiøndt vi jo vel vide, at Mange hverken af Hiertet forsage, troe, eller ville bevare.

For Katechisationen *) har jeg al Respect, men jeg kundes. 185 næsten sige med det salomoniske Udtryk: iblandt Tusinde fandt jeg een Prædicant, men jeg fandt ikke en Katechetiblandt dem alle. Hvor lidet Indtryk Katechisationerne i Almindelighed frembringe, sees jo og deraf, at Almuen næsten aldrig gaaer efter en Katechisation, skiøndt vel efter en Prædiken. En egentlig levende indbyrdes Meddelelse kan dog heller ikke vel finde Sted i Kirken, og ved den Dannelses-Grad, hvorpaa de Fleste i Menigheden staae. En saadan levende Meddelelse finder ogsaa ikke egentlig Sted i Conventiklerne; men naar de søges, da er det deels, fordi Folk der finde det mere „hiemmeligt“, end i Kirken, deels fordi de ville danne en ecclesiola in ecclesia, hvor de Udvalgte kunne udgyde de Fordømmelser over Verdens Børn, hvoraf deres Hierte er fuldt, deels fordi det har noget Kryddrende, at befinde sig paa Grændserne af det Utilladelige, og at kunne kalde Overtrædelse af Anordningerne et gudeligt Værk. — Skiøndt der vel bør holdes Leilighed aaben for den Præst, der forstaaer at benytte Katechisationen, saa turde jeg dog ikke tilraade at indskærpe de gamle Befalinger om den hyppige Katechiseren, som ofte kun have nyttet til at holde Ungdommen fra Kirke.

bragt noget mere Liv og stadig Orden, — det er i Catechisationerne. Ved nemlig at overveie, hvad det er, som giver de gudelige Forsamlinger noget Tiltrækkende, som vore ordentlige Forsamlinger i Kirkerne ofte savne, selv hvor dygtige Mænd ere Præster, er det faldet mig ind, at dette ligger deri, at Deeltagelsen i hine Forsamlinger ei saaledes, som ved Gudstjenesten i Kirken, indskrænker sig til en passiv Modtagen, men tilsteder og foranlediger en selvstændig, medvirkende og indgribende Deeltagelse. Ved en saadan Andagt finder en langt livligere Tilegnelse Sted —. Men naar den raae og urene Næring, som meddeles i Conventiklerne, dog ved sin Meddelelsesmaade snarere gaaer over til virkeligt Liv i Sjælene, end den ædle og rene, som Kirken byder, da maae vi, mener jeg, være betænkte paa at finde en Vei til Meddelelse, der virker med lige Liv og Naturlighed. En saadan troer jeg at see, skiøndt i en lidet udviklet Spire, i de kirkelige Catechisationer.“ —

s. 186 De har forekommet mig med Deres Ytringer om Bønnerne i Psalmebogen, da det just var min Hensigt, at søge at formaae Dem til at paatage Dem i det mindste en Deel af Bearbejdelsen. En Revision vil være aldeles fornøden, og det Nødvendigste vil være nye Bønner ved Communionen, og Morgen- og Aften-Bønner;

men godt var det, om der endnu kunde tilføies Bønner for adskillige særdeles Tilfælde. Derimod kunde Bønnerne til Skibs vel bedst finde Plads i „Gudfrygtige Sømænds Sielero“, en Bog, som ventelig trænger til en ny Bearbejdelse. — Dersom nu Deres Høiærværdighed vil deels selv paatage Dem Udarbejdelsen af Bønner til Psalmebogen, deels formaae andre dygtige Mænd dertil, saa gjør De en godGierning, og mig en Glæde. Jeg selv vil ikke kunne overkomme det — saa meget mindre som jeg tænker paa, naar jeg er færdig med Ritualet, at samle et Par Ark Psalmer, der tilligemed de nye Collecter, Texter og Bønner kunde trykkes som et Tillæg til Psalmebogen, og, naar man gav dem fortløbende Nummere, bruges ved Gudstienesten. Jeg kiender heller ikke nogen Anden, hvem jeg med saadan Tillid kunde anmode om at redigere forbemeldte Samling af Bønner, som just Dem. —

s. 186

*Til (Eier af Kongsdal, Etatsraad) Estrup.
Roeskilde, 13de Novbr. 1838.*

Høistærede Ven!

Tilsendelsen af Deres Skrivt *) var mig i mange Henseender saare kierkommen. Først glæder det mig, hver Gang jeg modtager et nyt Beviis paa, at De med Venskab kommer mig ihu; jeg vilde ønske, at jeg ofte selv kunde paa saadans. 187Maade vise Dem min Erindring, men den Tiid, jeg kan anvende paa videnskabelige Foretagender, er saa knapt tilmaalt, og afbrudt ved saa lange Mellemrum, at jeg næsten maa indskrænke mig til de Udarbejdelser, mit Embede fordrer — hvoriblandt da det nye Ritual har taget næsten alle friere Timer i et heelt Aar, og derover. Dernæst har Bogen selv interesseret mig meget. Den indeholder en saa kyndig og med besindig Kritik affattet Fremstilling af mangehaande Facta og Tilstande, at den,omdenendog just ikkevil finde mangeLæsere, dog vil vække megen Deeltagelse hos de dog ikke saa Faa, der gjerne vende Tanken tilbage til vort Lands forbigangne Tider,ogatdenjævnligenvilblive benyttet affremtidens Forskere. Ogsaa for dem, hvis egentlige Syssel disse Grandskninger ikke ere, har det noget meget Tiltrækkende, at stille sig hen paa en ganske enkelt Plet af Landet, og derfra lade en lang Række af Tildragelser gaae forbi sit Øie. Endelig glædede Mottoet: Ille mihi es mig meget, thi det viser, at Deres Tygestrup har skienket Dem et fredeligt og kiert Ly efter mangehaande Storme. Maatte De fremdeles fra Nutidens brusende Strømme jævnlig drage Dem selv og os Andre hen tildenrolige Forsknings Enemærker, og i Exemplet vise, atmankanleve i og for nogetBedre, end Øieblikkets Kievlerier.

Her i Roeskilde have vi nu tilbagelagt over Halvdelen af den os tilmaalte Tiid. Skiøndt jeg personlig har det meget vel, saa er her dog ikke mit Sted; ogsaa kan man snart blive keed af at høre de evige Gientagelser om Ting, som dog for det Meste kun have en meget indskrænket Interesse. Den eneste Sag, der ret ligger mig paa Hierte, er naturligviis den om Sognebaandets Løsning. Jeg har skrevet en Betænkning derom paa 7 Ark, og det er ikke min Skyld, at Sagen endnu ikke kan siges at være sin Afgjørelse nær.

Med sand Høiagtelse
ærbødigst og hengivnest
Mynster.

s. 188

*Til Biskop Paludan-Müller.
Kjøbenhavn, 11te Jan. 1839.*

Det er længe siden, høiærværdige Hr. Biskop! at vi hørte fra hinanden *). Jeg veed ikke ret, hvorledes det er tilgaaet, at vore Meddelelser ere blevne saa sieldne, siden De flyttede til Aarhus — thi Distancen kan det dog ikke være. Men Enhver føler nok, hvor vanskeligt det er at komme til Noget, som Øieblikkets Nødvendighed ikke driver til. Saaledes vil jeg ogsaa strax tilstaae, at det er en bestemt Anledning, der nu bringer mig til at skrive disse Linier.

Deres Høiærværdighed veed, at Sagen om Sognebaandets Løsning i Roeskilde fik et Udfald, der for mig var ligesaa uventet som glædeligt; uventet — thi hvo skulde ikke ventet, at nuomstunder Pluraliteten skulde have forenet sig om at forlange eet Baand mere løst? og det tegnede sandelig i Begyndelsen ikke til Andet, end at Forsamlingen meget gjerne vilde gaae ind paa dette Andragende; men at dette ikke skeede, var mig vistnok, af de Grunde, som jeg har fremsat under Forhandlingerne — hvilke nu ville være i D. H.s Hænder — meget glædeligt.

Sagen er saaledes vel for Øieblikket sat i Bero; men ligesom man kan være forvisset om, at Vedkommende igien ville sætte den i Bevægelse, saaledes formener jeg, at det bør komme under Overveielse, om der ikke fra Geistlighedens Side skulde være Noget at foretage i denne Anledning, og da helst i nærværende Øieblik, da det kan skee frivilligt.

Saa overbeviist som jeg er om, at Sognebaandet ikke vil kunne løses uden største Skade for Kirke og Stat,

saa vide vi dog alle, at Omstændighederne paa adskillige Steder ere saadanne, at Menighedens Medlemmer kunne have Grund til at ønske, ved de vigtigste Anledninger at benytte en anden Præst. Skiøndt der nu i denne Henseende kan erholdes Dispensation, s. 189saa er dette dog noget vanskeligt og temmelig bekosteligt, naar Dispensationen skal søges hos Cancelliet; og det synes derfor, som om Adgangen hertil kunde og burde lettes.

Mit Forslag er: at Biskopperne skulde bemyndiges til, efter indhentet Erklæring fra vedkommende Præst og Provst at meddele dem, der begiere det, Dispensation til at lade deres Børn confirmere og selv at communicere i andet Sogn; dog under den Betingelse, at Confirmanden, forsaavidt han er forpligtet til at søge offentlig Skole, skal ved den Halvaarsexamen, der gaaer forud for Antegnelsen til Confirmations-Forberedelsen, være i sit eget Sogns Skole befunden værdig til at udskrives af Skolen; og at de, der have erholdt Dispensation for at kunne communicere i andet Sogn, skulle, inden Udløbet af det første Aar derefter, fremlægge Beviis for, at dette virkelig er skeet, da Tilladelsen ellers ikke skulde være gyldig; men at i Øvrigt Vedkommendes Forhold til deres Sognepræst skulde blive uforandret. Saafremt Biskoppen fandt, at Dispensationen ikke burde meddeles, eller havde Tvivl desangaaende, da vilde Sagen være at andrage for Cancelliet.

Det er ikke min Mening, at denne Bemyndigelse til Biskopperne skuldegives med stor Ophævelse, saa atmanligesom indbød Folk til at benytte den derved aabnede Adgang, men ved et Rescript, som kunde bekendtgøres i Collegialtidenden. Man tør vel haabe, at Biskopperne ikke vilde være for facile i at tilstaae Dispensationen, men at de heller ikke vilde gjøre Vanskeligheder, hvor de kiendte Omstændighederne som saadanne, at Vedkommende kunde have skiellig Grund til at ønske at kunne benytte en anden Præst.

D. H. vil af Forhandlingerne i Stænderforsamlingen see, at selv de Mænd, der ivrigst taledes mod Sognebaandets Løsning, dog have ønsket, at Adgangen til at erholde Dispensation blev giort lettere, og jeg lovede ogsaa, at jeg skulde være betænkt paa at indgive et Andragende desangaaende. Men forinden jeg gaaer videre i Sagen, udbeder jeg mig af D. H. den Godhed, at De vil meddele mig Deres Tanker. 190derom; thi skiøndt det i flere Henseender synes mindre hensigtsmæssigt, at Biskopperne i Forening indgave en Forestilling desangaaende, vil det dog være mig af Vigtighed, forinden at erfare mine ærede Collegers Mening derom.

Endnu er der een Tanke, som ofte har foresvævet mig, men som det falder mig vanskeligt at bringe til Modenhed. Gudskeelov, at der nu dog kun gives faa Præster, der føre et egentlig forargeligt Levnet; men vi vide dog alle, baade at der gives saadanne, og at det er meget vanskeligt, næsten umueligt, at skaffe saa fuldstændigt juridisk Beviis imod dem, at det, under Domstolenes nærværende Stemning, kan nytte at sætte dem under Tiltale. I Tillid hertil ere de Trodsigste iblandt dem endog nærvæd at tilbagevise Irettesættelser, og vandre meget trygt frem paa deres egen Vei. Men da dog Præster i Henseende til deres Levnet bør være en strengere Control underkastede end andre Embedsmænd, saa troer jeg, at det vilde være gavnligt, dersom vedkommende Landemode kunde danne en Jury, der over Præster — og da tillige over Skolelærere — kunde afsige et: Skyldig eller: Ikke skyldig, eller tilkiende dem en Irettesættelse eller en med Trusel om yderligere Straf forbunden Advarsel.

Jeg veed vel, hvor meget der vilde udfordres for at bringe denne Idee i saadanne Former, at den kunde bringes til Udførelse; imidlertid have dog de Jurister, med hvilke jeg har talt derom, ikke været utilbøielige til at gaae ind derpaa. Juridisk Hielp vil jo ogsaa behøves for at uddanne Ideen, og jeg beder derfor D. H. kun at ansee denne Deel af mit Forslag som en foreløbig henkastet Tanke, men om hvilken jeg dog gjerne vilde erfare, hvorvidt den tiltaler Dem.

Til denne lange Skrivelse føier jeg endnu de bedste Ønsker for Deres Velgaaende, og Forsikringen om den Høiagtelse og det Venskab, hvormed jeg uforanderligen er

Deres Høiærværdigheds
ærbødigst hengivne
Mynster.

s. 191

*Til Samme.
Kjøbenhavn, 18de Marts 1839.*

De ville, min høiærværdige Ven! modtage min forbindtligste Tak for de sidste Meddelelser. Hvad Sognebaandets Løsning angaaer, da var det for en stor Deel paa Opfordring af nogle af de agtværdigste Medlemmer af Stænderforsamlingen, og som i Øvrigt kraftigst havde talt mod denne Løsning, at jeg besluttede mig til at tænke paa et Andragende desangaaende^{*)}. Imidlertid har jeg nu indskrænket mig til, i Forslaget til det nye Ritual — hvor jeg paa flere Steder har anbragt nogle nye Bestemmelser, som syntes mig fornødne — at andrage paa den Frihed i Henseende til Confirmationen, som jeg formener at burde tilstaaes. Det er egentlig her, at Forældre virkelig kunne finde deres Samvittighed besværet ved at skulle betiene sig af en uværdig Præst, og skiøndt det i Virkeligheden ikke falder saa vanskeligt at faae et Barn confirmeret

andensteds, saa synes dog ogsaa de Vanskeligheder, der endnu undertiden kunne finde Sted, at burde hæves. Paa den anden Side er det ogsaa her, at de største Misbrug kunne indsnige sig; men jeg troer, at disse for det Meste kunne forebygges ved den Bestemmelse, at Barnet ikke maa antages, medmindre det ved den Halvaars-Examen, der gaaer forud for Antegnelsen, er fundet modent til Udskrivning af Skolen. I Henseende til Altergangen har jeg blot i de Bemærkninger, der ledsage mine Udkast, indstillet, at Gebyret for Bevilling til at søge uvedkommende Præst maatte nedættes. — Herved troer jeg paa den lempeligste Maade at have aabnet Adgang til den Frihed, som bør tilstaaes. —

At Landemoderne kunde danne Jury'er til at paakiende Præsters og Skolelæreres Forseelser, hører virkelig til mine pia desideria, og desto mere, jo sløvere Domstolenes Retfærdigheds. 192bliver. Det hører til disse Tidens Bestræbelser for den borgerlige Liighed, at hæderlige Mænd skulle berøves den Ære, de kunne have forud for Andre, og derimod slette Menneskers uværdige Forhold retfærdiggøres eller undskyldes paa enhver Maade, paa det at saaledes Alle skulle komme til at staae saa omtrent pari. Hertil hielpe ogsaa Domstolene efter bedste Evne. — Men hvad der afholder mig fra at indgive noget Andragende derom, er dette, at jeg ikke veed at bringe mit Forslag i Form; thi en saadan Jury vilde være meget afvigende fra vore øvrige Indretninger. Det vil komme an paa, om jeg engang kan formaae Ørsted, der ikke er utilbøielig til at understøtte Sagen, til at tænke sig ret ind i den, og hielpe mig med sit gode og kyndige Raad.

Kirkeritual og Alterbog ere nu fra mig indsendte i Cancelliet, tilligemed et lidet Bind Bemærkninger ved de Puncter, der syntes mig at trænge til nærmere Oplysning. Nu skal en Commission udnævnes til at prøve Arbeidet; men jeg har andraget paa, at forinden maatte det Hele enten trykt forelægges baade Geistligheden og Menighederne, eller i det Mindste sendes til Biskoppernes og det theologiske Facultets Betænkning. I ethvert Tilfælde vil Arbeidet saaledes først komme til Deres Højærværdigheds Bedømmelse, og jeg vil kunne benytte Deres yderligere Bemærkninger. Gid nu Arbeidet maa være nogenledes værdigt til Deres Bifald! Jeg har gjort mit Bedste, men det har været meget vanskelig Udarbejdelser.

Hvad der maaskee vil volde nogen Betænkelighed ved at lade disse Udkast foreløbigen trykke, er det Skriig, som det Grundtvigske Partie vil opvække. — Men det faaer at være; det er ikke til rolige Dage, vi ere beskikkede. —

s. 192

Til Estrup.

Kjøbenhavn, 23de Jan. 1840.

Naar jeg tillader mig at oversende Dem, høistærede Ven! disse Sørgetaler over vor tabte, uforglemmelige Konge, saas. 193har De maaskee allerede seet dem; men de skulle ogsaa kun afgive et Beviis paa, at Kongsdals Eier ikke er bleven fremmed for min Tanke, og gienkalde mig i venskabelig Erindring.

Jeg paaskiønner det som en Velgierning af Forsynet, at det dog blev mig forundt at kunne ledsage min Konge, med hvem jeg har fulgtes i saa mange Aar, til hans Hvilested. Reisen har heller ikke skadet min Reconvalscents, som er i saa god Tiltagende, at jeg tør haabe snart at kunne erklære mig for frisk *).

Til de mange store Forandringer, som man hver Dag bebuder os, hører man intet Videre, og Gud bevare os kun for altfor hurtige Forandringer, hvor stort Hastværk endog Bladene have.

Ved at nævne disse, erindrer jeg det Anfald, Prof. David har gjort paa min Paastand om, at Kongen ved sin Nærværelse i Wien frelste Danmark fra Opløsning. Jeg kiendte dengang saa nøie til Sagernes Stilling, at jeg meget rolig henskyder mig under Historiens Domstol, naar engang Forhandlingerne fuldstændig komme for Dagens pys. At ikke blot Wiens Borgere, men at ogsaa Keiser Alexander sagde til Kongen: Vous avez gagné tous les coeurs, er ogsaa bekiendt nok. —

Estrup skrev i sit Svar af 27de Jan:

— Mine Tanker ere hver Dag hos den gamle Konge, — først ved hans Død har jeg ret følt, hvor kjær han var mig; — men ikke vare mine Tanker nogen Dag mere levende, end da jeg igaar læste Deres Sørgetaler. Der er Sandhed, og Taleren har grebet og følt Sandheden — deri ligger en Tales største Kraft. — Hvad angaaer Paastanden, at Frederik VI. frelste Danmark fra Opløsning ved sin Tilstedeværelse i Wien, da tilstaaer jeg, at det er besynderligt, at der efter des. 194forskjellige Tractater i Kiel kunde være Tale i Wien om en yderligere Deling af Monarchiet, og jeg har heller ikke læst Noget derom i trykte Skrifter. Men jeg erindrer at have læst derom i en Memoire, som tilskrives en ophøiet Person, og hvori det blev mig tilladt at læse en halv Times Tid. —

s. 194

Til en præst af hans Familie.

Kjøbenhavn, 15de Novbr. 1841.

— Det glæder mig ret inderligt, at Du har Glæde og Trøst i Dit Embede. Det velførte Præste-Embede er vistnok en af de lykkeligste Embedsstillinger, og jeg selv har endnu mere Glæde som Præst, end som Biskop. Saaledes prædikede jeg atter i Gaar for en meget talrig og skiønsom Forsamling; og jeg har dog den Tilfredsstillelse, at jeg, efter nu næsten i 30 Aar at have prædiket i Kjøbenhavn, endnu ikke har prædiket min Kirke tom. Som Biskop har jeg vel endeel Glæder, men ogsaa mange Gienvordigheder, snart af de mange sløve, daarlige, ligegyldige Præster, snart af de mange rebelske Mennesker, jeg i disse forvirrede Tider har med at bestille. Tiderne og Bladene begunstige naturligviis — hvad de kalde den „demokratiske Orthodoxie“, hvor heterodox den endog ofte falder. —

s. 194

*Til (dengang Præst og Seminarieforstander, Dr. theol.)
Brammer.
Kjøbenhavn, 26de April 1841.*

Deres Høiærværdighed har skienket mig en sand Glæde ved Tilsendelsen af Deres Postille. Først er det mig særdeles kiert endnu at være i Deres venlige Erindring, og dernæst takker jeg Dem af ganske Hierte for Bogen selv, af hvilken jeg har læst en stor Deel med sand Opbyggelse. Det er en ægte christelig Aand, der aabenbarer sig i disse Prædikener, og den udtaler sig med den sande og skiønne Popularitet, som, s. 195idet den gjør Indholdet tilgængeligt ogsaa for den Eenfoldige, tillige tiltaler og griber den Dannede. Pectus facit disertos, og man fornemmer her stedse, at Talen kommer fra et oprigtigt og dybt Hierte; derfor gaaer den til Hiertet. Vi have hidtil meget savnet en Postille, som ved Messefald kunde bruges til Forelæsning i Kirkerne. Dette Savn er nu afhiulpet; men Bogen vil ogsaa finde Vei til mange huuslige Kredse, og til mangan Christens stille Kammer. — For dog at dadle Noget, nævner jeg endeel Trykfeil, som den Kyndige vel strax bemærker, men som dog kunne være lidt hinderlige ved Forelæsningen. Hvis Bogen, som jeg haaber, oplever et nyt Oplag, vil denne Mangel kunne afhielpes. —

s. 195

*Til Biskop (over Laalands Stift) Brammer.
Kjøbenhavn, 7de Septbr. 1843.*

Kiere Hr. Biskop!

Net megen Tak for de Meddelelser, Deres venskabelige Brev af 24de f. M. indeholdt. Jeg længtes efter at høre Noget fra Dem; thi skiøndt jeg vel paa anden Haand havde hørt Noget om Dem, saa var dette dog ikke fra Dem selv, og dette ønskede jeg. Naar De nu har foretaget en Visitats-Neise, saa er De vel saa temmelig indviet i alle Forretninger, og jeg kan da forestille mig Dem som en gammel Biskop. I Vinteren især vil De uden Tvivl fornemme en betydelig Lettelse mod Deres forrige byrdefulde Embeder; men De vil vel vide at benytte Tiden, og det viser sig allerede, at De vil være en Biskop, som „jævnligens prædiker Guds Ord“. — Deres kiere, fromme, ærværdige Formand var gammel og svag, og lod maaskee for Meget gaae sin egen Gang. Det kan derfor vel være, at De i Begyndelsen ikke vil være „de gamle, stive Nationalister“ tilpas; men naar vi kun ville det Rette, og med Forstand og Kierlighed stadigen gaae den os foreskrevne Bane, da vil det vel paaskiønnes. Overalt er det jo vors. 196Skiøbne, at skulle komme giennem Verden giennem Ære og Vanære, giennem ondt Rygte og godt Rygte; der vil dog være Velsignelse ved vor Gierning, naar vi gjøre den tro. I Øvrigt anseer jeg det for en heldig Omstændighed for D. H. 'S Stift, at der i den senere Tiid have været ualmindelig mange Vacancer deri; thi i det Hele ere dog de yngre Præster besieledede af en bedre Aand, end de, der ere stivnede i den Tone, som vi nu kunne kalde den gamle, og ere komne i Vane med „at leve roligt med deres Gods“.

— Med de bedste Ønsker for Deres Vel, og med oprigtig Høiagtelse er jeg

Deres Høiærv.'s
hierteligst hengivne
Mynster.

s. 196

*Til Samme.
Kjøbenhavn, 23de Novbr. 1843.*

Jeg kan ikke lade denne Leilighed ubenyttet for at bevidne Dem, kiere Hr. Biskop! med hvor forbindtlig og hiertelig Tak jeg paaskiønner den Godhed, hvormed De har erindret min Fødselsdag. Jeg veed vel, hvor Meget af Deres Yttringer jeg skylder venskabelig Velvillie, men det trøster dog, naar hæderlige Mænd ikke finde os uværdige til deres Godhed.

Gud give Deres Høiærv. al Lykke og Velsignelse i Embede og Huus! Dette er mit oprigtige Ønske og mit Haab. Kongen sagde mig nylig, at „den nye Biskop vist var en meget brav Mand“, og at „vi vist havde truffet

meget heldigt med det Valg“. Jeg skal være den Sidste til at modsige ham; og jeg veed ogsaa fra andre Sider, at De ved Deres personlige Nærværelse har vundet mange Hierter, og knyttet mangt skønt Baand med Præster og Menigheder. — Hvad den Samvittigheds-Skrupel angaaer, som D. H. berører, da er maaskee Ingen mindre skikket til at løse den, end jeg.s. 197Saa genegen jeg i Stilhed er til Alvor, og vel endog til en Green af Hypochondrie, saa tilbøielig er jeg i større Selskab til at spøge; og skøndt jeg ikke vil retfærdiggjøre, at jeg derved mangen Gang kan synes at tage mig Tingene lettere, end jeg bør — og end jeg virkelig gjør, saa er jeg dog overbeviist om, ikke blot at Oprømthed til Tiid og Sted er Gud behagelig, men ogsaa om, at vi ingen Tieneste gjøre det Hellige ved ubetimelig Tale derom eller Forsvar derfor. Jeg har i denne Henseende i mine forskiellige Stillinger, især blandt Hoffolk, havt mange underlige Situationer; men saa vanskeligt det end her kan være at træffe det Rette, saa troer jeg dog, mangen Gang at have gjort mere Gavn ved undertiden at tie eller at indklæde mit Svar i en Spøg, hvis Braad dog traf, end min Formand, den forrige Confessionarius, gjorde det, naar han strax satte en suur og høitidelig Mine op. Hvad vi i Selskabstonen ikke kunne forklare, og vel ikke bør bære til Skue, det vil vel vort hele Liv og vor alvorlige Tale, som vi jo, Gudskeelov, saa ofte have Leilighed til at fremføre, udvise. Men i vor Maade at omgaaes Mennesker paa har Individualiteten saa meget Raaderum, at det er vanskeligt at sige noget Almindeligt derom.

Overbringeren af dette er en ung Mand af meget tækkeligt Væsen, og af gode Kundskaber. Ved Ordinationen i Gaar, hvor han med D. H.s Samtykke var Een af de Sex, der bleve ordinerede, blev jeg overbeviist om, at han havde et varmtfølende Hierte. Hvad jeg havde at erindre, var, at han i sine skriftlige Besvarelser saa ganske betiente sig af den nyere Terminologie, eller snarere saa slavisk bandt sig til den, at det i Meget var vanskeligt at fatte hans Mening. Jeg gjorde ham opmærksom paa, at vi for Alting ikke maae føre Skolens 3: Høiskolens Sprog over i Kirken, og at man ikke har bemægtiget sig sit Stof, naar man ikke kan fremstille det i andre Udtryk, end de tillærte. I Øvrigt har jeg al Grund til at haabe, at han vil vise sig som en agtværdig ung Mand, ligesom han synes at være en elskværdig. —

13

s. 198

*Til (dav. Professor i Sorø) Hauch.
(1836.)*

— De har sikkert havt den Tilfredsstillelse, af alle dannede Læsere at erfare, at Deres Værk er læst med den Interesse, som den levende og klare Fremstilling, de originale og kraftfuldt tegnede Charakterer, og de mange piquante Situationer maae indgyde Enhver, som er istand til at opfatte alt dette. Men hvorfor har det været mig og Flere til Hinder, at Digtningen er baseret paa den Supposition, at man kan gjøre Guld? Jeg har forelagt mig dette som et curieust Spørgsmaal; thi det synes underligt, at man ikke vil tillade Digteren ligesaa vel at antage dette, som at antage Giengangere, Hexerie, Fortunatus's Pung og Hat o. s. v. Maaskee fordi man ved de sidst omtalte Suppositioner strax mærker, at man befinder sig i en ideal Verden, hvilken man kan danne sig som man vil, derimod ved Guldmageriet befinder sig i den virkelige Verden, hvor Forstanden gjør sine Rettigheder giældende. Saaledes vil Enhver indrømme, at Digteren tør benytte sig af Under-Elixirer—„des Teufels“ *) oder des Himmels —, derimod tvivler jeg om, at man vilde tillade ham at bygge paa Homøopathien som en virkelig Curmethode. —

„Guldmagerens“ Forfatter svarede hertil:

Hvad D. H. skriver om min Bog, har glædet mig, trods den Indvending, De fremsætter, hvilken jeg ogsaa selv har opkastet, da jeg valgte dette Sujet. Men jeg troer, uden for Resten at ville benegte, at Indvendingen har meget for sig, at jeg enten maatte opgive dette Sujet aldeles (hvilket det efter min Mening dog ikke fortiente), eller behandle det saaledes, eftersom en blot Negation af Factum, et blot Bedrageri eller en Illusion neppe tillod derpaa at bygge et alvorligt Digt. Jeg bilder mig desuden ind, at Astrologien er en Art af Overtro, der omtrent staaer i samme Række som Guldmageriet; og dogs. 199have store Digtene, f. Ex. Schiller i sin Wallenstein, behandlet den som en paa Sandhed grundet Lære; ja, hvis jeg husker ret, saa takker han endog i et af sine Breve Goethe, fordi denne havde formaaet ham til at behandle Astrologien som noget Positivt, da den blotte Negation vilde have indeholdt noget Koldt og Upoetisk. — Jeg har for Resten skrevet et Tillæg til Guldmageren, nemlig dennes egen Historie, der skal følge i en anden Udgave, og hvori jeg har søgt at gjøre Guldmageriet til Grundvold for en mystisk Naturanskuelse, hvorved jeg haaber, at det Hele skal vinde“. —

s. 199

*Til Samme.
Kjøbenhavn, 26de Sept. 1842.*

Endskiøndt jeg har den Uskik, sielden at takke for, endog meget kiere, litteraire Gaver, og saaledes ikke heller har takket for Gaven af Deres lyriske Digte, hvilke jeg dog har læst med saa megen Interesse og Glæde, kan

jeg dog ikke Andet end bevidne Dem, høistærede Ven! min oprigtige Tak for den sidst modtagne aandrige Tale^{*)}. Jeg anseer den som en betydelig Succurs for det Partie, i hvilket jeg saa længe og ofte har kæmpet, og, hvor ofte jeg endog har udtalt min Overbeviisning, agter jeg dog atter at tage fat paa samme Materie ved den nærforestaaende Indvielse af den nye Skolebygning i Roeskilde^{**}). Hvorvel jeg er af den Mening, at Skolelæsning af de nyere Classikere og Studium af de nyere Sprogs Grammatik aldrig vil erstatte Studiet af de gamle Sprogs Grammatik og af de gamle Classikere, og at derfor de lærde Skoler stedse ville være fortrinligere Dannelses-Anstalter end Realskolerne, saa vil der dog stedse være Meget vundet, naar de sidste erkiende Sprogstudiets Bærd og Nødvendighed.

13*

s. 200 Hils Deres Hustru ret hjerteligt fra mig. Jeg har tænkt meget paa hende ved L—l—s^{*)} Død, som ogsaa har smertet mig meget. Hvor sielden jeg endog saae hende, var og er hun mig dog inderlig kier.

Stedse
Deres
ærbødigst hengivne
Mynster.

s. 200

Til Samme.
Kjøbenhavn, 12te Septbr. 1845.

Jeg skylder Dem endnu, høistærede Ven! min forbindtlige og oprigtige Tak for Deres sidste digteriske Værk^{**}). At det er blevet læst med stor Interesse, vil De uden Tvivl fra alle Sider have erfaret; saaledes af mig, og mit hele Huus, og af alle mine Omgivelser. Jeg for min Deel istemmer ganske, hvad af en Ven ved mit Bord blev yttret, at der i dette Værk er, hvad man saa sielden finder, en poetisk Duft. I Øvrigt kan og vil jeg ikke skrive en Recension. Skulde jeg det, da vilde jeg have Noget at erindre mod Helten, Arthur, som ikke er nogen Helt, men et Rør, der bevæges til alle Sider, og som derfor vækker Fortørnelse og Mishag. Men jeg veed vel, at det ikke er bedre med Wilhelm Meister og mange andre Hovedpersoner, at de mere ere Bærere af Handlingen, end dens selvstændige Frembringere.

Det er kun en slet Tak, naar jeg herved tillader mig at sende nogle latinske Blade^{***}). Men De har ikke mindste Forpligtelse til at læse dem, og de sendes egentlig kun som et Visitkaart. —

s. 201

Af et Par Breve til en Reisende af Familien.
Kjøbenhavn — 1845.

— Steffens's Bortgang, skiøndt ikke uventet, er dog gaaet mig nær. Endeel af hans Skrivter ville maaskee i Fremtiden have mindre Værd; men han var en udmærket Personlighed, hvilket ogsaa viser sig deraf, at han havde indflettet sit Liv i næsten alle mærkværdige Menneskers Liv i Danmark og Tydskland giennem saa lang en Række af Aar, og tildeels i saa mærkelige Perioder; og hvilke Uenigheder man endog stundom kunde have med ham, havde han dog et Hierte fuldt af Kierlighed og Troskab som Faa. —

Ved Stænderforsamlingen i Roeskilde i Slutningen af forrige Aar beholdt de Conservative aldeles Valpladsen, og det radicale Parties Koryphæer tabte efterhaanden det Meste af deres Anseelse. Ørstedes Fødselsdag feirede vi saaledes, at vi om Aftenen havde indbudt ham til et Gilde. Da Klokken var 12, kom 4 Vægtere ind, og sang Vægter-Verset. Derpaa sang vi en Vise af O. Bang, og jeg udbragte Skaalen med en lille Tale. Vi bleve sammen til henimod 2, og fulgte Ørsted hiem med Musik og fuldstemmigt Hurra. Det Hele var en ægte dansk borgerlig Fest, med megen Pocuering, Hiertelighed, Lystighed og Gammen. Det glædede Ørsted, og gjorde et godt Indtryk.

Jeg var i Aftes i Theatret, og saae et nyt Eenacts-Stykke: „Den nye Barselstue“, som har gjort megen Lykke, og, skiøndt det blev givet 3die Gang, og i Selskab med et længere ubetydeligt Stykke, havde fyldt Huset. Det er virkelig meget moersomt, og skrevet med Talent og „Geschick“. Det er en Poet, som har gjort Barsel med et Skuespil, der har frembragt Furore, og som modtager Gratulationer af en Mængde, meget vel udtænkte Personer, hvorved da alleslags Vittigheder og Allusioner forekomme, men alle i en meget godmodig Art; omsider opdages det, at ikke den Omtalte er Fader til Barnet, men en Ven er det, hvem man troede død, ogs. 202som gierne overlader den stakkels Poet Fader-Rettighederne. Stykket bliver spilt overmaade godt, og især er Fru Heiberg ganske fortræffelig; — det er en noget ældre Pige, lidt prosaisk, men med meget tørt Lune. Det er igjen noget ganske Nyt, som man ikke før har seet af hende. —

(Omtrent et halvt Aar senere).

— Hagen har skrevet en Licentiat-Dissertation „om Ægteskabet“. Den er ret vel skikket til at fortjene ham Licentiat-Graden, da den viser baade Anlæg og Kundskaber, og han kan vist blive ret brav. Men hans Theorie er kun lidet bevendt. Han gaaer ud fra, at Hustruen er et Complement til Manden, og at Begge først i deres Forening udgjøre et fuldkommet Menneske, — hvoraf udledes baade den Pligt at gifte sig, og den Pligt ikke at gifte sig to Gange. Men hvad skal da et stakkels Menneske gjøre, naar han ikke kan finde sit Complement, eller naar Complementet ikke vil have ham? Og naar de Forenede bemærke, at de ikke i hinanden have fundet det rette Complement, skulle de da løbe fra hinanden igien for at søge det rette? Og da vi Alle sandelig behøve mange, mange Complementer, for at et fuldstændigt Menneske kan komme ud deraf, saa skulde vi jo ogsaa have mange Hustruer. — Den hele Theorie gjelder meget mere Samfunds-Pligten i Almindelighed, end Ægteskabet i Særdeleshed.

Martensen har da begyndt som Prædicant, og det er fortræffeligt. Man kan gjerne sige, som en Dame nylig sagde til mig, at hans Prædikener ere „fængslende“, navnlig ved høist aandfulde Combinationer. Hvor er dog ikke ogsaa „Mester Eckart“ — som jeg igien har læst noget i — noget ganske Andet, end de evige Gientagelser, hvormed de fleste philosophiske Bøger for Tiden opvarte.

Jeg kom forrige Maaned hiem fra en lang Visitats-Reise fra 1ste Juli til 4de August, paa hvilken jeg blandt Andet besøgte Sorø. der behagede mig ligesaa meget, som dets. 203pleier, d. e. ligesaa meget som det mishager de Fleste af dem, der skulle være der. Men ovenpaa denne Reise *) maatte jeg snart foretage en ny, og det udenlands. Det var nemlig 700 Aar siden, at Domkirken i Lund blev indviet, og i den Anledning feirede man der en stor Jubelfest, hvortil jeg ogsaa var indbuden, tilligemed adskillige Professorer herfra. —

Jeg maa dog endnu fortælle Dig, at jeg fra Bornholm har modtaget en Ansøgning fra en Præst, der er 90 Aar gammel, som siger, at han endnu „til sin Menigheds Tilfredsstillelse og Beundring“ kan forrette sit Embede, — endvidere at jeg paa min Visitats paa Vemmetofte Kloster har fundet under eet Tag 3 Personer (Frøkener) paa 90, 91 og 92 Aar, af hvilke de 2 Ældste see ud til at kunne leve en god Deel Aar endnu, — endvidere at jeg i Vognen tæste „Ernst Maltravers“, som man havde anbefalet mig. Den behagede mig mere, end de andre, jeg har tæst af Bulwer; men jeg savner dog idelig Walter Scott's Delicatesse og dybere Kiendskab til Hiertets Folder. — —

s. 203

Til Estrup.

Kjøbenhavn, 10de Febr. 1845.

Høistærede kiere Ven!

Deres Skrivt om de danske Majorater **) har jeg for faa Dage siden modtaget, og tæst med stor Interesse. At det i historisk Henseende indeholder meget Nyt for mig, vil ikke sige Stort; men ogsaa Historikere ex professo ville kunne læres. 204Meget deraf. Men især takker jeg Dem for Deres Fremstilling af Majoraternes Tendents, som er et sandt Ord i rette Tiid (altsaa, efter Salomo, et Guld-Æble i Sølv-Skaaler). Vel ønsker jeg for min Deel, at i et Land Livet maa kunne udvikle sig i alle forskellige Skikkelser, og, ligesom det er mig kiert, at vi have et Hof, saaledes seer jeg ogsaa ret gjerne, at der ere nogle store Besiddelser, hvis Besiddere (thi at de ikke ere Eiere, har De tilstrækkeligen beviist) kunne leve med nogen Glands, og derved understøtte Meget, som fortienner at understøttes. Men af dette Slags have vi i Danmark allerede rigelig nok, og, da Lysten til at binde Jordegodser ved fideicommissariske Baand i disse Tider stærkt tiltager, saa er det vist høist gavnligt og fornødent, at der gjøres kraftig Indsigelse derimod. Og dette saa meget desto mere, som man paa høiere Sted synes meget at begunstige dette Væsen. Overalt, istedenfor at man skulde have haabet, at den franske Revolution dog skulde have befriet os fra den hele Fødsels-Adel — en nu ganske forældet Institution — saa synes man endnu at ansee det som en Støtte for Thronen, at Landet fyldes med Adel. At en uformuende og uvidende Adel er saa langt fra at støtte Thronen, at denne tværtimod maa støtte hiin, og derved undergraver sig selv, er vel indlysende. Men ogsaa det nødvendige aristokratiske Element maa udvikles paa andre Maader, som passe til vore Forhold. Vi ere ikke England, og kunne ikke faae et engelsk Overhuus, hvis vi endog skulde faae en Constitution — hvortil jo selv Kongen af Preussen nu synes at have Tendents. Jeg vil ikke ganske underskrive, hvad jeg nylig læste i en Avis fra Paris, at en Constitution er et Legetøi for store Børn; men Ideen er dog hos os under nærværende Omstændigheder et farligt Legetøi.

Hvor meget det har glædet mig at erfare Deres forbedrede Helbredsforfatning, behøver jeg ikke at sige. Vel ønskede jeg den endnu meget bedre og smertefriere, men vi maae her i Verden tage tiltakke „efter Omstændighederne“. Det er ikke blot personlig Hengivenhed, der bringer mig til at ønske, ats. 205De endnu i en Række af Aar maa kunne vedblive, ikke blot at leve, men at arbeide; men Statens Viingaard trænger visselig til saadanne Arbeidere, og det er ikke blot Deres udvortes Stilling, men ogsaa Deres Sindelag, der til alle Sider gjør Dem uafhængig.

Det Sidste troer jeg ogsaa — hvad man endog ellers vil dømmen om min Færd og mine Anskuelser — at turde sige om mig selv, og jeg har i disse Tider Leilighed nok til at prøve det, baade mod Oven og Neden. Den besynderlige Coalition mellem Clausen og Grundtvig *) gjelder ikke blot det Politiske, men ogsaa det

Kirkelige, og, som den har hvad man kalder den offentlige Mening for sig, saaledes kan det ikke negtes, at, skiøndt Coalitionen fremtræder som den stærkeste Opposition, saa ere dog de allerhøieste Tilbøieligheder paa dens Side. Desto mere Priis sætter jeg paa de forstandige og agtværdige Mænd, som, naar Acterne engang ligge for, ville kunne bedømme, om jeg handlede i eensidig Blindhed, eller om jeg beflittede mig paa at betragte Sagerne fra alle Sider, inden jeg bestemte min Dom — som jo derfor gjerne stundom kan være feilende, da der vel i alle endelige Bestemmelser er noget Subjectivt.

Bevar mig Deres Venskab, ligesom jeg stedse af oprigtigt Hierte er

Deres
ærbødigst hengivne
Mynster.

s. 205

*Til Fru Hegermann-Lindenchrone.
17de Marts 1846.*

Min inderlig kiere Veninde!

Da jeg, som De veed, er et Stue-Menneske, og kun kommer faa Steder, hvor jeg ikke bliver nødt dertil, og das. 206De boer i Øster og jeg i Vester, saa skeer det desværre saa sielden, at jeg seer Dem. Derfor ville De tillade, at jeg herved kommer og holder 19 Taler for Dem. Talerne ere vel egentlig bestemte for Præster, men det er at haabe, at ogsaa andre christne Mennesker ville værdige dem et lidet Giennemsyn.

Tillige beder jeg, at den lille Bog maa være et Pant paa, at jeg visselig ikke forglemmer Dem og alt det Venskab, jeg i saa mange Aar har modtaget af Dem og alle Deres. De bedste Hilsener til Generalen, hvem det altid er mig en Glæde at see for mig i Slotskirken, og til Deres Døttre fra

Deres
hierteligst hengivne
Mynster.

s. 206

*Til Biskop Brammer.
Kjøbenhavn, 10de Febr. 1847.*

Ligesom disse Linier skrives i Velbefindende, saaledes haaber jeg ogsaa, at de træffe Deres Højærv. og Familie i ønskeligt Belgaaende. Det vilde være for seent, dersom jeg nu vilde komme med en Nytaars-Gratulation, men derfor skulle dog mine bedste Ønsker ledsage den Tanke, hvilken jeg nu, som ellers ofte, henvender til Aarhus Bispegaard.

— Med megen Glæde erfarer jeg, at D. H. er paaskiønnet og elsket i den store Kreds, i og for hvilken De nu har at virke. Hvad mig angaaer, da tør jeg vel glæde mig ved Tillid og Kierlighed hos den største Deel af Geistligheden i mit Stift; men der ere ogsaa Mange, der ligesaa lidt ere tilfredse med mig, som jeg med dem. Den urolige Trængen, der nu ytrer sig i stedse stigende Progression, og som dog egentlig gaaer ud paa at faae den danske Kirke opløst i lutter enkelte Partier, hvis Høvdinger skulle have Frihed til at indføre nye Læresætninger og nye Skikke efter eget Godtbefindende:s. 207den kan jeg ikke sympathisere med, og den kan jeg ikke Andet end modstaae. Saaledes har jeg just nu maattet skrive en lang og, hvis man vil, streng Betænkning imod et Andragende fra Formanden for det saakaldte Roeskilde Convent — der dog for største Delen kun var besøgt af Saadanne, der høre til samme Partie, som Formanden — om Tilladelse til at indføre det bekjendte Prøvehefte ved Siden af Psalmebogen og det autoriserede Tillæg. Hvad man endog vil dømme om bemeldte Prøvehefte, saa er det dog aldeles ikke indrettet som et Tillæg til Psalmebogen, og blev dette først bevilget, vilde man snart faae Andragender om mange andre Samlinger af Psalmer, som man kunde faae isinde at anprise. Men hvor alvorlig endog min Protestation er, tør jeg, under Regeringens nærværende svage og vaklende Tilstand, ikke forudsige Udfaldet.

Men det Værste er de fremkommende Secter, og den Begunstigelse, den nærværende Tænkemaade yder dem. Det er let at tale om Religionsfrihed, og man vil jo ikke heller gribe ind i Nogens Samvittighed, ikke tvinge Nogen til Deeltagelse i vor Kirkes Gode, gjerne lade ham opbygge sig selv og sine Venner, som han finder for godt, eller lade ham flye Alt, hvad der kunde tiene til Opbyggelse, hvis han saa vil; men at Enhver skal kunne opkaste sig til omflakkende Prædicant, at Børn skulle kunne holdes ude fra ethvert Religionssamfund og fra al Skole-Underviisning, og at al Orden og Tugt skal kunne afkastes, gaaer dog ikke an, og der maa dog et Sted være en Grændse, som det ikke er tilladt at overstige, og hvor altsaa Overtræderen maa tvinges ved Straf. Vi have nu faaet en ny Sect af Giendøbere, hvorom D. H. vil have seet Noget i Kirketidenden. De giendøbe ogsaa Baptister, paastaae, at den rettelig Døbte ikke kan synde, ville aldeles ikke sende deres Børn i Skole, og aldeles Intet have med Statskirkens Præster at skaffe, hvorfor de

ikke ville lade sig vie, men erklære, at Menighedens Samtykke er tilstrækkeligt til et Ægteskabs Gyldighed. Denne Sect, som kalder sig „de hellige Brødre og Søstre“, er fremkommen ved nogle svenskes. 208Prædicanter, der drog igiennem Landet, men dens ivrigste Propagandist var en Mand fra Langeland. — Jeg veed ikke, om vore Liberale ville finde, at man ogsaa skal lade saadanne Lærdomme uhindret udbredes i Folket.

Det er Tider, hvori vi ideligen maae være beredte til Kamp og Striid; Gud give os at være iførte Hans fulde Rustning, og at befindes som gode Jesu Christi Stridsmænd!

s. 209

*Breve til Laub 1838—1848.
Kjøbenhavn, 21de Junii 1838.*

Kiereste Laub!

Intet Videre end en lille grøn Bog, som dog, foruden at minde Dig om mig, ogsaa vil bringe Dig meget gamle Tider i Erindring *).

Hvor gierne vilde jeg engang komme til Dig, siden Du nu aldrig kommer til os. Jeg haaber ogsaa, at dette skal skee, naar jeg kommer til at visitere i Slagelse Herred, hvorved Du ja desuden har at indfinde Dig i Korsør. Men om dette vil skee næste Aar, kan jeg endnu ikke med Bestemthed sige.

At fortælle Dig Nyt, kan ikke hielpe, da Du jo læser Aviser. At anbringe alleflags Bemærkninger, Reflexioner, Skiildsord o. s. v., har jeg nu ikke Lyst til. Jeg vil derfor indskrænke mig til at sige, at jeg og Mine personligen leve vel, og at jeg i næste Maaned skal paa Visitats til Møen. —

s. 209

Kjøbenhavn, 26de Junii 1839.

— Du veed, at det har været min Hensigt, naar jeg kom paa Visitats til Korsør, tillige at komme over til Dig. Men vel agter jeg den 21de i næste Maaned at visitere i Korsør, dog kommer jeg desværre ikke til Dig. Deels vil Tiden ikke tilstrække, deels er den bestandige Omflakken mig virkelig saa besværlig, at jeg ikke tør forøge den med 3 Dage. Det gjør mig meget ondt, thi jeg havde inderlig glædet mig til at see Dig; men det kan ikke saa være — medmindre Du vilde komme til Korsør, hvilket rigtignok vilde være meget smukt.

Jstedetfor mig selv sender jeg Dig herved mit Ritual. Dersom Du kunde beqvemme Dig til at sende mig nogle Bemærkninger derved, var der Ingen, fra hvem saadanne vildes. 210være mig mere velkomne. Uvelkomne Bemærkninger vil jeg faae nok af ved denne, som ved alle andre Leiligheder. Jeg kan godt skikke mig deri; men det er dog en miserabel Tiid, hvori Sligt kan finde Indgang hos saa Mange, og deriblandt hos dem, der burde have bedre Forstand.—

s. 210

Kjøbenhavn, 22de Jan. 1840.

Kiereste gamle Ven!

Det har vistnok længe været mit Forsæt — men som nu først kommer til Udførelse — at takke Dig og Din Kone ret af Hiertet for den Glæde, I forundte mig ved Besøget i Korsør—dobbelt glædeligt, fordi jeg fandt Dig meget raskere og rørigere, end jeg turde have ventet. At Din Kone trodser Aarene, er bekiendt nok, men jeg havde rigtignok ikke troet, at denne Trods gik til den Grad, som den gjør. — Hvad mig angaaer, da har jeg nu for første Gang maattet prøve en Indspærring af 6 Uger, da en, ikke vellugtende. Rose i det høire Been, som gik over til Bylder, har giort mig endeel Molest, og skiøndt jeg har været i Roeskilde, saa er jeg dog endnu ikke som andre Mennesker, men haaber dog, om en 14 Dages Tiid at kunne igien være rigtig paa Benene.

Hermed sender jeg Dig nu Sørgetalerne *), som jeg vil ønske, ved Læsningen at maatte kunne frembringe Noget af det Indtryk, de frembragte ved det mundtlige Foredrag.

Tillige følger en Tale af anden Art, nemlig den mundtlig omtalte „Rede am Feste des Gewitens“ **).

Om de liturgiske Forhandlinger gider jeg ikke skrive, saa meget mindre da jeg maaskee, dersom jeg kan faae det rette Greb derpaa, skriver en lille Bog derom. Foreløbigen bliver nu mit Udkast trykt paany, og kommer i Boghandelen.

s. 211Hils nu Din kiere Kone ret meget; ligesaa Din Søn og Svigerdatter, A— H— ikke at forglemme, hvis

Bekjendtskab var mig meget kiert.

Din
gamle trofaste
Mynster.

s. 211

Roeskilde, 28de August 1840.

Min kiereste Laub!

Quid dem, aut quid non dem? vilde jeg have spurgt, dersom ikke I. var kommen fra Fyen. Men siden hun er kommen, har hun forvisset mig om, hvad jeg ellers ikke ret erindrede, at jeg ikke har sendt Dig Talen ved Kongens og Dronningens Sølvbryllup. Den følger derfor nu paa sine faa Blade, og for ikke at gjøre Reisen alene, tager den en latinsk Tale med sig, som afhandler, hvad Du vil see, dersom Du gider læse den *). Hvad Kronings-Talerne angaaer, da komme de vel ikke, før den hele Salvings-Act skal trykkes, og formodentlig ledsages af Kobbere eller Vignetter. Derimod er et Hefte Ordinations-Taler under Pressen, som naturligviis skulle indfinde sig, naar de blive færdige.

Saaledes tiltaler jeg Dig flittigt; men hvad gjør Du? Du lader Pennene ligge ganske rolig i Skuffen, og bærer Dig ad, som om Du slet ikke vidste, at de laae der **). Fy!

I Øvrigt lever jeg meget vel her i Roeskilde. Denne Stænderforsamling er den moderateste af alle, der endnu have været. Vel have vi meget imoderate Petitioner; men disse ere komne udvortes fra, og have ikke fundet synderlig Anklang hos Pluraliteten, saa at der i det Høieste kommer et Andragende ud deraf, som er sat paa Skruer, og hverken tilfredsstiller det ene eller det andet Partie; men maaskee kundens. 212ogsaa Resultatet blive, at der slet intet Andragende blev indgivet. Ellers leve vi fredeligt, selskabeligt, muntert, og da jeg har min Familie hos mig, og vi boe meget landligt, saa er mit Ophold her virkelig en Recreation.

Ogsaa hos denne Forsamling finder Sognebaandets Løsning ikke Anklang. —

s. 212

Kjøbenhavn, 21de Octbr. 1840.

Da Dine Penne, efter Alt hvad jeg har kunnet bringe i Erfaring, endnu ligge ganske rolig i Skuffen, saa vil Du ikke forlange, at jeg, foruden at sende Dig hosfølgende Bog *), endnu skulde sende Dig et Brev. Det vil jeg derfor ikke, men kun lade Dig vide, at jeg privat lever vel, og hvad det Offentlige angaaer, da er jeg ikke saa ærgerlig som Professor Heise, der for lidt siden fortalte mig, at han ikke kunde rykke frem i Oversættelsen af Plato, fordi han ærgrer sig over de nærværende Tider.

Jeg vilde ønske, det var saa, som jeg for nogen Tiid siden hørte, at Zeuthen skulde faae et Præstekald i Fyen i Din Nærhed. Han har dog nok engang været indstillet til et Kald i Sielland, men ellers er Cancelliet forhærdet i sit Anciennetets-System. Jeg sagde engang til Stemann, at der dog skulde gøres Noget for de Præster, der paa en eller anden Maade udmærkede sig, paa det der dog maatte være Tilskyndelse for Præsterne til at beflicte sig paa noget Andet, end blot paa at blive ældre. Men lige meget hjælper det. Om det vil gaae bedre under det projecterte nye Collegium, naar det engang kommer istand, maa Tiden vise. —

s. 212

Kjøbenhavn, 23de April 1841.

Hermed faaer Du, ikke en lille grøn Bog, men desværre en sort, et lidet Mindesmærke over en meget brav Mand ogs. 213en meget kier Ven, hvis Troskab og Dygtighed jeg vil savne mit Liv igiennem, og mine Efterladte efter min Bortgang *).

Dernæst er der vedlagt en anden Tale **), som gjerne kunde forbleven utrykt, dersom ikke ydre Omstændigheder havde tvunget. —

Din Biskop er en Mand, som er meget virksom. Han er nu ved at sætte Konge, Kronprinds, det danske Bibelselskab, det britiske Bibelselskab, og, om han kunde, den hele Verden i Bevægelse, for at indføre Bibellæsning i Skolerne — en Foranstaltning, der, saafremt den ikke skal indskrænke sig til at vænne Børnene til at slaae op i det N. T., og undertiden at gaae et Par Capitler igiennem med dem, uden Tvivl er meget uhensigtsmæssig. Bibelhistorien skikker sig meget bedre for Børnene, og, naar de skulle lære denne, og lære deres Katechismus og Lærebog, da skal man ikke gjøre dem lede og kede af Guds Ord ved endnu at lade dem bruge det N. T. som Læsebog, men meget hellere give dem Hiorts Læsebog i Hænderne.

Det gjør mig ondt, at Zeuthen endnu ikke er sluppen ud af sit Sibirien. Det kommer vel nok engang, naar det blot saa maa komme paa en ret ønskelig Maade.

Gud med Dig og Dine! —

s. 213

Kjøbenhavn, 30te Jun. 1841.

Da det er faldet i min Lod at lade mange smaa Bøger trykke, saa falder det naturligviis i Din Lod (— jeg beder om Forladelse, dersom det, imod Forventning, skulde være rigtigere at skrive: „i Dit Lod“ —) at læse dem, eller i det mindste at modtage dem. At Bøgerne ikke længere ere grønne, er et Beviis paa Tidernes Fremskridt.

14

s. 214 Da jeg paa nærværende Tiid Hører til Bevægelses-Partiet, saa har jeg hverken Rist eller Ro, men, efter at have visiteret 2 store Herreder, agter jeg i Dag 14 Dage at bevæge mig til Bornholm.

Da jeg fremdeles i Straut's Dogmatik har læst: „unglücklich seyn, oder sich unglücklich fühlen, ist die einzige Jmmoralität“, og jeg beflitter mig paa en ualmindelig Moralitet (see „Sovedrikken“), saa er jeg naturligviis overmaade lykkelig, og haaber, at Du er ligesaa moralsk.

s. 214

Kjøbenhavn, 25de Jan. 1843.

Kierekte Laub!

Hermed en Skoletale og adskillige Psalmer (om hvilke see Forerindringen). Af de sidste følger endnu et Exemplar for Din Otto, hvilket Du ville have den Godhed at tilstille ham med mine bedste Hilsener, og min oprigtige Tak for det Brev, han for længere Tiid siden skrev til mig, og som jeg, efter hans Faders Exempel, har ladet ubesvaret.

Jeg kunde særdeles ønske at høre Din Mening om, hvilke Psalmer der endnu kunde være at optage, hvilke at udelade, og hvilke Forandringer at foretage. Er dette at haabe? — Fra Sønnen kan man da i det Mindste vente det.

Vi leve mellem Alleslags, Tummel og Ro, Sorger og Glæder. Blandt de sidste har det en høi Plads, at vor ældste Datter er bleven forlovet med den i enhver Henseende brave og dygtige Paulli. — —

Din hierteligst og uforanderlig hengivne

Mynster.

s. 214

Fra Laub til Mynster.

Du trofaste Siel! min gamle, min kiæreste Ven!

Jeg kan ikke sige Dig, hvor underlig jeg er tilmode i dette Øieblik, da jeg begynder at skrive et Par Ord til Dig. s. 215 Jeg er fræk og uforskammet — og al min Ærgrelse over mig selv og den Taushed, hvormed jeg har modtaget alle Dine Gaver, ligefra den allerførste ebraiske Afhandling til den sidste Skoletale og Psalmerne, kan ikke komme til Orde for den fulde Vished: „Han kiender mig dog! han er sikker paa mig, og veed, at jeg er Hans, om jeg end til min Død vedblev at være taus, som en Steen“! Ja, kiæreste Mynster! Du troer mig, uden at jeg behøver at sige det, at der er Ingen af alle mine fraværende Venner, som jeg saaledes daglig taler med, hører og svarer, og taler om med Luise og Børnene og hvem der er mit Hierte nærmest, som med Dig og om Dig — at Dit hele Liv og vort Samliv staaer for min Siel, fra de første Dage paa Nr. 8 *) til Mødet i Korsøer — den Dag, da jeg følte mig som gienfødt og forynget, der var mig som en Foraarsdag med mild Regn og varmt Soelskin, hvori alle mit Livs Blomster mylrede frem inden i mig. Derfor veed Du ogsaa, at jeg har sørget Eders Hiertesorger med Eder, og søgt Trøst i at tænke paa den stærke Siel, Gud har forundet Dig, og paa den stærke og milde Kiærlighed, Han vil give Magt til at seire over al Bitterhed — at vi Alle af ganske Hierte dele Glæoen — — —

Af de medfølgende Bemærkninger o. s. v. og af Otto's Brev (som han vilde havt mig til at holde tilbage, men som jeg ikke har gjort, da Du veed, at mine Børn ere opdragne — ikke af mig alene — men af Dig selv til at ære Dig med sønlig og datterlig Kiærlighed og Høiagtelse) vil Du see, til hvilke Resultater vi ere komne. Giør nu med dem, hvad Du vil — de ere i de bedste Hænder. Lad kun ikke Nr. 592 blive udeladt for Melodiens

Skyld! En ny Melodie giver ikke større Vanskelighed, end en gammel, der ikke er courant — og er end Weyse død, kan vel hans Eftermand, Ludvig Zinck, eller en Anden paa en værdig Maade afhielppe Trangen. Med Hensyn til vor Tids anabaptistiske Bevægelser er det senere faldet mig ind, om det ikke kunde være tienligt for dem, som ere uberørte af disse, at sætte Hiertets Polemik imod Partiets uforstandige Forstands do., og i den Henseende vil jeg erindre Dig om Grundtvigs Psalme, Nr. 3 i Boisens Samling. — Men nu slaae mine Øine mig fejl, og jeg maa slutte. I Tømmerup, hos Zeuthens, kunne vi — hvem veed? — maaskee samles til Bispevisitats. At dette ikke er kommet tidligere. 216afsted, er ikke Otto's Skyld, men min. — Hils saa hierteligt, som mueligt, Din velsignede Kone — og tak hende 1000 Gange, ei alene for den fortræffelige Caffé, jeg nød hos hende i Selskab med Carl Heger, men især fordi hun har lært mig at kiende sig, og takke Gud for Din Lykke. Hils Oehlenschläger, naar Du seer ham, og tak ham for „Dina“, og dersom Du engang kunde fortælle mig, at jeg ikke er reent glemt af Thorvaldsen i de mange, mange Aar, da vilde Du gjøre mig en stor Glæde.

14*

Frørup Præstegd., 25de Marts 1843.

I Liv og Død
Din
Laub.

s. 216

Kjøbenhavn, 14de Jun. 1843.

Du kiere, gamle Laub!

Du har vistnok ligesaa meget glædet som overrasket mig med det Brev, jeg fik fra Dig. Det forekommer mig, som om jeg fik det for 14 Dage siden, og nu seer jeg, at det er næsten et Fierdingaar gammelt. Men Gudskeelov, at Tiden kan gaae! sagde en Spekhøker, da han hørte Klokken slaae 12 (Det vilde give megen Forvirring, dersom Tiden faldt paa, ikke at ville gaae). At nu efter dette Brev alle Dine Synder ere Dig forladte — som de da ogsaa vare i Forveien — forstaaer sig, ligesom ogsaa, at det er mig en inderlig Glæde saavel af Brevet som af andre Vidnesbyrd at turde antage, at Dit Helbred snarere er gaet frem, end tilbage.

Hvad Psalmerne angaaer, da sender jeg for Dig og Otto — hvem Du ville hilse hierteligst og takke for hans Brev — en Afskrift af min Circulair-Skrivelse til Psalmecommissionens Medlemmer. Mine Meninger kunne jo i Adskilligt blive modificerede; men dersom I endog ikke bifalde dem, saa viser dog det Hoslagte mine Grunde. Da Sagen nu circulerer, endog skal til Ribe, saa vil Commissionen ikke blive færdig før til Efteraaret. Naar derefter høiere Vedkommende blive færdige, maa være deres Sag.

s. 217 Af mit nylig udfærdigede Programm *) følge fremdeles 2 Exemplarer, og derom er ikke Stort at sige, uden at det ikke siger Stort.

Derimod er Gudskeelov endeel Godt at sige om mine private Anliggender. —

— Jeg har nu haft Besøg i over en Time, og er derved nødt til at slutte. Her i Brevet havde jeg ogsaa, enten overmaade Meget, eller Intet mere at sige.

Ganske charmant vilde det være, dersom vi knnde mødes ved en Visitats i Tømmerup, men nu maa Zeuthen først have Tiid til at sætte sin Præstegaard istand for at modtage os.

— Jeg elsker Dig af mit ganske, gamle, trofaste Hierte. Gud med Dig og Dine!

Din
egen gamle
Mynster.

Thorvaldsen, som ellers ikke er stærk i Hukommelse, erindrede Dig paa Øieblikket, da jeg nævnede Dit Navn, og sagde — hvad jeg næsten troer at være sandt — at Din Familie boede i Møntergaden. Han hilser venligst.

s. 217

Kjøbenhavn, 15de Aug. 1844.

Herved modtager Du en peen lille Bog **); men da den selv kan snakke, vil jeg ikke tale paa dens Vegne.

Jeg lever saa vel, som jeg kan i disse forstyrrede Tider, og dersom vi faae det nye Collegium for Kirke og

Skole, saa vil det først blive reent galt. Men jeg haaber, at det ikkes. 218skeer saa snart, da Ingen veed at angive, hvilke Mænd man skal sætte deri.

Da Du interesserer Dig for Psalmesagen, saa kan jeg vel fortælle Dig, at vi have faaet en smuk lille Samling af 56 Psalmer færdig, som, naar den blev optagen i Psalmebogen, kun vilde gjøre denne 3 til 4 Skilling dyrere — men at den formodentlig er gaaet til den evige Hvile ved Siden af Ritualet; thi det er ikke mueligt at faae Resolution, skiøndt det er forestillet, at et stort Oplag af Psalmebogen ligger og venter derpaa. Paa den anden Side er der endnu ikke gjort det Mindste ved den nye Psalmebog, som Præste-Conventet skulde udarbeide. — Saaledes faae vi vel ogsaa her efter mange Ophævelser — Intet.

Da jeg desværre har hørt, at det undertiden falder Dig vanskeligt at forrette Dit Embede, og ligeledes at faae Hielp, samt at Du endnu ønsker at udsætte Antagelsen af en Capellan, saa er det faldet mig ind, om Du ikke maaskee vilde indtil Videre antage en tjenstledig Personel-Capellan som Hielprepræst. Dersom en Saadan ikke skulde være at erholde i Fyen, kunde jeg maaskee forskaffe Dig en, som Du kunde være tient med.

Og dermed, Du Kiere! befaler jeg Dig Gud. —

s. 218

Kjøbenhavn, 28de Aug. 1845.

— Uagtet jeg Intet hører fra Dig, saa hører jeg dog oftere om Dig, end om de fleste andre Fraværende; thi al Verden kiender den elskværdige Præste-Familie i Frørup, Enhver lægger gierne paa Reiser sin Bei derover, og veed, hvor begierlig jeg modtager Efterretninger derfra. Hvor inderlig jeg har taget Deel i Dine Sorger, behøver jeg ikke at sige Dig, men heller ikke, hvor meget det har trøstet mig at erfare, at Du har baaret dem med Hengivenhed, og at Du dog efter Omstændighederne befinder Dig nogenledes vel. Jeg lever dog stedse i det Haab, at vi endnu engang skulle mødes i denne Verden, og da i Tømmerup; thi derhen maa Du dog engangs. 219lægge Din Vei, ligesaa vel som jeg, og da ville vi see til, at vore Veie kunne mødes paa dette Punct.

Hermed følger en lille latinsk Tale ^{*)}, hvoraf Du blandt Andet vil see, at jeg paa mine gamle Dage maa blive ved at øve mig i det gamle Latin, hvilket end mere vil vise sig af det Programm, jeg arbeider paa til Indvielsen af en Biskop, der kommer til at hedde Rudelbach, Lautrup, Bindsbøll, Gad, eller maaskee noget ganske Andet.

Da jeg har mere end nok at gjøre med det Offentlige, vil jeg her alene melde Lidt om det Private.

Min ældste Søn lever i det Haab at blive 2den Capellan ved Holmens Kirke. Haabet har ikke saa liden Rimelighed, da der hidtil ikke ere betydelige Concurrenter, og han har vundet Yndest ved ofte at prædike i Holmens Kirke, og med gode Gaver; men derfor kan Haabet meget gierne blive til Vand. —

Jeg selv er sund og frisk, kom nylig hjem fra en Visitats-Reise paa 5 Uger, og skal paa Søndag tiltræde en Reise paa nogle Dage til Lund, for der at jubilere i Domkirken. — Saa vidt er Alting godt. Kirkelige og borgerlige Sorger har jeg nok af.

s. 219

Kjøbenhavn, 3die Dec. 1845.

Hermed faaer Du igien en latinsk Bog ^{**)}, der jo seer ganske anseelig ud. —

Hvad der er at klage over det offentlige Liv, og hvilke Plager jeg deri har at bære, vil jeg ikke trætte Dig med at fortælle. — Blandt disse Plager hører ogsaa et Brev paa 8 Folio-Sider, fuldt af Projecter, som jeg forleden fik fra Din høist virksomme Biskop, og som jeg nu maa besvare.

s. 220Mit private Liv har derimod meget Godt, som jeg taknemmelig paaskiønner. Min ældste Søn har nylig betraadt sin geistlige Bane, og vor Herre har gjort det saa godt for ham, at, medens han gierne havde villet lade sig nøie med det meget Ringere, men forgieves søgte dette, er han nu kommen i det Embede, vi for Tiden helst maatte ønske ham. Hans Tiltrædelsesprædiken — der virkelig ogsaa var meget smuk — har almindelig tiltalt, og at han begynder med Menighedens Yndest, viser sig ogsaa deri, at et efter Omstændighederne ret anseeligt Tal af Confirmander har meldt sig til ham. Herved hjælper det ogsaa, at han tilforn har været en yndet Lærer i flere af de bedste Dreng- og Pige-Instituter. —

Det har gjort mig meget ondt, at Du møder Vanskeligheder ved at faae Din Søn til Capellan. Man er i Cancelliet keedsommelig stiv i saadanne Indfald. Det er vel sandt, at man bør anbringe de tjenstledige Capellaner; men derved bør det dog være, ikke blot en Undtagelse, men en Regel, at en gammel værdig Mand maa kunne faae sin Søn til Medhielper.

Jeg lever endnu stedse i det Haab at mødes med Dig i Tømmerup, og der at omfavne den eneste Ungdoms-Ven, jeg har tilbage.

Hils Din Kone saa meget, meget. Alt Godt over Eder Alle!

s. 220

Kjøbenhavn, 12te Marts 1846.

Efter Sædvane sender jeg Dig herved en lille Bog ^{*)}, og efter Sædvane skeer det i største Hast.

Dog kan jeg ikke Andet, end ret af Hiertet lykønske Dig, baade til at det dog lykkedes Dig at faae Din Søn til Medhielper, og til at hans Indsættelse kunde, som jeg har erfaret, s. 221 for Dig og Dine og Menigheden være en saa skøn og høitidelig Dag. Nu kan Du jo i ganske god Ro pleie Dig i Dine gamle Dage. Giør det nu smukt, saa at vi, om Gud vil, endnu i næste Aar kunne mødes paa det bevidste Sted, thi i Aar vil det formedelst Stænderne ikke kunne skee.

Hvad mig angaaer, da har jeg vel mistet en stor Deel Tænder — uden at dog min Stemme er bleven utydelig — og mine Øine ere blevne svagere — uden at jeg dog endnu bruger Brillen — for Resten mærker jeg ikke videre til Alderen. Men da jeg dog nu er over de 70, saa har jeg talt mine Dage, og har begyndt paa det herculiske Arbeide at giennemgaae mine Breve og andre Papirer, for at tilintetgiøre, hvad der ikke bør henligge efter mig, eller ikke fortjener det. Derved vaagne mange Erindringer, og deriblandt ogsaa den om Dig, Du Kiere! —

s. 221

Kjøbenhavn, 11te Jan. 1847.

Du kiere Gamle!

Hermed en lille — desværre sort — Bog. Talen over min kiere Fru Rosenvinge er af mig; Ordene efter Jordspaaakastelsen af hendes Svigersøn; Digtet af O. Bang. —

Ved i disse Dage i Jacobis og Goethes Brevvexling at læse, hvorledes disse gode Venner Livet igiennem have plaget og krænket hinanden, har jeg tænkt paa, at saaledes have vi dog ikke baaret os ad, og skulle det med Guds Hielp ikke heller i den Tiid, vi have tilbage.

Dog vil det krænke mig meget, dersom Du ikke kommer til Tømmerup, naar jeg kommer der. Jeg skal indrette det saaledes, at det bliver paa den bedste Aarstid, strax efter Landemodet.

Et glædeligt Nytaar for Dig og alle Dine. Jeg og Mine befinde os meget vel; min ældste Søn er en brav og dygtig Præst; min ældste Datter har 2 rare Dreng.

s. 222

Kjøbenhavn, 13de Aug. 1847 ^{)}.*

Du kiere gamle Laub! og alle I rare Frørupske Mennesker!

ville modtage L.S og min hiertelige Tak for de skønne Dage, vi tilbragte hos Eder. Jeg kan ikke sige, hvor det glæder mig at have seet Dig omringet af de Fleste af Dine, og personlig at have lært at kiende det Frørupske Liv, hvorom jeg har Hørt saa Meget, og som stedse har havt saa meget Tiltrækkende for alle skikkelige Mennesker, der have kiendt det. Det er virkelig et Liv, som man vel altid sielden har fundet, og nu især sielden finder det.

Jeg kom lykkelig og vel hjem i Torsdags, og fandt Kone og Døttre ligesaa lykkelig hjemkomne. —

Jeg vilde hermed have sendt Wegeners Programm: Anders Sørensen Wedel, hvorom vi talte; men jeg har erfaret, at det virkelig ikke er kommet i Boghandelen, saa det faaer at beroe, til jeg engang kan faae fat derpaa.

Mere har jeg ikke at fortælle. Hils hierteligst, hierteligst —

Du husker nok det Gamle: „Vi sees igien, af Carl Christian Engel“.

Din egen
Mynster.

s. 222

Kjøbenhavn, 8de Decbr. 1847.

Jeg havde haabet, ved Oversendelsen af medfølgende Bog at have kunnet forestille mig Alt i Frørup i samme elskværdige Tilstand, hvori jeg forlod det. Desværre hører jeg det Uheld, der er truffet Din kiere Kone, og som i længeres. 223Tiid vil afholde hende fra med sædvanlig Troskab at kunne pleie sin Gamle. Hun og Du ere dog Gud skee Lov ikke forladte af hielpsomme Hænder; Gud lægge sin Velsignelse i Omhu og Pleie! — Det er et ret trøsteligt Ord af Frederik den 2den, at, ligesom ikke Alt indtræffer, hvad man haaber, saaledes heller ikke Alt, hvad man frygter.

Du selv har, som jeg erfarer, med Din sædvanlige Livskraft overvundet, hvad der tilstødte Dig, og saaledes vil Du kunne i en og anden stille Time forelæse Dine Kiere en og anden af disse Prædikener; og vil det være mig en Glæde, paa denne Maade at kunne være iblandt Eder, saa er det mig en Glæde taknemmelig at erindre, at det dog egentlig var af Dig, vi først lærte at læse.

Nu, Gud med Dig og Dine! Hils dem Alle ret hiertelig fra

Din gamle
Mynster.

(Til Frørup-Præstegaard i Eftersommeren 1848).

— Hvor længe jeg endog har været forberedt paa det Slag, der nu har ramt, har det dog truffet mig meget smerteligt. Deres Fader var af mine faa tilbageblevne Ungdomsvenner, som den tidligste, saa Den, ved hvem mit Hierte meest hængte. I mere end 60 Aar har jeg været vant til, ved alle mine Anliggender og Foretagender at henvende mine Tanker til ham, og skiøndt vi vare fiernede, vare vi ikke adskilte. Gud være lovet, som i Livet har skienket ham saa meget Godt, og forundt ham en bliid Hengang! Ham kunne vi unde den Ro, hvorefter han tilsidst maatte længes; men jeg veed vel, hvor meget han vil blive savnet af de Mange, der hængte ved ham, og deriblandt af mig.

Deres kiere Brev har jeg læst med dybt Veemod, men ogsaa med Trøst, fornemmeligen ved Skildringen af Deress. 224velsignede Moders Gudhengivenhed i hendes Sorg. Det er mig usigelig kiert, at jeg dog endnu engang i denne Verden fik seet min gamle Ven, og i hans Frørup, og at jeg der var Vidne til et Præstegaards-Liv, der nu vil være saa sieldent, dersom det endog nogensteds endnu findes, hvor det gamle Patriarchalske saa skiønt var forenet med al nyere Dannelselse.—

— — Hvor veemodig min Glæde har været ved at læse de skiønne Skildringer af den Hengangne, vil De kunne forestille Dem. Jeg har derved levende gienkaldt mig, hvad jeg forud saa vel kiendte, og kunnet forestille mig, hvad jeg ikke havde været Vidne til: den opbyggelige Maade, hvorpaa den Gamle forvaltede Sacramenterne — hvilket desværre hører til Sielighederne i Kirken. —

s. 225

*Til Biskop Brammer.
Kjøbenhavn, 21de August 1848.*

— Med sand Glæde modtog jeg igien et Brev fra Deres Haand. Jeg burde først have ladet høre fra mig, og i disse tunge Tider rakt Dem en Broderhaand; men deels har jeg nu en heel Maaned været paa Visitats, deels har jeg havt meget Andet at bestille, deels mangler det paa Courage til at tage noget Andet for, end hvad man nødvendig skal. At mine Tanker jævnligen have været hos Dem, vil De være overbeviist om. De har jo vistnok havt meget Mere at giennemgaae, end jeg; imidlertid giver Gud os ofte, naar vi ere midt i Faren, en Kraft til at bære og handle, som fattes, naar vi staae langt borte og uvirksomme see til — og den Tiid, da Jylland var occuperet, hører til de tungeste, jeg har levet. Hvad der nu videre skal blive af, veed man i Kjøbenhavn ligesaa lidet, som i Aarhus, og jeg troer, man i Ministerierne ikke veed meget Mere. Den ene Dag seer det ud til Fred, den anden til Kriig. Underhandlingerne vedvare endnu, og en meget indviet Mand har i disse Dage sagt, at man stedse kom hinanden nærmere og nærmere. Men man kan saa meget mindre stole paa Noget, som man ikke har med en ordentlig Regering at gjøre, men med Ministre, der ere i Dag, og i Morgen kastes i Ovnen, og som i deres bedste Glorie dog ere Slaver af en vild Folkemasse. Nu, Gud være med os! Jeg øver mig daglig i at kaste alle mine Sorger paa Ham, og det lykkes mig dog ogsaa saa temmelig.

Dersom vi paa en skikkelig Maade blive af med den udvortes Fiende, have vi endnu at kæmpe med den indvortes, som ikke er mildere, og som truer baade Kirke og Stat. Det var vistnok det Ønskeligste, dersom det gik an at udsætte alle kirkelige Spørgsmaal til roligere Tider; men dette vil ikke lade sig gjøre. I Grundloven maa der nødvendigvis forekomme en Artikel om Religionen, og, skiøndt jeg troer, at vor Cultus-Minister ønsker at bevare den evangelisk lutherske Kirkes Forret, s. 226 og de fleste andre Ministre uden Tvivl ville være enige heri, saa viser det sig dog, hvor ivrigt Mange arbeide paa at efterligne de dem i Øvrigt saa forhadte Tydskere i Fordringen om, at alle Religioner skulle have lige Berettigelse, eller med andre Ord, at Danmark skal ophøre at være en christelig Stat. Dette Partie bestaaer vel for det Meste af ubetydelige

Personer, der ingen Agtelse have i det egentlige Folk; men, da Valgloven har overantvordet os i Massernes Vold, kunne de faae en meget farlig Indflydelse paa Valgene. Imidlertid troer jeg ikke, det vilde have været til Nytte, om Synoden havde kunnet været sammenkaldt før Rigsforsamlingen, thi Denne vilde dog kun have taget liden Notits af Hiins Forhandlinger; tværtimod kunde Geistlighedens Forsvar for Kirken for det communistiske Partie have været et nyt Motiv til at angribe den med desto større Iver. I alt Fald er det en Trøst, at, hvor megen Indflydelse endog Rigsforsamlingen vil faae paa Danmarks fremtidige Tilstand, saa er dens Charakter dog endnu i sig selv kun en raadgivende; thi endnu beroer det paa Kongen, under hvilke Betingelser han vil opgive sit absolutum dominium.

Jeg for min Deel arbejder paa at bringe det derhen, at der i Grundloven kun blev indført en Artikel om Religionen, omtrent som den i den norske Grundlov, hvorved den erangelisk lutherske Religion blev erkjendt for Folkets almindelige Religion, og at de Betingelser, hvorunder der kunde tilstaaes andre Religioner fri Øvelse, bleve reserverede for en egen Dissenter-Lov, som kunde forandres efter Tider og Omstændigheder, og om denne kunde da Synoden først afgive sin Betænkning.

— Vi befinde os i Øvrigt saa vel, som man under disse Omstændigheder kan. Vor hiertelige Hilsen til Deres ærede og kiere Frue. Jeg veed, hvilken Støtte De har i hendes fromme og faste Sind. Gud bevare hende og alle Deres!

Med den oprigtigste Høiagtelse og Hengivenhed er jeg stedse

Deres Høiærværdigheds
forbundne
Mynster.

s. 227

Til Samme.

Kjøbenhavn, 20de Septbr. 1850.

— Jeg maa bringe Deres Høiærv. min oprigtige Tak for Deres Bog om Skolevæsenet^{*)}. Jeg har læst, især Brevene, med den største Tilfredsstillelse, og det har glædet mig at finde, at det Samme har været Tilfældet med alle fornuftige Mænd, med hvem jeg har talet derom. Maatte kun Deres Bemærkninger tages ret til Hierte af dem, der have Indflydelse paa vort Lands tilkommende Tilstand! Det er baade sørgeligt og modbydeligt at læse alle de skieve og forkeerte Domme om Skolevæsenet, som komme fra de eensidige, overfladelige og tildeels ukyndige Mennesker, som mene her at have fundet en fri Tumbleplads for deres umodne Projecter. Vort Skolevæsen kan have mange Mangler; men det er høist uredeligt, naar man vil skildre Tilstanden, som om der Intet var udrettet, og høist uforstandigt, naar man vil opoffre hvad der haves, og hvad der fremdeles kan vindes ved en rolig Udvikling, for aldeles ufordøjede Planer om en høiere Dannelses, hvilke dog aldrig vilde kunne udføres, og, hvis de kunde det, kun vilde bevirke en mere skadelig end gavnlig Halv-Oplysning. — Meget oprørende er ogsaa den Tone, hvori der tales om vore Seminarier af Mænd, der aldeles ikke ville sætte sig ind i de Vanskeligheder, der ere at overvinde. Jeg kiender kun eet Seminarium, Joenstrup; men der fortiene sandelig de arbeidsomme, redelige Mænd al Paaskiønnelse i deres møisomme Tieneste, istedetfor at de nu maae staae Skoleret for Personer, der staae meget langt under dem. Hvad jeg meest vilde klage over der, er, at man, for „at tilfredsstille Tidens Fordringer“, vil proppe Mere i de stakkels Seminarister, end de kunne fordøje. —

s. 228

Til Biskop Fogtmann.

Kjøbenhavn, 4de Septbr. 1851.

Kiere Hr. Biskop!

— Den egentlige Hensigt af mit Brev i Dag er, først at takke Dem for den lille Tilskrivt, De var saa god, uagtet Deres Svaghed, at ville sende mig i Anledning af mit Jubilæum, og dernæst at bevidne Dem min oprigtige Tak og Paaskiønnelse af det saa betydelige Bidrag til det Legat, som mine Medbrødres og Medborgeres Godhed har villet at skulle bevare Mindet om dette Jubilæum. — Det var virkelig forud imod min Villie, at der skulde lægges Mærke hertil, thi jeg elsker ikke den personlige Fremtræden, og Kirkens Tider ere ikke saa gunstige, at jeg kunde ønske at udtale mig derom. Nu er det mig rigtignok usigelig kiert, at jeg ikke fik min Villie; thi baade vare saavel Landemodes-Dagen i Roeskilde, som siden den 17de Julii, der blev høitideligholdt i en snevrere Kreds, da jeg paa den Dag visiterede hos min Brodersøn i Valløby, to skønne Dage, og dernæst er jo visselig Legatet, som er steget til over 8000 Rdlr., ingenlunde at foragte. Jeg skal stræbe at giøre en saa god Brug deraf, som jeg kan udfinde, og tænker fornemmelig paa uforsørgede Præstedøttre over 18 Aar — hvis Stilling herefter, da de ingen Pension kunne vente, vil være høist beklagelig — og paa gamle Skolelærere, der have Sønner paa Seminariet. —

s. 228

*Til Biskop Brammer.
Kjøbenhavn, 23de Octbr. 1851.*

— Jeg er nu ved at affatte Foundationen for det Jubilæums-Legat, som Venners og Medborgeres Godhed har sat mig istand til at oprette, og som ogsaa i Fremtiden ofte i mits. 229Hierte vil fremkalde Tak til Gud og Mennesker. Min Bane maa vel snart nærme sig sin Ende, men ogsaa dette store Beviis paa Velvillie giver mig Haab om ikke at have levet forgieves. —

s. 229

*Til Biskop Engelstoft.
Kjøbenhavn, 8de August 1852.*

— Jeg er — som De af disse Linier vil see — lykkelig og vel ankommen fra Bornholm. Det var en fatigant Visitats, hver Dag Kirketieneste, meget varmt i Kirker og Skoler, og kun lidt Søvn; imidlertid er det altsammen bekommet mig vel. Her hiemme modtages jeg nu af al Valglarmen. — Jeg haaber, at Udfaldet af Valgene vil gjøre det indlysende, hvor nødvendigen vi behøve en anden Valglov, dersom ikke den hele Constitution skal gaae tilgrunde. —

s. 229

*Til Samme.
Kjøbenhavn, 9de Octbr. 1852.*

Kiere Hr. Biskop!

Disse Linier skulle bebude et nyt Hefte af mine „blandede Skrifter“, som vil indfinde sig med Pakkeposten. Jeg har vel ofte lagt et saadant lille Brev inden i Bogen; men jeg har faaet Samvittighedsskrupler over, at dette maaskee er at snyde Posten for 4 t., skiøndt Snyderiet her, som saa ofte, er mageligere, end Redeligheden. Dette Hefte *) indeholder ikke meget Nyt, det vil her sige Gammelt —thi det Gamle er dog mange Læsere nyt, medens Forhandlingerne om Grundloven og om „Aanden i Naturen“ ere Alle bekiendte. Mod Slutningen af næste Maaned haaber jeg at kunne sende en Samling af nye Prædikener, nemlig for de 2 sidste Aar. Egentlig indeholdes. 230disse heller ikke noget Nyt, thi jeg har prædiket saa længe, og ladet saa mange Prædikener trykke, at jeg maaskee burde lade det beroe derved; men saalænge velvillige Læsere forlange de senere Prædikener trykte, har jeg ingen Grund til at holde dem tilbage. I denne Samling kommer ogsaa den Prædiken, jeg forleden holdt ved Rigsdagens Aabning *), hvormed jeg blot kan sige: dixi et liberavi animam meam ; thi jeg veed jo vel, at det hjælper saa Meget, som at slaae Vand paa Gæs.

15

Men nu først, kiere Ven! hiertelig Tak for Deres lange, venlige og interessante Brev, og for de tilsendte smukke og passende Taler. Det glæder mig, at De og Deres nu ere friske, og jeg haaber, at De efterhaanden er kommen saaledes ind i de nye Forhold, at De kan begynde det nye Aar som en gammel Biskop og en gammel Fyenbo.

Hvad mig betræffer, da befinder jeg mig personlig vel. Jeg faaer udrettet, hvad jeg skal, men vilde gierne gjøre noget Mere, naar jeg blot kunde komme dertil. Men Tiden gaaer, jeg veed ofte ikke hvormed; Noget gjør ogsaa Udgivelsen af 2 Samlinger, thi, skiøndt jeg har Materialet, kræver dog Redaction og Correcturer endeel Tiid. Jeg vilde gierne, inden jeg træder af, faae mine Programmer fortsatte, og faae den ældste Kirkehistorie ført til Jerusalems Undergang; men, hvor Meget jeg end har forarbejdet, frygter jeg dog næsten for at tage fat derpaa, da jeg ikke veed, hvorledes jeg skal magte Stoffet **).

Rigsdagen er da samlet, og vi have ikke Aarsag til at vente meget Godt af den. Det Bedste er, at efter Sigende vil der ikke blive den forelagt Meget af Betydenhed, undtagen Arvefølge-Spørgsmaalet og Finants-Budgettet. Imidlertid kunne dog ogsaa mindre betydelige Love gjøre Uleilighed nok, f. Ex. den om Kgl. Tieneste-Breve, hvor det ofte kan være meget vanskeligt at bestemme, hvad der hører under dennes. 231Rubrik, og det dog var ubehageligt, dersom man blev fordret op for at see Brevene aabnede, og der da fandtes Noget, som man ikke vilde lade passere. — Glædeligt er det, at den høist fordømmelige Jndkomstskat skal være henlagt; om vi faae nogen anden Skat isteden, veed jeg ikke, men Noget kunde Landet vel bære. I det mindste faae vi Kjøbenhavnere nye Byskatter, thi Gas-Væsen og Band-Væsen og Kloak-Væsen m. m. koster mange Penge. Det gaaer vel ikke bedre i Odense.

Med vor nye Minister har jeg hidtil al Aarsag at være tilfreds. — Men rigtignok have vi jo endnu ikke haft vigtige og omfattende Sager for, og jeg tilstaaer, at jeg ikke har nogen Begierlighed efter at fremskynde disse Sager; thi jeg nærer stedse det Haab, at Folk med hvert Aar, der gaaer, ville blive noget fornuftigere og sindigere.

Imidlertid synes Psalmebogs-Sagen ikke at vise det, thi jeg hører fra alle Sider, at Provster og Præster ere stemte for det nye Værk, der dog er meget ufuldkomment. Man seer tydeligt, hvor liden sund Smag og Tact der endnu er iblandt Folk. Vi kunde meget vel endnu have ventet nogle Aar, og da maaskee faaet noget Bedre. Men nu ere Fordringerne saa stærke, at der vel sagtens maa gives Tilladelse til, at der ogsaa paa denne Maade vil blive en ny Spaltning i vore Menigheder. —

Lykkeligviis have vi her i Stiftet kun 2 Præster udenfor Kjøbenhavn, som ere Rigsdagsmænd; men for den Ene har det været umueligt at skaffe en Vicarius, saa at hans Embede maa besørges af Nabopræster og Candidater. Jeg seer, at der ifior er i Lylland givet Tilladelse til, at et Par Candidater maatte ordineres for dette specielle Tilfælde; men deels er dette dog et misligt Expedient, deels vil det være vanskeligt at faae Candidater hertil, da de Fleste af disse dog have en nogenledes fast Stilling, og neppe ville opgive denne for en saa precair.

Jeg er paa disse Blade kommen ind i min gniddrende Skrivt; men da mine gamle Øine have kunnet tillade at skrives. 232den, saa haaber jeg, at Deres Høiærværdigheds unge Øine ville kunne læse den. Modtag nu min bedste Hilsen og de hierteligste Ønsker for Dem og Deres.

Stedse af Hiertet Deres
ærbødigst hengivne
Mynster.

s. 232

Til Samme.
Kjøbenhavn, 29de Novbr. 1852.

— Det har været mig kiert, at Frue Kirke i Odense er bleven restaureret; den trængte virkelig dertil, thi den havde, da jeg for nogle Aar siden saae den ^{*)}, et meget uhyggeligt Udseende. — Jeg erindrer ved denne Leilighed, at den Graver eller Klokker, der viste mig om i Kirken i Træskoe, da han hørte, at jeg var Biskop i Sieland, udbrød: „Ja, Balle er nok død“.

— Da saa mange af vore Præster nu blive Politici, bliver man dog nok tilsidst nødt il at ordinere nogle Candidater til Vicarier. Jeg ynder vist ligesaa lidet, som D. H., ordinationes vagæ, men jeg er uophørlig i Forlegenhed for at skaffe Hjelpepræster, og de tjenstledige Capellaner forslaae ikke.

Istedenfor den theologiske Litteratur grasserer nu den politiske og den novellistiske. Af den sidste har jeg i disse Dage læst det nyeste Product af Clara Raphael ^{**)}, hvilket, uagtet det paa sine Steder viser noget Talent, dog er en flau Bog. Skulde den have nogen Tendents, da maatte det være, at vise, hvad der kommer ud af Clara Raphaels Grundsætninger, nemlig at naar en Dame emanciperer sig, da emanciperes. 233Herrerne sig ogsaa imod hende. Saaledes kunde Skrivtet synes en Retractation; men da kommer der en dum Slutning, saa man ikke veed, hvad det Hele vil sige. Overalt er Forfatterinden, hvor meget hun endog snakker om „Ideen“, ikke istand til at opfatte nogen Idee klart, eller til at finde nogen rigtig Composition for sine Arbeider.

Wegeners og Stemanns Politik gider jeg neppe tænke paa eller tale om. Man lever vel stedse i det Haab, at Rigsdagen og Regeringen endnu kunne blive enige, men det er dog meget uvist, om Regeringen vil faae det store Antal Stemmer, der udfordres. I saa Fald maa Kongen opløse Rigsdagen; derved vil først Sagens Afgjørelse blive udsat, indtil maaskee hele Europas Tilstand har forandret sig, og dersom da den nye Rigsdag bliver ved den forriges Beslutning, saa har man fremtvunget Reactionen; thi Kongen kan ikke gaae fra sine Tractater, eller fra de Betingelser, under hvilke det alene er mueligt at conservere Holsteen for Danmark. —

s. 233

Til (Etatsraad) F. C. Petersen.
29de Octbr. 1852.

Deres lille Afhandling ^{*)}, min kiære Ven! har jeg læst med Fornøjelse, og troer, at det er godt, at slige Yttringer, som Programmets, ikke gaae upaatalte hen. Jeg skal blot bemærke, at, naar Skaane m. m. saa snart bleve forsvenskede, da var det ikke alene, fordi Øresundet adskilte disse Provindser fra Danmark, men ogsaa fordi det lille Danmarks Sprog og Cultur ikke dengang havde nogen saadan Kraft at sætte imod Svenskhedens Indflydelse, som det store og mægtige Tydskland imod Danskheden.

s. 234I Øvrigt har jeg ikke den mindste Frygt for vort Sprog. Det har bestaaet og udviklet sig under langt anderledes Farer, end de, der nu true, saa meget mere som den tydske Literatur nu er kommen saa langt tilbage, at den ikke længer har noget synderlig Tiltrækkende; og dersom endog vore maadelige Skribenter tilføre os et og andet daarligt tydsk Ord — f. Ex. nylig det nydelige Ord „hovedsagelig“ — da vil det ikke sige Stort. Den egentlige Fare for vor Nationalitet er ikke i tydske Ord, men i den tydske Aand, hvilken just vore

ivrige „Danskere“ hente os hid fra St. Pauls-Kirken og ethvert andet tydsk Morads; thi om den hedder Deutschthum, Preutenthum, eller Danskhed, eller Skandinavisme, er Aanden dog den samme, og i Grunden aldeles stridende mod vor Nationalitet, mod det ægte danske Gemyt.

De seer altsaa, kiere Ven! og De vidste det vel i Forveien, at Deres Anskuelser ikke ere forskiellige fra dem, De stedse vil finde hos

Deres
Mynster.

s. 234

*Til Biskop Engelstoft.
Kjøbenhavn, 23de Marts 1853.*

Kiere Hr. Biskop!

Hvorledes disse Linier med Tilbehør i denne uendelige Vinter skulle naae over til Dem, veed jeg rigtignok ikke; men da vi i Gaar Morges fik 8 Hamburger-Poster paa eengang, saa bliver der vel ogsaa engang Leilighed for en Kjøbenhavns- Post at slippe over til Fyen. Heller ikke haster det synderligt med denne liden Sendelse. Det medfølgende Trykte er, som De seer, en liden Prædiken for Præster ^{*)}. Det var just ikke min Hensigt strax at lade den trykke; men deels blev jeg afs. 235 Andre opfordret dertil, deels syntes hver Dag at bringe mig en Opfordring — thi naar jeg saae, hvorledes Præsterne bære sig ad paa Rigsdagen, naar jeg hver Dag maa høre: „Præsterne ere de Allerværste“, naar jeg seer, hvorledes de angribes i Dagliteraturen, og især i de skarpe, men velskrevne „Breve fra Rigsdagen“: saa synes der ogsaa fra Kirken at burde høres et Vidnesbyrd imod denne forargelige Adfærd. I Øvrigt troer jeg at have udtalt mig med al Moderation.

Jeg bringer D. H. min Tak for Meddelelsen af Deres „Leiligheds-Taler“. Af disse vare vel nogle mig tilforn bekendte, men de fleste, og deriblandt de smukke egentlig geistlige, ikke. Det er mærkværdigt, hvor mange saadanne Taler det er faldet i Deres Lod at holde allerede i det første Aar. Med mig varede det f. Ex. mange Aar, inden jeg kom til at indvie en Kirke.

— Her leve vi i idel Politik, og dette er desto beklageligere, som man maa tilstaae, at det gaaer de Fleste, som give sig af dermed, saaledes, som En af dem ganske naivt har bekendt, at de „ikke ere egentlige Politikere“. — Det Sørgeligste er, dersom man forsømmer det gunstige Øieblik til at faae vore Anliggender ordnede, medens Europa endnu er i Fred; dette seer ikke ud til at ville vare ret længe.

Biskop Bindesbøll sendte mig igaar en lang Betænkning om Roeskilde Convents Psalmebog. Jeg har endnu kun læst et Par Blade, men disse har jeg læst med Fornøjelse.

Videre veed jeg i Aften ikke at berette eller bemærke; — jeg anbefaler mig — som det hedder i Soiree-Sproget — og er stedse

Deres Høiærv.s
ærbødigst hengivne
Mynster.

s. 236

*Til Samme.
Kjøbenhavn, 18de Decbr. 1853.*

— Ret megen Tak for Deres venskabelige Erindring af mig og af min Fødselsdag. Jeg har da nu opnaaet at blive den Ældste af Siellands Biskopper — i det mindste siden Reformationen -, thi Resen døde i sit 78de Aar, og jeg kan dog ikke døe før i det 79de. Alle de Andre vare meget yngre; saaledes frapperede det mig, da jeg først opdagede, at Balle, hvem vi dengang ansaae for en udlevet Mand, kun var 64 Aar, da han tog sin Afskeed, og 72 Aar, da han døde. Jeg paaskønner, at jeg endnu saa temmelig kan gaae med, thi at min Arbeidskraft maaskee nu er mindre udholdende, vil ikke sige meget; men hvad der generer mig meget, er mit aftagende Syn, som er af den Beskaffenhed, at Brillen ikke hielpe mig, men kun et Forstørrelsesglas; og dog fristes i disse Tider Synet stedse mere ved bleg Skrivt og lille Tryk, hvorved jeg i Særdeleshed hader de latinske Bogstaver, nemlig som de nu fabriceres, med de mange fine Streger.

I det Private har jeg, Gud skee Lov, kunnet begynde mit nye Aar saaledes, at Alt omkring mig var godt. Det Offentlige kan jeg derimod ikke tænke paa uden Sorg og Væmmelse; thi det er dog modbydeligt at have med en Rigsdag at gjøre, hvor Personer som - have endog vægtig Indflydelse. Lykkeligviis har vor Minister givet et berømmeligt Exempel paa at udvirke et Veto, og jeg haaber, det skal ikke blive derved, dersom Sager, som den om Sognebaandets Løsning og den om Udskrivning af Skolen, gaae igiennem i Rigsdagen, hvilket de sandsynligen gjøre, i det mindste i Folkethinget.

Under disse Omstændigheder kan jeg ikke ønske, at nye Love paatænkes om kirkelige Gienstande. Med vor Kirkeforfatning og med Anordningerne om Almue-Skolevæsenet kunne vi ret vel hielpe os; derimod kunde vi vel behøve en Dis senter-Lov; s. 237 men, dersom vi endog under den nuværende Minister kunde vente et fornuftigt Udkast, da vilde det uden Tvivl i Rigsdagen blive skilt ved den Fornuft, det bragte ind i Forsamlingen. Hvad Katholikerne betræffer, da viser just i disse Dage Erkebiskoppen af Freiburgs Exempel, hvad der tommer ud af at indrømme dem for Meget. Men i Rigsdagen vilde Ordet „Religionsfrihed“ have Magt nok til at seire over alle Historiens Lærdomme.

Jeg skal derfor ikke klage over, at der ikke røres for meget ved de principielle Spørgsmaal; derimod er det mig meget ubehageligt, at ellers Alt gaaer saa langsomt. Saaledes har jeg alt i lang Tiid 2 Sager om Naadensaaret inde i Ministeriet; den ene af disse ligger der allerede, uagtet alle Paamindelser, i 2 Aar. Man skal have isinde at afvige fra de Principer, Cancelliet fulgte, men til at etablere nye Principer kan man ikke komme.

Om Psalmebogssagen yttrede jeg i min Betænkning, at den roeskildske Psalmebog maaskee kunde ansees for den bedste, vi hidtil have, men at „det Bedste“ ikke altid er „godt“, og at vi uden Tvivl om nogle Aar og under andre Redacturer kunde vente en bedre. Men for dog ikke ganske at afslaae den saa paatrængende Begiering, indstillede jeg, at der maatte forholdes hermed, som i Begyndelsen ved Indførelsen af den evangelisk-christelige Psalmebog, at nemlig enhver Menighed, som vilde indføre den, skulde indgive Andragende derom til Ministeriet. Herved vilde man have Leilighed til at forvise sig, om dette virkelig var Menighedens, eller dog den store Pluralitets, Ønske; thi ellers vilde de Herrer af Partiet let nøies med at bevirke et Samtykke, som dog var langt fra i Almindelighed at være Menighedens Villie. — Forandring af Psalmebog er en meget vanskelig og kostbar Sag, og det vil vare meget længe, inden de Fattigere blive forsynede med nye Psalmebøger.

— Det har glædet mig meget at erfare, at Deres Høiærværdighed befinder Dem vel med Deres Familie, ligesom ogs. 238 fra mange Sider at erfare, at De har vundet megen Yndest i Fyens Land, og saaledes haaber jeg ogsaa, at Fyens Land har vundet Yndest i Deres Øine, og at De er tilfreds med at være der.

Stedse med oprigtig Høiagtelse og Hengivenhed

Deres
Mynster.

s. 239 Rettelser.

Side 4 Linie 8 f. n.: Gleims', læs Gleims eller Gleim's.

— 5 — 17 f. o.: Schleiermachers, læs Schleyermachers.

— 28—11 f. o.: „en“ udelades.

— 39 Næstsidste Linie: Bland. Skr., tilføj 2det Bind.

— 79 Linie 17 f. o.: dem, læs Dem.

— 125 — 22 f. o.: hvorved, læs hvormed.

De enkelte andre Feil, som vi have opdaget, synes for ubetydelige til at behøve at angives. s. 240

s. 241 Af

efterladte Breve

til
J. P. Mynster

Kjøbenhavn.
Forlagt of den Gyldendalske Boghandling (F. Hegel).
ThieleS Bogtrykkeri.
1862. s. 242

s. 243

1798.
Fra Steffens.

Vort Liv er en Vandring om Natten — Bag oser dunkelt — for os dunkelt — og vi veed ikke, hvor vi kom fra eller hvor vi gaae — Vi staae eene paa en stor Heede — naar bliver det Dag? — I Buskene glindser en

Johannisorm; vi bukke os ned til den, glæde os over det lidet Lys — men den fordunkles, naar vi røre ved den — I Sumpene dandser Lygtemænd og leede os vild. — Men over os staaer den faste uforanderlige Nordstjerne mellem Millioner skinnende Lys paa den foranderlige Himmel, og viiser os Veyen. Ak! at vor Himmel saa ofte er skyefuld, ak! at vi over os finder det dunkelt, som trindt omkring os!

Men den menneskelige Aand er stor — den skrækkes ikke af noget Mørke — Hos os bære vi en Magnet — gaae, omgøglede af Nattens Blendværk, indhyllede i mystist Dunkelhed, med faste Skridt fremad, og fare ikke vild! —

Job! jeg erindrede ofte med Glæde den Tiid, da vi vare sammen — vi løb efter gøglende Lygtemænd — vi vadede i Mooser, foere vild, mærkede det ikke og glædede os. — Vel mig, at jeg blev revet ud af Venners Favn — Hvor jeg vaandede mig! — Alle mine Forhaabninger vare svundne — Alt hvad min Phantasie havde malet for mig var borte — Jeg stod saa gandske eene, og hvor jeg saae hen var det øde og tomt — I mig øde, omkring mig øde — og min Phantasie maledede mig mit heele Bæsen som en stor, intet indeholdende umaalelig Grav — Endnu gyser jeg, naar jeg tænker s. 244 paa denne Forfatning.— Mine Venner taug — manvilde hielpe mig, og vidste ikkehvad jeg savnede, manvilde trøste mig, og var uvidende om hvad jeg havdetabt.

Men Skiæbnen vilde danne mig, ikke kue mig. Mine Kræfter slumrede, de vare ikke udryddede. — Et Glimt af Haab — og jeg handlede paa nye — Mit heele Væsen fik en anden Vending. — Hvad der bidrog til dette, hvad der udviidede min Aand, hvad jeg leed og nød — Du kan faae det at viide, hvis Du overhovedet ønsker at viide det.

Jeg kom til Kjøbenhavn. Jeg nægter det ikke, at mit Haab, der at træffe Venner, som nu sympathiserede med mig, var svagt. — En politisk Sværm stormede mig imøde — jammerligt Væv døde mig — forvanskede Genier vrirmede omkring — Mennesker, som jeg engang havde kiendt, vare mig fremmede — Ingen høy Interesse, ingen Følelse, som hæver os — Det var Hverdagsmennesker — og de største Ideer tabte deres Meening og deres uendelige Omfang i deres Mund.

Jeg iilede tilbage, og maatte hos to Mennesker, som jeg havde lært at kiende, søge at overbeviise mig om, at der endnu var Mænd, som jeg sympathiserede med.

Jeg kom anden Gang til Kjøbenhavn — og traf Dig. Hvorfor skulde jeg nægte, at jeg intet haabede — og mistvivlede om Dig, som om de øvrige. Men Du havde stille, eensom, i en liden Kreds, dannet Dig til det, som min Skiæbne drev mig til. — Job! der er faa Mennesker paa Jorden; men disse maae være Venner — Langt borte fra Dig staaer jeg her — seer længselfuld mod Norden, som har alt, hvad jeg elsker — byder Dig min Haand, og Du maae modtage den.

Steffens. *)

s. 245 Skriv snart og adresseer Dit Brev til Jena. Jeg gjør en Reyse til Thüringer-Waldgebirge, og kommer saa her tilbage. — Snart forlader Hornemann mig. — Jeg har kun faa Correspondenter i Dannemark, og behøver en. Saasart Du lader mig viide, om Du gider correspondeere med mig, skriver jeg Dig et ordentligt, filosofisk-æsthetisk Brev — men ingen Cameralia, ingen Statistik, ingen Beskrivelser — Mennesker vil jeg undertiden skildre, ifald jeg finder det Umagen værd.

Im Hoffniannschen Hause in der Johannesgate.

s. 245

1799.

Fra J. W. Hornemann.

Bagneres de Bigorre, 19. Junii 1799.

— *) Pludselig faldt Dækket, og nu stod for mig de kolossalske, stolte, majestætiske, sneedækte, i Skyggen blaae og i Lyset skinnende Pyrenæer — Det er at sige: Jeg lukte Gadedøren op, som findes paa Vertshuset i Tarbes, og saa det, som Skyerne hidtil havde skiult. Sandt er det imidlertid, at om Du end nok saa meget øver din Phantasie paa Epitheter til „den skiønneste Jomfrue“, om Du end destillerer en Extract af Shakespeare og Jean Paul, vil Du dog ikke finde Ideer til at fatte eller Ord til at udtrykke det, jeg saa. — Jeg iilte derfra til Posthuset og fandt — hvad kan tænkes mere passende? — et Brev fra Dig om „synlige og usynlige Gudinder“, og et fra Ulrike — om Engler (hun fortalte deri, at Engel Smith er bleven gift). — Efter at Brevene vare giennemlæste og giennemtænkte, og Biergene giennemseete og maalte og beundrede, gik jeg med et Adresse-Brev i Haanden hen til Forfatteren af Relation des Pyrenées, det eeneste tænkelige tertium comparationis til Breve og Bierge, til den s. 246 Politiken ligesaa bekiendte som i Naturhistorien store, til endelig den ligesaa ærlige som vittige, ligesaa raske som veltalende Professor Ramond. Naar Du læser det, han har skrevet, og det, han vil skrive, naar Du faaer lidt Kiendskab til mine mæandriske eyser under hans Anførsel, vil Du sande mine Ord; men at han er tillige af vore Folk, ligesaa lystig en Person som om han sad

ved et Gilde ligefor St. Anne-Plads, viiste han samme Middag ved at fortælle adskillige Historier. — Vi fulgte med ham til Bagneres, og siden have vi næsten daglig nydt hans Selskab.

1*

Ovidius siger, og Baggesen efter ham, at det vilde være den største Forvoenhed at prøve paa at skildre hans Piges mindste Fingerspids: det er det samme med Pyrenæerne. Derfor vil jeg ligesaa lidet tale om den Høy, hvorfra et Capucinerkloster kikker ned over Bagneres, som om Pic du midi, der kikker ned paa alle andre Bierge. Den som troer, at han kan løbe omkring paa disse Klipper som paa Har, tager mærkelig Feyl; først naar man er faldet en halv Snees Gange en 15—16 Alen, naar man har stødt sig saaledes, at heele Peripherien indklædes i een Callositet, da kan man begynde at gaae. Jeg begynder nu at naae denne Færdighed, men jeg er og saa forstødt, at jeg, som Gartneren i „Figaros Bryllup" siger, hverken kan røre Haand eller Fod paa mine Fingre.

Egnene her ere paa nogle Steder skrækkelige, og paa andre elskelig-skønne; kun altfor ofte sympathisere de med Tanken om „nsynlige Gudinder" — og da beklager jeg, ikke allene at hiine ere usynlige, men og at ingen af mit Selskab har Tact for slige Følelser!

Er Ole *) ikke endnu kommet tilbage? — Jeg længes meget efter Tidender fra ham.

Bareges, 8. Julii.

Hvad jeg forleden Dag sagde i Spøg, kan jeg nu sige i Alvor, thi jeg er virkelig faldet over 20 Alen ned. Jeg gjorde s. 247nemlig forleden Dag tilligemed Hoffmann en Excursion til den bekiendte lac d'oo, som er saa skøn som om en smagfuld Feehavde dannet den i et Kierligheds Øyeblik, og saa skrækkelig indgierdet, som om Loke havde fængslet denne Nymphe. Fra Klippens høyeste Side styrter en liden Flod sig ned fra en Høyde af 800 Fod, men dette Sted er saa bradt, saa glat og saa vandigt, at man ikke vel kan komme til Cascade» uden at dykkes af Vand, brække Halsen paa Klippen og drukne i Søen. Fra denne Side, fortalte Guiden, var ingen endnu kommet til Cascaden; min Beslutning var altsaa snart tagen; jeg kravlede og listede mig saa længe hen imellem Græs og smaae Klippe-Protuberantser, indtil jeg troede at have vundet Seyer; men nu mødte mig en mindre Cascade, som jeg ikke før havde seet, og som jeg frygtede for havde Kraft nok til at styrte mig ned med sig, om jeg endog havde Mod til at give min Tørhed til Priis; jeg maatte altsaa krybe oven over denne Cascade. Men dette var det besværligste Krybene, man kan tænke sig. Uden Crampons (Jissporer), uden Springstok maatte jeg blot ved Hielp af een og anden Sprække i Klippen og nogle faae Greene af den svage Rododendron hæve mig næsten perpendiculær over 20 Alen. Jeg havde naaet Maalet, stod paa en lille Klippe-Udvæxt for at udhvile mig — da pludselig denne løsnedes, og jeg med en ubegribelig Hurtighed faldt ned mod den meget dybe Søe. Hvor snart dette end gik, gjorde jeg dog adskillige Reskexioner: 1) at jeg ved bestandig at gribe efter Græsset og udbrede Arme og Been maatte lidt efter lidt standse Farten, og 2) at jeg maaskee vilde blive liggende paa et lille planum inclinatum, som var tæt ved Bredderne af Søen. Dette skedte og virkelig, og i et Secund gjorde jeg deu samme Bey tilbage, som havde kostet mig mere end et Qvarteer hen. Min første Følelse var at blive vreed; den anden, at jeg maatte begynde forfra, saa meget desmere som mine Planter laae der, hvor Klippestykket havde narret mig. Jeg naaede det, krøb endnu engang saa høyt, og troede mig nu paa det Sted, hvor jeg kunde sætte over Cascaden — s. 248men her var Klippen saa bradt som en Kirke-Muur. Der var nn intet tilbage uden at krybe ned og forsøge paa at trodse det lille Vandfald; jeg havde og virkelig udført dette Forsæt, dersom ikke Hoffmanns Bønner og Guidens Reflexioner, at dersom jeg brækkede Halsen, kom han til at døe af Sult, og endelig den lange Tiid, det havde medtaget (og vi skulde endnu til 2 Søer, som vare et Par 100 Toiser høyer) havde holdt mig tilbage. — Jeg troer, at der er meget faae Mennesker, som ere saa uheldige og tillige saa heldige som jeg. Naar jeg betænker, at jeg adskillige Gange er faldet ned af temmelig høye Træer, og bl. a. een Gang lige over et spids Plankeværk, at jeg een Gang er kuldseilet, at en anden Gang kun et langt Spring reddede mig for en brændende Muur, at jeg en tredie Gang blev kastet baglænds ned af et høyt Steengierde, at jeg en fierde Gang beholdt mine fem Fingre, da jeg klattrede op paa et høyt Stillads, at jeg har været nær ved at forgaae med Jisbaaden, og at jeg endelig er styrtet adskillige Gange med Heste og een Gang med en Kameel, uden at dette har kostet mig mere end nogle Negle, Veste og Buxer, maae jeg troe, at een eller anden Engel holder mig i sin Favn, naar een eller anden Diævel søger at styrte mig.

Kort førend dette skedte, gjorde jeg en Tour til Spanien igiennem Port de Venasqve (Port kaldes enhver Passage fra en Dal til en anden). Veyen var meget besværlig, vi maatte gaae i en meget tyk Taage og en afskyelig Kulde over en Fierdingvey i Snee. Just som vi var paa Toppen af Biergene, som adskiller begge Rigerne, adskiltes Skyerne, og nu kom Verden frem af det forunderligste Chaos. For os laae det græsselige Bierg Maladetta med sine Glacier, bag os, rundt om os intet uden Snee og Jis og Klippetoppe, og under vore Fødder brusende Strømme. Efter adskillige Timers Nedgang naaede vi en ussel Muulæsel-Hytte, hvor vi maatte blive om Natten. I et Selskab, som bestod af Contrabandiers, Stængied-Jægere, Munlæseldrivere og Deserteurer lagde vi os s. 249der paa de blotte Steene (thi de havde ikke engang Straae) omkring en stor Ild. Selskabet var desuden af det Slags, at vores Ledsager spurgte Konen paa Ære og Samvittighed, om de ikke slog os ihjel. Det var en forunderlig Nat; det forekom mig, at det gik mig som den rige Mand, at, medens jeg, som havde nydt Livets Gode paa mine foregaaende Reyser, nu neppe havde en Draabe at væde min Tunge,

blev andre af Englene baaret i Abrahams Skiød. — Vi kom om Morgenen derpaa til Venasque, en ussel, men dog riig Bye, saae en stor Procession (det var just den hellige Martials Fest), en Dands med Castagnetter af Bønderne, hørte en Munk præke og en Biskop sige: Deus vobiscum, og kom næste Dag atter til den franske Grændse. Vi kom endnu om Aftenen til Bagneres. Nu er jeg i Bareges, et Sted, som er omringet af vilde, tørre Klipper, Sneeskred, Skyebrud, Torden etc., og som kun beboes om Sommeren. Om 14 Dage tage vi langs Canalen ved Toulouse til Perpignan, og derfra til Barcelona.

Du har vel faaet mit Brev af 28. May? Hvad siger man hos eder om Frankerig og de nye Forandringer? Her hover man dem godt, og troer, at de vil redde Staten; thi Dircceteurne vare siden den 18. Fructidor uendelig forhadte.

Hils Rafn og Kone og Ole og Regieringsraaden, *) som ikke skriver etc. Hvad sagde Greven **) om mit Brev? Du kan og fortælle ham, at jeg har samlet en forfærdelig Mængde Planter her, og at jeg har mange Doubletter.

Skriv endelig snart.

Hornemann. ***)

s. 250

Fra Samme.

Paris, 11. Sept. 1799.

Dine Breve have mange gode Egenskaber: de veed at finde mig, hvor jeg end er i Verden (det siste gik til Montpellier, og da jeg var løbet derfra, fandt det mig i Paris), de love mig Penge, de sige mig mange smukke Ting med faae Ord, og endelig de viise mig, hvor nyttig Naturhistorien eller i det mindste mine naturhistoriske Collegier ere; thi Lignelser som de om Poa vivipara og Sviin med Peber i Halsen vilbe evig være blevene uopdagede, dersom jeg ikke havde givet et Privatissimum over Botanik og Zoologie.

— — — At jeg fra Kierlighedens Korsdrager er omskabt til en Prinds, der ikke finder sin Lige i „Tusind og een Nat“, behøver jeg vel ikke at fortælle Dig. Imidlertid har det lykkelige Ultimatum fra min Zemire ikke havt den Indflydelse paa mig som paa Azor; thi naar jeg undtager mit kosmopolitiske Hoved og mine sorte Favoritter, gaaer jeg endnu omkring i samme Gestalt, hvormed jeg forud vandrede fra Admiral- til Amaliegaden; ja endog den blaae Kiøle, hvormed jeg i hiine Dage stadsede i Kjøbenhavn, er endnu min daglige Stabs. Hvad det indvortes Menneske derimod angaaer, da har det meget forandret sig. Verden, der før forekom mig som en mørk Bielefelder-Hule, er mig nu et lyst Panorama, vel saa skjønt som det, man seer paa Boulevarderne; Menneskene ere ikke længer dumme, Pigerne ikke gruesomme, og jeg selv hverken mørk eller dum eller gruesom. Det værste er, at jeg ikke har anden Hielp end Imagination og Drømme for at omfavne min Pige, og bestandig maae see igiennem 2 Aars Taage for at faae Syn paa den glade Løverdag, da vi for s. 251 første Gang skal see hverandre som Elskende. Jeg havde dog ventet, at dette skulde stee om ikke i Vinter, saa dog til Foraaret; men saa kom Du med dine forbandet fornuftige Propositioner om Rehseforlængelse, og tilforladelig, hvor ofte jeg har fundet Fornuften gal, havde jeg dog aldrig troet, at den saaledes kunde gaae fra Forstanden. — Ved denne Leylighed falder det mig ellers ind — som jeg saa ofte har tænkt paa — at det er besynderligt, at, medens Ole og jeg og kort sagt heele Verden elsker, tilbeder, frier og forlover sig, lever Du, som om Du ikke var af Kiød og Blod, og hverken frier eller elsker eller forlover eller hænger Dig. Er det den kolde Fornuft, eller en grum Skiæbne, eller os triplex circa pectus, eller Professor Bangs „Formaninger til sin Søn, som skal gaae ud i Verden“, *) som lærer Dig denne viise Galstab eller gale Viisdom? — Du vil dog vel ikke gjøre Voltaire aldeles til en Løgner, thi jeg har hidtil troet, at, har han end sagt Usandheder i Hobetal, har han dog sagt Sandt, da han skrev paa Amors Skøtte: qui que tu sois, voilà ton maître ; il le fut, il l'est ou doit l'être.

Jeg er nyelig kommen tilbage fra min indenlandske Udenlandsreysse, og tilsist lidt kied af den megen Omflakken, den evige Æden og Drikken og den uophørlige Klagen og liden ægte Republikanisme; dog maae jeg, hvad det siste angaaer, undtage de sydlige Provindser.

Jeg boer nu igjen i Rue de la loi maison de Bretagne, og venter mig en interessant Vinter her i Paris. Vi agter nu at slaae Haanden af Hollænderne, da de opføre sig som nogle Æsler.

Hils alle.

Hornemann.

M. C. B. **) er her hos en Boghandler og lever ret vel; han er endog bleven feedere og smukkere.

s. 252

1803.

*Fra Steffens.
(Kjøbenhavn.)*

Beste Job!

Kied af Byen og dens qualme Muure, kied af Spradebasser, Assembleer, Klubber, Maskerader, Byesnak, længes jeg efter Landets stille og uskyldige Glæde (cfr. danske Tilskuere, Pavels, Guldberg, Voss, Wieland etc. etc. paa tusinde Steder), og vil nyde denne hos Dig. — Nei, alvorlig — jeg er saa tilsølet i Byen, saa fuld af Smuds og Lærdom, at jeg trænger til et Bad, og dette vil jeg tage hos Dig. — Paa Onsdag reiser jeg ud til Dig og bliver hos Dig Fredag, Lørdag og Søndag. Jeg veed, Du vil med Giæstfrihed og oplyst Toleranæ huuse en forskregen Atheist og Gudsbespotter, der uden Skam og Skye vover at erklære disse Tidens Theologie for apokryphisk — og den udskregne Goethe for canonisk.

Seenere reiser jeg uden Tvivl til Holsteen, for at finde en Saltkilde i Oldeslohe, og tænker da ogsaa at besøge — og undersøge — Præsten i Spiellerup og Kalken i Faxøe paa samme Reise.

Din Ven
H. Steffens. *)

s. 252

*Fra Rahbek.
Bakkehuset, 26. August 1804.*

Gives Eder herved behageligen tilkiænde, hvorlunde vi og vor kiære Ægtcfælle Fredagen den sidste Augusti næstkommende, hvis Væirligeth ikke skulde blive altfor ugunstigt, kiærligen ere sindede Eders Velærværdighed udi Eders Præsteboelig at giæste, for der Lørdagen og Søndagen at tilbringe, da vi foruden den legemlige Føde ogsaa af Eder med aandelig Næring vente at bevæertes. Thi vilde Eders Velærværdighed derefter s. 253rette sin Leilighed, samt i Tilfælde at noget herom eller herimod kunde være at erindre, os betimeligen og behageligen derom underrette.

Befalende Eder herved Gud, tilsige vi Eder vor synderlige Gunst. —

Af dette Sludder, gode Job! vil du see, at vi ønske at komme til dig, som vi, og især min Kone, længe har længtes efter, og glæder sig til. Lad os nu vide, om noget heri kan være til Ulejlighed, da vi i modsat Tilfælde Fredag Middag begive os paa Veien.

Din Ven,
Rahbek. *)

s. 253

*Fra Oehlenschläger.
Kjøbenhavn, 10. July 1805.*

Hermed sender jeg dig Resten af mine Digte, kiere Mynster! Frue Rahbek har hilset mig fra dig, og efter hvad jeg da kunde mærke har du nok halv opgivet din Beslutning at recensere mig, **) hvilket skulde gjøre mig meget ondt, da jeg maa tilstaae dig, at du est den eneste, som jeg troer kan gjøre det i Kongeriget Danmark og Norge inclusive. Kunde min Bøn formaae noget hos dig, saa opgiv det ikke. Det behøver jo ikke at være saa meget vidtløftigt. Et Par kraftige Ord af en fornuftig Mand kan holde meget Sliddersladder fra Dørrerne. Du vil udgive et Bind Prædikener, hører jeg, og det glæder jeg mig meget til; men jeg troer dog, at du gierne alligevel kunde skrive over mine Digte. Du er jo vant til i Hurtighed at skrive dine Tanker ned. Jeg er vis paa: mens du læser mine Digte, har du allerede dine Anmærkninger og Meninger i Hovedet; striv det flux ned paa Papiret, inden det damper bort, saa er Recensionen færdig. Det gjør dog altid saa godt, og det imponerer Mængden, naar de høre Flere være af eens. 254Mening; det er ordentlig de faa Menneskers Pligt, som leve samtidige i denne taagede Tid, at trine sammen i et Forbund og virke med forenede Kræfter, hver efter sin Overbeviisning og Charakter. — Gud velsigne dig! Jeg reiser snart. Dersom du ikke boede saa langt borte, skulde jeg besøge dig forinden. Jeg har dediceret Kronprindsen mine Digte, som du vil see; saa snart Bogen kommer fra Bogbinderen, gaaer jeg op til ham og beder ham friemodig om en offentlig Understøttelse til at reise udenlands for. Faaer jeg den ikke, saa gjør jeg dog den Reise, jeg havde foresat mig, og fortvivler ikke; thi jeg veed heel vel, at vort Rige er ikke af denne Verden, at man ikke kan tiene Gud og Mammon, og at den herlige Profet i Ørken, som opvakte hele Samtidens Beundring, gik med en Kiortel af Kameelhaar, og at hans Spise var Græshopper og vild Honning. — Lev vel, og mindes med et varmt Hierte

Din Ven,
Oehlenschläger.

s. 254

Fra H. C. Ørsted.

Kjøbenhavn, 27. August 1805.

Da jeg nyligen besøgte Professor Møller, bad han mig sige, om jeg ikke vidste en dygtig Recensent for Øhlenschlägers Digte. De forestiller Dem let, at jeg nævnte Dem, baade fordi jeg vidste, at vores Ven saa inderlig ønskede det, og fordi jeg i Sandhed ikke vidste nogen, af hvem jeg troede, at vi kunde vente en Bedømmelse derover med den Indsigt og Upartiskhed som af Dem. — Møller har derfor bedet mig at anmode Dem om, saa snart Deres Tid maatte tillade Dem det, at levere en Reænsion over Øhlenschlägers poetiske Skrifter, til de „lærde Efterretninger". Jeg haaber, at De, for den gode Sags Skyld, gjør Alvor af Deres Forsæt. Jeg glæder mig allerede til, at dette Arbeide vil drage flere efter sig, og det Gode saaledes faae en Ven mere, der høyt taler dets Sag.

s. 255 Øhlenschläger har skrevet mig til fra Hamburg, da han stod i Begreb med at reise derfra. Han lader Dem paa det kjærligste hilse. Min Broder og hans Kone lader Dem ligeledes hilse.

Deres hengivne
H. C. Ørsted.

s. 255

Fra Rahbek.

Kiære Job!

1805.

Tak for den tilsendte poetiske Recension *) over „den Uomvendte", skiøndt — upoetisk at tale — det havde været mig kiærere, du havde holdt dit Løste om en prosaisk, da jeg nu forudseer, at — i Mangel af Andre og Frygt for Værre — jeg kommer til at gjøre det, og dermed hverken gjøre mig selv eller Andre tilpas. Endskiøndt jeg veed mig

Hear'd to commend, but not afraid to blame,

og endskiøndt jeg kan og vil gjøre mig det til Lov at holde alt materiale og altfaa Uæsthetiserende ude af Recensionen og blot holde mig til Formen, ɔ: det Poetiske, indseer jeg dog, at

Hvor meget jeg endog fast som paa Gløder gaaer,
Jeg dog en Hoben Folk derved paa Halsen faaer.

Paa den anden Side torde derimoden fordeelagtig Recension af en Mand, der iøvrigt ikke hører i nogen Maade til samme Troesbekiændelse, maaskee i nærværende Øieblik ikke komme Ø. ilde tilpas; altsaa — naar Møller anmoder mig derom, paatager jeg mig det.

Men nu til dig igjen: Jeg ønskede, med mindre du udtrykkelig har noget derimod, heller at torde bruge dit Digt til s. 256 „Charis", hvor jeg baade er „fattig, o Herre!" og hvor Poesie bedre passer og hellere læses, faa meget mere som der har været mere Poesie i „Tilskueren" paa nogen Tid, end dens Publicnm ynder; hvortil kommer endnu, at da dit Digt ikke netop udgiør et Heelark Tilskuer, og er over et Halvark, jeg vilde være i den Forlegenhed at skulle skrive noget dertil, og du veed, hvor galt det er, naar Psalme og Præken ei genere, numero et caso conveniunt. Jeg haaber altsaa, at du med en Job'sTaalmodighed finder dig i, at jeg sætter dit Digt paa det Sted, der i mine Øine er det hæderligste og passeligste; forudsat nemlig, at du ikke udtrykkelig og ufortøvet forbyder mig det.

Det er mig kiært, at du som flere af Ø.'s Venner billiger, at jeg sagde det Par Ord til Bispen. *) Det forekommer mig at høre til mit Almeentribunal ikke at taale, at en Fraværende skeer Uret, endog for det, som jeg selv fra en anden Side i høyeste Maade misbilliger; thi at dette maa være min Mening om det omhandlede Digt, kan du udentviwl lettelig sige dig. Men eet er at dissentiere fra en Mening, et andet at mistyde eller misforstaae (vitterlig eller uvitterlig, forsætlig eller uforsætlig) en Hensigt. Meningsfrihed bliver til mit Livs sidste Øieblik mit Løsen, skulde jeg end derved see de Meninger seire, der stride allermeest mod min Overbeviisning. Dertil kom, at en Autoritet som Bispens i dette Øieblik muligen kunde gjøre Ø. personlig Skade, og skiøndt jeg tilstaaer, jeg finder hans Fordringer overdrevne og ubeskedne, kan jeg dog naturligviis ikke andet end ønske, at den gunstige Stemning, man i dette Øieblik er i for ham, maa komme ham til Nytte.

See, kiære Job! dette er mit Skriftemaal, som jeg ingen heller vil aflægge end dig, da jeg er glad ved, og stolt af, at s. 257 vi ere et Beviis, at med den næsten høyest mulige Stridighed af Meninger giensidig Høyagtelse og Benskab kan bestaae.

Din
Rahbek. *)

Fra Fru Rahbek.
1805.

Naar De, min kiære, velsignede „Onkel Job!“ selv beder mig, at lade Dem høre fra mig, saa er Fristelsen alt for stor, til at jeg skulde kunne modstaae den. De veed, at jeg er saa glad over, at jeg har eet Brev fra Dem for hver Maaned i dette Aar, og at jeg ønsker saa meget, at det skal blive saadan ved. De er rigtignok meget for god imod mig, og jeg kan slet ikke troe, at De kan savne mig. Jeg kan heller slet ikke tiene Nogen, ikke engang Deres „store Broder“ Ole, i at beklage Dem for det eensomme Liv, De fører; jeg finder tvertimod, at De er det misundelsesværdigste Menneske, jeg kiender. Jeg læste forleden Dag, hvorledes Seneca— i et Brev, som har til Overskrift: „For de Gode, og dem, som have giort Fremgang, er Eensomhed tienlig“ — skriver til Lucilius: „Jeg finder Ingen, med hvem jeg heller ønsker at Du omgaaes end med Dig selv“. Noget lignende har jeg ofte tænkt om Dem, og jeg veed, at naar man er, som De er, maae det være en stor og høi Glæde, kun at omgaaes med Gud og med sig selv. Jeg er ogsaa overbeviist om, at dette Liv maae have en saare velgiørende Indflydelse paa Deres Character, og at Deres ypperlige Genie heller intet taber derved. **) Men, fordi dette nu er min Meening, derfor troer jeg dog ikke, at det var godt, om dette blev saaledes bestandig. Jeg troer ogsaa gierne, hvad jeg har hørt Dem sige: at De undertiden om Aftenen, naar Deres Dagværk er tilendebragt, kan savne et Menneske, med hvem De kunde tale; og s. 258 jeg ønsker ogsaa tit paa den Tid, at jeg kunde flyve til min „langveis“ Onkel, og være en Times Tid hos ham; men meeertroer jeg heller ikke De kan behøve, eller have godt af. At jeg altsaa, efter hvad jeg nu har sagt Dem, maae være meget rørt over at De kan liide at have os heele 3 Dage hos Dem, indseer De lettelig. — Men troer De ikke, at jeg kan savne Spiellerup? De veed ikke, hvor megen Glæde og Trøst De — og maaskee eene De — er istand til at forskaffe mig. Troer De ikke, at det er mig i høieste Grad glædeligt og trøsteligt at høre Dem prædike? og troer Devirkelig, at jeg ellers ikkesavner den Glæde og den Trøst? Jeg har josagt Dem, at jeg næsten aldrig gaaer i Kirke, og De veed dog vist, at det ikke kommer deraf, at jeg ingen Drift har dertil, eller at jeg troer, det er en Ceremonie, man gierne kan springe over. — Ak, gode Onkel! kiendte De den Tilstand, som Misfornøielse med mig selv ofte har sat mig i! De kan gjøre hvad De gjør, og være hvad De er, med Fred; men skulde et Menneske, der, som jeg, har saa meget at bestride, turde gjøre Regning paa en saadan Fred? — Gid De aldrig maae blive kiedaf at tage Dem af mig, som jeg vist aldrig skal trættes ved at bestræbe mig for at fortiene det.

Men jeg maae endelig ikke glemme at spørge Dem: hvor De kan lyve saadan, som De har giort ved at opregne, hvorledes jeg havde det i Spiellerup. De siger, at De har sat Mad for mig, som jeg ikke kunde spise; og det var just lutter Livretter, De opvartede mig med. Jeg forsikkrer Dem, at jeg tager saa vel til mig af alt hvad jeg faaer hos Dem, at jeg, hvis jeg opholdt mig der noget længer ad Gangen, stod Fare for at blive til en reen Philister. Jeg tør slet ikke lade min Fader vide, hvor meget jeg spiser, naar jeg er ude hos Dem; thi han kan aldrig saae mig til at spise nok. — Og hvad de „smaa brune Flaggermuus“ angaaer, saa har jeg jo sagt Dem, at jeg derude ikke er bange for Muus; tvertimod, jeg holder en Smule af Muus i Spiellerup.

Fra Samme.
1806.

— Nu skulde jeg dog til at fortælle Dem lidt om Adam hiin Digres „Hakon Jarl“, naar jeg blot vidste, hvad og hvordan jeg skulde fortælle det, og jeg tillige var vis paa, at min Fortælling ikke blev altfor koedum. Jeg kan sagtens fortælle Dem, naar det kan nytte noget, at der var en almindelig Glæde derover, da det i Søndags Aftes, hos Ørstedes, blev forelæst af Rosing, og at jeg vist ikke var den, der glædede mig mindst, endskiøndt jeg vel sagtens var den, der beholdt Glæden meest hos sig selv. Efter Oehlenschlägers Ønske skulde Rahbek have læst Stykket for os, og, naar han ikke kunde, da Hufe *). Da nu Rahbek ikke kunde eller ikke vilde, saa fik jeg da Hufe overtalt; men Aftenen før det skulde læses, kom han hiem fra H. C. Ørsted, hvor han havde været inde for at gjøre sig noget bekiendt med Stykket, og sagde mig, at han „pænneød“ ikke kunde læse det. I denne hans nød besluttede han den næste Morgen at gaae ind til Rosing (som han i mange Aar er rendt af Veien for ved alle Leiligheder), og overtale ham til at læse det. Rosing blev da som halvgal af Glæde over den i saa lang Tiid forsvundne Hufe, og lod sig overtale, endskiøndt han dog godt indsaae Vanskeligheden deraf; det er rigtignok ogsaa, saa vidt jeg kan indsee, lettere at staae paa et Theater og sige noget frem, som man har lært udenad, end i et Værelse at forelæse noget, som man kiender lidet eller intet til i Forveien. Imidlertid skilte han sig virkelig godt fra det, og blev saagar meget beundret. Under Læsningen havde jeg den Ærgrelse, at Hr. G. — som gierne kunde have været borte ved denne Leilighed — bestandig kom frem med nogle for det meste meget trivielle Anmærkninger (idel Lovtaler naturligviis), og herover vare Hufe og jeg da bestandig fristede til at sige til ham: Saa?! hurtige Hoved! — Videre vil jeg ikke indlade mig paa Stykket; jeg s. 260 kan ikke sige Dem andet, end at det er meget deiligt altsammen, og at der kun er meget lidt „Vennepoesie“ deri. Jeg forstaaer ikke, hvorledes det skulde være mueligt, at Theater-Directionen ikke skulde antage det, medmindre den skulde være ligesaa human som „Møllerkonen“ *); thi saa vil den eene Omstændighed, at Hakon offerer sin Søn, være en stor Anstødssteen. —

Jeg har nu 4 Gange læst Deres ypperlige („hvad jeg skrev, detskrevjeg“) Skrivt^{**}), og skuldemeene, at jeg ret godt veed, hvadder staaer i det, og jeg har ogsaa Lovat talederom, siden De har gjort mig den Ære at bede mig sige Dem min Meening derom. At der i Kongens Riger og Lande ikke er et eneste Menneske, der havde kunnet tale saaledes omsaadan Ting, er jeg dristignok til at turde bestemme; og jeg glæder mig ved at kunne haabe, at adskillige Mennesker vil faae Øinene op, deels til at kunne see Sagens Vigtighed, som det her giælder, og deels ogsaa — jeg vil ikke skiule min Forfængelighed — til at faae noget Begreb om Præsten i Spiellerup; thi jeg er rigtignok umaneerlig stolt af Dem. Jeg læste forleden Dag det, Rahbek skrev i den sidste liturgiske Feide, og opdagede, at han har været anderledes uhøflig mod Nordahl-Brun, end De imod Boisen; forresten kan jeg ikke klage over, at De har været for høflig. Hufe har drillet mig flere Gange ved at holde Biskop Boisens Portrait for mig, men har dog ikke ret kunnet bevæge mig til Medynk, uagtet jeg er et blødt Gemyt. Det har ogsaa fornøiet mig, at De paa flere Steder af Deres Boiseniade ikke har kunnet holde Deres Vittigheder tilbage (saaledes: „Men hvad! om den var i Form af en Kirkegaard?“). Rahbek er ogsaa meget rørt over Deres Spørgsmaal, om man skal indrette Liturgien efter dem, som ikke gaae i Kirke; men jeg vilde s. 261 være gladere, om han var rørt over det, som er mere værd end al Verdens Vittighed, og det kan slet ikke trøste mig, at han siger, at De har forsvaret „Deres Sag“ — som dog vel er meer end Deres, eller noget Menneskes Sag — godt, og at Deres Skrivt er „ypperligt skrevet“. — Hufe har læst Dem endnu tiere end jeg, og har slet ikke andet i Hovedet, og roeser Dem uafsladelig. —

Jeg ærgrer mig over, at jeg ikke strax, da Hakon Jarl kom, bad Doctor Ørsted om Tilladelse til at afskrive den, thi saa havde jeg kunnet blive ret bekiendt med den. Men jeg kan dog vel omtrent besvare hvad De spørger om^{*}). Hakons Død indbefattes deri, og Olaf er saa mærkelig og tillige saa interessant, at jeg godt kan tilgive Rosing, at han vilde have den Rolle; Religionskampen driver sagtens sit Væsen deri, men „om det er hedensk eller christeligt“, tør jeg ikke bestemme. — Det er, paa enkelte Steder nær, overalt i riimfrie Jamber. Hakons Elskerinde — dette maae jeg tilføie, skjøndt De ikke har spurgt derom — er meget interessant; især er en Monolog af hende, som hun holder i Hulen, efter at hans Kiste er indsat der, over al Beskrivelse deilig. Kisten forsvinder tilsidst, hvilket vel skal være et Billede paa Hedenskabet, som maae give Plads for Christendommen. Jeg kunde vel saaledes fortælle Dem et og andet deraf, men jeg er saa bange, at jeg skal blive et „hurtigt Hoved“, og komme frem med dum Snak. Hufe burde egentlig fortælle Dem noget derom, da han næsten 3 Gange har læst Stykket, men det er ikke at tænke paa, at faae ham til Sligt.

Siden jeg nævnede Hufe, maae jeg sige Dem, at han er gyselig uartig i denne Tiid, og har fundet paa at snakke efter Dem^{**}). Om Aftenen er han rigtignok meget skikkelig, s. 262 thi han sidder i al Alvorlighed og læser. Det fornøier mig meget, at De har faaet Snorro, idetmindste paa Bordet; thi Hufe og jeg troer rigtignok, at det har været en Flyvelyst af Dem, og at De vist neppe arbejder Dem saaledes heelt igiennem den, som vi nu snart have gjort. Jeg maae ogsaa tilstaae Dem, at min Enthusiasme ikke ganske har souteneret sig; men dengang jeg først talte til Dem derom, vare vi ogsaa ved det allerinteressanleste, nemlig Tiden fra Harald Haarfager, og omtrent til Olaf den Hellige; siden efter forekomme Personerne mig langt fra ikke saa mærkelige, dog undtager jeg Een, som er min særdeles gode Ven, nemlig Harald Haardraade. Nu stikker vi i Birkebeenernes og Baglernes Historie, og deri er adskilligt ganske snorrigt, men lidt trættende ved de vildsomme Slægtregistre, som Hufe — der altid har Lyst til at gaae grundigt frem i sine Studeringer — siden Magnus Barfod har plaget mig med. Forestil Dem, at jeg maae lære Thorlacius's og Kierulf's Tabeller saa godt som udenad, saa jeg kunde snart lade mig examinere i de norske Konger af det 12te og 13de Aarhundrede, endskiøndt de dog langt fra ikke ere mine bedste Venner. Det er dog ret moersomt, naar man læser Snorro, at være saa bevandret i det gamle Norge, som vi nu ere. Men nu maae jeg vandre fra Dem og Snorro til Spisebordet, og vil blot tilføie dette, at jeg ønsker meget, at De, om De virkelig for Alvor læser Snorro, ved Leilighed fortæller mig, om De holder af de samme Konger som jeg. —

2*

Nu har jeg da spiiet til Middag, og derefter expederet et Brev til Frue U., og kan nu igien tænke paa min Onkel. Det er lidt ærgerligt for mig, at jeg om Søndagen maae sidde og tænke paa, at nu prædiker De i Spiellerup og nu i Smerup, og at jeg dog maae blive hvor jeg er, og for det meste ikke engang kan komme i Kirke, end sige i nogen af Deres. Jeg er ogsaa ofte meget misfornøiet med det Søndags-Levnet, jeg, s. 263 siden jeg er blcven givt, har ført, thi skjøndt jeg vel i min Stue sidder og læser min Prædiken med Andagt, saa føler jeg dog, at den Tilbøielighed til ofte at besøge Guds Huus, der allerede i min tidligste Ungdom httrade sig. var uskrømtet, og altsaa vel værd, at den aldrig burde være i mindste Maade dæmpet, men tvertimod tilfredsstillet. —

Carl siger i Deres Sprog: „Der maae alvorlig tænkes paa, at sætte Grændse for det Skriverie, for det gaaer „virkelig“ alt for tit paa“; men De siger jo ikke et eneste Ord derom, og hvor kan man da forlange, at jeg skal holde op? —

*Fra Nordahl-Brun.
Lindaas Præstegaard den 5te July 1806.*

Indlagte var allerede trykt, og et Exemplar deraf sendt Biskop Balle, da man her paa Visitats sender mig „Minerva" for April. Kun deraf har jeg den Fornøjelse at kiende Deres Velærv., og kunde ikke nægte mig den, at blive kiendt af Dem. Tænkte alle Præster som De og alle Bisper som Jeg, blev der vist ikke een eneste Forandring i det Omtalte. De har skrevet som ud af mit Hierte. Men hvad kunde Vi Faa mod saa mange? — Boysen er høyst inconsequant. Jeg læste ham første Gang, og tænkte: *Difficile est satyram non scribere.* Men naar endog raske tænkende Mænd, som en Pavels, fryde sig Revolutionen i Møde, som var nu Guds Rige nær, naar den heele smukke Verdens Tong raaber paa Forandrings Nødvendighed, da troer Jeg dog, den vil og maae komme. Men gjør man det for grovt, vil Norst Almues Bevægelse derimod blive alvorligere, end Holsteenernes mod den der indførte Agende.

Vi To kiende vel neppe hverandre personlig; men Aands-Eenighed være et evigt Baand mellem Dem og Nordahl-Brun.

s. 264

*Fra Oehlenschläger.
Paris den 11 Febr. 1806.*

Bedste Job og Ven!

Du tager mig vist ikke den overgivne Udskrift ilde op, som jeg agter at skrive paa dette Brev. — Grunden til den Overilelse, jeg har besluttet hvad Convolutenangaaer, ligger blot i Lyst til at faae vor fælles kiere Veninde til at lee lidt; thi det veed jeg af egen Erfaring (om jeg ogsaa aldrig havde hørt det saa tit af salig Major og Muurmester Lange) ^{*)}, at man er aldrig gladere, end naar man leer. Herfra vil jeg dog regne tre Slags Lattere : 1) Fortvivlelsens Latter, 2) Bitterheds-Latteren, 3) Latteren, naar man bliver kildet. Af disse tre Lattere er den sidste værst fra den physiske, men bedst fra den moralske Side; thi Fortvivlelsens Latter er Galskab, og Bitterheds Latter Ondskab. *Distingvendum est!* Du seer, det gaaer mig ligesom Janus i Tyboestykket; jeg er bleven ganske filosofisk i Hovedet af min lange Omgang med Mag. Stygotius. — Ovennævnte salig Lange vilde med Dievels Vold havt mig til at være Muurmester; han meente, saa kunde jeg siden blive Bygmester; men jeg var bange for at falde ned af Hængestilladserne og for at klyve paa Taget ligerviis en Kat; og saa blev der intet af Muurmesteren, til Skade for Efterverdenen. Hvad nu Bygmesteren angaaer, saa har jeg ikke ganske opgivet denne Idee endnu, men haaber med Guds Hielp at lægge nogle Stene med til Hielp paa det store babylonste Taarn. —

Bedste Ven! (for at komme fra mig selv til Dig) Du er en rar Mand, og jeg længes inderligt efter den Tid, at jeg kan see Dig dreie Spieldet i Spielderup for Menigheden. Jeg er vis paa, Helvedes Kakkellovn ryger ikke nær saa stærk, nu Du er kommen derud.

s. 265 Jeg længes ogsaa efter at høre Dig messe; thi jeg veed, at Du har ingen af de saakaldede syv musikalske Toner: ut, re, mi, fa, sol, la, si i Dit Liv; og jeg gad gjerne lært, hvorledes man bærer sig ad med at synge uden dem, da jeg lægger mig efter Økonomien paa de senere Tider. —

—Der har været Krig, siden vi saaes sidst; idetmindste var der engang et Fandens Spektakel i Weimar, da jeg blev nødt til at krybe ned i Kielderen, fordi de skiød mig med Kanonkugler over Hovedet ^{*)}. Jeg vidste aldrig, hvad det var, da Du veed, jeg læser aldrig Aviser; men da Politikken kom mig saa »brusque« over Hovedet, saa kunde jeg i det Øieblik ikke som sædvanligt holde den tre Skridt fra Livet; jeg spurgte mig da for, hvad det var for et Jav, og fik at vide, at det var Franzoserne og Preusserne, som sloges. Da jeg hørte det, blev jeg ganske rolig, thi da jeg vidste med mig selv, at jeg ingen Franzos var, mindre en Preusser, saa havde jeg en god Samvittighed, og vidste, at Kanonkuglerne efter Folkeretten ikke kunde gjøre mig noget, om de ogsaa vilde. Jeg gik, efter Formodning, heller ikke i Madskaftet, men lever endnu den Dag i Dag, hvilket Du kan see af dette Brev, som jeg forsikrer Dig til, at jeg selv har skrevet, med fuldkommen Sindskraft og med alle mine Sandsers Brug, i min Alders 28de Aar. — De Franske vandt, troer jeg. Eller var det Preusserne?

—Paa næste Side (som er den sidste) vil jeg gjøre Forsøg paa at skrive nogle alvorlige Linier.

d. 12 Febr.

Det er i Dag en anden Dag, og jeg er i en anden Stemning; jeg har just nylig slaaet min Opvarter paa Snuden. — Jeg er altsaa serieux stemt, og kunde gjerne spille en af Talma's Roller i en af Racines Tragoedier, om det skulde være. — Hvad nu Racines Tragoedier angaaer, dem kiender Du; Talmas Spil kiender Du ikke, og det er dog værd at s. 266 kiende. Han forstaaer med en besynderlig spændt Natur (som dog ikke gaaer saa vidt, at den bliver unaturlig) og med en virkelig tragisk mandig Kraft at tægge Liv i de lange Pomp-Replikker; han er smuk, og klæder sig med en Smag og Rigtighed, der er Følge af et grundigt

Costume-Studium. (Jeg troer knap, Hofraad Böttiger i Dresden veed bedre Beskeed derom end han, sktiønt han dog tilbringer sit hele Liv ved det antike Natbord^{*)}.) De andre tragiske Skuespillere ere mig, paa nogle faa Indifferente nær, som spille Fortrolige, egentlig væmmelige. Det hele Væsen med disse Tragoedier har længe været mig uforklarligt; denne Uforklarlighed kommer af den grelle Contrast, som den opskruede Vandbakkelse-Verden gjør mod den herlige, muntre, lunefulde og i høieste Grad naturlige Comoedie. Historist derimod lader det sig temmelig godt begribe, saa vist som alting kun er historisk-begribeligt. — Den franske Tragoedie er Produktet af et Hoftheater. Louis 14, der elskede Pragt og Pomp, og som ved sine Krige havde faaet Agtelse for heroiste Optrin, har formodentlig begejstret Corneille. Men det stive Hof forlangte — Vaersomhed, Ærbødighed og i Skranker holdt Kraft. De gode Helte maatte genere dem; de maatte vide, at de vare i fornemt Selskab i Tuilliererne. Dertil kom, at der maatte være en vis Indifferenzi Tingen. Det historiske Skuespils egentlige Virkning: at bringe Tilsknkrne til at glemme Tidens Øieblink (hvori de Indskrænkede saa let forstene sig), ved med Trolddom at forevise dem en anden Tid, maatte ikke være. Heller ikke maatte Nationalaanden og den dygtige Tids Kraft som en Stormvind tone gennem Melpomenes Persona. Det skulde være en artig Tidsfordriv, som tillige var fornem; man indsaae ogsaa, at Sproget kunde vinde i Eleganz og Ziirlighed ved slige Øvelser. Men for alting maatte man ikke bringe noget frem, som gjorde en Dissonanz (Herre Jesus! Tragoedie uden s. 267 Dissonanz!). Dermed vilde man ikke sige: udvortes fysisk; der kunde man skrike og larme og være saa convulsivisk, som man vilde; kun maatteldeen, Betydningen ikke gribe for stærkt ind i Gemytterne; thi det kunde være farligt for Allongeparykkerne og Fiskebeensskiørterne. Det bedste var, dersom Stykkerne ikke betød andet end nogle opbragte Personer (jeg undgaaer med Flid Udtrykket: Mennesker), som fnysede mod hinanden. — Fremdeles maatte Stoffet ikke være taget af Fædrelandets Historie; — det gik ikke an; der vare Heltene — om aldrig saa langt ud — dog i Slægt med det nærværende Kongehuus; det var indiscret! Og at være saa impertinent, at sætte en fransk Konges Svagheder og Feil for Dagen, selv længe efter hans Død — var en Art af crimen læsæ majestatis. Phantasien maatte ikke frembringe nogen henrivende objektiv Sandhed — man maatte ikke glemme, at man sad i Hoftheatret i Nærheden af Hans Majestæt. — Her var nu Recepten — her var nu det afdeelte Rum, hvori Fresco-Malerierne skulde males. Men det er ikke Enhver givet at kunne være stor i ethvert Rum, om det saa er smalt eller bredt, rundt eller fiirkantet, som Rafael i Vatikanet. Corneille saae sig omkring — og hvad var naturligere end at hans Øie faldt paa de græske Tragoedier. De græske Helte kunde man lade rumstere saa meget man vilde — det havde slet intet politisk Sammenhæng. — Disse naive, kraftige, forstandige, i høieste Grad religiøse, dybt indgribende, mandig dierve, støiløse, tragiske Optrin maatte nu lade sig omskabe i hule, galante, calculeerte, elegante, cavaleersine, spektakuløse, kiedsommelige Hofamusements. — Ingen af Sophocles's Helte har maattet underligge saa haard en Skiæbne som. han selv, længe efter sin Død! — Da nu disse Sager vare komne i Gang, saa gik det rask. Hoffets Gunst begejstrede Corneille og Racine, og ved denne Begeistring hændte det sig, at der virkelig undertiden lykkedes dem en og anden Scene, — der rører mig, saaledes som en Blomst rører mig, der er trivedes uagtet Nattefrosten.

s. 268— Hvad nu Sprogets Eleganz og brillante Uddannelse angaaer, saa voxte den unægtelig!, alt som det tillige formodentlig tabte sin Uskyldighed og Naivetet. At den store Hob satte mere Priis paa denne udvortes Pomp, end den sande indvortes Værd, er naturligt. Dertil kom endnu en vigtig Ting. Det franske Folks høflige Convenienz og ziirlige Eleganz fandt her sit non plus ultra, — dette maatte det naturligviis skatte høit; og endelig gjorde Hoftonen, som man eftersnakkede, og den Forfængelighed, at være sig bevidst, hvor store Digtere man havde, det til den gieldende Mening, at denne Popanz af Tragoedie var den franske Litteraturs ædelste Blomst. — Imidlertid gik Comoedien sin jevne, skieve, naturlige Gang, og dannede sig og modnede sig, som Alt, der voxer paa en naturlig god Grund, alt nærmere Fuldkommenheden. Tabe Tilbøielighed og Kierlighed for deres Lystspil var umuligt for det muntre franske Folk; var umuligt. — Hvordan disse tvende Regioner skulde kunne udledes af eet Udspring, indsaae man ikke. Enhver anden grublende Nation vilde dette have brudt Hovedet meget, kun ikke den franske, der ikke befatter sig med Grubleriet. Den trak paa Skulderen og sagde: det er nu saaledes. Den franske Tragoedies Værd blev sat ved en absolut Actus; og fra det Øieblink var det et meget større Atheisterie at tvivle om dens Fortræffelighed, end om Guds Tilværelse. Man gjorde ogsaa fra det Øieblink Forskiel paa et godt og et interessant Stykke.

Men, naadige Gud! hvor tænker jeg hen? Du skulde kun have havt fire Sider, og nu faaer Du otte. Naa! Du kan betragte dem som fire Sider lybsk; thi min Pen blev lhbsk. Naar jeg kommer til, at .tale om en eller anden Gienstand og Ansigt af Kunsten, gaaer det mig ligesom Geert Westphaler, naar han taler om de syv Churfyrster. Denne Interesse for Tingen maa ogsaa undskylde, at jeg har opskrevet foregaaende Trivialiteter, som Du vist kunde sige Dig selv langt bedre. — Nu til Slutning nogle Miszeller.

s. 269 Tak nu personlig for dit skiønne Digt til mig! Det har glædet mig inderligt. Det er en af de største Belønninger, en Kunstner har, at de Ædle, de sieldne Mennesker i hans Tid kiende og skatte ham. Jeg tænker mig det som een af mine største Glæber at omgaaes Dig, naar jeg kommer hjem, og at regne Dig imellem mine bedste Venner. — Hils min kiere gode Engelbreth! han har formodentlig fortalt Dig en Hoben om vore fælles Eventyr.

Jeg slutter mit gale Brev i Camma's; og haaber, i næste, jeg faaer fra hende, at finde et lignende fra Dig. Levvel!

Din
Oehlschläger *).

s. 269

*Fra Benton.
Kjøbenhavn, d. 12 Sepremb. 1806.*

Min kiæreste Hiob! Jeg trækker om herinde med Ole, der forresten er overvældet med Embedsforretninger og Aftensmaaltider. Siden det just nu er Middag, er han ikke ifærd med de sidste, og har opgivet for et Øieblik de første for at skrive til Dig; men skal jeg slutte af hvad der forresten kommer ud af ham idag, saa vil Brevet ikke due synderligt. Han har nemlig anvendt sin Formiddag paa at forsvare Buonaparte, Rahbek, Pavels og Etatsraad S., hvoraf Du vil see, hvilken Confusion der er i hans Tænkning.

Jeg er kommen hertil for faa Dage, gaaer om 3 Uger til England, og vilde inden den Tid give et Par Fingre for at see Dig. Men jeg er nedsænket i saadan Mødding af Detailforretning, at jeg næsten ingen Muelighed seer tit at arbeide mig nd et Par Dage før min Bortreise, og veed altsaa ei, hvorfra jeg skal vinde Tid til at komme til Dig. Er det umueligt, at Du kunde komme ind hertil? jeg trænger uendelig til at see Dig.

s. 270Jeg vil om mit Bæsen og Bæren i min Peregrination intet skrivtligen fortælle Dig, før jeg veed, om jeg faaer Dig at see eller ikke. Skriv mig til under Din Broders Adresse, saasnaart Du har faaet denne Seddel, og lev vel, min gode Ven!

Benton *).

13 Oct. 1806.

Jeg seer alt meere og meere, at jeg ikke denne Gang vil faae Dig at see; og jeg har da foresat mig, paa det at min Erindring hos Dig ikke skal aldeles uddøe, at hiemsøge Dig med Epistler. Disse ville vel ikke være synderlig moersommere end min i denne Tid heel kiedelige Person, men Du maa dog baade læse dem og svare paa dem, fordi Villien, som skaber dem, er god, og fordi der er ikke i dette Øieblik tre Mennesker i Verden, jeg gad skrevt til. — Jeg læser nu Islandsk; Du veed, jeg har gjort dette før, men i 6 Aar glemmes endeel, saa at jeg anseer bemeldte islandske Læsen for en ny Bedrivt, til hvilken jeg blev drevet af Oehlschlägers Hakon Jarl. Denne Tragedie er poetisk, men dog under Ewalds Balders Død, især med Hensyn paa Diction. I Planen er lidet, som ei skyldes vor Fortids Eventyr, og i Charactererne er Olaf dog vel altfor intetsigende; Christendommens Repræsentant kunde vel være mindre Munkedreng og meere Kiæmpe. Hvad Andre derimod laste — Auden's, Gud Odins Besøg — finder jeg herligt, næsten det bedste i Stykket. — Karker har ikke Adel nok i Nederdrægtighed; thi hvad en stor s. 271Konstdonrmer, jeg troer Lessing, laster hos Corneille: at endog Lasten hos ham aander Heroisme, trykker dog Seglet paa al tragist Bærd. Dette er vel et Paradox; men jeg vil spørge Dig, om Du i hvilketsomhelst af Sophokles's eller Euripides's Sørgedigte vilde frydes ved spashftig Dumhed, som den. Karker giver af sig? *) Holdning og Eenhed vil Ø., troer jeg, ikke besidde, og det er Skade, at saa store Anlæg skulde mangle Fuldendelse.

Med Ole skiændes jeg gudsjammerlig om alleskags, p. E. om franske Sørgespil. Du veed vel, at jeg ikke kan være tilbøielig til at sætte denne prosaiske Poesie ret høit, men der gives Undtagelser; tien mig i at læse andægtigen Racines Athalie, og lad os saa vide, om Du heller vilde have skrevet den eller Emilie Galotti.

Jeg troede at være qvit den Baglast, som kaldes Patriotisme; men et Rygte, som nok er sandt, har ladet mig føle, at denne Art Arvesynd ulmer hos mig. Vor Søemagt skal reduæres til 8 Linieskibe, thi, siger man, vi ere da lige stærke med Sverrige — med England og Rusland kunne vi dog ei maale os; og til Kystbeskiermelsen skal bygges og bemanded en Skiærgaardsflode. Vor eeneste Adkomst til hæderligt Navn blandt Europas Folkeslægter var vor arvede Søeære, og denne Grund var for mig nok til villigen at betale min Deel til Skodens Vedligeholdelse; men til de 4 Regimenter tydske Heroer, som stulle anskaffes i Stedet, ere Pengene nok kastede s. 272bort. Desuden er Sagen vist politisk skiev. Hvad har vel hindret Sverrige fra at sende sin Hær til Kjøbenhavn for 50 Aar eller før? Vor Landmagt? som har Odel paa at faae Prygl, vide Carl Gustav, Gustav Adolph, Carl 12, Tilly etc., som vor Marine paa at seire. Ligger i vor Flodes virkelige Styrke — eller i den Nimbus, som omringer den — ikke Garantie for, at Rusland og selv Preussen ei vil tirre den Fyrste, hvis utilgiængelige Smaaøer og Biergkyst har Slotte, som svømme, og Mænd, som vide at regiere de let flyttelige Fæstninger — som kunne være, naar behøves, i Dag for Memel og Stettin, og i Morgen for Riga og Cronstad. Er det ikke vor egen udle Forsagthed, som bilder os ind, at vi ei paa Søen tør binde an med Rusland, og er der en scandinavisk Baad, som frygter en russisk Gallei? Endelig, hvad skal en Skiærgaardsflode til i Dannemark, som ingen Skiærgaard har? — Nei, med Os er det reent forbi, og det Træe, som ikke bærer god Frugt, skal afhugges og kastes i Ilden.

Levvel og skriv til mig — jeg boer hos Tracteur Møller paa Kongens Nyetorv.

bzn.

s. 272

*Fra Rahbek.
Kjøbenhavn, d. 8 Sept. 1807.*

Vi leve, og ere undgangne alle et Bombardements Rædsler, som vi have prøvet i hele deres Frygtelighed. Min Kone maatte udholde den første frygtelige Bombardements-Nat næsten ene i sin Faders Huus, hvor flere Bomber ramte; hvorfor hun og næste Dag tog til det forskaaned Amager. Jeg udholdt fire Dage Bomber og Ild, der lagde næsten Alt rundt om Rundetaarn, hvor min Post var, i Aske; og der var i de fire Dage, de faa Timer undtaget, jeg nød Hvile, da Bombardementet ophørte, intet Øieblik, som jeg jo ansaae for mit sidste. Imidlertid lever jeg, og — hrad der undrer mig selv — ei ugierne; thi hvor skrækkelig denne Beleiring trods s. 273alt vort Mod og vor Standhaftighed har vendt sig, veed du vel alt; og give Gud, at ikke endnu det skrækkeligere staaer tilbage!

I Dag har jeg besøgt mit Bakkehuus, som jeg har sundet forunderlig vel behandlet af de Engelske. Naar vi komme did tilbage, veed imidlertid Gud. Er det mueligt, besøge vi dig i dette Efteraar i dit venlige Spiellerup. Min Kone har under disse Forfærdelser og Ulykker viist en stor Siæl. Hendes Faders Gaard er lagt i Aske, ligesom din Faders, og største Delen af det Ovarteer om Nørrevold.

Du har vel sagt det, det Onde vilde ogsaa komme til os og over os; og jeg veed det vel: *superanda omnis fortuna ferondo*. Men der gives Rædsler, som er meer end Mamd kan udstaae, og dem har jeg prøvet. Forestil dig f. Ex., at jeg i den frygtelige sidste Bombardements-Nat, midt under den skrækkelige Ildebrand, hvor Fruetaarn brændte, havde Vagt paa Rundetaarn, hvor 5—600 Mennesker, meest Fruentimmer og Børn, med deres bedste Eiendomme vare henflygtede, hvoriblandt mange af mine nøiere Venner, og saae dette Taarn flere Timer i Rad Maalet for de Engelskes Bombardement, med den Vished, at ved den første Bombe, der traf uhældig i den med Taarnet forbundne Kirke, og det derpaa følgende Brandskrig, var den hele Masse et Rov, om ei for Bomberne, saa dog for den gyseligste Forvirring, der vilde og maatte endes med Utalliges Lemlæstelse og Død.

Dog mere om dette og meget andet, naar vi — Gud give snart — sees igien. Min Kone veed vel neppe, at Posten gaaer i Dag, og har vel neppe heller Leilighed at faae skrevet fra Amager, derfor smører jeg i Hast disse Linier sammen. Lev vel, og elsk

Din
Rahbek.

s. 274

*Fra Fru Rahbek.
Hollænderbye, d. 11 Sept. 1807.*

Kiæreste Onkel!

Aldrig havde jeg tænkt, at jeg skulde komme til at strive til Dem fra Amager. Imidlertid er jeg dog usigelig lykkelig ved at kunne det, thi jeg tvivler, ikke paa, at De jo længes efter flere Efterretninger, skøndt Rahbek har underrettet Dem om, at vi ere i Live. — Jeg har i denne Tid meer end nogensinde været — hvad jeg ofte har kaldet Rahbek — et haabendeVæsen; thi midt i det Rædsomste, jeg har oplevet, da jeg tilbragte 10 til 12 Timer under det skrækkeligste Bombardement, næsten ene, det vil sige skilt fra ethvert Menneske, der er mig kiært, i min Faders Gaard, hvor Bomberne fra Begyndelsen af faldt hyppigst; midt i al den Elendighed omkring mig — som jeg med min forsvarlige Indbildningskraft dog kun havde en saare svag og ufuldkommen Forestilling om — haabede jeg dog bestandig, at Gud vilde bevare mig, og unde mig igien at see Rahbek, min Fader og Søster, og Carl — og min kirere Onkel. Jeg tænkte ogsaa meget paa Dem i denne skrækkelige Nat, men dog allermeest paa Rahbek, som jeg vidste havde den farligste Post, hvilket De kan vide deraf, at der denne samme Nat faldt over 150 Bomber paa Studii-Gaarden, hvor han først havde Vagt ^{*)}. Jeg har dog egentlig intet Øieblik frygtet, men jeg har ikke kunnet være Nogen til ringeste Smule Gavn, men kun mig selv og Andre til Byrde, hvilket under slige Omstændigheder er meget nedtrykkende. Men nu indseer jeg, bedre end nogensinde, at det er bedre at s. 275være midt i Ulykken, end langt fra den, og især har jeg lært at indsee, hvor mægtig Guds Kraft kan være selv i de Svageste; thi paa mig selv har jeg erfaret det, hvorledes jeg med mit usle, elendige Legeme kunde være stærk nok til bestandig at beholde min Fatning, endskiøndt jeg egentlig kun faae lutter kleinmodige Mennesker om mig. Nu kan De da forestille Dem, hvor jeg længes efter mit Bakkehuus, som jeg ganske imod min Villie blev dreven fra, efteratde Engelske havde gjort Landgang. Jeg troer endnu bestandig, at vi gierne kunde have blevet paa Bakkehuset, og at Enhver, som ingen Pligt kalder derfra, skal blive ved sit Hiem. Det er et morderligt kiedsomt Liv, naar man intet Hiem har. Men jeg trøster mig med, at Oberst Hulse, som boer i vore Værelser, synes at ville tilbyde Rahbek — som i Morges er gaaet derud, efter et Brev, han har faaet fra ham — Plads paa Bakkehuset, og jeg haaber dog, R. tager derimod, skøndt vi naturligviis ikke kunne undgaae at tilbyde Obersten og alle de Officierer, som boe derude, Adgang til vort Bord, naar vi først ere der, og have Huusholdning. Men jeg veed ingen

Ulejlighed, som jeg jo vilde finde mig i, og saagar være glad ved, imod den Ubehagelighed at være huusvild, som jeg dog nu er, siden min Faders Gaard brændte. Herude hos Hr. S. (unter uns gesagt et Beest — hans Kone kan man kalde et fermt Folk, men jeg veed ellers ikke, om jeg skal troe Ondt eller Godt om hende) kunde jeg vel blive, med det Gods, som jeg fik bierget af min Faders Gaard; men det har jeg sket ingen Lyst til. — Jeg fortryder ret min Uartighed, naar jeg har været misfornøiet med mine Kamre paa Bakkehuset; for nærværende Tid er det mig et jordisk Paradiis, og jeg takker Gud for enhver Dag, jeg har levet der. Huus og Have fandt Rahbek i særdeles god Stand, da han nyelig var derude, og Obersten har ogsaa skrevet til ham, at han haaber: to leave every thing safe, and in as good Order, as the unfortunate state of War will admit. Rahbeks Bøger, som bleve staaende paa Bakkehuset, s. 276 har Hulse lukket for, og naar Officiererne ville laane en Bog, maae de levere ham den tilbage. Jeg har derfor gjort Uret i at skytte mine Bøger til Byen, hvorved jeg har mistet meget. — Jeg glæder mig nu ved den Muelighed, at Rahbek maaske kan bringe et Par Ord fra Dem i Aften, thi han har lovet mig, at han vist vil komme herud, dersom der er Brev fra Dem. Hvor læuges jeg ikke nu efter at tale med Dem! Nu er jeg et andet Menneske end da vi saaes sidst; jeg tør sige, at jeg ikke et eneste Øieblik har været forsagt eller utaalmodig, og jeg er istand til at bære endnu langt mere Ondt, ifald det er Guds Billie. Jeg har ikke Forestilling om nogen Ulykke, der skulde kunne nedbøje mig saaledes, at jeg ikke skulde kunne reife mig igien, og jeg er beredt paa Alt, hvilket jeg langtfra ikke altid har været. Jeg venter, at der mueligen forestaaer os endnu langt skrækkeligere Ting; men jeg tvivler intet Øieblik paa, at jo den, som troer paa Gud, vil kunne bevare Haab og Mod under alle Omstændigheder, og faa lidt jeg end forstaaer at bedømme disse Dages Begivenheder i Sammenhæng med det Hele, saa tydeligt kan jeg derimod see, at det staaer i hver Enkelts Magt at nytte Ulykkens Tid til sin Frelse. Jeg kan ikke saa meget, som det nu er Mode — især blandt Fruentimmerne — ferge over Danmarks Skiæbne, skiøndt det ogsaa er mit Fædreland, og jeg altid har elsket det; men jeg har aldrig smigret mig med det daarlige Haab, at det Uveir, som drog over Europa, skulde standse ved mit Fædreland. Et saadant Mirakel burde kun ventes hos et Folk, iblandt hvem der boede Retfærdighed og Fromhed; men findes Sligt iblandt os, eller hos noget Folk, som nu boer paa Jorden? Gid dog — især Alle af mit Kiøn — mindre vilde befatte sig med at bedømme Tingene med Hensyn til det Hele, men hver Enkelt med Hensyn til sig selv, hvoraf man sikkert vilde lære megen Viisdom.

3

s. 277

Bakkehuset, 26 Oct. 1807.

Kiæreste Onkel!

Endskiøndt jeg langtfra ikke har noget Comfortabelt at melde Dem, vil jeg dog ikke lade nogen Postdag hengaae, uden at underrette Dem om min nye Residents. Jeg kom herud i Løverdags Aftes, men naar jeg undtager den maleriste Himmel, jeg beundrede underveis i det deilige Veir, har jeg siden den Tid ikke haft Anledning til andet end Klynkerie. Jeg længtes saa meget efter Bakkehuset, og ventede saamegen Trøst for overstandne Ubehageligheder, men jeg seer desværre idel nye Ubehageligheder imøde. Naar jeg seer Rahbeks nuværende Ulyst for Bakkehuset, og seer, hvor meget det kieber ham, at han ikke efter gammel Sædvane kan have noget Selskab om Astenen, saa kunde jeg — naar jeg tillige betænker alle de Uleiligheder, jeg selv maae døie i disse engelske Indretninger — let fristes til at ønske, at de Kanoneerbaade, som havde saa travlt med at styde herop, maatte have nedskudt Huset reent. Jeg vil imidlertid ikke være saa stærk i at plagemig selv, som De undertiden beskylder mig for, og jeg vil heller ikke plage Dem; — min Taalmodighed gaer virkelig saavidt, at jeg endnu ikke hader alle de Engelske, og alt Engelsk, endskiøndt det herude ærgrer mig, hvor jeg vender mig, at see engelske Anlæg. „Hier ist so forgiftig,“ siger Hufe og jeg, ligesom den lille tyske Lilly sagde, da „Raenfängerer“ havde været i Huset; og dog kan den Kant af Huset, som jeg beboer, ikke være saa „forgiftig“, siden den skikkelige Oberst og den retfærdige Eapitain (dette Navn har jeg givet ham efter Bondekonen, som, da jeg yttrede Frygt for at ligge paa en Madrats, han havde brugt, forsikkrede mig, at han var det „retfærdigste“ Menneske af Verden, var forlovet i Engelland, og blev saa glad, hvergang han fik Brev fra sin Kiæreste) har domineret her. Men jeg hører nu saa meget om mange af de andre Herrers Uretfærdighed, at hele Huset forekommer mig forgiftigt, og jeg ordentlig kan være vred paa Obersten, fordi s. 278 han ikke har tilladt de engelske Kiærlinger at tage Alting med dem, thi saa havde jeg sluppet for at ligge paa Sengeklæder, som jeg er bange for, endskiøndt Bager Hamborgs Bagerovn skal have gjort dem retfærdige. Havde jeg slet ingen havt, saa havde Rahbek dog maattet give mig nogle nye, istedetfor at han nu leer mig ud og skiænder over min Frygt.

3*

Tirsdag - Morgen.

Jeg fik saa lidt skrevet i Aftes, da jeg skulde gjøre Visiter hos Naboer og Gienboer. Jeg mærker nok, at der vil gaae dygtig Tid hen, inden jeg kan komme til ordentligt „Bureauarbeide“ igien, thi her er en saadan forskrækkelig Confusion i Alting, hvorfor jeg heller vælger, at gaae omkring i hele det forgiftige Huus, end at opholde mig paa et enkelt Sted. I Capellet — hvor jeg nu sidder — maae jeg enten fryse fordærvet, eller

forgaae i Røg, og det forstaaer sig selv, at de Engelske ogsaa faae Skyld for Røgen, uagtet her altid har røget. Jeg synes, at De engang havde Skorsteensfeier-Mangel, og var lidt „utaalmodig“ derover; men betænk nu selv, at jeg, foruden denne Mangel, har Mangel paa Muurfolk, Glarmester, Snedker etc. etc. og er dog „trøstet“. Jeg beklager meget alle de Steders Beboere, hvor de Engelske have ført dem slet op, efterat jeg har erfaret, hvorledes det dog seer ud, hvor de har været skikkelige. Og det er ikke allene min Mening, men Alles, at Bakkehuset er behandlet meget skaansomt, da det ikke er uden Smaating, her mangler eller er fordærvet. Paa Slottet, hvor der dog var en General, har de borttaget og brændt 42 Sengesteder, brudt Tommer ned paa Lofterne, og taget Vinduer og Dørre til Brændsel; og naar jeg hører alle de ynkelige Avisstykker, der her i Omegnen fremføres, saa kan jeg ikke andet end vedblive at være rørt over vor Oberst. Jeg hører ogsaa, at alle de Uretfærdige skulde deres Uretfærdighed for ham; den Uretfærdigste af dem Alle har nok været Rahbeks gode s. 279 Ven, Oberst Sheridan, som jeg ogsaa har mistænkt for, at have taget det forgiftigste Bind af Voltaire med sig — samt at have efterladt den forgiftigste Bog, der — efter Rahbeks Sigende — siden Verdens Skabelse er skrevet. Ved at tale om Bøger maae jeg dog fortælle Dem, at mine nu staae temmelig ordentlig paa deres gamle Plads; men de ere rigtig nok blevne dygtig skrabede ved al den Omflytten. Rahbek savner adskillige latinske, engelske og franske Bøger, hvoraf nogle mueligen vil findes her omkring paa Gaardene, da hans Bøger — hvor meget Hulse end gjorde sig Umage for at holde dem hjemme — var til Brug for alle Egnens Officierer. — Nu kom Fodposten. — Jeg maae blot endnu fortælle Dem, at den store Ole siger, jeg skal staae Strandvagt.

Deres hengivne
K. M. R.

s. 279

d. 11te Decbr. 1807.

Jeg vil haabe, at jeg, i den skriftlige Passiar, jeg forleden Dag førte med Dem, fik sagt Dem min Mening om Deres paatænkte Forflytning til Kjøbenhavn; men skulde jeg — hvilket ikke er mig uligt — have forklaret mig uforstaaeligt eller dumt, saa vil jeg nu sige Dem, at jeg er meget roelig ved hvad De beslutter, og meget tilbøielig til at troe, at De meget bedre veed hvad De gjør, end jeg veed hvad jeg siger. Det gjør mig rigtignok ondt for Deres Menighed, naar den engang skal miste Dem, thi jeg begriber ikke, hvorledes den ikke skulde tabe uendelig meget ved ethvert Bytte, og jeg vil oprigtig tilstaae Dem, at jeg holder meget mere af den lille Bondemasse, De nu virker paa, end det langt større Auditorium — hvilket jeg ingenlunde misunder Dem — De vilde faae i Khvn., for hvilket De vel sagtens vilde kunne tale om mange Ting, der ligge Dem paa Hiertet, og som De nu maae tie med, men som dog neppe — dette vover jeg at bestemme, da jeg kiender Kjøbenhavnerne — ville tage Deres Ord saa s. 280 samvittighedsfulde til Hierte, som den største Deel af Deres Bønder dog nok gjøre. Desuden begriber jeg ikke, hvorfor det Meget, De vistnok har at sige, absolut skal siges fra Prædikestolen, og hvorfor De ikke ogsaa, og ligesaa godt, kan tale til Kjøbenhavnerne fra Spiellerup; der gives jo Noget, som kaldes Bogtrykkerkonsten, ved hvis Hielp Kjøbenhavnerne — som for det Meste rigtignok kunne læse, og ere bedre forsynede med Øine end med Øren — lettelig kunne faae Deres Tanker at vide. Men, som sagt, jeg tvivler ingenlunde paa, at De jo nok veed hvad De gjør, og vil heller ikke bringe min Leede for Kbhvn. med i Spillet, da det jo ikke er mig, men Dem, det giælder om. De kunde ogsaa let komme til at bebreide mig, som Pavels Rahbek, at jeg miskiendte Khvn., da jeg dog holder den for den klogeste Bye i Kongen af Danmarks Riger og Lande, endskiøndt jeg alligevel heller vil boe i enhver anden nok saa dum Bye. — Bliv nu ikke vred for min Ondskab imod Khvn.; den er dog ikke saa slem som Deres Ondskab imod mine gode Venner, de Engelske. Disse samme gode Venner have forresten ikke viist dem alt for venskabelige ved at tage en stor Deel af mine bedste Musikalier — ventelig til Indpakning — ; dersom det imidlertid er Hulse, der har brugt dem, saa skal de være ham vel undte. Derimod under jeg ikke Ilden, eller Tyvene, alle de Bøger, jeg mistede i det dumme Khvn., og som vist vare blevne i bedre Behold paa det kloge Bakkehuus. Jeg opdager hver Dag nye Tab, og ærgrer mig over, at Bøgerne ikke blev herude.

23 Febr. 1808.

———Saa meget fik De om mine Eabinets-Sager ^{*)}. Nu har jeg skiænket Thee, og kommer nu igien for at klynke lidt, og haaber, at De vil være en god, medlidendes Onkel. Jeg har rigtig været dygtig syg og udstaaet meget Ondt i den s. 281 Klinger, det har været i denne Tid. I Søndags var jeg ikke i Byen til Giøgleriet ^{*)}, og er ogsaa vis paa, jeg vilde have hentet mig en svær Forkiølse, hvis jeg var taget derind; men jeg leed vel saa meget Ondt herude, thi jeg var den hele Dag inderlig bedrøvet over, at have gjort Rahbek imod ved at blive hjemme. Jeg blev da ikke glad og roelig, før han kom hjem, og saae mildt til mig; men for at være vis paa, at han skulde gjøre det, havde jeg ogsaa skrevet et Kiærestebrev, som jeg fik sendt ind til ham. Det koster mig ofte fim eet Ord, naar der er det allermindste iveien, og da jeg gjerne giver mange, mange Ord for at saae min kiære Rahbek saa god og sød, som han kan være, saa vare vore smaae Uenigheder altid kun meget kort. Jeg vil altid saa gjerne være den, der først beder om Forladelse, og naar jeg undertiden udsætter det en kort Tid, saa er det blot for at have den Glæde at see, hvor meget det er ham om om at gjøre, at faae mig god igien. Jeg vil derfor ogsaa raade Dem, at De, naar De givter Dem, tager en Kone, som ikke er enig med Dem i alle Ting, thi saa maae De undvære den Fornøielse; men De maae nok tage En, der er ligesaa villig til

at bede om Forladelse, som jeg. Dog det behøver jeg ikke at bede Dem om, thi da De kalder mig en „fortræffelig Niece“, kan jeg jo ikke tvivle om, at jeg bliver Mynsteret for Deres tilkommende Kone — hvad de indvortes Egenstaber angaaer; thi iøvrigt protesterer jeg meget imod nogen Liighed med mig, thi jeg vil have en kiøn Tante, og ikke saadant et Skelet, som jeg er. — Nu kom jeg da fra „Klynkeriet“ til min tilkommende Tante, der — ifald hun ikke bliver efter mit Sind — rigtignok vil kunne give mig Anledning nok til Klynk; men da jeg ikke vil anticipere, saa vil jeg forlade den Materie. Derimod vil jeg fortælle Dem, at det brænder raskt i min Kakkellovn, og at jeg i Gaar fik godt tørt Brænde, som jeg vil ønske, jeg maae kunne bruge s. 282i Fred og Roe, og ikke behøve til at stege Stege til Franskmændene ved. Rahbek forskrækker mig nu meget med den franske Indqvartering, som han anseer for uundgaaelig. Blaagaard og Skydebanen blive nu indrettede til Lazarether, og paa Vesterbroe har de allerede faaet Ordre om Indqvarteringen, saa det varer nok ikke længe, før Commissarierne indfinde sig paa Bakkehuset, og opdage, at der er saa meget Staldrum, hvilket nok bliver vor Ulykke. Rahbek spurgte mig i Middags, om vi ikke skulde foresætte os at drille de Franske, naar de kommer, med ikke at tale andet end Engelsk, og jeg samtykkede strax heri, da jeg selv iforveien har havt den Idee; men jeg er bange for, at han ikke holder Ord, da han meget heller taler Fransk, ligesom jeg meget heller taler Engelsk. Forresten er han selv en ganske god Dispatriot i denne Tid, og har i Gaar gjort mig den store Glæde, at kiøbe en af de smukke engelske Hatte, som kun koste 15 &. og see ud som Hatte til 7—8 Rdlr. Men jeg veed nok, at han ikke længe vil see »fine English« ud med sin Hat, da han entrerer i altfor skammelige Entrader med sine Hatte (Er Dette Harhoff^{*} for Dem?). — Men hvad nu de franske Tropper angaaer, saa har jeg faaet et lille Haab om, at der kan komme Spaniere med; — derfor skal jeg rigtig igien beflitte mig paa spanskAlvidenhed, og have det Lexicon frem, jeg fik af Dem. Jeg har nemlig faaet en Hilsen fra en god Ven, jeg har, som er i spanskTieneste, at han maaskee kommer hertil. Han er Adjutant hos Marquis de Romana, som commanderer Armeen ved Elben; forresten er det en Vestindianer af Fødsel, men af en irlandsk Familie, og et i alle Henseender elskværdigt og lykkeligt ungt Menneske. Jeg vidste ikke Andet, end at han var i Skotland, hvor han for faa Aar siden reiste hen, for at lægge sig efter Agerdyrkning; men derfra var han reist til Spanien for at besøge en riig Onkel, og der er den militaire Flyvelyst s. 283kommet over ham, saa han er gaaet i hans catholske Majestæts Tieneste, endskiøndt han kunde leve uafhængig, hvor han vilde, da han har en meget betydelig Formue. Jeg har kiendt ham, fra han var en halvvoxen Dreng; jeg blev saa glad og forundret, da Koes, der havde talt med ham i Hamburg, bragte mig en Hilsen fra ham.

9de April 1808.

— Jeg fik i Gaar et Brev fra den store Ole — som var et Svar paa et Brev min Sygdom vedkommende, hvilket han ved Hufe havde opfordret mig til at skrive — hvori der stod noget Fornuftigt, men som dog forresten indeholdt den gamle Lære, som man altid prædiker for mig, og som gaaer ud paa, at jeg maae være en Philister, dersom jeg vil befinde mig vel. Imidlertid, hvis dette er den eneste Maade til min muelige Helbredelse, saa er det min Beslutning, ikke at ville helbredes; men jeg troer forresten, at den Beslutning er overflødig, da det sikkert er umueligt, at jeg kan udholde den Cuur, han foreskriver mig. — Jøvrigt er jeg dog rørt over den store Ole, thi han mener mig det sikkert godt. —

Jeg kunde have megen Lyst til at opvarte Dem med et Cabinets-Stykke; men det vilde igien falde lidt i det Ondskabsfulde. Men kan man da andet end blive ondskabsfuld, naar man har saa megen Ærgrelse, og kan man lade være at ærgre sig, naar man hører saa megen ærgerlig Snak, som man hører nuomstunder, da Folk hverken veed, hvad de vil frygte eller haabe. Folk er dog rigtignok meget besynderlig indrettede, og kun nogenledes rimelige i deres Fordringer, naar — som min Faders Kokkepige sagde — „Jldkaverne dandse om „Ørnene“ paa dem“. Dette fik nu saa at være, naar blot ikke Ordet: Folk indbefattede saa Mangfoldige, af hvilke man har Ret til at forlange mere Rimelighed. De veed nok, at jeg ikke holder mig selv for saa rar; men da jeg dog langt fra ikke er saa gal, som jeg kunde være, og jeg desuden har det Vidnesbyrd af Rahbek, at jeg er „en flink Kone i Krig“, saa tør jeg dog s. 284nok ærgre mig lidt over Andre. Fremfor alt kan jeg ikke andel end ærgre mig over den forfærdelige Længsel efter Fred, som dog i Grunden er en meget dispatriotisk Længsel, da Øieblikket dog ustridigen nu er forhaanden, da vi maae ønske Krig, som den eneste Cuur, vi have tilbage at forsøge, hvorefter vi enten maae komme os tilgavn, eller reent gaae til Grunde, hvilket Sidste — hvor sørgeligt det end var — dog altid var ligesaa godt, som den nærværende høist unaturlige Forfatning, vi ere i. Dette tør jeg nok sige til Dem; thi om De endog har noget at indvende, saa faaer jeg af Deres Indvendinger ingen Aarsag til at ærgre mig, som jeg gjør, naar jeg disputerer med Andre derom. — Jfior sagde man: havde vi bare vore Tropper herovre paa Siælland! og nu, da man har dem, er man dog lige forsagt — og hvorfor? fordi vi ikke har de Franske her. —

Sept. 1808.

— Nu maae jeg først give Dem Beskeed om Deres hebraiske Afhandling. Jeg var i Byen den omtalte Søndag, men traf ikke Schul hiemme, uagtet jeg tvende Gange søgte ham. Nu derimod har jeg skriftlig afgjort Sagen med ham, og han har lovet mig de 30 Exemplarer, trykte paa peent Postpapiir. Der har været nogen Standsning i Trykningen: men nu har man lovet mig, at det skal gaae hurtigere. — Jeg maae dog fortælle nogen Løier om Hufes Correcturlæsning. Han havde rettet „Zoraster“ til „Zoroaster“, men blev siden meget forskrækket derover, og gjorde det om igien; men nu har han igjen forandret det til Zoroaster, efter at have

confereret med Rahbek, der ligesom jeg synes, at man ikke skal bryde sig om den moderne Alvidenhed (som det vel sagtens er hos Dem), at vide alle de Maader, paa hvilke man kan omskrive, eller forqvakle et Navn. Skulde De nu ville anlægge en Proces imod Hufe, saa agter jeg at føre hans Sag, men indtil videre raader jeg Dem, herefter at give Zoroaster hans s. 285rigtige Navn: Zerduscht, hvorved de vil spare Huferne megen Ængstelse.

— Nu kan jeg ikke udsætte at fortælle Dem, at jeg, uagtet Skildvagterne og de Kartætsk-ladte Kanoner paa Holmen — hvilke den store Ole haabede vilde hindre al suspect Adgang til Spaniolerne — virkelig har tilbragt to Timer forleden Middag blandt mine kiære Landsmænd. Jeg kan ikke beskrive Dem, hvor interessant det var mig at gaae imellem alle disse fremmede Mennesker; det var mig virkelig, som om jeg var landet paa en spansk Kyst, thi paa Material-Forvalteren og Skildvagterne nær — som jeg naturligviis ikke lagde videre Mærke til — var der ikke et eneste dansk Menneske uden min gamle Skrivemester, min Søster og jeg, men derimod vist et Par Tusinde Spaniere, alle saa muntre og lystige, at jeg reent glemte, at det var Fanger. Jeg glemte reent den brændende Hede paa Nye-Holm, hvor De nok veed, man ikke finder nogen Skygge; men jeg maae dog til Ære for Sandheden tilstaae, at mine Landsmænd — i det Mindste de, jeg har taget i Øiesyn — ikke ere saa deilige, som min Phantasie har malet mig dem. Vistnok er der enkelte høist interessante Physiognomier iblandt dem, men der er dog mange flere, som ere umaadelig stygge, og tilsammen kunde jeg af Hiertet ønske dem blot et lille Gran af mine Venner: de Engelskes Orden, som de desværre trænge høiligen til. Jeg fandt mig rigtignok i Meget, som forresten ganske strider imod min Natur, men jeg fandt dog ikke Drivt til at entree i nogen rigtig Entrade med dem, og ansaae det tilsidst for min Pligt at forføre mig ud af den spanske Athmosphære, da jeg ikke holdt det for umueligt, at den kunde være noget uretfærdig, og altsaa ikke raadelig at indaande. Men hvad der lod mig glemme alt det Ubehagelige, var en sød lille Dreng ved Navn Pipi, eller egentlig Periquito : lille Peter, hvis Nydelighed jeg ikke er istand til at beskrive, som den fortæner. Jeg kunde have Lyst til at fortælle Dem Alt, hvad vi talte med ham om, i den Times Tid, vi spadserede sammen. Vi kunde ikke noksom s. 286undre os over, at et Barn paa syv Aar kan tale saa nydeligt for sig paa to saa høist forskellige Sprog; thi i Begyndelsen gav han mig bestandig danske Svar paa mine spanske Spørgsmaal, og sagde meget galant, at han meente, jeg, da jeg var Dansk, helst vilde, han skulde tale Dansk med mig. Jeg forsikkrede ham da, at jeg netop ønskede det Modsatte, og fra det Øieblik kom hans lille spanske Mund saaledes til at løbe, at jeg undertiden havde ondt nok ved at forstaae ham, og ved, saa hurtig som han taledede, at oversætte det for min Søster og Hr. Ring (min Skrivemester, som er i Huset hos Capt. Grove, Eqvipagemesteren paa Holmen, og ved hvis Indflydelse jeg fik Adgang til Landsmændene). — —

I dette Øieblik bragte Fodposten mig et vist Brev, som De nok kiender, og som jeg har slugt med Glæde. De maae ikke roese mine elendige Breve saa meget; nei! De skriver herlige Breve, og jeg skammer mig over min Dumhed, at jeg ikke kan lære noget af Dem, uagtet jeg nu har corresponderet saa længe med Dem. Men omendskiøndt jeg ikke har lært at skrive Breve af Dem, saa veed jeg, at jeg har lært det, der er meget bedre, hvorfor jeg ogsaa altid skal være taknemmelig. — De tænker paa mig med den rene Glæde — skriver De — og indeslutter mig i Deres varmeste Ønsker. Nu! saa vil jeg ogsaa fremdeles stræbe efter at gjøre Dem Glæde, og heller ikke dølgge Dem, at jeg paa nogen Tid har følt mig mere værdig dertil; jeg er virkelig — jeg maae jo gjerne roese mig for Dem — nu saa temmelig roelig, god og taalmodig.

Deres
K. M. R.

s. 286

*Fra (Biskop) Münter.
Kbh. 21 Octbr. 1808.*

Ved min Hjemkomst fra Landemodet fandt jeg Deres Velærværdigheds skjønne Afhandling om Forfatteren af Brevet til de Hebræer. Jeg takker Dem inderligen derfor, uagtet jeg dog i visse Maader er Deres Modstander; thi jeg har altid s. 287været tilbøjelig til at antage den Formodning, som Luther allerede har yttret, og hvis Bestridelse er det eneste, jeg savner i Deres Undersøgelse: at nemlig Apollos var Brevets Forfatter^{*)} At De ikke har læst Storr's D. de epistolarum Catholicarum consilio, har neppe været til nogen Skade for den Gang, Deres Undersøgelse har taget. Han betragter de katholske Breve som i visse Maader sammenhængende, med det fælleds Øjemed at bestride asiatiske Vildfarelser. Jeg har Afhandlingen, og skal med Fornøjelse meddele Dem den, naar De vil lade den afhente.

Men jeg stoler nu ogsaa paa Dem og Deres Medvirkning i en Sag, som ligger mig nær ved Hjertet. Fra Tiltrædelsen af mit Embede af har jeg stedse tænkt paa Midler til at vedligeholde videnskabelig Aand blandt Stiftets Geistlighed. Eet af disse Midler har jeg troet at kunne øjne i vort Landemode, som med Tiden maaskee kunde bringes til at være en Sammenkomst af Stiftets indsigtfuldeste Præster, i hvilken, efterat Synodalforhandlingerne vare endte, theologiske Afhandlinger bleve oplæste, og Samtaler holdte over theologiske Gjenstande. Jeg har allerede i det første Landemode, jeg holdt i Junii-Maaned, talt om denne Sag; jeg har havt den for igjen i Forgaars, og min Idee har funden Bifald. Isen er ogsaa bleven brudt; thi efterat det egentlige Landemode var endt, samledes endeel af Præsterne og de øvrige literati i Roeskilde, for at høre et Par Afhandlinger, Stiftsprovst Plum og jeg oplæste. Jeg har ogsaa Løfte om Bidrag til næste

Landemode, som skal holdes efter St. Hansdag 1809 — og det er derfor, jeg indbyder Dem og Provst Engelbreth, hvem jeg beder Dem at meddele dette Brev, til at skjænke os Deres Nærværelse, og at medbringe hver sin Afhandling paa Dansk eller paa Latin.

Vilde De desuden, før den Tid, meddele mig privatim Deres Tanker om Sagen selv, gjøre Forslag om Haandbibliothekers s. 288 Indretning, om Spørgsmaal ex universa Theologia, men i Begyndelsen vel meest af de practiske Fag, som kunde opkastes til Bearbejdelse, saa skal jeg være Dem begge meget forbunden. Jeg haaber, at min Plan vil finde Cancelliets Bifald.— Jeg indseer tilfulde, at Sagen har sine Vanskeligheder, maaskee endog store. Men en god og en fast Villie overvinder meget, og, naaer man end ikke sit Øjemed fuldkommen, saa bør man dog stræbe at udrette saa meget som man kan. Mere om alt dette, naar jeg engang har den Fornøjelse at tale med Dem og Hr. Engelbreth i Kjøbenhavn. Imidlertid beder jeg Dem at være forsikkrede om min fuldkomne Højagtelse, og ligesaa fortroligen som jeg har skrevet Dem, at sige mig, hvad De ved Deres Kundskab om det Locale og Individuelle, hvilken jeg naturligviis endnu for en stor Deel savner, finde at erindre om det Hele.

Ærbødigst
F. Münster.

s. 288

*Fra O. Münster.
Gadstrup d. 29 Julii 1809.*

Min inderlig elstkke Broder!

At tilbringe sine Dage i eenlig Stand paa Landet, i vedholdende Studering, og dog beholde en blid og indtagende Karakter, vilde nogle maaskee neppe ansee for mueligt. Dog paastaaer jeg det modsatte, og beraaber mig til Beviis paa mundtlig og skriftlig Adfærd af nuværende, gid nærværende, Præst i Spiellerup. Ja, min Broder! man kalde Dig hvad man vil, dette paastaaer jeg, det sander enhver, som kiender Dig, at Du ikke i mindste Maade lugter efter Peber. Havde jeg Dig noget nærmere, vilde vistnok Din Omgang med hine afdøde Fædre nu og da vorde afbrudt ved en, ingenlunde saa lærerig, men en levende ditto; og neppe undlader jeg, hvis s. 289 Gud endnu skienker mig nogen Levetid, engang at hiemsøge Dig ifølge venskabelig Indbydelse.

Ret meget takkes for den tilsendte Afhandling. Ærligen forsikkrer jeg, at det ved dens Giennemlæsning gik mig, som det oftere skeer, naar jeg læser noget Underholdende, at jeg mere end eengang faae til Slutningen, af Frygt for at være den altfor nær, samt at jeg ikke skiønner rettere, end at Du jo har givet Din Mening al muelig Sandsynlighed. Om jeg iøvrigt skulde være vundet for samme, eller ikke, giver den ikke mindste Vægt. — Betænkeligt forekommer det mig at tilfalde en Mening, modsat saa mange Brevets Føde-Tid og -Sted nærmest levende Kirkefædres; betænkeligt, at blant dem, der have frakiendt Paulus Brevet, ikke een har giettet paa Silvanus, hvis han var den rette. Skulde det ikke været hændet Dig, hvad der er hændt flere dybtseende Forfattere, at see altfor dybt? — Beviset taget af Sprogets og Foredragets Forskiellighed fra andre Paulinske Breve forekommer mig meest veiende. Men hvor vanskeligt ogsaa heraf at slutte noget med Vished? Hvo skulde, for at tage et Exempel af Nutiden, af Sproget i Afhandlingen af Rothe: om Kierlighed til Fædrelandet — og den: om Æreminder for Voltaire, slutte sig til een Forfatter, naar han ikke i begge havde nævnet sig? Saa mange indfødte Græker erkiendte dog Paulus for Forfatter, og vores i det græske Sprog saa kyndige Guldberg troede sig om det samme at have fuld Overbeviisning. Vistnok vilde ogsaa en Silvanus være en agtværdig Forfatter: dog er Brevet mig saa kiert og vigtigt, at jeg helst ønskede det forfattet af en Apostel.

Jeg slutter med hiertelig Hilsen fra mine og mig.

Din oprigtig hengivne
G. Münster *).

s. 290

*Fra Fru Rahbek
Bakkehuset d. 9 April 1809.*

— Nu til „Palnatoke“. Jeg var da i Fredags - Aftes paa Comedie, eller paa Tragedie, og saae — som De forud kan vide — en i det Hele taget temmelig maadelig Forestilling; og dog saae jeg den virkelig med megen Interesse, skiøndt forresten Oehl.'s Nærmeste langtfra ikke have fornøiet sig, men tvertimod „ærgret sig“ over Forestillingen. Hvorledes man kan dette, naar man medbringer inderlig og varm Interesse for Oehl. og hans Arbejder, begriber jeg ikke; thi da, synes jeg, maae man see og høre ham i Alt, og let kunne glemme alt Tilfældigt; saaledes gik det i det mindste mig. Men derfor kunde jeg naturligviis bagefter godt sige mig Alt, hvad der ikke var, som det skulde være. Saaledes kunde jeg godt sige mig, at Schwar ikke var nogen Heros fra den gamle Tid, men snarere — som Huse siger—„en nordisk Figaro“. Og dog var jeg rørt over den

gamle Mand, der gjorde, hvad der stod i hans Magt, og kan slet ikke nænne at tale ondt om ham som de Andre, da jeg er overbeviist om, at det maatte krænke ham særdeles, om han erfoer, at de Mennesker, han naturligiis — da Forfatteren ikke er tilstæde — især maae ønske at være tilmaade, reent fordømme ham. Harald (Frydendahl) var ogsaa langt fra at være hvad han skulde være, og ligesaa Svend (Foersom); men derimod udmærkede Steffen *) sig til Alles Fornøjelse, og gjorde endnu mere Lykke som Thorvald end som Einar. Popo (Kruse) var ogsaa udmærket god, og Palnir saa elskværdig, at jeg ikke fortænker Kong Svend i, at han giver sig saa meget af med ham paa Scenen (hvilket Rahbek mener, han neppe vilde gjøre, hvis Palnir ikke var en Pige), skjøndt jeg vel fortænker ham i, at han derved skaffer den arme Palnir Skiænd af Rahbek, som ikke kan lide Passiar paa Scenen **). Om de øvrige Spillende er det ikke værd at s. 291tale, Bue undtagen, som — endskiøndt han forresten lignede en Caper-Capitain — det lykkedes godt at have Bersærkegang, ventelig fordi han altid har det. I Øvrigt maae jeg tilstæde, at Alle tilsammen umiskindelig anvendte saa megen Flid, som de ellers aldrig ved nogen Leilighed anvende; og den gode Villie synes jeg dog man maae paaskiønne. —

K. M. R.

s. 291

*Fra (Amtsprovst) Bøgh.
Præstøe d. 8 Febr. 1810.*

Gode Ven,

Værdige Hr. Mynster!

Modtag min forbindtligste Tak for den vakre, og mig i Særdeleshed — som samstemmende med Dem i Religionsmeninger — saare behagelige Foræring, De har skienket mig ved at tilstille mig Deres Prædikensamling. Hele Deres Gave har jeg nydt, og som en ringe Gjenforæring beder jeg Dem ansee nærværende Brev, hvori jeg kortelig vil stræbe at gjenkalde mig de Bemærkninger, Bogens Læsning gav mig Anledning til.

Man har stridt meget om, hvilken der er den første af den christne Religions Cardinalartikler. Tidens Vantro og Irreligiøsitet har ikke røvet mig den Mening, at „Troen paa Gud formedelst Jesum Christum" er denne Christendommens Hovedsætning, som jeg ogsaa troer let af Bibelen selv at bevise. Fremlyse bør det efter min Mening overalt af den christelige Prædikants Tale, at denne Tro er hos ham; men han bør fremstille den paa en Maade, som stemmer med Tidens Cultur. Hos Deres Prædikener findes begge Dele, og da de derhos afhandle paa en grundig Maade høist vigtige Æmner, og tillige forene i sig de trende Egenskaber, som bør findes hos enhver Tale og især hos Prædikener, at de nemlig undervise, røre og underholde, og have desforuden ikke i ringe Grad den saakaldte „Unction" over sig: tør jeg forudsige Forfatteren, s. 292at han naaer sin Hensigt, som jeg neppe feiler i at antage, ved disse sine udgivne Prædikener at vinde Sjele og Hjerter for den dyrebare Christendom. — Maatte Forfatteren tillige naae en anden Hensigt, som jeg ogsaa troer at burde tillægge ham, den nemlig, ved sit Mønster at bevirke en anden Prædikemethode end den, som nu er i Mode hos vore Prædikanter. Blot Moral vil man prædike, og for at kunne sige noget Nyt, fører man Tilhørerne ind i en Afkrog i Moralens Rige, og anatomerer her et Sidestykke af en Dyd eller Last, der staaer i liden og sættes i næsten ingen Forbindelse med Religionen; ja man foredrager stundom blot nogen Leveklogskab, og er intet mindre end omhyggelig for at lade høre, at man kjender Bibelen og gjør noget af den: dette, synes mig, characteriserer den nyere Prædikemethode. — Moralen har man adskilt fra Troeslærdommene, hvilket kan være godt og rigtigt for Moralen som Videnskab betragtet, thi her gjælder det: qui bene distinguit, bene docet. Men følger Prædikanten denne Adskillelse, kan han vel oplyse et og andet i Moralen, men Moralen, han prædiker, bliver uden Liv og Kraft; og medens Moralkundskaben voxer, tager Moraliteten af. Jeg troer derfor, at ligesom man har characteriseret en ikke for længe siden forsvunden Tidsalder saaledes: at der fandtes hos den mere Moralitet end Moral, saa kan man rettelig characterisere vor Tidsalder saa: at den besidder meer Moral end Moralitet. — Bibelen, vort Mønster, adskiller ikke Moral fra Religion eller Troeslærdomme; og findes først Religion i Hjerterne, da mener jeg, den er som en Sæd i god Jord, hvoraf Moral og Moralitet næsten af sig selv fremspirer. — Men ville vi prædike Religion, som er noget, da maa det være Bibelens Religion, være positiv Religion, vi prædike; thi blot Fornuft-Religion er som intet. For at opsvinge oö til Gud, den Uendelige, behøve vi, som boe i Støvet, et overordentligt Mellemmiddel, en Midler mellem Gud og Mennesket; Gudmennesket Jesum Christum behøve vi, og uden ham er al vor Prædiken omsonst. — Og fordi vi have ophørt at prædike

4

s. 293daværende Fremstilling baaret Vidnesbyrd om „Menneskenes Hensynken i Superstition, Dorskhed og Barbarie" — De har vistnok Ret i, hvad De bemærker, og som saa ofte bliver overseet, at en Religion ei allene ved Tanker, men ogsaa ved Facta, skal knytte de Dødelige til det Evige. Men ogsaa andre Religioner end den kristelige gjøre dette, og vi kan ei, tør ei altid nægte deres Forestillingers historiske Rigtighed.-

Dette var næsten alt for meget talt om mine egne Ideer, da jeg ikke endnu har bevidnet Dem den Glæde, Deres sidste Arbeide *) har forskaffet mig. — Deres Bemærkninger ere saa skarpsindige, udbrede saa megen Klarhed, og trænge saa dybt ind i den aandelige Tales egentlige Væsen, at jeg troer, man vil tilstaae Dem, at De ei allene har samlet til Bygningen, men og lagt mange af dens vigtigste Grundstene. — Kun een Yttring er forekommet mig mindre bestemt, end den maaskee burde være, og i Følge af Deres venskabelige Opfordring vover jeg her at fremsætte mine Tanker.

Saa rigtigt det vistnok er, som De har bemærket imod dem, der ville, at Prædikenen kun skal være et udfyldt Schema, og at Prædikanten fornemmelig skal arbeide paa at indprænte visse Hovedsætninger i Tilhørernes Hukommelse, saa sandt det er, at Talens Bestemmelse egentlig er at opvække det Sindelag, hvoraf den selv fremstrømmede: saa troer jeg dog, at vi i den ogsaa skal arbeide for vore Tilhøreres Hukommelse, og i dens Indretning tage Hensyn hertil **). Var end vor Tales Hensigt altid kun den at levendegjøre det religiøse Sinds Fornemmelser hos vore Tilhørere, da ville vi jo dog, at, naar disse atter under Livets Tummel ere forsvundne, de da skulle formaae atter at kalde dem tilbage, og kjært maatte det være os, om det kunde skee med de samme Betragtninger, hvormed vi engang havde opvakt dem; men neppe er dette mueligt, naar de ei kunne kalde disse tilbage i Sammenhæng og nogenlunde

s. 294

Fra E. Tryde.

Fensmark. d 2 Nov. 1810.

For Deres Brev *) , Høistærede! og den tilsendte Afhandling modtage De min inderligste Tak. Jeg veed næsten ikke, hvad der var mig kjærest, Opfyldelsen af min Begjæring, eller den Opmærksomhed, De havde værdiget min Udarbeidelse, som jeg selv ikke anseer for andet, end et løst Udkast af de Ideer, som beskjæftige mig. — Naar man, hvad der vel oftest er Tilfældet paa Landet, lever uden synderlig videnskabelig Meddelelse, er enhver Røst fra hine bedre Egne, hvor vor Aand finder det saa lysteligt at boe, dobbelt velkommen og glædelig, især naar den kommer fra en Aand, der allerede har hævet sig til større Klarhed og opnaaet mere Modenhed.

I Henseende til den Vanskelighed, De bemærker, i overalt at finde en Sammenhæng mellem de filosofiske Systemer, der bestaaer i „Overeensstemmelse“ : da tilstaaer jeg, at jeg fra Begyndelsen af har søelt den, men haaber dog paa en tilfredsstillende Maade at kunne løse den. Paa eet Sted maa dog i ethvert System, der ikke er et reent Drømmeværk, den Idee findes forborgen, der giver det den Realitet, hvorved det var og kunde bestaae i en vis Tid. — Men i Henseende til Deres Indvendinger mod alle Religioners Sandhed og saliggjørende Kraft, da tilstaaer jeg, at jeg efter nøiere Overveielse maa indrømme Dem, at der vistnok har været Religioner, som i deres Oprindelse selv kun have været en forvendt Fremstilling af Sandheden, og saaledes aldrig kunne have været faliggjørende; dog troer jeg, at dette kun har været enkelte synderlige Forvildelser, som ved deres saare fremstikkende Særkjender let vilde kunne adskilles fra de oprindelig sande Religioner, som vi ikke maae miskjende, fordi de, der alle kun indeholde en Herlighed, som engang skulde forsvinde, omsider vanslægtede. Har ikke Kristendommen selv ofte været vanslægtet, og i sins. 295og iøvrigt modtage det som et Beviis paa den Agtelse, jeg haver for Deres Skrift.

Forbindtligst og ærbødigst.

Bogh *).

s. 295

Fra G. Münster.

Gadstrup d. 26de Martii 1810.

Min meget elskelige Broder!

Ret hiertelig takkes Du for den tilsendte Gave, ledsaget med en saa venskabelig Skrivelse. Noget i Forveien vidste jeg, at Bogen var udkommen, og havde ogsaa strax søgt at anskaffe mig den, hvis jeg ikke havde ventet, hvad der skeede, vist ikke paa Grund af nogen min Fortieneste, men af Din blotte broderlige Godhed. Med sand Fornøielse læser jeg disse Prædikener, baade i Henseende til Materien og Sproget, da det virkelig er mig behageligt, naar ogsaa det sidste ligesom tvinger Læseren til Opmærksomhed; og den Indvending, at det skulde være for ufatteligt for en Bonde-Menighed, er ved Fortalen tilfulde afbeviist. Men meget glæder det mig især, at Du, min kiere Broder! er iblant de faa yngre Prædikantere, der ikke skamme sig ved Evangelium, ikke ved at henvise trøsttrængende Brødre til Korset. Ja jeg tilstaaer det, uden dette skulde jeg, nu med saa stærke Skridt nærmende mig Graven, ikke aleneste være heel sørgmodig, men aldeles trøstesløs. Fra dette ønsker jeg Dig Kraft i Livet, Trøst i Døden, forblivende med allerkiærligst Hilsen fra Mine og mig

Din meget hengivne og forbundne
G. Münster.

s. 296ham, at prædike Tro paa Gud formedelst ham, derfor har Irreligiøsitet grebet om sig; derfor er vor Moralprædiken uden Nytte, og derfor staae vore Kirker tomme (en Bemærkning, som næsten alle de, der tale om denne Tomhed, have ladet uanført). — De, gode Ven, har ligesom brudt Isen for den rette Prædikemethode, og mit Ønske tilbeder Dem mange Efterfølgere. Mueligen vil eu Recensent dømme anderledes, thi Deres Prædikener stemme ikke med Tidens Smag; men Sandhed og den gode Sag haver De vist paa Deres Side, og Deres Seier er vis. — Men saa fordeelagtig min Dom i Almindelighed og i det Hele taget er om Deres Prædikener, bør jeg dog ikke fortie, at jeg ogsaa under deres Gjennemlæsning stødte paa et og andet, som jeg fandt noget at udsætte paa. Visse Smaaating vil jeg nævne, saasom: undertiden har De fleceteret Ord urigtigen, „Menneskene“ for „Menneskerne“, „tællat“ for „talt“ ; og Deres Interpunction fandt jeg ofte Feil i, som især hos Dem er til Skade for Tydelighed. Saa forekom mig og stundom Dunkelheder i Udtrykket, hvori Forfatterens Tankerigdom og Hang til kjernefuld Korthed vist nok er Skylden. — Af disse samme Aarsager synes De mig overalt ligesom at ville have forsøgt, hvor kort man i danskt Sprog kan fatte sig; men som nu vort Sprog er fattigt paa Forholdsendelser, har De derved hartad overlæsset dets Kræfter. Beviis for hvad jeg siger kan jeg ikke anføre, saasom jeg har udlaant Deres Bog; men virkelig er der af nysnævnte Aarsager noget Særeget ved Deres Sprog, som dog langt fra ikke er mishagende, deels fordi det concise Foredrag som oftest vel har lykkets Dem, deels fordi hiint Særegne er noget Characteristisk, noget Naturligt for Dem, og sees lydeligen ikke at være Affectation, eller fremmed Maneer, De paa Oversætterviis har villet indtvinge i Sproget.

Og her haver De nu, gode Hr. Mynster, omtrent det, som under DereS Bogs Læsning faldt mig ind, saavidt jeg kan huske saadant. Det kommer til Dem i den private Brevdragts hele Skjødesløshed, som De behageligen vilde undskylde,

4*

s. 297Fuldstændighed. — I vore Taler ville vi jo ogsaa undertiden udvide vore Tilhøreres Indsigter, begrunde fastere deres Overbeviisning, fremkalde hos dem — hvad især De, min ærede Ven, forstaaer — en anden og rigtigere Anskuelse af dem selv og deres Forhold, opvække gode Forsætter osv. Og her, hvor det er noget blivende, varigt, vi ønske at fremkalde, seer jeg ikke, hvorledes vi kunne opnaae vor Hensigt, uden ved at sætte vore Tilhørere istand til, ogsaa efterat de have forladt os, bestemt og tydeligt at kunne sige sig selv, hvad de have hørt, hvilket neppe kan skee, uden ved at vi udhæve de Grunde, vi fremsætte, og til en vis Grad henvende os ogsaa til vore Tilhøreres Hukommelse.

De modtage dette, Høistærede! med den samme venskabe- lige Godhed, hvormed De altid har mødt mig, og bevare mig Deres Venskab og Agtelse, som det altid skal være mig en kjær Bestræbelse at fortjene.

E. Tryde.

s. 297

*Fra Carl Heger.
khvn. d. 30 Jan. 1811.*

Hermed, kiæreste Mynster! 1 Ex. af Landemodets Afhandlinger, vil sige: saa meget af samme, som der er trykt.— Jeg gik strax efter Dit Ønske til Seidelin, som uden Omstændigheder lovede, at jeg skulde faae, hvad der var færdigt. — Han har først igaar sendt mig det, og for ikke at friste Din Taalmodighed længere, skiller jeg mig strax derved, skiøndt jeg maae tilstaae, at det seer saa smukt og interessant ud, at det har kostet mig Overvindelse ikke at beholde det nogle Dage, for ordentligt at læse Afhandlingerne fra Din Mesterhaand. Den om Texter ^{*)} har jeg læst, og kan see, at det er en ypperlig, skiøn og skarpsindig Betænkning i en vigtig Sag, som s. 298bør optages engang iblandt de samlede theologiske Skrifter af Biskop J. P. Mynster, „Commandeur af Dannebrogen“. — Exemplaret af Dine Prædikener, som Moltke skal have, har jeg ikke faaet endnu; saasnart det ankommer, skal det rigtigt blive afleveret.

Jgaar blev „Correggio“ givet førstegang, og af alle Oehlschlägers Stykker anstændigst og bedst. Jeg troer vist, skiøndt ingen Haand rørte sig, at det har giort Indtryk. Det var behageligt, om vi var komne saa vidt; thi saa kommer vi vel ogsaa videre. Rom blev ikke bygget paa een Dag; og naar Du nu ogsaa kommer og prædiker for os, saa vil der vel med Tiden kunne blive noget af os.

Din hengivne
C. Heger.

s. 299

*Fra Rahbek.
(Febr. 1812.)*

Velærværdige Hr. Exsognepræst,

Vellærde Hr. Capellan!

Uagtet jeg endnu ikke har tilgivet aldeles den Forandrelseslyst, der er kommet over mig, at du, ved at frasige dig Spiellerup-Sognekald, har skilt mig ved Spiellerup-Høi^{*)}, som jeg holdt saa meget af, har jeg dog ei mindste Deel i de Personaliteter, der findes om dig i „Dagen“. Jeg veed ikke, om den af dig holdte Præken hørtes „med almindeligt Bifald“, hvorvel jeg nok veed, at „Morgenstjernens“^{**) Fader, der er — som en af Theatrets Controlleurer — en almindelig 3: Almues-Mand, fandt sig færdeles opbygget deraf. Heller ikke veed jeg, om Kirken var „aldeles opfyldt af Mennesker“, skjøndt det er mig fuld vel bekjænt, at der sammesteds fandtes „Kaniner“^{***)}, „Silkeharer“^Ω og mange andre rene og urene Dhr. Da jeg tillige bragte i Erfaring, at Professoren i Botaniken sammesteds havde indfundet sig, formodentlig for at eftersee, hvad du kunde være for en Blomst i Johan Arndts Paradiesgärtlein, har jeg troet det ikke uforlødent at lade ham advare, at han for Alting ikke maatte regne dig blandt Khrptogamerne, eller Gamisterne. —}

Alt dette tilsammentaget kunde frit saaledes oversættes: Velkommen til Kjøbenhavn! — Du kunde iøvrigt nok rette din Leilighed saaledes, at du engang var en Aftenstid paa Bakkehuset, da det ellers bliver altfor tydeligt, at Onkelen kun kommer til Niecen, og ikke til

Det indtil Døden troe „Egern“,
Rahbek.

s. 300

*Fra Tryde.
Fensmark d. 1 April 1812.*

De tilgive, kjære, høitagede Ven! at jeg saa seent tilbagesender denne Bog^{*)}.

Af mit inderste Hjerter ønsker jeg Dem til Lykke i Deres nye Virkekreds. Der forener sig saa meget Indvortes og Udvertes for Dem, som maa gjøre Dem den kjær. — Desuden har Schleiermacher vistnok Ret, at „det egentligen ikke er til Almuen, vi helst skal henvende os med Talen om det Himmelske“. For Tiden, da Landboerne ere blevne næsten aldeles Handlende og Prangere, er det Bedre hos dem saa ganske blevet sløvet og forventt, at det i Sandhed falder vanskeligt at gjøre Indtryk paa dem. Det kræver vist nok flere Evner, et dybere Blik, større Klarhed og Modenhed i egne religiøse Anskuelser, naar der skal tales fyldestgjørende til de mere Dannede; men hvo der er udrustet med alt dette, maa han ikke glæde sig ved at fremstaae blandt dem netop paa denne Tid, hvor Trangen til det sande Guds Ord vaagner?

Ogsaa i min Stilling er der foregaaet en Forandring^{**)}, og skjøndt jeg vel tør haabe, at den i Tiden vil være mig til det Gode, saa paadrager den mig dog for det Nærværende megen Besværlighed. Jeg er nødsaget til at nedrive min tilkommende Bolig og bygge den op igjen, maa imidlertid bestyre Embedet, skjøndt boende 1½ Miil derfra, og al denne Flakken og Tummel og Færden med allehaande mig forhen uvante Sysler har aldeles forstyrret mit jevne, rolige, ellers saa inderlig lykkelige Liv. Dog dette varer da kun til en Tid, og dobbelt godt haaber jeg vil da Roligheden smage. Det Værste er, at mig levnes saa godt som ingen Tid til videnskabelige Beskjæftigelser, og næsten aldeles umuligt bliver s. 301noget Studium, der kræver stadig, uafbrudt Udholdenhed. — Disse og lignende Forstyrrelser har De nu engang for alle undveget; ere de end kun forbigaaende, de ere dog slemme nok. Ogsaa har De undgaaet en anden saare foruroligende Bekymring, som sikkerlig enhver Landbyepræst i dette Aar meer eller mindre føler. De pludselig saa uhyre stegne Kornpriser, og det lidet Forraad, som hos de Fleste findes, har bragt de Huusmænd og Indsiddere, som pleie at kjøbe Korn, i megen Forlegenhed, og true med en uoverseelig og, som det synes mig, fast uafhjælpelig Mangel; i det mindste i de Egne, hvor disse Familiers Antal er nogenlunde talrigt.

Dog, min ærede Ven! kan jeg ikke underholde Dem med noget Behageligt, med det Ubehagelige bør jeg ikke gjøre Dem uforløden Ulejlighed. — Jeg slutter disse Linier med det Ønske, at De altid vil bevare mig venskabeligen i Deres Erindring.

Deres
ærbødige og hengivne
E. Tryde.

s. 301

*Fra et par unævnte Tilhørere.
Kjøbenhavn, 12te April 1814.*

Som Lægemedler for den Syge, saa ere Ord for en bedrøvet Sjæl — saa lyder et gammelt Ordsprog; og mine egne Sorgens Dage have tilfulde overbeviist mig om dets Sandhed. Jeg har bedrøvede Sjæle at trøste; men hvor kunde jeg faae mere trøsterige, mere helbredende Ord end dem, med hvilke De i Gaar søgte at borttage Døden dens Braad, og vende det nedslagne Blik fra Jorden op mod Himmelen? Jeg følte deres Kraft,

føler den end, skal længe føle den, og ligesaa længe velsigne den, der trøstede mig med dem. Jeg velsigner den Time, da Forsynet kaldte Dem til Hovedstaden, hvor man i saa høi Grad trænger til evangeliske Lærere. — Jeg nævner mig ikke, da jeg ikke har den Ære at være kiendt af Dem. —

s. 302

Kjøbenhavn, 8 Jan. 1815.

Matth, v., 13.

Den lærbe, den granskende, den tænkende, den humane Religionslærer, Fornuftens og det Guddommeliges Ærer, ham, som bidrager Sit til, at „Saltet ikke skal miste sin Kraft“, hvadenten ved Udvanding, eller ved Blanding, bevidnes oprigtig Agtelse af den, der „prøver Alt og beholder det Gode“, forresten vanskelig at fyldestgøre. Denne Bevidnelse er forbundet med det Ønske, at Deres Høiærv. længe maa føle Dem befielet af samme Kraft til at røgte et Kald, der fordrer, sielden finder, i Dem fandt sin Mand.

E.

s. 302

*Fra G. Münster.
Gadstrup, 8 Aug. 1815.*

Min elskelige Broder!

Du takkes ret hjertelig for Gaven af det nye Bind af Dine Prædikener, som jeg læser med Glædes-Taarer og Taksigelse til Høstens Herre, at han vedbliver at sende ærlige Arbejdere i sin Høst. Ja, min Broder! virker ikke en saadan Prædiken som Din „om Troe paa Jesus, som Guds Søn“, saa virker ingen. Ikke er det tørre Betragtninger over en og anden enkelt Dyd, men Evangelium, der yttre guddommelig Kraft tik at saliggjøre. Saaledes bør det være. Hver Gang man fremtræder at tale til en Menighed, har man Aarsag at tænke: Maaskee taler jeg sidste Gang, eller: Maaskee en og anden af de Tilstedeværende hører mig ikke oftere; hver Gang bør jeg altsaa foreholde dem noget Heelt, Noget, der indbefatter Guds hele Raad til Frelse.

Jeg maae tilstaae, at jeg ikke er fri for at føle nogen Ophævelse hos mig, naar jeg paa Spørgsmaale om Dig kan sige: Du er min Brodersøn, og jeg forsikrer oprigtig, at naar jeg s. 303seer Dig og hører om Dig, det da skeer med al den Fornøielse, det er mueligt at føle.

At Du har havt Bryllup, har jeg spurgt, og lykønsker hiertelig til denne vigtige Forbindelse. — At Du ogsaa er bleven „Korsdrager“, seer jeg af Aviserne; gid ethvert Kors maatte bæres saa let! Med hiertelig Hilsen til Din og Dig er jeg stedse

Din aldeles forbundne og hengivne
G. Münster.

s. 303

*Fra Molbech.
Kbhvn. d. 6te Aug. 1815.*

Da jeg i Gaar ikke havde den Fornøielse at træffe Dem hiemme, og i Morgen reiser paa Landet, kan jeg ikke negte mig, skriftlig at aflægge den tredobbelte Lykønskning, som jeg gierne i disse Dage mundtlig havde bragt Dem; men som jeg haaber og troer, De ogsaa her vil modtage med Venlighed, da den bringes Dem med et venligt og oprigtigt Sind. At jeg blandt de tre Ting, jeg vilde ønske Dem til Lykke med^{*)}, skielner tilbørligt imellem det, der bringer Dem udvortes Hæder, og det, hvori Deres indvortes Liv har fundet saa rig og skøn en Kilde til Lykke og Glæde: derom er De vist overbeviist. Hører jeg end ikke til den Kreds af Deres Venner, der kunne tage den nærmeste Deel i denne Deres Lykke, saa er jeg dog blandt deres Tal, der skiønne Deres Værd og ere Dem med reen Agtelse hengivne. Denne Følelses simple Yttring paa dette Sted, uden mange og uden tomme Ord, tør jeg ogsaa haabe De vil optage venligt og uden at miskiende Kilden, hvorfra den er udrunden. Havde De end ikke givet mig flere Beviser paa venskabelig Yndest, vilde min Agtelse for Dem s. 304stedse gjøre det Ønske levende hos mig, at en lykkelig og harmonisk Tilværelse (hvilken jeg kun kiender i Ideen) altid maatte være Deres i Virkeligheden; og jeg har derfor, skiøndt fiernet fra Dem, glædet mig over, at De, der i Dem Selv eier saameget, ogsaa uden for Dem har fundet en af de skiønneste Betingelser for hiin Tilværelse.

For den tilsendte Dissertation^{*)} (hvoraf jeg gierne udbad mig et Par Exemplarer for at skikke til Sverrige) og for Deres Prædikener takker jeg Dem forbindtligst. Disse skulle være mig en ligesaa kiær og indholdsrig Læsning, som de have været mig skiønne og opbyggelige at høre. Jeg kan saameget friere sige Dem dette, som jeg i dette Tilfælde — og det af flere Grunde — temmelig vanskelig tilfredsstilles.

Deres
ærbødige og hengivne
C. Molbech.

s. 304

Fra Mallings.
d. 24 Febr. 1817.

Jeg gav mig den Ære, engang at indbyde Deres Høiærværdighed til en Post ved Universitetet i Norge^{**}). Forsynet vilde det bedre. Jeg har nu den Glæde at træde i videnskabelig Embedsforbindelse med Dem her, da Hans Majestæt allernaadigst har udnævnt Dem til at indtræde i Directionen for Universitetet og de lærde Skoler. De fornødne Ordre angaaende Deres Udnævnelse m. m. ere under Expedition i Cancelliet. Jeg vilde have haft den Fornøjelse, personligen at give Dem denne Efterretning, men jeg har haft s. 305 Forretninger hele Formiddagen, og har en Commissions-Samling endnu i Eftermiddag. D. H. vilde da behage at modtage disse Linier til foreløbig Underretning.

Ærbødigst og venskabeligst
Malling.

s. 305

Fra F. C. Petersen.
München d. 28. Aug. 1817.

At Deres Brev af 14de Jul. *) var mig hjertelig kiærkomment, følger af sig selv, og jeg bevidner Dem min bedste Tak derfor. — Her i München er der en sand Skat af Indretninger for Videnskaben og Kunsten, og, som De veed, ikke faae udmærkede Mænd. Det er ikke mueligt i kort Tiid at see Alt, naar man vil noget mere end blot see; dog har jeg Gud skee Lov den Egenskab, at kunne lade berømte Mænd i Roe, og berømte Samlinger useete, naar de ikke næmere angaae mig; hvorvel jeg dog ikke gandske vil sætte mig i Classe med den Englænder, der, efterat han ved sin Ankomst til en vis Bye havde faaet den Underretning, at der ingen Mærkværdigheder var, udbrød: Herren være lovet! og blev der flere Uger. — Mine vigtigste Bekiendtskaber her ere: Schlichtegroll, Jacobi, Schelling, Thiersch og Niethammer. Jeg har al Aarsag at være tilfreds med min Modtagelse, og vi Danske synes ingenlunde at have forspildt den Agtelse, hvori vi fordem stode; hvortil den Agtelse, vor Konge paa Congressen har erhvervet sig, vistnok ikke lidet bidrager. — Med Thiersch har jeg gjort et meget interessant Bekiendtskab, og er i hans Huus som hjemme. Til Jacobi havde jeg gaaet, om De end ikke havde opfordret mig dertil. Han har modtaget mig paa det venligste, og da jeg nogle Dage ikke havde været hos ham, har s. 306 han ladet mig spørge, hvorfor jeg ikke var kommen igjen. Uagtet han er 76—77 Aar, og nu og da lider af Svagheder, er han dog meget opvakt, deeltagende og fuld af Interesse for Videnskab og Kunst. Han kiender Alt, hvad der er oversat af Oehlschläger, og taler med megen Kierlighed derom, især om Correggio, Slutningen undtagen, der overhovedet ikke synes at behage. — Schelling havde jeg forestillet mig endeel anderledes. Dersom De, uden at kiende ham, kom sammen med ham i et Selskab, vilde De neppe have nogen videre Tanke derved, end at det er en temmelig i sig indesluttet Mand. Dog glæder det mig at erfare, at han stedse med Iver arbejder paa en omfattende Fremstilling af sit System. — Den godmodige Schlichtegroll er den. redbonne Tjenstvillighed selv. Et Beviis paa hans Deeltagelse for vort Norden, ja selv for det nordligste Norden, haaber jeg at medbringe i en Plan, der, tænker jeg, vil finde Deres og Andres Bifald. — Steffens er her paa et Par Dage; paa Svadas Vinger flyver han en Tour om i Tydskland. Jeg har gandske fundet ham, som jeg altid har hørt ham beskrives hjemme.

Naar Alt gaaer vel, haaber jeg at være tilbage midt i October. Min Hjemkomst tænker jeg mig allerede dagligen med den inderligste Glæde.

Deres
F. C. Petersen.

s. 306

Fra Fru Rahbek.
Den 8de November 1817.

Hvor gjerne vilde jeg ikke i Dag, som i Fior og for 11 Aar siden, mundtlig have bragt min Lykønskning, og glædet mig atter, som i Fior, ved at see den for 11 Aar siden i Spiellerup saa eensomme og forladte Onkel nu omgivet af saa kiære og elskelige Væsener; men Vinden blæser saa koldt, og jeg lider af en Svindsots-Dimmel, der allene vilde være nok til at s. 307 fængsle mig til den varme Stue, om end ikke mangfoldige andre uangivne Svagheder gjorde denne Fængslen nødvendig. Men uagtet dette, og uagtet jeg er et dumt Dyr, der ikke har kunnet finde paa en Geburtsdags-Foræring til den Onkel, der med sin velsignede Fannh

altid saa nydeligt betænker Lilie-Maanedens nittende Dag *) : uagtet alt dette kan jeg dog ikke undlade den kiære Pligt, i det Mindste i et Par Krage-Ord at bringe min Lykønskning. Alt hvad jeg har at sende, er en lille fattig Bouquet fra min Have; desværre, at jeg ikke selv tør vove mig derud, thi saa havde jeg dog kunnet finde nogle bedre Blomster, uagtet „Grækeren“ nhelig har afplyndret Haven til en Krands til Luther, som siden Reformationssersten hænger her paa min Væg over Dem, fordi De for 12 Aar siden selv sagde til Jomfrue Ruhe, at han — Luther — var „meget bedre end De“ **).

Jeg vil ikke plage Dem med mere Kragestof for denne Gang, men slutte med den Forsikkring — der vel egentlig er ufor nøden — at jeg paa denne Dag af mit inderste Hierte ønsker alt Godt over Dem og Deres.

Egernet hilser Dem hierteligst, og jeg beder, at De vil lade Guldsnittet paa dette Papiir bøde paa den skrækkelige Krageskrift, og hilse Fannh og Joachim tusinde Gange fra Deres Dem ganske hengivne Niece

K. M. Rahbek.

s. 307

*Fra Mynster til Fru Rahbek.
3 Dec. 1817.*

Kiere, gode Niece!

Dersom jeg i Gaar eller i Morges havde havt et Øiebliks Tiid, skulde Deres Bud vist ikke være bleven affærdiget uden et Par Ord, som havde sagt Dem, hvor ondt det gjør s. 308 mig, at De endnu altid er syg og lidende. Og dersom de mange Bomme ikke vare, som Forretninger og Veir lægge mellem Kiøbmagergade og Bakkehuset, skulde De vist snart see mig selv. Men da Østenvind og Directioner og Commissioner neppe saa snart ville tillade dette, saa maa dette Brev paa mine Vegne trykke Deres Haand, og sige Dem, at jeg er ingen udeeltagende Onkel. — Deres Forlangende om Prædikenerne *) kan jeg ikke strax opfylde, da de to første allerede — paa Manges Opfordring og næsten Tvang — ere i Bogtrykkerens Hænder, og de tre sidste snart skulle samme Vei. De vil altsaa snart faae dem læseligere, end de hidtil have existeret. Ganske med min Villie er det just ikke, at jeg nu maa udgive disse Prædikener med færre Omarbejdelser, end jeg vilde; men det er dog bedre, at Noget skeer, om end ufuldkomment, end slet Intet.

5

Fanny hilser Dem hierteligst, og takker dem tusinde Gange for lydepottens etrusiske Roser. Joachim besinder sig vel, men er dog et lille Skarn, thi han har revet Deres sidste Brev itu.

Deres
J. P. M.

s. 308

*Fra F. Sadelin.
Wasa 28. July 1817,*

Högvördige och vidtberömda Herr Doctor!

Det skall måhända förvåna Herr Doctorn, alt emottaga dessa rader från en aflägsen ort och af en okänd hand; men att de icke misshagligt upptagas, derom förvissas mig mitt eget hjerta. Äfven jag har helgat mina kräfver och viil med Guds Nåd alltid använda min tid till det vigtiga och heliga ändemål, för hvilket Herr Doctorn lever. Med känsla af en prästmans heliga kall och med öfvertygelse af hans förmåga, att understödd af kraften af Jesu Ande, kunna väcka människohjertat för sin sannskyldiga bestämmelse, och genom Evangelium återföra det till Gud renadt och styrkt, känner jag i min Svaghet det högsta behos, att genom bref göra bekantskap med den vördnadsvärde Man, hvars skrifter jag läst med så mycken välsignelse och s. 309 styrka och tröst för min själ. Äfven till oss i den aflägsnare trakten af Norden hasva Herr Doctorns predikningar kommit; i förening med en trogen medarbetare i Jesu Gårdar har jag ofta läst dem med den saligaste känsla, och äfven i mina offentliga föredrag följt dem med en verkan hos mina Åhörare, hvarföre jag välsignat den redliga Författarens varma nit och djupa religiösa Ande.

Må det tillåtas mig, att omnämna den rena glädje, hvarmed jag skall emottaga de återstående delarne af detta predikoverk, hvilket jag önskade vore det mönster, hvarefter alla unge Medtjenare arbetade för Guds sak.

Sjelf ännu mycket oerfaren och svag i det kall, som allt ifrån barndomen utgjort mina tankars saligaste tanke, hoppas jag, att de bekymmer, dem jag nu i detta afseende nedlägger i Herr Doctorns sköte, måtte af den Christliga vänskapen delas. Det tröstefulla och lärrika i den tanken, att Gud är vår Fader, har alltid varit ett af de ämnen, vid hvilka min själ hvilat med så mycken hugsvalelse och uppmuntran, och hvilket jag

önskade att i sin hela vidd afhandla för mina Åhörare. Under min bekymmerfulla ungdom så ofta ledd och upprätthållen af Guds vårdande Allmakt, har jag ofta nog riktat min tanke och min omhugsamhet åt detta ämne, men med en följd, som gjort mig missnöjd äfven med mina redligaste försök. Jag har nemligen i min föreställning betraktat detta ämne 1) såsom tröstefullt, ty a) Gud sörjer för mig såsom Fader, b) Gud förlåter mina synder, icke bevekt af mina tårar och böner, men i grund af den Förlossning, som i Jesu Christo skedd är, c) skall såsom en Fader återkalla mig, sitt i verlden vandrande barn, till det rätta hemmet hos sig, 2) såsom lärorikt a) att emottaga allt med den hugsvalande visshet, med den undergifna förtröstan, att Gud såsom Fader vill mitt väl, b) att icke genom Synder oroas och bedröfva Hans Faderliga hjerta, och att c) ställa min vandel så, att jag såsom ett återlöst och helgadt barn må hamna i Hans s. 310sköte. — Så har i min ofullkomlighet jag tänkt mig detta heliga ämne, och bland alla de försök deröfver af andra, som jag kunnat öfverkomma, har intet uppfyllt hvad mitt hjerta längtade att njuta af denna saliga tanke. Måhända afhandlas detta ämne i någon af de väntade Delarne af Herr Doctorns predikningar; det er detta, som min själ högeligen önskar, och jag lägger derföre i Christendomens namn en bön på Herr Doctorns hjerta.

5*

Ytterst anhall jag på det ömmaste och i kraft af den Lära, som förenar oss såsom Bröder och Vänner, hvarhelst vi böje våra knän i det stora Jesu namn, att detta bref icke måtte misshagligt emottagas — det är hjertats stilla utgjutande för en aktningsvärd Fader, hvars råd den oerfarna ynglingen betarfvar. Med känslor af högaktning och tillgifvenhet har jag äran att vara

Högv. Herr Doctorns
ödmjukaste tjenare,
F. Sadelin,

philos. Magister och Collega vid Wasa Trivial-Schola.

s. 310

Fra Samme.
Wasa, d. 14 Mars 1818.

Högvördige och höglärde Herr Doctor!

Med glädje emottog jag det efterlängtade svaret på mitt bref, och får så väl derföre, som för de meddelade hugnande upplysningar, aflägga min tacksägelse, och tillika i den Christliga vänskapens namn ännu bedja om en uppmärksamhet åt dessa rader.

Den Religiösa Anda, som nu så allment synes lifva Nationerna, måste väl vara ett lyckligt förebud till någon stor och vigtig förändring bland dem. Regenterna sjelfva, långt ifrån att blygas öfver den korsfästa, samlas med glädje kring det kors, som utgör Deras enda hopp och styrka, och Undersåtarna, trådande med glädje i Deras spår, bekänna med förtröstan sin Frälsare. Vi se alltid våra s. 311kyrkor fyllda med andäktiga Åhörare, för hvilka det är ett behof att höra Christendomen förkunnas; ofta skåda vi äfven rörelser, heliga rörelser hos den Församling, som uppträtt i Herrans Helgedom. Och dock är Christendomen så litet verksam bland oss. Man har knapt lämnat Templets gårdar, der man kände sig så rörd, förr än den mäst straffbara lättsinnighet fyller hjertat och flödar från läpparne. Christlige Vän! huru skall denna ostadighet förekommas? Huru skall man som Religions-Lärare kunna väcka det rätta fromma sinnelag, som på jorden mognar för evigheten? Ofta har jag inför den församling, der jag uppträtt, utgjutit hela mitt hjerta — Allt hvad ömheten och kärleken äger af rörande och bevekande, Allt hvad Christendomen äger kraftigt och väckande, har jag efter min svaghet använt — man var rörd, men det goda hade ingen rot, det var hellebergets snart framskjutande brådd, som lika snart i brist af närande vätskor visnande nedföll till jorden. Skall då människohjertat alltid förblifva den otacksamma åker, som förkastar hvarje odlarns möda? — Misströstande har jag ofta uppträtt paa det heliga rummet — det enda, som upprätthöll mig, var tanken på den Gud, som låfvat, att gifva näring och lif åt de frön, som sås i Hans gårdar; men falla icke solens milda strålar fåfängt på klippan, ingen växt gror efter dem opp ur dess ofruktbara sköte? — Väl tror jag, att mycket i vår Gudstjenst skingrar en väckt andakt — dertil räknar jag icke blott de kungörelser, som från Höga Öfverheten och Dess ombud uppläsas, utan äfven enskiltas ofta löjlige efterlysningar, och stabud, hvilka ofta utgöra en hel timmas arbete för den af sin själs spänning och rörelse redan udmattade predikanten. Med synderlig fröjd har jag derföre förnummit, att Doctor Hagberg vid Riksdagen i Sverige föreslagit Stånden dessa publicationers uppläsande efter Gudstjensten. Huru stor del kvarhålls icke af Församlingen, hvilken dessa alldeles icke angå? och Communicanterna skola med ögat på sin Frälsare, med s. 312tanken på Hans dyra Försoning, hvars minne de nu så högtidligen skola begå till sin styrka och tröst, störas af dessa inblandade verdsliga afsigter. Man kunde väl säga, att detta alldeles icke bör tillhöra dem — men det som fyller deras öron, verkar ju äfven på själen. Det synes ju äfven onaturligt, att så blanda andeligt och verdsligt om hvartannat; man går ju icke i kyrkan för att höra hvad som skall föryttras på den eller den auction; man vill der vinna det andeliga goda, icke dessa jordens håfvor, som utbjudas hvarje annan dag af veckan. Lyckliga stund, då denna ännu behöfliga reform inträffar i vår kyrka!

Ryslīga äro äfven de brott och laster, som här utöfvas — då jag eftersinnar den högra syftning, som Religionsföredragen vunnit på dessa sednare 10 åren, under hvilka de ifrån en torr, kraftlös Moral öfvergått till ömma, veckande framställningar af Jesu lära, måste jag höpna, att finna Christendomens Ande så litet kunna motarbeta tidohvarfvets icke blott lättsinnighet, utan äfven lastbarhet. Allt hvad vi göre för den goda saken, förstöres genom det bland vår almoge så öfverhand tagande Bränvinssupandet. Denna last griper, lik den giftiga roten, allt mer omkring sig och dess verkningar äro ryslīga; det är i utbrodden af rusets sanslösa villa, som våra Bröder mogna för de beklagansvärda fängelserna, och för de ännu förskräckligare straff, dem tiden icke kan fatta. Hvad kan Religions-Läraren göra för att sätta en gräns för detta vanhedrande begär, åt hvilket menniskan öfverlemnad är värre än den vildaste tiger? upplys mig häruti, aktningsvärda Vän ! välsignande skall jag emottaga de råd, som gifvas, och i hoppet till Gud, denna oförtrutne Vakare öfver sin sak bland människorna, vill jag använda dem. Eller — trösta mig dermed, att det gifves på jorden någon osynlig Församling bland den synliga hopen, som knäböjer vid Försoningens Altare. Kanske uppträder annorstädes någon prest med mera glada och saligare känslor — lycklig han, ty han ropar icke forgäfvets!

s. 313 Herr Doctor! må mitt nit för den sak, för hvilken jag vill lefva på jorden, ursäkta min vidlöftighet; jag vet, att den vördnadsvärda Man, med hvilken jag nu talar, med glädje går att sträcka sina kunskaper och sin erfarenhet äfven åt aflägsnare trakter, och jag finner en hugsvalelse, att uti detta heliga ämne få meddela mina bekymmer, mitt hopp och min fruktan med den redliga, som vill det goda, och utgjuta mitt hjerta, såsom inför en trogen Vän.

För den erhållna Disputation tackar jag förbindligast — hvarje sådan gåfva är en dyrbar vinst för min själ, och en hugsvalelse efter mödans stunder. I det hopp, att min afsigt icke misshagligt upptages, sänder jag en afskrift af mitt tal vid Jubelfästen; emottag det såsom ett bevis på min högaktning.

Gärna önskade jag att ifrån Danmark erhålla några Homiletiska verk; men okunnig om de, som förtjena att ägas och förut engång bedragen af en commissionär, som tog 50 procent mer för hvarje bok än den kostade, tager jag mig friheten att anmoda Hr. Doctorn om erhållandet af några goda Predikoverk. Månne icke Liebenbergs, Clausens m. fl. arbeten förtjente att läsas, och med hvilken tillfredsställelse skulle jag icke läsa de Predikningar, som vid Jubelfästen hållos. Kapiten Strømsten, som lämnar detta bref, har låfvat att godtgöra för de Böcker, han erhåller, och Herr Doctors besvär kan endast min varma tacksamhet vedergälla. Var derföre god och låt upphandla åt mig de bästa Predikningar, Skriftetal, och annat occasionelt, hvilka jag helst önskade att få inbundet. Finnes på Danska någon bok, som afhandlar umgånget med sjuka och dödssängars beredelse, så är den mycket — mycket kärkommen, och för öfrigt allt, som leder till en praktisk Christendom. Må Hr. Doctorn icke misstycka en främling, som påträngar sig Hr. Doctors vänskap, och som alltid faller til besvär.

Alt framgång måtte följa hvarje Hr. Doctors bemödande för Jesu sak, och at Hans ära mer og mer må utbredas i människornas hjertan och i deras lefnad, det är s. 314 den önskan, hvarmed jag slutar detta bref, under försäkran om den högaktning, hvarmed jag har äran att vara

Högv. Herr Doctors
ödmjukaste tjenare,
F. Sadelin.

s. 314

*Fra Mynster til Fru Rahbek.
Kbhvn., 19 Oct. 1818.*

Hvorledes det end gaaer mig, og hvor lidet jeg end er istand til at tænke ordentligt, uden paa Eet^{*)}, kan jeg dog heller ikke glemme at tænse paa Dem i Dag, og kan ikke lade Dagen sluttes, uden dog i disse Ord at have sagt Dem, at jeg ogsaa i denne sørgelige Maaned ønsker Dem alt Godt, og at det gjør mig ondt, slet Intet mundtlig at kunne sige Dem. Vær forvissat om, at, hvor bedrøvet jeg end er, har jeg dog hverken tabt Tro, Haab eller Kierlighed, og at med disse vinder jeg mig vel frem igien til bedre Tider. Gud velsigne Dem! — Tænk lidt paa mig!

Deres
J. P. M.

s. 314

*Fra Fru Lonise Hegermann-Lindenchrone.
Citadellet, d. 10de Febr. 1819.*

Hvorledes skal jeg noksom takke Dem, kiære Ven! for Deres Brev^{**}). De har vist ikke tvivlet om, hvor inderligt vi alle have følt og deelt de tunge Slag, som rammede Dem, vores saa højt ærede og saa kiære Lærer og Ven. Og hvorledes kunde De da have nogen Slags Undskyldning at gjøre mig; tvertimod maae jeg

erkiende Deres sædvanlige Godhed deri, at De, uagtet alle Deres Forretninger, og alle hine sørgelige Hindringer, dog har ofret saa meget af Deres Tid til at sige mig saa mange gode Ting: Ord, som ere værd at opbevare og lægge paa Hiertet, og som ogsaa skulle blive giemte der.

s. 315 Min bedste Tak for Deres Forsikring om at jeg lever i Deres Erindring; og sandelig! jeg har ogsaa stolet derpaa og gjør det bestandig. Jeg veed, at Enhver maae gaae sin afstukne Vej, og har selv erfaret, at tilfældige Omstændigheder ofte kan sætte Skranker, som man hverken kan eller tør sprænge; men jeg veed ogsaa, at der er Noget, som ikke bindes eller hindres af nogensomhelst udvortes Omstændighed, og derpaa grunder sig min faste Tillid til Deres bestandige Venskab for os.

Jeg indseer suldelig, hvor træffende og grundede Deres Anmærkninger ere over det fejlagtige i mit Stykkes „Plan“, og skal stræbe, saa meget som jeg formaaer, at benytte dem og forandre det derefter. Det kommer mig for, at det vankleligt vil kunne sammentrækkes til mindre end fire Akter; dog maaskee, naar jeg først faaer Tid at tage fat paa det, og bortskiare de vilde Skud hist og her, jeg vil finde det lettere. For Resten er det vist nok, at Handlingen, endog saaledes som Stykket er nu, kun afdeeler sig selv i fire Akter; men det gaaer mig som Momus i Holbergs Prolog, jeg har en Forkiærlighed til Fem-Akts Stykker, og som velbemeldte Momus siger: Et Skuespil paa fire Akter forekommer mig som en Vogn paa tre Hiul. Imidlertid — il faut passer par là.

Endnu engang: Min inderligste Tak for al Deres Ulejlighed, for Deres Venskab og Godhed! ogsaa for den fordeelagtige Dom (ikke smigrende, thi Deres Bifald smigrer ikke min Forfængelighed, men glæder mit Hierte) over Udførelsen af Stykket. I den Anledning tænkte jeg paa, at der staaer i Madame Staëls Biographie, at hun engang udbrød: „Hvad det er sødt at blive roest“! Saa besynderlig som denne naive Tilstaaelse forekommer mig, naar den forstaaes ubetinget, saa sandt er det med Indskrænkning; thi Bifald af dem, vi respectere, maae dog unægtelig opmuntre og begeistre til det Gode.

Jeg beder de bedste Hilsener bragte til Deres Frue, ligesom min Mand og alle de Andre hilse paa det hengivneste.

Deres hengivneste og forbundneste
Louise Hegermann-Lindenchrone.

s. 316

*Fra I. L. Heiberg.
Paris, d. 12te December 1819.*

Herr Doctor!

Deres ærede Skrivelse af 16de November har jeg rigtig modtaget. Mere end det mig meddeelte Afslag bedrøvede mig den Vildfarelse, hvorpaa det især beroede, da De nemlig syntes at staae i den Formening, at jeg vilde træde ind i den diplomatiske Carriere^{*)}. Denne Plan, som jeg vel for flere Aar siden har havt, har jeg alt for længe siden aldeles opgivet, da Erfaringen har viist mig, at der i Danmark blot vælges Adelige til at figurere ved Legationerne, og at det uden dette Requisit eller særdeles Protection ikke er muligt at komme nogen Vei i Carriren. Da jeg nu næsten er ligesaa berøvet Protection som adeligt Blod, har jeg tænkt, at det var bedst at lade den Grille fare; og det undrede mig, at De endnu kunde troe mig beilende til en diplomatisk Post, efterat jeg har tiltraadt en literair Udenlandsreise, understøttet med kongeligt Stipendium. Jeg havde rigtignok i mit Brev til Dem^{**)} udtrykkeligen undgaaet at nævne mit zoologiske Studium, fordi jeg nødig omtaler mine Arbejder, førend jeg har bragt dem, eller troer at have bragt dem, til en vis Modenhed. Nu erfarer jeg af et Brev fra min Moder, som jeg modtog forleden, at hun i en Samtale, som hun har havt med D. H., har forekommet mig ved at fortælle Dem om mine Planer og Udsigter. Det Svar, som De har givet hende, er i enhver Henseende trøstende og behageligt, og det viser mig, hvormeget jeg tør stole paa det Benskab, hvormed De bærer mig. Den Maade, hvorpaa De troer jeg kan opnaae mit dobbelte Ønske, Understøttelse af Communitetet og Ansættelse ved Universitetet, skal jeg nøie følge. Ved en besynderlig, ufrivillig Overeensstemmelse mellem Deres Raad og min Handlemaade, er allerede s. 317 mit Skrift udarbejdet paa Tydsk, og saa godt som færdigt. Forelæsninger har jeg endnu ikke hørt, fordi det ikke er nødvendigt her, hvor de Lærdes Skrifter ere trykte, og alle Musæer og Kabinetter offentlig tilgængelige. Jeg har altsaa ikke kunnet belægge den hossølgende Ansøgning med de Attester, som De har forlangt. Fra Kabinetsforstanderen kan jeg let skaffe en saadan; men jeg troer, De vil bifalde, at jeg istedenfor har sendt Pros. Reinhardt et Udtog af mit Skrift, som jeg smigrer mig med at ville være en bedre Attest end Kabinetsforstanderens, der i det højeste kunde bevidne, at jeg ofte var kommen i Galleriet, men ikke om jeg var gaaet derfra med Nytte. — Jeg behøver ikke at sige Dem, at ei blot et forønsket, men ogsaa et hurtigt Resultat er mig af Vigtighed. Med Tillid til Deres gode Villie og Overbeviisning om, at denne vist ogsaa maa have den Indflydelse, som den fortjener, overgiver jeg min Ansøgning i Deres Hænder. —

At Baggesen først skal spise ude om Torsdagen, og derpaa reise om Onsdagen, er en meget pudseerlig Combination, som dog efter hans Maneer ikke er overraskende. Men i høieste Grad besynderligt er det, at

man i Kjøbenhavn har troet at gjøre en national Fest for Thorvaldsen, idet man udelukkede derfra een af Nationens nationaleste Digtere. Som saaban hørte han dog med dertil, og der er en Slags Contradictio in adjecto indløbet ved hans Udelukkelse. Dette er omtrent ligesaa klogt som de 12 Paragraphers Paastand, at „han burde udrøddes af Literaturen“, ligesom det stod i menneskelig Magt at betage ham den Plads, han eengang har erhvervet sig. Det synes mig, at Baggensens Modstandere gjøre sig skyldige i alle de Feil, som de bebreide ham, og det er saa meget utilgiveligere, som de have hans Exempel for Øinene, og just ville bekjæmpe hans Svagheder.

Jeg forbliver med Høiagtelse

Deres hengivne og forbundne

I. L. Heiberg.

s. 318 Det vil maaskee interessere Biskop Münter at erfare, at jeg meget ofte seer Hans Correspondent, Biskop Grégoire, som er en intim Ven af min Fader.

s. 318

Fra Fru Rahbek.

Bakkehuset, den 8de Novbr. 1820.

Kiæreste Onkel!

Jeg har ingen classisk Afhandling at sende Dem, som den, De sidst sendte mig, da De sendte „det Bedste, De havde, ved den Bedste, De har“. Jeg kan ikke selv indfinde mig, og mit Egern, skiøndt det sender Dem Hilsener af saa velmenende et Hjerte som mueligt, er ikke indrettet til at gjøre Kunster med paa Fødselsdage. Jeg sender Dem da kun nogen „Pflanzenpöbel“ („so nennt Matthisson die vulgair Blumen“), for at vise Dem, at min Have dog endnu saa sildig paa Aaret kan frembringe lidt Blomster til denne Dag. Jeg har desværre ikke eengang lidt vulgair Frugt at lade følge med; og af mit Pap og Klister etc. tør jeg Intet byde Dem.

Har jeg da slet Intet at byde? maae jeg spørge mig selv, og Gud være lovet, at jeg kan svare: jo! Jeg har et kiærligt, varmt, taknemligt Hjertes uforanderlige Hengivenhed, hvortil ogsaa Faa, jeg turde næsten sige intet Menneske har større Adkomst end De, som har styrket mig i mine bedste Bestræbelser, og har trøstet mig i mine dybeste Sorger, naar mit eget Hjerte vilde fordømme mig, med den meest lægende af alle Trøstegrunde: „at Gud er større end vort Hjerte, og kiender alle Ting“. Ja, Han kiender alle Ting, ogsaa mit Hjertes Taknemlighed mod Dem; han hører mine Ønsker for Dem og de kiære Væsener, han har skiænket Dem, paa denne som paa alle Dage. Men ogsaa De veed og kiender mit Sindelag imod Dem; derfor behøves der heller ikke mange Ord imellem Mennesker, der have heel og fuldkommen Tillid til hinanden. Heller ikke kan Ordene blive meget bevendte, naar man hvert Øieblik afbrydes, og naar Stine staaer ynkeligt s. 319 og venter. Tag derfor tiltakke, og lev saa vel, som det ønskes Dem af

Deres

taknemlig hengivne

K. M. R.

s. 319

Fra Brøndsted.

Rom, 23 Febr. 1821.

— Deres kjære elskelige Broders Fragment af Lovtalen over Daniel Ranau *) var mig overmande velkommen. Uagtet jeg kjendte lidt til dette Stykke i Forvejen, rørte det mig paa flere Steder fast til Taarer. Den Sandhed, Klarhed og grandiose Eenfoldighed, hvori de skjønne Tanker deri paa mange Steder fremtræde, mindede mig om det Slægtskab, som, al uendelig Afstand og Forskjellighed i Tid og Rum uagtet, er forhaanden i den aandelige Verden imellem ædle Sjæle — en højst trøstende, højst opmuntrende Erfaring! Jeg troer ikke, at de antike Forfattere (ved idelig Læsning og umiddelbar Nydelse) havde stor Deel i den kjære O. H. Mynsters Dannelses; og dog turde jeg paatage mig at opvise flere Steder hos Xenophon og hos Tacitus, der ere tænkte og stillede ligesom nogle af de bedste i dette mærkelige lille Skrift. — Tak ogsaa for de smukke Ord, De selv tilføjede.

Iblant de yngre Kunstnere, som for nærværende Tid ere her i Rom, holder jeg især meget af Freund. Han bliver en meget duelig, meget solid Kunstner. Den Model, i overnaturlig Dimension, af en af de 12 Apostle, han fuldbragte kort før Thorvaldsens Hjemkomst til Rom, har megen Fortjeneste; deslige den sidste Figur (en Eurydice, som bides af Slangen), han paa Prindsens Forlangende modellerede efter et tidligere (meget svagere) Forsøg af ham selv. Foruden ved flittig Stræben i Konsten udmærker Freund sig ogsaa ved en s. 320 grundærlig, solid og mandig Tænkemaade og Vandel, der gjør ham elskelig for alle de Landsmænd, han omgaaes, især for Thorvaldsen og mig. Vort Fædreland kan vist vente sig noget Fortrinligt af denne brave

unge Mand. Naar De seer vor fælleds Ven Etatsraad Collin, da meddeel ham disse mine sande Ord om Freund. Det kunde maaskee fornøje ham at erfare min Mening om en yngre Mand, hvem Collin ærligen har hjulpet frem ved Anbefalelse og paa anden Maade. — Jensen har vel mindre ejendommelig Opfindelse end man kunde ønske, men han prætenderer heller ikke anden Fortjeneste end den, han er paa den allerbedste Vej til at opnaae, nemlig af en fortrinlig Copist. Hans sidste Arbejde, en fuldendt Copie i Originalens Størrelse af Rafaels Mesterværk: Madonna del Fuligno, er lykket fortreffelig. Det glæder mig, at denne skønne Copie kommer til Danmark; jeg troer, at Kongen kjøber den efter Prindsens Forslag. — Vor kjære elskelige Thorvaldsen lever vel og ganske paa den gamle Fod; der gaaer sjældnen nogen Dag forbi, at jeg ikke er hos ham eller han hos mig. Jammerskade, at man i Kjøbenhavn tumlede ham saa meget omkring med alskens Gjæsterering og Adspredelse, saa han ret egentligen ikke fik Tid til at udsøge sig en værdig Danneqvind til Hustrue. Jeg havde saa vist haabet denne lykkelige Forandring i Thorvaldsens Stilling, af hans Rejse til Danmark. — Siden hans Hjemkomst har Thorvaldsen meest beskæftiget sig med adskilligt Nødvendighedsværk, som han maa have fra Haanden, inden han tager fat paa sine større Arbejder. De fem Buster, han sidst har udført: Kejser Alexanders, Prinds Schwarensbergs, Kronprindsen af Bayerns, Prinds Christians og Gemalindes ere højst fortreffelige; de tre andre sidstnævnte lignende indtil Forbavselse. Thorvaldsen har bedet mig at sende Dem hans hjerteligste Hilsen.

Jeg selv lever for saa vidt vel, at jeg er frisk og har nok at vare paa. Imidlertid har jeg til ingen Tid af mit Ophold i Rom været indrettet saa lidt efter eget Ønske (non s. 321meis auspiciis), som i disse sidste Maaneder. Her er altfor megen Adspredelse og Tummel i denne Vinter. Endskjøndt jeg en Maanedes Tid var syg i Napoli, arbejdede jeg dog meget mere i de tre Maaneder, jeg var der, end jeg har udrettet (nemlig for mit eget Studium) i de tre sidste Maaneder siden min Hjemkomst til Rom. Jeg udgav i Napoli sidst i November et lidet Skrift paa Italiensk, som har gjort megen, maaskee ufortjent Lykke baade der og her. Gjenstanden er den interessante, hvorom jeg fra Shracus tilskrev Biskop Münter; mit Skrift er ret egentlig mit Brev til Biskoppen, men meget mere udført og forøget. Dets Titel: *Sopra un iscrizione Greca scolpita in un antico elmo di bronzo rinvenuto nelle ruine di Olimpia in Peloponneso, con alcune notizie sopra l'isola d'Itaca etc.*, 32 Sider i 4to. Man har givet udførlige Anmeldelser af dette lille Skrift i den Romerske Giornale Arcadico i December 1820, i den Napolitanske Giornale Encyclopedico for Octoberquartalet, og andensteds. Det, som amuserer mig meest ved de Anmeldelser deraf, som hidtil bleve mig bekjendte, er Vedkommendes Roes over min Italienske Stil, som om den Ting var værd at snakke om, og som om andre Oltramontanere, f. Ex. Winckelmann og Zoëga, ikke havde gjort det meget bedre. Den, der læser Latin med den Lethed, som jeg skylder min Fader og Prof. O. Worm, maatte være lovlig flau, hvis han ikke snart lærte at stille Italiensk sammen, om ej med Skjønhed, dog med grammatisk Rigtighed. Men de ellers saa talentfulde sydlige Nationer ere forunderlig tungnemme til at lære Sprog. Jeg kjendte engang to Italienerne, begge meget opvakte Mennesker, der toge sig for at lære Tydsk, og spurgte mig stundom tilraads for denne Hensigt, som de ogsaa, omsider, opnaaede i det Mindste indtil en vis Grad af Færdighed; men jeg maatte tit lee over den store Alvor, hvormed de sad og prikkede flere Dage over det, mig syntes man maatte kunne lære i faa Timer, over deres Grimacer for at udtale Ordene og hyppige Udraab: *dio mio, quanto è difficile!*

s. 322Min sidste Reise blev meget frngtbar paa mangehaande Udbytte for min Kundskab, men jeg længes efter at kunne fuldende de Undersøgelser, jeg saa heldigen havde begyndt paa Sicilien, og som den skrækelige Tummel i Palermo hindrede mig i at fuldføre. Saa snart det paa nogen Maade bliver mig mueligt, vender jeg did tilbage. Jeg ønskede saa gjerne at tilføje som et Tillæg til mit Værk over Grækenland en Samling, i tvende livraisons, af Sicilianske Erfaringer over de græske Monumenter, med Revision af dette smukke Lands antiqvariske Litteratur og Angivelse af Hvad endnu der kunde være at udrette. Selv de, enten slet ikke eller ikkun slet undersøgte, Ruiner ere meget interessante, s. Ex. Tyndaris', Alæsa's (det nuværende Tusa) og Cephaloediums. — Nogle af mine kjære Venner (iblant disse min hulde Svigerinde) forekaste mig stundom min ualmindelige Mobilitet (uncommon mobility, som Lord Guilford kalder det), min Lyst til at færdes og tumle omkring; men dette forekommer mig snart, som om man vilde fortryde paa, at Skomageren syer Skoe, snart som om Nogen vilde forekaste en Kortsynet, at han gaaer med Brillen. For det Første er det mit Haandværk (og jeg elsker min Haandtering) at see Oldtidens Gjerninger, saa vidt skee kan, med mine egne Øjne; og dernæst føler jeg — ak, hvor dybt! — at jeg aldrig er hverken friskere eller flittigere, end naar jeg en Deel af Dagtimerne har færdedes vidt over Bjerg og Dal for at see noget Smukt, somhelst af den uforlignelige Græske Oldtids Minder. Hvad jeg, saaledes animeret, om Aftenen nedskriver, bliver altid bedre og sandere og livligere, end Hvad jeg ellers kan udfinde, naar jeg trykkes af den Nødvendighed at blive paa det samme Sted. Da overfalder mig ofte en piinlig Følelse af udsigeligt Savn, smertelig Forlængsel, som Tanken om mine tre smaa Børn ikke mildner, tvertimod forhøjer. Jeg elsker vel mine Børn, men ikke saa højt som det hulde Væsen, der beskæftiger mine Tanker uafadelig — jeg hengav mine Børn og Alt hvad jeg ejer, alle mine Samlinger til sidste Blad for, hvis det var s. 323Guds Villie, at være med den Elskelige, som forlod mig. Denne smertelige Følelse dulmes ikke hos mig ved aandelig Virksomhed; ogsaa legemlig Virksomhed, stærk Bevægelse er mig fornøden, og jeg befinder mig aldrig bedre eller smertefriere end paa Rejser, især af det Slags, man plejer at kalde fatiguante *).

Brøndsted.

Fra Laub.

Frørup, d. 22 Septemb. 1821.

Kun to Linier skal sige Dig, min evig kiære, troefaste Ven (huld og troe og elskende, som Han, jeg ikke skal finde her!), at jeg haaber i næste Uge at være hos Dig i Kjøbenhavn. Fader og Moder ledsage, vil Gud, deres Søn, som skal i Roeskilde Skole. Du skal omfavne os, see vort Barn, og velsigne ham. Det kunde synes allermindst fornødent at bryde min Stumhed nu. Men jeg kan ikke reise fra Frørup og staae for Dit Ansigt, uden dog een Gang først at have sagt Dig: at Dit Venskab er mit Livs Lyksalighed, og bekiendt Dig min Synd, som Du kiender — og bedet Dig om Din Tilgivelse, som jeg allerede har. Jeg siger ikke: bevar mig Dit Venskab. Det gjør Du. Men: Gud hielpe mig at blive Dig og Din Broder værd!

Din
Laub.

s. 323

Fra Fru Gyllembourg.

Christianshavn, d. 29 Jan. 1822.

Med stor Fornøjelse opfylder jeg herved det Løfte, jeg gav, ikke at beholde „Nina“ tre Dage i min Værge, forinden jeg presenterede dette aandelige Barnebarn for den Mand, hvis s. 324 Bifald jeg vist veed, er eet af de høieste Ønsker, min Søn gjør for dette Barn. Deres Høiærværdighed er den Første, der seer det, mig selv og Bunen undtagen.

6

Naar en Upasselighed, som i disse Dage forbyder mig at gaae ud, tillader det, tager jeg mig igjen den Frihed, af og til at hente mig Raad eller Trøst hos D. Høiærv. I de senere Tider har virkelig Tanken om Haab, Trøst og Taalmodighed i mine Forestillinger knyttet sig til den om Deres Ord; thi saa ofte — mangengang Dem selv uafvidende — har jeg i disse fundet det Raad og den Beroligelse, som jeg forgjæves har søgt hos mig selv eller i min Omgivelse.

Deres
inderlig forbundne
Thomasine Gyllembourg.

s. 324

Fra Heiberg.

Kiel den 12 September 1822.

Herr Doctor!

Det har særdeles meget smertet mig, at jeg ikke fik taget Afsked med Deres Høiærv. før min Afreise fra Kjøbenhavn. —

Overbringeren af dette Brev er Herr Holmbo fra Christiania, en Dyrker af de orientalske Sprog. Paa en Reise fra Paris er han kommen her igjennem. Han har Breve fra Grégoire til Biskop Münster, og ønskede tillige meget at gjøre Deres Høiærv.'s Bekjendtskab. Jeg har saa meget hellere villet bidrage hertil, som jeg dog ønskede en Leilighed til at fortælle Dem om min Ankomst hertil, og om mine første Beskjæftigelser, hvorvel jeg dog hidintil ikke har meget at fortætte, eftersom alt endnu er mig temmelig nyt. Med en Slags Velvillie er jeg vel i det hele bleven modtaget af de herværende Professorer. Hvorvidt de dele denne Følelse med Studenterne, kan jeg endnu ikke vide, da mine Forretninger endnu ikke ere begyndte. Mit Otium har jeg anvendt til at udarbeide en dansk Grammatik paa Tydsk. Om faa Dage vil der blive begyndt at trykkes paa den. Den er efter en s. 325 splinterny Plan, og som jeg haaber, er det ikke blot Nyheden, der udgjør dens Fortjeneste. Denne Bog agter jeg at lægge til Grund ved de Forelæsninger, som jeg allerede har anmeldt over det danske Sprog, betragtet fra den almindelige Grammatiks Synspunkt, og sammenlignet med andre, beslægtede Sprog. Denne Gjenstand haaber jeg vil have almindelig Interesse ogsaa for dem, der mindre bekymre sig om det danske Sprog. Faaer jeg altsaa ikke Tilhørere i Vinter, og kommer følgelig mit Collegium ikke istand, da er Skylden i det mindste ikke min eller mit Æmnes, men maa tilskrives den Slendrian, ifølge hvilken Studenterne sædvanlig ikke bekymre sig om at lære Dansk, førend om Sommeren, som det sidste Halvaar, der umiddelbar foregaaer Examen. Da imidlertid hiin Forelæsning vil blive temmelig abstract, og ikke tør eller practisk nok for rigtig at lære Sproget, saa har jeg tillige anmeldt et Collegium over den samme Gjenstand mere practisk behandlet, og forbunden med Læse-, Tale- og Skrive-Øvelser. Jeg har slet intet Haab om, at begge Forelæsninger ville komme istand. Kan jeg blot faae Tilhørere til det første Collegium, da vil jeg være meget tilfreds for i Vinter. — Dette er omtrent alt, hvad jeg har at fortælle D. H. Jeg haaber, at De deraf seer, at det, i det mindste fra min Side, ikke mangler paa Iver for at fremme den Sag, man har anbetret

mig.

— Min Moder anbefaler sig i Deres og Frues Erindring, og jeg selv henlever

Deres Høiærværdigheds ærbødige Tjener,

I. L. Heiberg ^{*)}.

s. 325

Fra Ingemann.

Sorøe, d. 31 Octbr. 1822.

Ærb. P. M.

Først en venlig og taknemmelig Hilsen fra den unge akademiske Planteskole hernede, hvorover De vist med os har s. 326 nedbedet Himlens Velsignelse, og som med Guds Hjelp ogsaa med Tiden vil blive Dem, og Enhver, der med kjærlig Omhu vaager derover, til Velsignelse og Glæbe. Indretningen synes nu allerede at være kommen i ret god Orden og Gang. Hvad der først laae mig paa Hjertet, saasnart jeg var kommen i Rolighed hernede, var at bringe de Morgen-Lovsange i Stand, hvormed De i vor sidste Samtale var saa god at overdrage mig et høist kjærkomment og vigtigt Hverv. De gamle Morgenpsalmer af Kingo og Brorson opsøgte jeg først, for, om muligt, ved en vaersom Forandring af enkelte nu stødende Udtryk, at faae dem anvendelige til vort Øiemed, uden at de derfor skulde tabe Noget af den Aand og Hjertelighed, som gjennem de forældede Former saa umiskjendelig tiltaler os. Men enhver nok saa lempelig Forandring syntes mig en Synd mod det ærværdige Gamle, og vilde man desuden, som nok til Hensigten blev nødvendigt, forkorte Psalmerne, vilde det blive et Flikværk, hvormed Ingen kunde være tilfreds.

6*

Da jeg imidlertid i min nye Stilling hernede ofte har følt mig i en saa lykkelig Stemning, at jeg selv ofte har følt Trang til at prise Gud for Lyset og Livet, saa er det ligesom kommet af sig selv, at, hvad jeg skrev, blev Morgenpsalmer.— Syv korte Lovsange, een til hver Morgen i Ugen, troer jeg at være det meest passende Antal, naar man ved Andagten vil forebygge det Mekaniske i daglig Gjentagelse, og det overfladelige Indtryk af altfor megen Omvexling. Saadanne 7 Lovsange, til forskjellige bekjendte Psalmemelodier, de fleste paa 2 Vers og ingen over 3 Vers, har jeg idag gjennem Directoren tilstillet Directionen, for at de, hvis de fandtes passende og Øiemedet værdige, med Directionens Tilladelse kunde foranstaltes samlet aftrykte og uddeelte blandt Eleverne, Gjerne vilde jeg ved alle de Dage, hvortil christelige Erindringer knytte sig (især Torsdagen og Fredagen), have hentydet derpaa i Lovsangene, men dette kunde neppe skee uden at disse Søgnedage derved fik et saadant Helligdags-Anstrøg, som kun tilhørte s. 327de store Festdage, der egentlig ere hine Erindringer helligede. Derfor har jeg kun ved Søndagen taget Hensyn derpaa, og valgt Løverdagen til Dødens Erindring, som den Dag, paa hvilken Christus laae i Graven, og som Modsætning til den følgende ugentlige Opstandelses-Sabbath ^{*)}.

Hermed Levvel og endnu engang ret hjertelig Tak baade for hvad Academiet i Almindelighed og jeg i Særdeleshed skylder Deres virksomme og kjærlige Aand.

Jeg forbliver med Høiagtelse og Ærbødighed

Deres hengivneste

B. S. Ingemann.

s. 327

Fra Steffens.

Breslau, d. 1sten May 1823.

Lieber Mynster! Ohne allen Zweifel wirst du dich wundern, nach so unbegreiflich langer Zeit einen Brief von mir zu bekommen. Sey nicht böse, dat ich dir deutsch schreibe. Ich habe meine Muttersprache keinesweges vergeten; aber, wenn ich schnell, wie ich denke, schreiben will, ist mir das Deutsche natürlicherwise geläufiger.

Es ist nun lange, sehr lange, seit ich etwas Ausführliches aus meinem lieben Vaterlande erfuhr. Je älter ich werde — ich bin Morgen 50 Jahre alt und meine Haare sind grau — desto lebhafter erwacht die Sehnsucht nach dem Lande meiner Jugend — „Nr. 8“ ^{**)}, lieber Job, ist mir unvergetlich. Ja, soll ich dir's gestehen, fast krankhaft ist die lebendige Sehnsucht, nach Kopenhagen zu reisen, euch, ihr Lieben, Theuren, die noch übrig geblieben sind, noch einmahl zu sehen, euch zu sprechen, zu umarmen Auch ist mein fester Vorsa, wenn Gott mich s. 328 noch ein Paar Jahre leben läßt, auf einen Sommer Urlaub zu nebmen, und über Stettin nach Kopenhagen zu reisen.

Lieber, treuer Freund! obgleich ich nun seit 16 Jahren Weniges von deiner Lage, und immer nur mittelbar, erfuhr, nichts schrieb, habe ich dennoch die lebendigste Gewitheit festgehalten, dat du mich fortdauernd liebtest. Ja, ich habe dir geschrieben, für dich geschrieben, denn ich wollte dir die Stellen meiner Schriften zeigen, die aus einem wahren Gespräch mit dir entstanden sind. — Ich bin leider noch wie immer, und ich glaube kaum, dat du mich sehr verändert finden würdest. Fortdauernd heftig aufgereggt — innerlich in beständiger Rührung, ja Erschütterung — ganz von der. Gegenwart ergriffen — alle Fehler sind feststehende Typen geworden. Ob es Menschen giebt, die aus eigener Kraft sich anders zu gestalten vermögen, das weit ich nicht, dieses aber wohl, dat ich mich nicht unter diesen rechnen darf. — So nun immer in die gährende Mitte einer groten Bewegung hineingeriten, blieb mir selten die Freiheit, mich nach der Ferne thätig zu wenden. Die Sehnsucht war da, war mächtig, aber ich vermochte Nichts gegen die Kraft der eindringenden, geistigen wie äuterlichen, Ereignisse.

Ist es eine Ermüdung nach einem mühevollen Kampf nach allen Richtungen, ist es das Alter, welches sich meldet und mächtig wird, oder ist es das tiefe Gefühl, dat ich einsam stehe unter den Brüdern, seit der lete, mir der liebste, mein innigster Freund wie mein Bruder ^{*)}, die Erde verliet — was mich gewaltsam nach der alten Heimath hindrängt, als wollte ich mit alter Anstrengung noch um mich versammeln, was Gott mir übrig liet, als wollte ich, indem ich die alten Töne wieder vernehme, den Wiederhall der auf ewig Verstummten ebenfalls erkennen?

Ich schicke dir mit diesem Brief eine kleine Schrift ^{**)}, die eben in diesem Augenblick die Presse verlaten hat. Sie s. 329 kann dir vielleicht dadurch interessant werden, dat sie, in Verbindung mit der Schrift über die gegenwärtige Zeit, den „Carricaturen des Heiligen“ und der Anthropologie, meine innere Geschichte enthält. Zwar, indem ich sie lese, finde ich sie unendlich kalt, unbedeutend, kaum eine Spur von dem, was ich sagen wollte. Es ist ein Kampf gegen einen theuren Freund, von welchem ich auch durch andere Streitigkeiten getrennt wurde, ohne dat er je aufhören soll mein Freund zu sehn — gegen Schleiermacher. Ich fand diesen Kampf sehr nothwendig. Die Angriffe gegen Scheibel, von welchem in der Vorrede die Rede ist, gingen aber nicht von Schleiermacher aus, sondern von dem hiesigen Consistorio und einem Prof. Schulz. So gering nun auch die Schrift sehn mag — du wirst das nur schwach Angedeutete verstehen, und ich würde mich freuen, wenn du diesen Kampf gegen die gefährlich gesteigerte, und bis zur höchsten Speculation ausgebildete Subjectivität des christlichen Glaubens billigen solltest.

— Ihr habt mich — ich glaube, cs sind schon ein Paar Jahre her — zum Mitglied der Academie der Wissenschaften ernannt. Ich weit es, du und der brave Sibbern waren die Hauptpersonen dabey. Ich erfuhr es durch einen Brief von dem Leteren, den ich (es ist freylich stark) noch nicht beantwortet habe. Die Gesellschaft findet sich wohl durch mein hartnäckiges Stillschweigen beleidigt, sie sieht es wohl als eine Geringschängung an — und dennoch ist Nichts gewisser, als dat diese Wahl mir im höchsten Grade wohlthuend war, dat ich darin eine Art Triumph erkannte, die mich aufs Höchste erfreute. Fast schäme ich mich dich zu bitten, diese späte Aeuterung meines Dankes noch laut werden zu lassen. —

Oft komme ich mir, in diesen leten Tagen, als ein Einsamer vor, der eben aus einem groten, verworrenen Gewühl, in welchem er fortdauernd thätig sehn mutte, heraus kam. Auch hatte das Schicksal der Universitäten, das Unglück so vieler jungen Männer, welches sich immer drohender näherte, meine Stellung, zuerst durch mein Verhältnit zur Regierung, s. 330 dann eben in der allergefährlichsten Epoche als Rector, noch zulet als Exrector, aber als derjenige, der mit diesen verworrenen Sachen am meisten bekannt war — meine Thätigkeit fast krampfhaft in Anspruch genommen ^{*)}.

Aber ich sehne mich nach Ruhe. — Der redliche Mann kann sich — zwischen demagogischen und monarchischen Umtrieben — nur zerdrücken lassen; und oft ist es mir, als wenn der Wahnsinn das Geschlecht immer mächtiger ergreift, und es ist, als wollte der Fanatismus aller Zeiten und aller Arten einer jeden Zeit zugleich mit voller Gewalt losbrechen. Gott behüte uns!

Aeuterlich ist freilich hier Alles still, während die drohenden Gewitterwolken aus der Ferne hervorbrechen —

In meinem Hause lebe ich ruhig und glücklich. Meine Frau ist mir theuer — meine Tochter — Clara — ist schon 17 Jahr alt, und — ich danke Gott dafür, er wird sie ferner leiten — sie hat, so lange sie lebt, mir nur Freude gegeben, nicht eine trübe Stunde. Wenn ich ihre stille, ruhige, jungfräuliche Weise, ihr ganzes anspruchloses Wesen betrachte, und es mit meinem wild bewegten, stürmischen Leben vergleiche, dann ergreift mich unwillkürlich eine unendliche Wehmuth; es ist mir, als wäre sie dazu da, um zu versöhnen, was mein Eifer, wenn auch wohlmeinend, zerstörte, und es scheint mir, als verdiente ich das Glück nicht. In wenigen Tagen wird sie — nach einem 5jährigen fortdauernden Religionsunterricht — eingesegnet, und ich werde das Abendmahl mit ihr genießen. Der Augenblick steht vor mir wie ein Durchgangspunkt für mein ganzes Leben, wie ein groter, unergründlicher Reinigungsprocet, dem ich mich mit Zagen und Freude, zitternd tmb hoffend unterwerfe!

Auch mein Brudersohn ist ein sehr guter Knabe, und ich hoffe das Beste von ihm. — Ein Unglück ist, dat ich gar nicht lernen kann mit Geld umzugehen. Du irrst dich aber, wenn s. 331 du glaubst, dat ich verschwende; ich lebe äuterst eingezogen — die lärmende Gesellschaft ist mir zuwider. Nur zweimahl wöchentlich

versammeln sich Studierende, wenn sie an einem Gespräch, wie es bey uns herrscht, theilzunehmen verstehen, zum Thee bey mir. Ich könnte diese Erheiterung — auch reisende Gelehrte und Andere finden sich oft ein — nicht wohl entbehren.

— Nun hast du einen langen Brief — und einen gedruckten, noch längern, bey welchem ich sehr oft an dich dachte — von mir, und ich erwarte nun auch einen wenigstens eben so langen von dir. Es wäre hart, wenn du nicht antworten wolltest, lieber Job! Seitdem die Sehnsucht nach meinem Vaterlande so lebhaft in mir erwacht ist, bin ich in der That hier drauten, als wenn ich eben seit einigen Monaten Kopenhagen verlaten hätte, und stündlich mit Ungeduld auf Nachricht von meiner lieben Heimath wartete.

Wie du lebst, und deine Frau, und wie viele Kinder du hast, und wie Alles in dem alten Kopenhagen steht — wünsche ich zu witen — Auch, wenn du magst, etwas von deinem innern Leben, und ob wir uns geistig nahe stehen, oder ob die Fluthen der geistig bewegten Zeit auch uns von einander entfernt haben. Ich glaube, — nein, lieber Freund! ich weit es gewit: Du kennst Ihn, der der Weg ist und die Wahrheit und das Leben — du warst nie so von Ihm entfernt, wie ich es war —

Dann von den Freunden — Wie erschrock ich, als ich — erst sehr spät, erst nach einem Vierteljahr aus der Zeitung erfuhr, dat dein Vater ^{*)} — mein lieber, treuer, redlicher Wohlthäter — gestorben war — Ich fühlte mein Unrecht, und dennoch war die Zeit nicht gekommen, die mich mit euch wieder in Verbindung bringen sollte — Ist sie jet da? Kann das lange zerrissene Band wieder angeknüpft werden? Oder kam ich zu spät zur Besinnung?

s. 332 Oluf ^{*)} war schon lange Professor — mein Gott! ich verliet ihn, als er noch ein Knabe war. Von Allem, von dem Literarischen, von Oehlenschläger etc. etc. wirst du wenigstens Etwas schreiben müten. — Dein Schwiegervater war vor einigen Jahren in Deutschland; aber nach dieser polnischen Ecke kommt kein Mensch. —

Behalte mich lieb — lieber Freund!

Dein treuer
Steffens ^{**)}

s. 332

*Fra Brondsted.
Genf, d. 29 August 1823.*

Tak, hulde Ven, for Dit særdeles velkomne og interessante Brev af 22. April, som jeg modtog i Florenz i Julii Maaned. — At Directionen saa gunstigen udvirkede mig den omskrevne Forlængelse af min Permission, var mig meget behageligt; den var mig og fornøden, thi jeg har Mere at vare paa, end man lettelig forestiller sig, inden jeg kommer til Danmark.

Jeg befinder mig allerede siden 5 Uger i denne behagelige og smukt beliggende lille By. Endskjøndt Genève er en s. 333 ganske anseelig Stad, faldt mig Ordet „lille“ af Pennen; ej ganske med Uret; thi naar man har levet længe i Rom, somhelst med de Affectioner, der meest sætte mig i Bevægelse, da forekommer fast enhver anden Stad, selv med større Menneskevimmel, heel besynderlig liden, og fuldt vel har Du Ret i Hvad Du yttrede i Dit sidste Brev: at det nok er en maadelig Handel at bytte Capitolium bort for Louvre. Jeg længes allerede, under uns. gesagt, umaneerlig efter Rom; men vær kun ikke bange for at jeg vender om igjen (som en Mand fra Kjøbenhavn fordem, efter Sigende, vendte om igjen til Hamborg, der han, to Stationer ind i Holsteen, fik at høre om en god Postej i et Vertshuus paa Jungfernstieg), jeg er til Lykke ikke meget sentimental af mig, og veed med Vished, at jeg, som Du skrev, gaaer i mit lovlige Ærinde. Jeg skal nok gaae Nord paa, og tænker, volente Deo, at Du skal faae mit næste Brev enten fra Stratbourg eller fra Paris. Alligevel tilstaaer jeg, at Meget minder mig alvorligen om, at jeg forlod „det skjøne Land“ — »il bel paese, ch'Appennin parte e l'onda circonda e l'Alpe« —. Om et ganske andet aandeligt Klima minder det f. Ex.: at her i denne vakkre og rige Stad besinde sig pro tempore, summa summarum, tre antike Sculpturværker, af hvilken Du endydermere billigen kan fraregne de to, efterdi jeg har medbragt dem (mine Bronzer fra Heraklea eller Grumentum) — det tredie og eneste antike Sculpturværk her af nogen Vigtighed er en smuk Faun i Marmor, som en herværende Patricier, Duval, erhvervede i Stockholm efter den med Rette berømte Billedhugger Sergel, som havde erhvervet den vakkre Statue i Rom; — læg hertil en Gruppe af Canova (for Resten Noget af det Bedste, han har gjort), som tilhører en riig Mand her, og som forestiller en Adonis, der lader sig caressere af en Venus, og en Jagthund, der, meget upassende, snuser bagved: saa har Du det hele Genser Sculptur-Museum. — I Maleriet er man lidt bedre faren. Nysnævnte Hr. Duval har meget smukke Cabinetstykker af Nederlandske Mestre, og hans Broder har en anden s. 334 lignende Samling; men disse Smaating fylde Sind og Tanke, naar man nys kommer fra Romerske Gallerier, omtrent som en græsk Nadvere, jeg engang i Pyrgos bivaanede, bestaaende af Ost og Brød og Oliven og Viin med Beeg i, fyldte to sultne Engelske Maver, som med en strygende Vind ankom til Morea fra Zante, hvor de vare vante til roastbeef og Plumbudding samt stærk Zantioter-eller Madeira-Viin.

Imidlertid maa Du ikke troe, at jeg her er ilde faren eller misfornøjet — tvertimod. Her er et ganske taaleligt Bibliothek, hvor jeg i Mag kan revidere mine Ting; jeg har et særdeles godt Instrument i min pene lille Stue, og en dejlig stor Sø udenfor at svømme omkring i. Jeg har fuldkommen fundet, hvad jeg især her søgte, nemlig nogen Hjelp for min temmelig maadelige franske Stiil — om hvilken min gode Ven Pnerari siger, at den er altfor dristig, enddog mig synes, at den er frygtssom nok — og desuden overmaade megen Velvillie og Forekommenhed hos mange dannede og respectable Mænd. Iblant disse vil jeg især nævne den dygtige Olding Prof. Pictet, Mr. de Candol, berømt som Botaniker, Mr. de Favre, hvis skjønne Bibliothek jeg hellere valgte end hans Gruppe af Canova; Historikeren Sismondi; en Hr. de Serre, som er kyndig i mange Ting; samt den gamle Bonstetten, en elskværdig behagelig Olding, der ofte besøger mig, og hvis Samtaler ganske ere som hans Skrifter, fornøjelige, temmelig instructive, lidt overfladiske A. Men intet Bekjendtskab har her mere fornøjet mig end den sine, opvakte og talentfulde Greve Capo d'Istria's — et Pragtexemplar af en Græker, i denne Benævnelses bedste Betydning. Han har, som bekjendt, paa Wiener-Congressen gjort Schweier-Cantonerne, og Genève i Besynderlighed, meget betydelig Tjeneste, og lever her, optaget som Borger af Genf, i en Stilhed, der er hæderligere for ham, tænker jeg, da visse Folk ikke vilde gaae hans Vej, end hans Plads i Kejsercabinetet havde været det, hvis han havde føjet sig efter visse Folk. Jeg troer ikke, at noget fornuftigt Menneske, som omgaaes Cap. D'J. i nogen Tid, kan tvivle om s. 335denne udmærkede Mands redelige Hensigter. Hans Klarsenhed, fine Tact og skarpe Omdømme har ofte frapperet mig. Det forekommer mig, at han ynder mig meget; dette, og især at hans Ansyn af vore kjære Grækeres Anliggender stemmer saa ganske overeens med mine Erfaringer og Meninger, fornøjer mig naturligtviis. Jeg har, paa Anmodning, forelæst ham et Par af mine Udarbejdelser over Grækenland, som have meget behaget ham. Jeg har det Haab, at denne talentfulde og udmærkede Mand engang i Tidens Fylde vil gjøre sit skjønne, miskjendte og mishandlede Fædreland stor Tjeneste. — Udenfor personlige Forhold har Intet her mere glædet og vederqvæget mig end den Tilfredshed, som her fast ethvert Ansigt udviser, og den fulde Frihed, som Enhver nyder til at tale, læse, skrive og gjøre Alt, hvad man med Anstændighed vil. Den herværende ikke alene fysisk, men ogsaa politisk sunde Atmosfære vederqvæger end mere, naar man nyligen forlod den beklummede Spionluft i Mailand og den Schwerenothsspektakel af de mange fremmede barbariske Krigsknægtes Trommen og Piben og Heiligedonnerwetterkreuzsaperments-Staahej. Disse fremmede Krigsknægte og alt det medfølgende oltramontanske, aandelig og legemlig kluntede, Slæng og Pak forholde sig til Milanernes store og skjønne Stad omtrent som de Igler, Herodot et Sted omtaler, til Krokodilen; de suge sig fast i hans Kjæver og Gane, og det store Dyr kan ikke selv skaffe dem bort. Herodot omtaler og et vævert lille Dyr, som han kalder Ichneumon, der stundom kryber ind i Krokodilens Svælg og hjælper ham af med de ubudne Gjæster — Hvor finder Italien sin Ichneumon til Hjelp imod alskens Blodsugere!

Hvilken Bederqvægelse for ethvert godt Gemyt, naar man nyligen forlod et Sted, hvor Ingen er tilfreds (faa Kjæltringer undtagne) at befinde sig atter i Omgivelse af lutter glade og tilfredse Mennesker. Schwei er vist, efterat den nye Foederal-Indretning er traadt i sin fulde Kraft, et af de meget faa lykkelige Lande i vor miserable og forknyttede Verdensbeet s. 336Her er intet Hof fuldt af Løgn og Ondt og Bagvaskelse, Intrigue, Ødselhed og alskens Uhumskhed; ingen Pfaffer, som bedumme og besnære Næsten og forføre hans Hustrue; ingen overflødige Krigsknægte, der træde godt Folk paa Tærerne (stundom paa Nakken) og opæde Jordens Afrørde og Frugterne af Næstens Flid; ingen unyttig Eivil-Armee af Embedsmænd, der opæde hvad den militaire levnede, og gaae derpaa, som Hippeldanz, op paa Comptoirerne, for der i Mag at stange deres Tænder. Den første af de fire Syndiker (vil sige: Republikens eller Cantonens øverste Magistratspersoner) har lidet over 400 Species aarlig, Gage, som er ham nok til al extraordinair Udgift, som hans anseelige Embede kan anledige, da Republiken gjør Regning paa, at hvo som vælges til Syndicus, ikke lever af Staten, men af sit Eget. Afgivterne igjennem alle Næringsfag ere saa overordentlig ringe, at det har forbauset mig (jeg troer, at en Bompeng af 3 sols pro persona ved Byens Porte efter Kl. 10 om Aftenen indbringer Mere, end hvad Halvparten er af Genève-Cantonens Grundskat); ingen besværlig Toldrulle; intet trykkende Reglement mod Contrabande hindrer Industrie og Handel etc. etc. Den velgjørende Virkning af saadan Tingenes Orden i denne lille Stat er da og, som naturligt, ikke allene en almindelig Tilfredshed, men og en almindelig Aisance, en, især naar man kommer fra Italien, højst paafaldende Velstand igjennem alle Klasser. Jeg har ikke seet en eneste Betler i Genève. Man har sagt mig, og jeg seer det for mine Øjne, at Hundreder af Borgerfamilier, som Uhrmagere, Fabrikantere og Smaahandlende, have deres nette smaa Landhuse med Hauge og lidt Jord til et Par Køer A., hvor henud de jævnligen drage med deres Familier i smaa Eenspændervogne, der, for hine Aarsagers Skyld, fornøje mig langt mere at see paa end hvilkensomhelst kejserlig sexspændt Guldskarm (hs. kejserlige Exmajestæts, Hr. Iturbidos ikke undtagen — denne „møjet smukke“ Mand ager nu omkring i Toscana, efterat det blev ham for snævert i Mexico, hvor ellers, efter Sigende, skal s. 337være Rum nok). — I Begyndelsen af denne Maaned, det var 5—7 August, dampede jeg afsted (mig synes ikke, man kan kalde det at sejle, uden Sejl, med en Dampbaad) herfra over Søen til Lausanne, for at bivaane en sand Nationalfest, som skifter aarlig en Locale, en stor »Concert Helvétique«, i Cathedralkirken. Man gav adskillige Stykker af Rossinis Oratorium: Moses, og et andet Oratorium: Christus paa Oliebjerget, af Beethoven. Dette Sidste, som jeg ikke kjendte, fornøjede mig meget. Dagen derefter gaves paa Theatret en profan Concert af mange, tildeels gode Stykker, og Festligheden endtes med et Bal paa Theatret. Alt hvad musicalsk er fast i hel Schweiz bidrog Sit til denne Fest. Udførelsen, enddog jeg har hørt den bedre andensteds, var meget god. Choret i Kirkeconcerten bestod af henved 400 Sangere og Sangerinder. Hvad som mere end alt det Øvrige ved denne Fest glædede og rørte mig, var den frie og ærlige Adfærd, den almindelige Tilfredshed, den gjensidige Velvillie, den kjække og patriotiske Tone, som var udbredt over det Hele. O det lykkelige

Helvetien! — Hvilke Frihedens Frugter ere og hvilke Trældommens, det har man i Genève ret for Øje ved et rapprochement af geographiske Forhold. Man seer hine i dette venlige lille Land, hvorhen man vender sig, skjønnere, for Enhver, som forstaaer at skjønne, end Hesperidernes gyldne Æbler; og Trældommens Galdæbler, dens Torne og Tidsler har man nok af, naar man blot gaaer et Par Skridt over Grændsen ind i Savoyen. At der fra visse Kanter skeles til disse smaa Staters Lykke, forstaaer sig selv — thi hvor paa Jorden var et Eden uden Slange? men Hr. v. H—r^{*)} og et Par andre Intriguantere, Despotismens og Pfafferiets Lejesvende, ere brændemærkede med offentlig dyb Foragt, ikke mindre (hvilket er mærkeligt) iblant selve Catholikerne, end i de protestantiske Cantoner. Bonstetten har fortalt mig en Anekdote, som er snurrig nok: da Hr. v. H—r nylig s. 338 var gaaet over til catholsk Bekjendelse og befandt sig paa et Landsted i Nærheden af Bern, kom en Bonde, som havde båret i Bern, didud for at tale med ham om andet Anliggende. Hr. v. H. spurgte ham: „Nun, mein lieber Amsel, was sagt man in Bern von mir?“ — A.: Es ist halt nit viel Gut's was de Lüet in Bern von Euch sagen thuen — Wollt Ihr es aber witen? “ — H. Eh, nun! warum nicht? — A. Sie sagen, dat de Paabst a Huhrenkind gekriegt hat; sie woll' ihm aber schon in der Wieg' den Hals umdrehen“.

Nu vil jeg gaae lidt tilbage i Tiden for at fortælle Dig Et og Andet om min Rejse fra det kjære Rom hertil. Den 31te Maj sleed jeg mig omsider løs fra leende og døde Venner. De Sidstes Navne ere legio; iblant de Første var det mig især smerteligt at forlade Thorvaldsen og Tenerani og Freund. Af dette mærkelige Billedhugger - Kløverblad er Thorvaldsen ophøjet over min Roes, Tenerani behøver den ikke; men hvad Freund angaaer, da tør jeg love Collin og hver ædel Dannemand, som interesserer sig for dette fortreffelige Menneske og sande Kunstner, megen Lon og Ære og Glæde af ham. — Med den gode Candidat Holm, som fulgte mig hertil, tog jeg Vejen over Siena til Volterra, hvis hetruriske Museum meget interesserede mig, og derfra til Florenz, hvor jeg fik nok at gjøre et Par Ugers Tid, da jeg vilde gjenemsee Gemmesamlingen og lade Et og Andet tegne. Der havde jeg den store Glæde atter at samles med min kjære Lunzi^{*)}, hvis, jeg kunde næsten sige altfor store Kjærlighed til mig og daglige Omgang, først i Rom og siden i Florenz, var mig til sand Trøst og Vederqvægelse, da hans Ankomst til Italien just indtraf til en Tid, da jeg var sorigfuld over min elskværdige gamle Faders Døed og bekymret for min Moder. Hvor ofte talte vi atter om Dig og Dine, om Bakkehuset, om Iselingen, om alle vore Kjære. Jeg vilde gjerne, at han skulde gaaet med mig til Paris, men det var ikke mueligt.

s. 339 Han forlod mig, eller rettere jeg forlod ham i Florenz, hvorfra han et Par Dage senere drog til Venedig og derfra tilbage til Zante. At jeg i Florenz jævnlig saae Frue Bombelles, forstaaer sig selv; jeg fandt hende ikke slet saa smuk som tilforn, men, hvilket er bedre, meget lykkelig paa hendes Viis. Bombelles er vist en respectabel og god Mand og ganske en Mand for Ida. Hendes skjønne Stemme har conserveret sig i dens fulde Omfang og Styrke, men i Musikens Studium som Bidenskab og Kunst (thi at den ogsaa er en Amusement, dette er en Tilfældighed, eller meget subaltern Egenskab ved denne som ved enhver Kunst, endskjøndt den vel især paa Grund heraf dyrkes af de Fleste) har hun ikke gjort den mindste Fremgang. Til Lykke kan hendes Mand nogenlunde accompagnere hende paa Claveret, ellers vilde hun være ilde nok saren selv ved Udførelsen af den lettere Societetsmusik. Hendes mimiske Talent udøver hun ogsaa heldigen. Mig synes, at baade B. og hans Frue ere rare Mennesker: deres Huus behagede mig overmande. — Fra Florenz tog jeg Vejen over Livorno, hvor jeg havde Ærinde, og Pisa. Denne gamle Stads herlige Samlinger i Maleriet saae jeg denne Gang ret tilgavns; fremfor Alt Domkirkens og Campo Santo's Frescomalerier af de ældste Italienske Mestere; fortrinligen glædede mig Benozzo Gozzolis talrige Compositioner af Bibelhistorien; hvilken frugtbar elskelig og barnlig Phantasie! Det er ofte forekommet mig^{*)}, naar jeg ret i Tanken overvejede det 13, 14 og 15 Aarhundredes Væsen og Jdræt og sammenholdt dem med vor saakaldte oplyste Tid, at vi have aldeles Uret i de almindelige Forestillinger baade om den Periode, vi kalde Middelalderen, og om vor egen Tids Fortrinlighed. s. 340 Hvad bestemt Tendenz, ejendommelig Charakter og Bestræbelse angaaer, staaer vor Tidsalder sikkerlig tilbage for mangen tidligere Periode, som man er tilbøjelig til at see ned paa som uvorren og halvbarbarisk; og dersom Benævnelsen Middelalder skal betyde en Tidsperiode, hvis Mennesker selv Intet ere og intet ret Originalt frembringe, men ikkun danne som en Mellemtid imellem to virkelige Tidsaldere (det er saadanne, som ikke bestaae af alskens Imitation og tumultuarisk Virvar, men som leve deres eget Liv og drive deres egen Dont), da synes mig, at just vor egen revolutionære, tumultuariske, efter Alting jagende og Intet ret Originalt frembringende Tid tilfulde fortjener dette Navn. Hvor tumler og kaager og gjærer det dog i Alting og overalt, saalænge jeg er til, uden at noget ret Sundt og Godt og Ejendommeligt hidtil frembragtes. At der af denne Gjæren og Tummel engang vil fremgaae noget Godt og Værdigt, det haaber jeg til Gud. Vore Børn eller Børnebørn ville maaskee plukke modne og sunde Frugter af det Træ, som vi plantede i Bitterhed og Møje og vandede med vore Taarer. Men dette Haab trøster ikke ganske, somhelst paa sidste Halvpart af Livets Bane. Man vilde ogsaa gjerne selv være lidt lykkelig, inden man dør. — Og hvad nu barbarisk Stof angaaer, ja da have vi sandeligen ingen Mangel — her et Exempel. Du veed, at den store ærværdige gamle Bygning, som kaldes campo santo, tilblev derved, at misforstaaet Guds frygt i 13de Aarhundrede med uhyre Møje og Bekostning bragte paa mange Skibe formeentlig hellig Jord fra Palæstina, belagde dermed en stor regulair Plads i rectangulair Form (i Nærheden af Domkirken) i Pisa, og omgav denne med 4 store bedækte Haller, hvis Mure ganske udmaledes i fresco af Samtidiges og de to følgende Aarhundreders bedste Kunstnere, med talrige Forestillinger af den bibelske Historie. Saaledes bleve Campo Santos indvendige Mure en i Sandhed christelig Lesche, et pœcile (en *σῶα ποιχίλη*) for christelig Kunst, og den bedste Skole for Studium af det 13de, 14de og 15de s. 341 Aarhundredcs Malerie. Men det lurvede 18de Aarhundrede, det oplæste, forvorpne, forfængelige (det kaldte sig selv det

philosophiske), som hverken brød sig om den hellige Jord, om Fædrenes Tro eller foregaaende Tidens kjærlige Flid og Konst, forvandlede selve Hallerne eller den fiirsidige Muuromgang til Gravsteder eller Emplacements for Gravmonumenter ; og saaledes gjenembrødes og ruineredes paa det Infameste mange af de gamle Maleres herligste Compositioner, for i deres Sted at indmure Sarcofager og andre Gravmonumenter, meest af den fadeste og flaueste Smag, og til Amindelse af tildeels meget obscure Personer. Saaledes ruineredes f. Ex. »anno domini 1764« med Flid to store Compositioner af Giotto: Hiobs Historie, for at indmure det bestialske Monument, som Frederik II., kaldet den Store, lod sætte for Algarotti med Indskrift: »Algarotti, Ovidii æmulo (Ovids Medbejler i campo santo!), Newtoni discipulo Fredericus Magnus«, og en vis Billedhugger Bianconi fra Bologna, det Beest (thi saaledes kaldte Din geniale Broder deslige møjet smukke Folk), der gjorde dette formeentlig i græsk Smag udførte Marmorspektakel, græciserede end ydermere sit eget Navn, idet han underskrev sig ΑΕΥΚΩΝ ΕΙΙΟJΕΙ. — Hvilket er nu meest barbarisk, enten at Fædrene hentede hellig Jord fra Palæstina, og skaanede ingen Møje eller Udgift for at indhegne dette Klenodie med Marmorvægge og at pryde disse med bibelske Forestillinger, pragtfulde Frembringelser af Tidsalderens genialeste og dygtigste Kunstnere, — eller at det saakalvte filosofiske Aarhundrede nedhugger med Øxe og Muurbrækker hine kostelige Billeder, for i deres Sted at stille til Skue — det ækleste smagløseste Marmorgalimatias og Nonsens, som blot paa Grund af umaneerlig Hæslighed, al Localanmasselse fraregnet, fortjente med Steenhuggerhammer og Øxe at redigeres til simpelt Bygningsmaterial? — Fra Pisa tog jeg Vejen over Lucca, Massa og Carrara (som ligner ganske en lille arcadisk Bjergstad, og hvis Marmorbrud s. 342 meget interesserede mig) til det smukke Genua. Denne fordum saa rige og mægtige Stad blev, som Du veed, solgt og forraadt af den Engelske Regjering til den Piemontesiske, med hvilken Genueserne omtrent ere ligesaa tilfredse som Majlænderne med de søde Østerrigere. Jeg saae mange herlige Ting i Genua; men Kronen af Alt var et stort Billede af Rafael og Giulio Romano (som de Franske havde slæbt til Paris) i Stephanskirken, forestillende den hellige Stephans Martyrie, alle Forgrundsfigurerne i Legemsstørrelse. At see tilgavns dette guddommelige Værk lønner allene en Rejse til Genua. — Herfra gik vi over Tortona (hvor det for Alvor begyndte at vrimle med Østerrigske Knecht-Ruprecht'er — uf!!) til Majland. Undervejs kom vi i Slæng med en Theater-Caravane af 8 Vogne med alskens Damer og Herrer og Ingen af Delene, Sopranos, Tenorer, Bassister, Poeter, Papegøjer A., og jeg fik Lejlighed til at repetere i Virkeligheden en Deel af Wilh. Meisters Lehrjahre. Paa en uhyre Trosvogn brækkedes et Hjul i Nærheden af Tortona, Elefanten kuldsejlede, og ud styrtede, hulter bulter, allehaande forgyldte Kongeog Dronningekroner, hedenske Øfferapparater, med Altere, Præsteskjæg A. A. — Men nu har jeg ikke mere Papiir, derfor farvel for denne Gang. Jeg længes efter Brev fra Jens Møller. Meddeel ved Lejlighed ham og Collin og Carl Heger Et og Andet af dette Brev. Adler tilskriver jeg med det Første. — Jeg tvivler paa, jeg bliver færdig med hvad jeg her har for, inden Udgangen af denne Maaned. I Stratbourg, hvor jeg maa see efter Et og Andet, bliver jeg en 14 Dage, saa jeg kommer vel først i Begyndelsen af November til det søbe Paris; men der maa jeg finde et langt Brev fra Dig. Hav den Godhed som snarest at besørge vedlagte Brev til min kjære Svigerinde. — Addio, kjære Ven! uforanderlig

7

7*

Din
hengivne
Brøndsted.

s. 343

*Fra Fogtmann.
Sorøe, d. 2den Novbr. 1823.*

Høiærværdige Herr. Doctor!

D. H. modtage herved min inderligste Tak for den Oprigtighed og Velvillie, hvormed De har sagt mig Deres Mening om min Lærebog i Religionen. Der lever ingen Mand i denne Tid, hvis Mening er mig mere vigtig end Deres; og derfor har det ogsaa beroliget mig meget, at De dog i det Hele bifalder min Bog. Men deraf følger ogsaa, at jeg ønsker noget nærmere at forklare mig om de Gjenstande, hvorved De har yttret Betænkeligheder eller hvorimod De har gjort Indvendinger. Dog beder jeg indstændig, at De ikke vil ansee disse mine Forklaringer og Forsøg til Forsvar som Følger af Paastaaenhed, men at De med Velvillie vil modtage dem som Beviser paa min Lyst til at følge Sandheden.

— — Angaaende Læren om Treenigheden troer jeg selv, at dette er det sletteste Afsnit i hele Bogen; men jeg maa endnu tilstaae, at jeg ikke har kunnet givet det bedre. Min Hensigt ved Fremstillingen deraf var, dog at give Disciplerne nogen Forestilling om det, som stedse bliver en Hemmelighed for den menneskelige Fornuft; og jeg troer endnu, at man ikke bedre kan lede Menneskene paa det rigtige Spoer til at finde Ideen i denne hemmelighedsfulde Lære, end ved at lade dem holde fast ved den Forestilling — som dog unegtelig er sand, skjøndt den vel ikke er udtømmende — : at vi troe paa Gud Fader, som alle Tings Skaber, paa Gud Søn, som Gud aabenbaret i Sønnen, og paa Gud den Hellig Aand, som Gud, der virker med sin helliggjørende Aand. Jeg

tilstaaer, at min Fremstilling alligevel ligesaa lidet har tilfredsstillt mig som Dem; men det forekommer mig meest at ligge deri, at jeg ikke nok har gjort opmærksom paa det Ubegribelige og Hemmelighedsfulde i denne Lære; thi jeg troer, at just det Hemmelighedsfulde er eet af de vigtigste Momenter i Treenighedslæren. Det er nemlig saare vigtigt, at Menneskene mindes om deres Uformuenhed til at begribe Guds Væsen, og at de s. 344ledes til Ydmyghed ogsaa i denne Henseende. — Krog-Meyers Treenighedslære, som han selv kalder „Skriftens Klassification af Guds Velgjerninger“ har aldeles ikke tilfredsstillt mig. Især støder det Udtryk, som ogsaa forekommer flere Steder i Bogen, mig meget: „Guds Søn forestilles“ i den hellige Skrift; thi deraf ville de fleste Læsere drage den Slutning, at det er kun en Forestillingsmaade, et billedligt Udtryk, og intet virkeligt. Derimod har jeg baade om Treenighedslæren og om mange andre Lærdomme hellere villet sige for lidet end for meget. Jeg har altid stræbt at lede Læserne til at indsee, at der i disse Lærdomme ligger virkelig og fattelig Sandhed; men jeg har hellere villet, at Læserne maatte føle, at de maatte lægge til, end at de skulde tage noget fra. Det er vistnok bedre f. Ex. at Tilhørerne føle: „det gaaer maaskee endnu strængere til, end Præsten præker“, end at de føle: „det gaaer ikke saa strængt til, som Præsten præker“. Men den sidste skadelige Følelse fremkalder man ofte ved at sige for meget, eller ved at sige noget Mistænkeligt. Med Hensyn hertil maa meget i min Lærebog bedømmes.

Den Opposition, som Deres Høiærv. har gjort mig i Henseende til Krog-Meyers Lærebog, har meest bekymret mig; thi dersom hans Lærebog var god, da hverken vilde eller burde jeg have skrevet en ny Lærebog. Men skjøndt jeg indrømmer, at K.-Mehers Bog er indholdsriig og i en vis Henseende vel udarbejdet, maa jeg dog efter min Overbeviisning og Erfaring paastaae, at det er ingen god — ut parcissime dicam — Lærebog eller Skolebog. Thi 1) ere Sætningerne udviklede og utydelige, 2) er Sproget for abstract, 3) er Fremstillingen saa tør og livløs, at Bogen ikke kan læses med Interesse, 4) er Sproget ofte affecteret (jeg beder, at D. H. til Prøve vil gjennemlæse § 122). — Et saadant abstract, affecteret og indviklet Sprog, som der findes i K.-Mehers Lærebog, synes mig allene tilstrækkeligt til at afgjøre, at det er ingen god Lærebog; thi uden at bruge Ordspil istedetfor Beviser, kan man vel sige, at en god Lærebog skal være s. 345gov at lære — 5) er Fremstillingen, som sagt, flere Steder saadan, at Læserne maae troe, at Forfatteren blot fremsætter bibelske „Forestillingsmaader“, uden at man bør tillægge dem meer end en billedlig Betydning (saaledes især § 119). — Deres Høiærværdighed ville undskyldte, at jeg taler saa ligefrem og bestemt; thi Sagen synes mig vigtig, og jeg siger min Overbeviisning.

D. H.'s Opposition mod mine Ytringer om Dictering finder jeg derimod beføiet og vel grundet; og jeg skal være betænkt paa at berigtige mine Udtryk desangaaende.

Endelig maa jeg endnu modsige D. H.'s Mening om Udeladelsen af Stykket om „de besynderlige Forholds Pligter“. Jeg indrømmer, at en Præst, der ikke taler som blot Lærer, men som Sjelesørger og Opdrager for Livet og Evigheden, baade kan og bør i Konfirmand - Underviisningen omtale og indskjærpe Pligterne i de nævnte Forhold; ligesom Forældre kunne og burde gjøre det. Men en Lærer i en offentlig Skole, der betragtes blot som Lærer, og som nødes ved hele Indretningens Beskaffenhed til at see mere paa Kundskab end paa Følelse, ja ofte til at see allene paa den første, og som endelig ofte ikke er synderlig ældre end de, som han læser med — han vil vistnok i de allerfleste Tilfælde mere skade end gavne ved at behandle Pligterne i de Forhold, som ligge Enhvers Person nærmest, og som ofte ere forskjellige for enhver enkelt Person. Dersom en Lærer vil antage sig sine Discipler i den Henseende, bør han uden Tvivl gjøre det privatim, som Ven og Raadgiver. — Dog derom kunde være saa meget at sige, at jeg ikke bør tænke paa at kunne behandle det tilfredsstillende i et Brev; men jeg haaber at have sagt nok for at vise, at jeg ikke uden Grund har udeladt bemeldte Afsnit.

Til Slutning beder jeg endnu engang om Undskyldning, fordi jeg har foruleiliget D. H. med dette lange Brev.

Med særdeles Hengivenhed og Høiagtelse
ærbødigst
N. Fogtmann.

s. 346

*Fra Sibbern.
Østerbroe, 21. Martii 1825.*

Idet jeg sender indlagte Steffensiana tilbage, vil jeg tillige bede Dem, ret at tænke paa, om den Tanke at læse Aristoteles sammen dog ei var at udføre. Dersom vi som Tredie toge En, der kunde disponere ligesaa frit over sin Tid, som jeg, og derfor let kunde ombytte en Aften med en anden, samt ei brød sig om at gaae forgjæves, naar De havde Forretninger, saa var Tingene vel gjørlig. Til Begyndelse vilde jeg foreslaae Bøgerne de anima og de øvrige psychologica, hvoraf jeg for en Deel Aar siden har læst det meste, med stor Interesse; derfra kunde vi gaae til Ethiken.

Ved denne Lejlighed vil jeg bede Dem laane mig den Deel af Bipontiner-Udgaven af Aristoteles, hvori hans Rhetorica staaer. Overbringeren heraf kunde maaskee faae den med. Det er den lille Edvard I., som jeg allerede har skullet og villet bede Dem om at tillade at gaae et heelt Aar til Confirmation fra næste Halvaars

Begyndelse af. Da han ei gaaer i nogen Skole, haaber jeg, han skal kunne blive ret ordentligt confirmeret, saa Confirmationen kan gjøre mere Epoche i hans Liv, end den som oftest gjør hos dem, hvis Forberedelsestimer til Confirmationen kun gjør et Tillæg til en Mængde Skoletimer, og som let komme til at tage dem som andre Skoletimer.

Ceterum puto Aristotelem a nobis conjunctim esse perlegendum. Naar kun en god Trediemand var funden. Poul Møller vilde være den bedste, hvis han havde Tid — Fogtmann, hvis han var i Byen. Jeg troer just ikke, at det første, vi skulde see paa, var at faae en Philolog.

Og hermed overlader jeg Sagen nu til Deres nærmere Betænkning.

Sibbern.

s. 347

*Fra Rahbek.
Bakkehuset, 28. Martii 1825.*

Kiæreste Mynster!

Endelig sender jeg dig med Undseelse og Tak dine „Characteristiker og Kritiker“ *) tilbage, dem jeg, om jeg ikke tager feil, i Spiellerup laante af dig, hvorfor der og endnu hænger noget Spiellerupsk ved dem, saa jeg med Voltaire fristes til at sige:

Je vous reçus avec tendresse,
Je vous rends avec douleur.

Jeg har imidlertid det fromme Forsæt, ved første Leilighed at skaffe mig den nye Udgave af dette indholdsrige Skrift, hvoraf jeg maaskee just har lært saa meget mere, som jeg ikke allevegne er enig med Forfatterne.

Med allerførste skal anden Deel af mine „Erindringer“ gjøre dig sin Opvartning; maatte den hos dig og dine Lige finde samme kiærlige Modtagelse som den første. Ogsaa den er blevet mere Confessions, og mindre Mémoires, **) end jeg havde ventet, og maaskee ønsket og burdet; men det er vanskeligt at tale om sig selv, og ikke enten sige for lidet eller for meget, især naar man, som jeg, har drømt at leve den største Deel af sit Liv for sig selv, og just derved er kommet i den Nødvendighed, at maatte leve det for Andre. Imidlertid

„Ich wollt' um Alles in der Welt
Die gute Meinung nicht verlieren, deren
Mich ein so braver, frommer, lieber Mann
Einmal gewürdigt,“ —

og jeg føler for vel, hvor meget af mit Færd, udrevet af sin Sammenhæng, seet uden Hensyn til dets Drivesiedre og Bevæggrunde, s. 348maa vise sig fra en sælsom Side. Dog — Bogen vil og maa snart tale for sig selv.

Niecen, som sidder midt i sit Æskearbeide til de Vandlidte *), hilser hierteligst Onkelen og Tanten, og jeg er

Din gamle
Rahbek.

s. 348

*Fra Heiberg.
Kiel, 7. April 1825.*

Høistærede Herr Doctor!

Da jeg i forgangne Efteraar udarbejdede mit lille Skrift om den menneskelige Frihed, **) og fandt mig foranlediget til i samme at opponere ei blot imod Prof. Howi, men ogsaa mod hans Modstandere, bestræbte jeg mig for at føre denne Strid med den Urbanitet, jeg ikke blot var de hæderlige Mænd skyldig, der allerede havde opløftet deres Stemme, men ogsaa Sagen selv, der, ifølge sin Natur, burde forhandles indenfor den videnskabelige Polemiks Grændser, og ikke neddrages i den Sphære, hvori de danske Stridsskrifter kun altfor hyppigen tumle sig. Ikke desmindre troede jeg dog ogsaa at maatte undgaae den modsatte Yderlighed, der heller ikke er saa sjælden, den at gaae altfor varsomt udenom Gjenstanden, af Frygt for at fornærme nogen af de stridende Parter, istedenfor at sige sin Mening bestemt og fyndigen, samt blande i Foredraget noget Salt og Peber; hvilket er himmelvidt forskjelligt fra Grovhed og Smudsighed, ja endog et nødvendigt Ingredients i polemiske Skrifter, der ellers let blive fade for Pluraliteten af Læsere. Etatsraad

Ørsted, Professor Sibbern og Professor Howi ville vist alle tilstaae mig, at jeg med Hensyn paa dem har undgaaet Polemikens Scylla og Charybdis, idet s. 349 jeg uden personlig Fornærmelse (og hvad Grund skulde jeg vel ogsaa have til en saadan?) har kraftigen opponeret imod dem alle tre.

Saa meget mere skulde det gjøre mig ondt, om Deres Højærværdighed fandt, at jeg, med Hensyn paa Dem, *) havde været mindre heldig i at undgaae det ene af de betegnede Skjær. Mig selv er denne Mistanke aldrig faldet ind, og det af den naturlige Grund, at jeg aldrig med fjerneste Tanke kunde have isinde at sige det ringeste Fornærmelige imod en Mand, for hvem jeg selv har den allerstørste Agtelse, og hvem jeg er Taknemmelighed skyldig, fordi han ved alle Lejligheder har viist sig som min Ven og Beskytter. Jeg har kun afveget fra ham i en filosofisk Shnsmaade, hvori det desuden er sjældent at sinde to Mennesker fuldkommen enige; men herfra er en uendelig Afstand til fiendtligt Angreb paa en ærværdig Individualitet, for hvilken Ingen bøier sig dybere, end Forfatteren af disse Linier. Mig selv falder det let, saavel i hvad jeg skriver mod Andre, som i hvad Andre skrive imod mig, at abstrahere fra Personen, og holde mig til Gjenstanden. Jeg forudsætter derfor hos Andre del samme Talent — om jeg saa maa kalde det, thi det er virkelig ligesaa sjældent, som noget andet Talent —, og jeg er overbeviist om, at Ingen besidder det i høiere Grad end De selv, omendstjøndt jeg af en Note til Deres sidste Recension i Literaturtidenden **) øste den Frygt, at der dog nok her maatte finde en Misforstaaelse Sted — for hvilken jeg gjerne anklager mine egne Udtryk, men ogsaa kun disse. Jeg havde nemlig, dengang jeg skrev min Afhandling, ei den mindste Anelse om, at den første Recension var af Dem; men jeg holdt mig, af indvortes Kriterier, hvilke rigtig nok, s. 350 som jeg seer, kunne bedrage, for overbeviist om, at den maatte være af Kolderup-Rosenvinge; men selv denne Tilstaaelse maa overbevise Dem om, hvor lidet fiendtlig min Stemning mod Recensenten har været, da Rosenvinge er min Ungdoms Ven, hvem det aldrig kunde falde mig ind at ville fornærme. Kun troede jeg, at kunne tiltale ham i en kraftig Tone, som den sømmer sig mellem Jevnaarige og Ligemænd paa Videnskabernes Bane. Min Bemærkning angaaende Recensentens Anti-Gallicanisme *) var directe stilet imod ham, paa hvem den virkelig passer ligesaa godt, som den passer slet paa Dem, thi han er, med alle sine Fortrin, eensidig i sin Smag, hvilket jeg af mundtlige Disputer ofte har erfaret. Jeg tilstaaer — hvad jeg desuden, efter at have udgivet mit Skrift, ikke længer kan benægte — at den første Recension forekom mig alt for lidt omfattende, bevægende sig om et eensidigt abstract Standpunkt, ligesom Prof. Howi paa sin Side om et ligesaa eensidigt, ligesaa abstract; og just derfor troede jeg, at Recensionen maatte være af Rosenvinge, ikke af Dem, som jeg altid har været vant til at see paa det høieste Standpunkt, især da De i Deres fortræffelige Prædikener — som ideligen tjene min Moder og mig til Opbyggelse, naar vi ikke vente at finde en saadan i Pastor Harms's Gudstjeneste — har afhandlet de dybeste Sandheder med den største Klarhed og den ædleste Varme.

Maatte denne min oprigtige Tilstaaelse være Dem Borgen for, at hvis noget i mine Udtryk har støbt Dem, da var dette Stødende ikke beregnet paa Dem, men paa en Anden, og var, selv under denne Forudsætning, ganske udenfor Forfatterens Hensigt. Det er mig nødvendigt at lette min Samvittighed ved at tilskrive Dem dette, saa meget meer, da jeg om faa Dage haaber personlig at tale med Dem, thi min Moder og jeg have isinde at reise idag otte Dage til Kjøbenhavn.

Deres anden Recension synes mig at bære langt mere Spor af sin Forfatter, end den første; thi den vidner om et s. 351 vedholdende Studium af og nøie Bekjendtskab til de forskjellige filosofiske Systemer, en Kundskab, hvori jeg selv skaaer meget tilbage, men jeg haaber at kunne oprette hvad jeg deri har forsømt.

Min Moder sender Dem sin forbindtligste Hilsen. Hun glæder sig meget til snart at tale mundtlig med Dem.

Jeg selv forbliver

Deres Højærværdigheds
meget forbundne
Z. L. Heiberg.

s. 351

*Fra Harms.
Kiel, 8. Sept. 1825.*

Mein sehr werther Freund, *)

denn so darf es heiten wie nach Worten beym Abschied gesprochen, so nach Empfindungen für Sie, welche während der Stunden Ihres Besuchs in mir hervorgebracht, genauer gesprochen verstärkt worden sind. Nun aber brauchen Freunde sich nicht eben zu schreiben, und wir haben beyde wol unsre wenigen Correspondenz-Stunden gedrängt genug beset; indet ich habe meinestheils durch diese Zeilen mich bey Ihnen etwas länger bewahren wollen, wozu ich auch brauche, was hiebey folget, die Kleinigkeit. Und laten Sie mich meine Absicht erreichen.

„Und wenn wir auch von einander ein hartes Wort gesprochen haben“, äuterten Sie im Weggehn. Mein

Gedanke sagte bey mir dazu: du doch niemals von ihm, hat er vielleicht von dir? Sonderbar, Tags darnach werden mir von der Buch-Handlung s. 352 Ihre „theol. Schriften“ zugeschickt, die ich denn auch gleich zum Behalten zurücklegte und noch eher als der Buchbinder darin las. Freylich da fand ich bald in dem Aufsae, der natürlich meine Aufmerksamkeit am meisten an sich zog, was gewit Sie gemeint hatten. *) Nun, sanft ist es nicht, aber — hart, nein, lieber Freund! hart und sanft sind ja relative Begriffe; was Andern hart ist, halte ich noch nicht dafür, wenn mir es zum Ansaten geboten wird, — ich will es nicht hart nennen. Allein, was sah' ich lieber, als dat man sich über Glauben und Vernunft verständigte? wozu es aber ganz gewit niemals kommen wird, und keineswegs geh' ich darauf aus, mit Ihnen mich darüber zu verständigen und zu vereinbaren, mit Ihnen, der doch so nahe, wie unter Tausend nicht Einer, derjenigen Ansicht kommt, welche ich meine nenne. Aber da ich eben ein Neues von mir aus dem Druck bekommen habe (es sind nur 12 Expl. besonders abgedruckt, aus dem „Journal für Prediger“ von Bretschneider usw.), so habe ich Ihnen das mittheilen wollen. — Nein, ich kann nicht davon laten, dat uns auch „der Sinn“, und neu, gegeben werde: 1) weil das Zeugnit der Erfahrung dafür spricht; 2) weil es mir im Wesen des Christenthums zu liegen scheint und im Begriff der Wiedergeburt, die nimmer, nimmer sich eines Sinns des alten Lebens bedienen kann, um Dinge des neuen Lebens aufzunehmen; 3) die Schrift; 4) die symbolischen Bücher; 5) das Zeugnit aller ächten und aufrichtigen Rationalisten; 6) wegen der Verwirrung, die es macht, wenn man die Vernunft das Auffatungs-Vermögen nennt, und weil man alsdann unmöglich den Rationalismus abhalten kann **).

s. 353 Nun wohl, sie wird gebraucht, die Vernunft, aber gleichwie die Hand u. gleichwie das natürliche unmusicalische Ohr beym Clavierspielen. Lat ich's gut sehn hiemit; ich habe Sie nicht bekehren wollen.

Wovon ich beh Ihnen gelegentlich eine Nachricht einziehen möchte, das ist die Einrichtung Ihres dortigen Prediger-Seminars. Das hiesige bezieht sich lediglich auf das Predigen u. Katechisieren, u. steht allein unter Köster, der ein Prediger niemals gewesen ist, u. noch dazu ein „Göttinger“ ist, d. h. qui nihil peccat nisi quod nihil peccat, u. wie alle Göttinger thun, Geist und Leben, das etwa in ihm ist, der Bibliothek zum Pfande verschrieben hat. Es möchte auf unsrer Universität ein umfattendes Seminar einmal errichtet werden können, u. auf der betern Basis, als die mit der Fähigkeit u. Unfähigkeit eines einzigen Mannes gegeben wird. Es giebt gewit eine gedruckte Beschreibung des Kopenhagener —, u. das Dampfschiff geht noch mit Freunden u. Bekannten!

Gott befohlen, theurer Freund! Er segne Ihr Amt u. Ihr Haus!

Der Ihrige,
Harms.

s. 354

Fra Steffens.
Waldenburg d. 8ten Septbr. 1825.

Lieber Mynster! Endlich ergreife ich einmahl wieder die Feder, um dir zu schreiben. Du hast wohl Recht — es ist fast eine sündliche und auf jeden Fall schwer zu rechtfertigende Anmatung, dat man nur ganz vortreffliche und tiefsinnige Sachen an seine Freunde schreiben will, dat man nur als ein extraordinairer und ganz aparter Mensch, und nicht als ein einfacher Freund erscheinen will — und doch ist es das nicht allein, was mich abhält so oft zu schreiben, als ich sollte und wollte. Es giebt ein viel einfacherer Grund, und das ist — die Faulheit. Nicht allein diejenige, die es mir immer schwerer macht überhaupt die Feder zu ergreifen, sondern auch diejenige, die mich auf eine recht tödtende und einschränkende Weise in den Kreis der Umgebung festhält, so dat man sich nicht los reiten mag, nicht in der Ferne, unter entsernten Freunden leben mag. Wir haben allerley vornehme Nahmen für dergleichen, aber im Grunde ist es nichts als die berühmte Faulheit, die wir, wie so vieles, mit den gemeinsten Leuten, über die wir uns erheben möchten, theilen.

Dein Brief, lieber Freund! hat mich sehr gefreut — ich hatte mich recht nach einigen Nachrichten von Euch gesehnt, und wir müssen uns, nach einer so freundlichen Erneuerung alter Zeiten, nicht wieder fremd werden. Dein Brief verset mich recht lebhaft in die freundliche Mitte aller meiner Freunde, die mir so wohl wollen, und mich, mehr als ich es verdiene, auszeichneten. In der That ist meine Reise eine wahre Erquicckung gewesen; — auch hier behauptet jedermann, sie habe mich um mehrere Jahre verjüngt. Wohl bin ich alt genug geworden um cinzuseben, dat so viele verschiedene Menschen mich nie auf eine solche Weise mit Freundschaft und Liebe umgeben würden, wenn ich in Kopenhagen lebte und wirkte. Meine Persönlichkeit würde dann Mehrere, Andere meine Ansichten, Viele mein Wollen und Streben zurückstoten, wie es s. 355 mir hier geht. Demohnerachtet ist mir die Erinnerung an Kopenhagen überaus erfreulich. Dat die Universität — mag auch manche, besonders finanzielle, Misere, die dich wohl am meisten quält, statt finden — sich so sehr zu ihrem Vortheil verändert hat, dat so viele jüngere Lehrer das Betere, Tüchtigere wollen und nachstreben, dat auch unter den Studierenden ein lebendigerer Geist rege wird — hat mich wahrhaft überrascht, wenn ich meine frühere Erinnerungen damit verglich. Ich mut dir doch auch sagen, dat ich einen sehr — freundlichen, möcht'ich fast sagen, Brief von dem Erbprinzen vor einigen Monaten erhalten habe. Von Berlin aus schreib ich ihm, um ihn zu bitten, dat er etwas für meinen Freund, den Etatsr. Berger in Kiel, thun

möchte. Dieser, wirklich treffliche, Mensch lebte in einer traurigen Lage. Ich erwähnte ganz kurz dabey, wie lieb mir die Aussicht wäre — durch seine Aeuterungen mir eröffnet — einmahl in der Zukunft für mein Vaterland leben zu können. Er antwortete, indem er mir erst eine Nachricht über Bergers verbeterete Lage mittheilte, er erwartete jet ganz gewit, dat ich eine Stelle in Dänemark annehmen würde, und zwar so, dat ich entweder selbst die Stellung bezeichnede, oder den dortigen Behörden es überliete, mir eine passende anzutragen. Noch habe ich nicht geantwortet, und bin einigermaßen in Verlegenheit. Ich hatte nicht erwartet, dat er so bestimmt aufnehmen würde, was ich doch nur sehr unbestimmt fallen liet.

Meine Lage hier ist eigen — und ich kann nicht sagen, dat ich ganz zufrieden bin. Es ist euch bekannt, wie meine Vorlesungen in Berlin viel Aufsehen machten. *) Auch ist es nicht blot das Publicum, die Zuhörer, die jugendlichen Anhänger, die meine Anstellung dort wünschten. Ein groter Theil der Lehrer sahen meine Anstellung selbst als wichtig an; s. 356 und wenn ich alle falsche Bescheidenheit bey Seite see, glaube ich es selbst. Der Kronprinz, der mir wohl will, äuterte den Wunsch, mich in Berlin angestellt zu sehen, als ich von ihm Abschied nahm —, ohne irgend eine Veranlatung von meiner Seite. Und sein Grund war der richtige. Wenn auch Hegel der grötte Philosoph unserer Tage wäre, so ist seine Philosophie doch noch nicht geschichtlich geworden; und wenn irgend etwas, mut die Philosophie sich geschichtlich bewähren, ehe sie von einer Behörde als eine Autorität betrachtet wird. Eine Behörde, die anzunehmen scheint, dat die Acten der philosophischen Bemühungen mit irgend einer Philosophie des Tages geschloten sehen, ist gewit auf einem gefährlichen Irrweg. Hegel — ihn selbst halte ich allerdings für einen der tief Sinnigsten Denker unserer Zeit — hat auterdem ein ganz eigenes Unglück: er hat gar keine bedeutende Schüler, und ich darf mich in dieser Rücksicht nicht allein neben ihm stellen, sondern ich bin auch glücklicher wie er — Die Hegelianer, die ich kenne, sind zum Erbarmen. — Dennoch hat das Ministerium Hegels Philosophie für eine Staatsphilosophie erklärt, und selbst verordnet, dat die Schullehrer diese Philosophie, an der Stelle des Philosophirens, gelernt haben sollen. Wer nun, im ganzen Umfange des Reiches, auter Hegel selbst, die Kenntnise der Candidaten hierin prüfen soll, das kümert diese Herrn wenig. — Doch ist diese Schwierigkeit nicht die einzige, die mir entgegen steht. Die empirischen Physiker waren seit langer Zeit meine Gegner — und auch die Frommen sind keinesweges meine Gönner. Ich folgte meine Überzeugung und erklärte mich in meinen Vorträgen gegen eine jede christliche Secte, die ihre Mitglieder für die „Erweckten“ hält, und geistloses Verschmähen der Witschaft und Kunst und alles Edlen und Groten in der Welt Christenthum nennen. Dieses eingeschränkte sich Herumdrehen in einengenden Bibelausdrücken, die am Ende allen Sinn verlieren, ward mir bey dieser Secte immer mehr zuwider — und sie führt leider das grote Wort — ja ich fürchte sehr, dat sie es oft nicht sehr ehrlich meint, s. 357 und mehr politische als christliche Absichten hat. Alles was diese Herrn sagen und thun, wollen sie durch Gebet errungen haben, und der Herr soll es ihnen unmittelbar eingegeben haben — wodurch eine jede Einrede abgeschnitten ist. — Ein höchst einfältiger Mensch, der in hohen Cirkeln besonders für einen Frommen gilt, und es — ich zweifle nicht daran — sehr ehrlich meint, erzählte neulich in einer groten Gesellschaft, wie er ein Paar Tage früher in einem Kreis etwas hören mutte, was seiner Meinung nach dem Christenthum sehr nachtheilig wäre, nach meiner Überzeugung aber sehr vernünftig war. „Da gab mit der Herr die Gnade“, erzählte er weiter, „zu antworten“ — was es war erinnere ich nicht, es war etwas sehr Einfältiges. Fast unwillkürlich brach ich los: „Gott wäre Ihnen gnädiger gewesen, mein Herr, wenn er Sie verhindert hätte so zu antworten.“ — Die fromme Gesellschaft, die offenbar auch von mir einen christlichen Stotseufzer erwartet hatte, blickte mich erstaunt an, und diese Geschichte ward für ein Paar Tage ein Stadtgespräch. *)

8

Ich bin deshalb weit davon entfernt, eine Anstellung in Berlin zu erwarten, obgleich das Gerücht sich erhält, und selbst Schleiermacher, der wie ich eine Ferienreise in das Gebirge angestellt hat, es für gewit annahm und mich gratulirte **). Wirklich ist meine hiesige Lage nicht die angenehmste — mein Wirkungskreis als Docent — mein liebster und wichtigster — ist in Breslau sehr eingeschränkt, und dann peinigt mich jet noch die oekonomische Verlegenheit. Das Beste ist die Ruhe, die ich habe für literärische Arbeiten, und ich hoffe einiges Gute liefern zu können; auch mut — leider! — meine Feder meine Schulden bezahlen. Ich gebe — von allen Seiten dazu aufgefordert — die Vorlesungen, die ich in Berlin für Männer und Frauen hielt, heraus — ein Versuch einer populären. s. 358 Darstellung deten, was ich will — dann eine physikalische Geographie der scandinavischen Länder u. s. w. Da ich jet meine Zeit beter eingetheilt und eine Menge störende Geschäfte völlig abgewiesen habe, werde ich auch deine Briefe, lieber M! ordentlicher beantworten — ja binnen einiger Wochen werde ich den Anfang machen, mein in Dänemark gegebenes Versprechen zu erfüllen, eine Schrift gerade für Euch auszuarbeiten, *) — eine freundschaftliche Darstellung meiner Gesamtansicht, die mich, hoff'ich, Euch näher führen wird. — Ich fühle oft, bey meinen Vorträgen, wie nothwendig eine solche Schrift mir ist, wo ich die Schule verlate und in der Sprache der Welt das Höchste, was mir geschenkt ist, auszudrücken strebe. Es wäre doch nichts Geringes, wenn der Kern deten, was bedeutend und lebendig in der Naturwitschaft ist, in lebendiger Gestalt sich aus den elementaren Zubereitungen der Schule herauswagte, wenn auch nur der Anfang einer wirklichen, lebendigen, Poesie und Kunst und Leben durchdringenden Naturansicht sich zu zeigen begann. So allein kann eine eigentlich aus unserm Fleisch und Blut hervorgegangene Poesie und Kunst sich zu gestalten beginnen. Und — warum soll ich es läugnen? — selbst für die Religion, für den Glauben, würde eine solche Unternehmung, im Glauben ausgeführt, nicht ohne Segen seyn. Es würde sich zeigen, dat die höchste, eigentlichste, wahrste Deutung

der ganzen Naturwitenshaft, durch welche Alles erst Zusammenhang und lebendige Wahrheit erhält, die seh, dat Natur und Mensch eine gemeinschaftliche Geschichte habe, dat die Creatur seufze nach Erlösung, wie der Mensch — und wenn das Wort nicht gehört wird, sollen die Steine zu reden anfangen.

8*

Nun — Gott segne dich, lieber, guter Mynster! und deine Frau und deine Kinder. Noch denk' ich mit tausend, tausend Dank an die schönen Stunden und an das erneuerte jugendliche Leben.

Dein treuer
Steffens.

s. 359

Fra Kahbek.
D. 25. Oct. 1825.

Kiære Ven!

Det torde synes, som jeg betalte dig efter Cølns Vægt, ved at sende dig denne tykke Bog, istedenfor den liden Prædiken, du i Overgaars sendte os *); men et at tale om, at det er lettere, at skiære en Rem af en anden Ryg end af sin egen, vilde jeg, hvis det var muligt, uendelig gierne bytte, og give mine Alphabeter for dit ene Ark.

Alvorlig! jeg takker dig som Menneske, Danneborger og Sandhedsven inderlig for denne Tale; det er et christeligewangelisk Ord til sin Tid; det første og eneste, der endnu i denne Strid er sagt, og der sikkerlig ei vil blive uden sin Velsignelse. Uagtet jeg følte mig smigret ved din vakre Svigerfaders vennehulde nysyttrede Tiltro, at et Ord i „Tilskuereens" gamle Aand og Tone kunde været nyttigt, følte jeg dog tillige, om end dette vilde og maatte været et Alvorsord, at det var ønskeligere, at det kom fra viet Pen, og tvivler meget paa, jeg, selv naar Alt, og jeg med, var som i hine Dage, vilde dristet mig til at indblande mig deri; ligesom jeg paa den anden Side i dit Skrift finder en kiær Stadfæstelse for min Overbeviisning, at et Kongebud, der forbød denne Sag at omhandles i Landets Sprog, vilde være ligesaa uklogt, som uluthersk, for ei at sige ukristeligt. Esterat man ved en utidig Splid har bragt menige Mand i Tvivl og Uro, kunde der i mine Tanker intet uforstandigere skee, end ved et saadant Kongebud bringe dem end videre paa den Formodning, at om denne Sag intet almeenfatteligt og almeenfyldestgiørende kunde siges; at denne Materie var et Tvistensæble for de Lærde, hvori de Ulærde maatte æde dem Døden.

s. 360 Men see! du er ei Petri eller Pauli; du er Christi; du raader, du leder til det, der er Christendommens Væsen, Fred, Kiærlighed, Ydmyghed; Sandhedskiærlighed for Sandhedens, ei for Sandsigeriets Skyld. Jeg haaber uendelig meget Godt af dette dit lidet Skrift, og det skal glæde mig, om de flere evangeliske Præster, der til ingen „Fane have svoret", vilde følge dit Exempel, og give Menigheden sande opbyggelige Betragtninger. Hvad jeg derimod kunde ønske mig ældre Dages Kraft til, var, at jage alle Styverfængere, alle kaade Spottefugle, alle Partimennesker — til hvad Parti de end høre — ud af Forgaarden.

Sacer est locus, pueril — Ogsaa jeg har, som du, saa meget Student jeg end er, forarget mig over de 88's Indblanding i denne Sag. Jeg vil ei tale om den Indbildskhed, at de vare de, der kunde dømmе i denne Sag, at Disciplen her sætter sig til Doms over selve den Mester, han vil hædre; men burde da ei Theologer kunne føle, at Hovedæmnet i Striden var i sig for vigtigt, til at affærdiges saa βροχίχως? — Og nu alle disse Skriblere, der skal give deres Skilling med i Laget, i det Haab, naar Pullien deles, at faae en Daler ud igjen! Som sagt! Gud lægge sin Velsignelse til det Exempel, du har givet, og da tør ikke blot en stor Forargelse, men en stor Fordærvelse mindeligen blive afvendt.

Min Kone, som vidste, jeg skrev dig til, og ogsaa herom, har bedet mig, i hendes Navn hilse, og takke; egentlig gjør det mig ondt, at jeg saaledes uforsætlig har taget hende Pennen af Haanden, da hun, vel ei hierteligere eller oprigtigere end jeg, men dog mere i din Aand kunde, og vilde takket dig, saaledes som du fortjener at takkes. —

Din
Rahbek.

s. 361

*Fra (Provst) Engelbreth. *)*
Lydersløv 21. Nov. 1825.

Kiere, høitagede Ven!

Med den hierteligste Taksigelse følge de laante Bøger tilbage. Autenrieth, synes mig, udvikler med høi Grad

af Sandsynlighed, at Mennesket hører en højere Verden til, og som en Stemme fra en Medicus og Naturkhdig er hans Bog mærkelig, da elleve de fleste blandt hine lade sig fængsle af de nærliggende Tilsyneladelser, hefte Blikket til Jorden, og kan ikke faae det opad. Det synes mig ogsaa, vor Tids „rationale Theologer kan tage sig hans Ord til Hierte; thi ogsaa for dem er en højere Verdens Indgriben i den jordiske en Daarlighed. De har fuldelig Ret, at „Alt bliver fattigt uden Aabenbaringen; den er det, som giver Fylde og Runding. Dog troer jeg, at denne Forfatter ikke er den ugunstig.

Tholuck „Von der Sünde ." læste jeg med megen Fornøielse; paa sine Steder henkastes vel mange Blomster, men Tonen i det hele behager. — Neander: „Geist des Tertullianus" har jeg, derfor takker jeg for det gode Tilbud. Jeg troer, at hans Foretagende at ville udgive en Kirkehistorie vil blive heldigt, da han med sin Gemytlighed vil være istand til at give os mere af Kirkehistoriens Aand, end mange Andre, som mere give os dens Legeme end dens Aand.

For Deres smukke Prædiken om christelig Viisdom takker jeg Dem paa det venskabeligste. Den vakte næsten Fortrydelse hos mig, at have givet mig ud paa Kamppladsen; men da jeg var mig bevidst, at jeg havde søgt at undertrykke hvert Udtryk, der kunde betragtes som personligt, og kun holdt mig s. 362 til Sagen ved dette mit „Forsvar for Luther" — hvem jeg ærer og agter, ja jeg kan sige med Sandhed: elsker, saa høst, at der gaaer faa Dage forbi, hvori jeg jo læser i hans Skrifter — saa lod jeg det gaae sin Gang og sin Skiebne imøde. — Jeg haaber, at Reiel har sendt Dem et Exemplar af Skriftet.

Er Dem noget Skrift af Nyere bekiendt, som isærdeleshed betragter det rette Forhold mellem Fornuft og Aabenbaring fra den christelige Side, vilde De meget forbinde mig, om De ved Lejlighed vilde meddele mig Underretning derom, hvilket De iblandt flere anseer for det bedste. Meget har i den Henseende behaget mig Stendel „Über die Haltbarkeit des Glaubens an geschichtliche höhere Offenbarung Gottes" ; men mueligt De kiender et endnu tienligere Skrift.

s. 362

Fra Samme.
Dec. 1826.

— Hvad den i Hovedstaden overhaandstagede Tænkemaade angaaer, da kan Ingen billige en saadan Tendents, som er den falske Pietismes, og Ingen kan misbillige, at De, ærede Ven! aabenbar bestrider den. Men paa den anden Side synes og den nyere Rationalisme saa aabenbart at angribe Bibel og bibelsk Christendom; og at jeg har efter ringe Evne stræbt at vise, hvad den egentligen fører i sit Skiold, troer jeg heller ikke De kan misbillige; saa meget mindre, som jeg har stræbt at bestride den paa mueligst human Maade, og det glæder mig ogsaa, at De er tilfreds med Tonen i mine Afhandlinger *).

— — At Traditionen hos Catholikerne er Pavens Fornuft og Forstand, hvilken han foregiver at være den Helligaand, men bruger paa en vanhellig Maade til Rænker og Herskesyge, for at fremtvinge ikke blot et aandeligt, men og et verdsligt „Despotie" — og at derimod Rationalisterne bruge deres saaledes, s. 363 at de derved (skiøndt de neppe vil det) fremme aandeligt „Anarchie" og Tøilesløshed — indrømmer jeg Dem aldeles. Men jeg troer, at Sammenligningen *) gielder ligefuldt; thi begge sætte deres falske Helligaand over Skriften, og vil indbilde Verden, at den har den rette Nøgle til Guds Rige; Begge vil despotisere over Anderledestænkende, thi ogsaa de Sidste fore stedse bistert frem, som vitterligt er ligefra Allgemeine deutsche Bibliotheks Tider af. Her, synes mig, er Sammenligningspuncter nok, og De indrømmer selv, ærede Ven, at Anarchie fører til Despotie og Trældom. — At der „blandt Antirationalisterne findes dem, som ligesaa meget aabne Vei for Romanismen," er en Muelighed, jeg ikke vil nægte, dog med den Indskrænkning, at det kun kan gielde dem, som af overdreven Iver sætte Symbolet over Skriften; og dog maa jeg tilstaae, at jeg mindre frygter for dem, end for Rationalisternes tøilesløse Stræben at gjøre Skriften til en Kaabe, der meget ligner Don Ranudos Kiole, fuld af Huller; thi saalænge vi holde fast ved Skriftens guddommelige Autoritet og dens frie Brug for Enhver, har vi et sikkert Værn mod Pavedømmet. Derfor troer jeg, at Rationalismen er langt farligere — skiøndt jeg heller ikke er ganske uden Frygt i Henseende til den Paastand, som Grundtvig og Delbrück forsvare, ofte paa en mod Skriften nærgaaende Maade.

For Delbrück takkes paa det forbindtligste. Hans Udfald mod Melanchton og hans Ringeagt for Skriften mishager mig ligemeget.

At Kant **) „har beredet Veien hos Mange for Christendommen", tør jeg ikke modsige Dem i; men at der fra hans „Religion inn. d. G. d. bl. Vernunft" ere hentede og hentes Vaaben mod Bibel og bibelsk Christendom, deri giver jeg gamle Köppen Ret i hans fortræffelige Værk: „Die Bibel ein Werk der göttlichen Wahrheit." Jøvrigt tilslaaer jeg, at der s. 364 imellem Dem, ærede Ven, som en dyb og klar Tænkere, og en Mand som Kant kan være et aandeligt „Wahlverwandtschaft" (tør jeg bruge dette Ord?), hvorved han maa blive Dem langt kierere, end for enhver Anden, som ikke er ham saa nær beslægtet; ligesom og Deres nøiere Bekiendtskab til ham opløfter Dem paa et Standpunct, hvorfra Mandens hele Værd mueligt bedre overskues.

Med de bedste Ønsker for Deres og Families bestandige Velgaaende, og i det Haab, at om vi i en eller anden

Punct ikke ere enige, eller ikke kunne blive enige, De dog ikke destomindre tænker paa mig med venskabelig Godhed, henlever jeg

Deres
uforanderlig hengivne
Engelbreth.

s. 364

Fra Sibbern.
D. 14de Decbr. 1825.

Idet jeg oversender Dem medfølgende Manuskript, *) for at bede Dem løbe det igjennem, fornægter jeg ikke det göthe'ske: „er wünscht euch zu gefallen“, og føler, at Børnene af vor Phantasie dog ere vort Hjerte nærmere, end Børnene af vor Reflection og Speculation.

Jeg kunde fortælle en Deel om, hvorledes dette Product af mit Livs Poesie er opstaaet. Paa min Reise skrev jeg allerede en Deel af de Stykker, som her ere samlede. Jeg kan endnu sige, hvad jeg skrev i Breslau, hvad i München. Det meste har jeg dog skrevet her i Hjemmet. For ti Aar siden dannede sig den Idee hos mig at samle det til et Heelt, og da ordnede det sig næsten ganske i den Form, det nu har. Ifjor fik jeg fat paa det igjen, for at skrive det reent, og lagde adskilligt til, som jeg fik skudt ind, især mod Slutningen. Afskrivten har s. 365 jeg fuldendt i denne Vinter, og derved lagt sidste Haand paa det Hele. Nu kommer det an paa, hvad De siger dertil.

Sibbern.

s. 365

Uden Datum.

Man kan neppe blive overrasket paa en behageligere, glædeligere Maade, end jeg blev det ved at modtage og læse Deres Recension, da jeg kom hjem i Gaar Aftes sildigt; og min første Tanke var, da jeg havde læst den, at jeg strax i Dag maatte takke Dem for den. Deres Recension forekommer mig saa træffende, saa god, et saa væsentligt Supplement til Bogen selv (hvad enhver Recension skulde være), at jeg strax følte Lyst til at spørge Dem, om De ikke mener, det kunde lade sig gjøre, at jeg lod den trykke tilligemed Bogen selv. Hvad det er saa godt ved et Skrivt som dette, at sige mange Læsere, og hvad det dog slet ikke vilde gaee an, at jeg selv sagde dem, er her sagt saa tilstrækkeligt og godt, at jeg ei kunde ønske det anderledes eller bedre. Især er, hvad der er sagt om Skrivtemaalet, et saa nødvendigt Tillæg til Bogen, at det allene derfor var ønskeligt, at Recensionen kom ud med den. Det eneste, der kunde staae i Veien, var, at den er saa særdeles fordeelagtig for Bogens Forfatter, og at det derfor kunde synes upassende, at han selv meddeelte Publicum den. Men der er igjen saa meget deri, som jeg, for at Bogen virkelig kunde virke, som Hensigten var, ønskede sagt enhver Læser af den.

Endnu maa jeg ogsaa, hvad de enkelte Puncter angaaer, imod hvilke De gjør Erindringer, sige Dem, at ogsaa det har fornøiet mig, hvor vel De deri har truffet det Rette. — Især fornøier det mig, at De ei har troet, at Gabrielis's Elskede kunde finde saa megen Behag i Sokrates. At hun ikke er et blot Foster af Indbildningskraften, vil De let forestille Dem. Men dette Træk havde hun ei i Virkeligheden. Tvertimod— Gabrielis gjorde ingen Lykke med sin Plato; det var en ganske anden Forfatter, hun elskede. Men da jeg for ti Aar siden skrev det Brev, hvori derom tales, gav jeg hende dette Træk, s. 366 for at Ingen skulde gjætte den Rette. Nu falder slig en Grund bort. Imidlertid kunde jeg have Lyst til at lade det blive, som det er, naar Deres Recension maatte følge med Bogen.

I stor Hast, da jeg skal hen og læse, og har maattet bruge min første Tid i Dag til at berede mig til min Forelæsning.

Deres
Sibbern.

s. 366

*Fra (Stiftsprovst) Palndan-Müller. *)*
Odense, den 27. Mai 1826.

Deres Høiærværdighed har bestemt gjort en god Gierning med Deres Brev og tilsendte Bog, for hvilke begge jeg ret inderlig og hjertelig takker Dem. Deres Brev og Gave traf mig i en Stemning, hvori jeg høiligen trængte til en Opmuntring. Der gives Øieblikke, hvori man seer sig selv, sin hele Væren og Virken i et saa ringe og nedtrykkende Lys, at en venlig Haand, der pludselig rækkes En af en høit agtet Mand, kommer som en Engel fra Himlen for at hielpe det siunkne Mod igien op, og adsprede Taagerne. —

Jeg havde nogle Dage forud allerede begyndt at skrive til D. H., men denne Gang kun om tørre Embedssager. Brevet blev ufuldendt. Men da jeg dog gjerne vilde, at De ogsaa skulde kiende disse Anledninger og Andragender, tillade De, at jeg vedlægger det ufuldendt, som det er, og lader den manglende Slutning følge paa nærvæende Blad, hvor Tankerne imidlertid ved Deres saa kierkomne Brev og Bog^{***)} have faaet en gandske anden Retning og Flugt.

s. 367 De logiske Bemærkninger finder jeg fuldelig grundede og skarpsindige. Fra Logikens Standpunkt skal Schelling have Vanskelighed ved at forsvare sig. Men med disse Vaaben kan man uden Tvivl lykkelig kæmpe mod de fleste af Tydslands nyere Philosopher, hvis Sprog og Fremstillelsesmaade i det Hele ere saa indhyllede i Ord-Skyer og Taager, i Haardheder og Ufordøieligheder, at det ikke synes mig upassende at anvende Antonii Mureti Ord paa en stor Deel af dem: hodie plerique eorum, qui se pro philosophis venditant, cum ea docent, quæ cum didiceris duplo stultior sis quam prins, tum in dicendo ita sunt hispidi atque agrestes, ut eos illud quicquid est pingvium literarum in culina, non in schola, didicisse arbitreris. Noget anderledes vilde vel Muretus have udtrykt sig, om han havde skrevet i vore Tider, men Sprogfordærvelsen vilde han have revset nu som da. Det bliver immer en Følge af en bestemt Terminologie, at Sandheden i Systemet for en Deel gaaer forloren, saa at naar Døren ved den ene Ende af Bygningen lukkes for de indtrængende Vildfarelser og Misforstaaelser, gaaer Døren ved den anden Side op af sig selv; thi Mennesket kan jo ikke aabne sine Læber for at udtrykke sine Tanker uden at blive eensidig. Dog mener jeg, at man nok kan finde Grundideen i „Identitetssystemet“ uagtet Terminologiens logiske Mangler. Alligevel har dette System, der skulde stifte Fred mellem Dualisme, Materialisme og Idealisme, og lykkelig forene Alt, ikke villet tiltale mig tilfredsstillende, saa megen Umage jeg end har gjort mig for at sætte mig ind i dets Hierterod, og saa mange nye og fortreffelige Synspunkter jeg end erkiender, at det aabner. Naar jeg har vovet mig op paa Metaphsikens svimlende Biergtinder og skuet ud i Universet, har det hele Verdensalt forekommet mig svømmende i Idealismens rene Æther, og Sandseverdenen har viist sig som et lovbundet Vexelspil af Kræfter, skuet i Tidens og Rummets Former, uden at min Siels Øie, saaledes som mit Legems, har kunnet opdage noget solid Substrat, nogen fast og evig Materie. Alle Gienstandene s. 368 have forekommet mig som en høieste Fornufts Forestillinger, hvis Realitet ikke kunde benægtes. Saaledes har jeg været tilbøielig til at besvare det vanskelige Spørgsmaal: hvorledes vi faae vore Forestillinger? ligesom Malebranche: vi skue alt i Gud; — og Guddommen blev for mig det Væsen, i hvilket vi i alleregentligste Forstand ere, leve og røres. — Men det er nu en rum Tid siden, at jeg nedsteg fra disse svimlende Høider, hvor man uden Fylde for Hiertet ligesom snapper efter Veiret i den altfor tynde Luft, og i faa Timer fortærer mere af den allerfineste Livsolie, end ellers i flere Dage. Min philosophiske Standpunkt har jeg taget i lavere Regioner, følede Sandheden i Pauli Ord: at vi dog kun forstaae stykkeviis, og see alt som i en mørk Tale. Er min Horizont paa denne lavere Standpunkt end snevrere begrændset, saa seer jeg dog alt, hvad den omfatter, sikkert og klart. Paa et psychologist Stade har jeg opslaaet min philosophiske Bolig, og af mange Erfaringer lært, at den analytiske Methode er sikkrere, og i det mindste for mig brugeligere og handeliger, end den synthetiske. Derved jeg er kommet til Noget, som jeg kalder en Huusphilosophie, et Udtryk, jeg har lært af Köppcn, og som synes mig meget godt at betegne Tingens Væsen. Denne Huusphilosophie har for mig det Fortrin, at den er min egen, — vistnok ikke uden fremmed Hielp —, men dog i Aand og Sammenføining min egen. Den passer altsaa til min Tarv og Trang, uden dog at ville paatrænge sig fremmede Aander. Den er mere en Methode, en Tankevandring, en Anskuelsesmaade, eller hvad man vil kalde det, — en Søgen og Forbinden af det Fundne, end et færdigt og afsluttet System. Kun visse Punkter staae urokkelig faste, fra hvilke der altid gaaes ud, og til hvilke Ledetraaden giennem Labyrinthen immer heftes sor at finde Tilbageveien. Det Øvrige kommer, som det kan, og som Veien falder. Denne Huusphilosophie forliges bedre med Fader Kant, end med de fleste af hans Discipler og Efterfølgere. Den harmonerer godt med Christendommen, har kraftig understøttet min Troe, og skienket mig mange behagelige Timer, og s. 369 mangan Lindring i Livets Sorger. Jeg betragter derfor Philosophien som en Ven, af hvem jeg har modtaget mangan Velgierning, og det er mig immer ubehageligt, naar jeg — som ofte skeer i disse Tider — hører den miskiendt og haanet. Man vil endelig, at den skal være et System. Hvorfor vil man ikke tillade den at være Noget som Poesien, et indre Liv, en Maade at skue, tænke, tale paa? Er dog ikke Poesie noget andet end et System i de skiønne Videnskaber? Hvorfor da ikke og Philosophie noget andet end et System i Logiken eller Metaphysiken? Man kunde vel opvise mangan et philosophisk System, hvori der kun er lidt ægte Philosophie. Kunsten er uendelig, men hver Bygning, den opfører, bærer Brøstfældighed i sit Indre. Kunsten er uendelig i sin evige Stræben og Virken, men hvert af dens Værker endeligt og Døden underlagt. Saalænge der er Mennesker paa Jorden, vil der immer gives en ægte Philosophie, og en philosophisk Søgen efter Sandheden; men med de metaphysiske Speculationers Erobring af den, og Indelukkelse af den i deres systematiske Fæstninger, vil det neppe nogensinde blive stort bevendt. Dog have vel disse Speculationer ogsaa et Værd; de finde dog Sandheden i Brudstykker og enkelte Straaler, og endog det mindste Brudstykke af den er jo en kostelig Perle. — Dog — jeg forskrækkes, naar jeg seer tilbage paa det Meget, her er sammenskrevet, — og det kun om mig selv og Mit — lutter Egoisme. Det turde være for meget sor D. H.'s Taalmodighed, og jeg maae bede Dem om Tilgivelse. — Med det oprigtigste Ønske om, fremdeles at beholde Lod og Deel i Deres Venskab og for mig saa opmuntrende Godhed, er jeg stedse Deres

ærbødigst hengivne
I. Paludan-Müller.

Fra Samme.
Odense d. 30te Mai 1827.

Tredie Gang sætter jeg Pen til Papiir for ret inderlig at takke D. H. for Deres kierkomne Brev af 6te Martii sidstleden, og Afhandlingen „om Drifterne“, *) som fulgte med det. Jeg vilde ikke alene med Undseelse, men endog med straffende Selvbeprejdelse erindre mig, at saa lang Tid er hengaaet, inden jeg bevidnede min Tak, dersom jeg ikke vidste med mig selv, at min Tøven havde en virkelig undskyldende, om ikke aldeles retfærdiggjørende Grund. Afhandlingen læste jeg strax begierlig. Den belyste et Gebeet i vor aandelige Natur, hvor meget var mig dunkelt, og som jeg ofte havde gjort Forsøg paa at trængere dybere ind i, uden at være bleven tilfredsstillt ved mit Udbytte. D. H. maae derfor troe, at jeg med inderlig Glæde greb Deres veiledende Haand for at gjøre en nye Vandring. Alt, hvad De viste mig, laae tydeligt for mit Blik, saa jeg bestemt kunde ordne og adskille Gienstandene. Hvad jeg saae, kunde jeg henføre til egne Erfaringer og Bemærkninger, og da tillige mange nye Veie til videre Fremtrængen i denne indre Region viste sig aabnede ved Deres Førelse, følede jeg mig meget tilfreds, og virkelig taknemmelig imod Dem efter fuldendt Læsning. Men nu havde min Blyant under Vandringen sat adskillige Kors og Mærker ved Steder, hvorfra videre Undersøgelser og Tankereiser paa egen Haand skulde begynde; og den Idee opstod hos mig, at jeg vilde ledsage min Skrivelse til Dem med nogle af min egen Undersøgelses Frugter. Derved var Brevet nu blevet til et Arbeide, som en Mangfoldighed af andre paatrængende Arbejder hindrede mig fra at udføre nogenlunde tilfredsstillende. Dette er Hovedaarsagen til min lange Tavshed. Jeg har gjort Regning paa et Par Dages Otium, som nu i henved s. 371tre Maaneder ikke har villet indfinde sig; og da jeg seer, at jeg dog paa denne Side Landemodet ikke vil blive mindre beskæftiget med Embedsarbejder og Skrivelser end hidtil, troer jeg det rigtigst at gjøre hvad jeg strax burde have gjort — bringe Dem min hjertelige Tak uden filosofiske Betragtninger. Kunne disse da siden følge, haaber jeg, at de ville blive modtagne med Godhed.

Vor fyenske Dr. Faber har i disse Dage paa nye optaget Striden mod det Grundtvigske Parti ved at udgive en Afhandling om: „hvorvidt Troesbekiendelsen har Eneret til at bestemme, hvad der er sand Christendom og ægte christeligt“. Jeg troer neppe det er lykkedes F. i denne Afhandling — der ikke engang har det for sig, som hans „5 Breve“, *) at komme i et beleiligt Øieblik — at have tilfredsstillt enten Theologen eller Philosophen. Hans rene Iver for Sandhed, og redelige Stræben for at finde den, er umiskienkelig, og høist agtværdig; men det har endnu ikke udgiæret i hans tænkende Hoved, og han gribes altfor levende af de Ideer og Synspunkter, som vise sig for ham, hvorved han bliver eensidig, og gaaer meget forbi, som burde været bemærket og taget med. Hans Gave til at forklare sig synes mig udmærket, men Skarpsindighed til at adskille Begreber tør jeg endnu ikke tillægge ham i fornøden Grad. Overalt ere de kiere Begreber komne i et Slags Unaade og Vanrygte hos vore Philosopher, og en Higen efter at være ret ideel og dyb opstaaet, som skader Klarheden og fører til mange Selvbedrag. Man vil ikke mere som forhen igiennem Begreberne, men umiddelbart, skue og fremstille Ideerne og det Oversandselige. Men kun under en Form kan dog Noget komme til Menneskets klare Bevidsthed, og vorde brugbragt for ham. Nu er derimod den filosofiske Tale saa svævende og ubegrændset, at man ordentlig kan længes efter en Tid, der gav os lidt mere Aristoteles og lidt mindre s. 372Plato. *) — Nhelig har jeg faaet Twestens dogmatiske Forelæsninger. Den Bog behager mig særdeles meget, og jeg veed ikke længe at have læst Noget, der saaledes har tiltalt mig. Om jeg, efter et endnu ikke fuldstændigt Bekiendtskab, tør dømme, vilde jeg sige, at Twesten snarere vil gjøre Epoke i Dogmatiken end Schleiermacher. Hans Maneer har Nhehed, og er — for mig i det mindste — paa mange Steder ret overraskende og prægnant.

9

D. H. ville modtage min gientagne Tak for det Tilsendte, og tillade mig at bevidne den oprigtige Høiagtelse og Hengivenhed, hvormed jeg henlever

Deres
ærbødigste
I. Paludan-Müller.

s. 372

Fra Mynster til Fru Rahbek.
Kjøbenhavn 18de Oct. 1827.

Min kiereste Niece!

Da jeg i Morgen ikke engang faaer Tiid til at skrive nogle Linier, saa faaer jeg endnu mindre Tiid til, hvad jeg dog saa gjerne ønskede, personlig at bringe Dem de Lykønskninger, som jeg af mit inderste Hierte mener Dem. Men da dog nogle, om end ikke mange, „brune Øine“ komme ud for at see paa Dem i Morgen, saa vil jeg dog lade dem medbringe dette Beviis for, at jeg har tænkt paa Dem i Aften, og Forsikringen om, at jeg ogsaa skal tænke paa Dem i Morgen. Hvad jeg tænker, behøver jeg ikke at sige, men det er Tak for s.

373meget Gammelt, og Bøn om meget Nyt for Dem og derved for os alle.

Den lille grønne Bog, som følger med, er kun en maadelig Geburtsdags-Present, da den vel ikke kan interessere Dem stort, men dog kan være Noget at sluge *) for „et Egern." Hils det samme gode Egern, hvem jeg nu, siden jeg er flyttet ind fra Forhaabningsholm, ikke mere møder, naar det Kl. 4 gaaer ind ad Vesterport i sine egne egerenske Betragninger.

Gud velsigne Dem, og tænk stedse venligt paa

Deres
Onkel.

s. 373

*Fra, Rahbek.
Bakkeh. 21de Oct. 1827.*

Kiære Job!

Jeg har med særdeles Interesse „slugt" det lidet Skrift, **) der virkelig er et Mynsterskrift, hvorledes Controverser skulle føres med sand Humanitet, uden paatagen Politesse, hvilket ogsaa the right honourable Sir opposite ***) erkiendtlig paaskiønner, og kan min Stemme heri være saa meget mere umistænkelig, da jeg, som du veed, i en stor Deel af Qvæstionen er mere enig med ham end med dig. I Henseende til den nu giængse Mening om den altfor store Folkemængde kunne vi udentvivel nok komme til Ening; ligeledes i Henseende til de Studerendes Antal; men vor fornemste Divergents er i Henseende til Discere et scholæ et vitæ, hvor det forekommer mig, som man, ved at afvige fra Skolereformens oprindelige Idee, mere og mere nærmer sig til den guldbergske Scholastiskhed. Nyttens af at lære grundig Latin erkiender jeg ****); Gavnen s. 374af at lære grundig Greesk for Videnskabsmanden føler jeg ved selv at erfare Savnet deraf; men nu Hebraisk? for Ikketheologen! nu Græsk for den vordende Statseembedsmand! skulde ei levende Sprog, og fremfor alt Mathematik, denne sande Medicina mentis, være ham gavnligere, materiel og formel veldædigere? Det var Consistorialaugsaanden, og endnu mere end det, Rectorernes Mesterskabsstoragtighed, der fra Begyndelsen af kastede den nye Indretning Anstødstene i Veien og hindrede den i sin Gang, for siden at beraabe sig paa, at den gik ikke. Dog — du veed mine Ideer i saa Henseende, jeg vedgik dem i hine Dage offentlig, uden at bryde mig om, det kaldtes Øienteneri, og vil heller ikke fornægte dem nu, uagtet mine yngre Colleger i Facultetet neppe værdige at høre engang paa mine gammeldags Særheder. Man havde Uret for 30 Aar siden med at ville gjøre de lærde Skoler til blotte Borger — eller som man da kaldte dem — Realskoler; jeg frygter, man har ikke mindre Uret nu ved at ville omdanne alle Skoler — f. Ex. „Efterslægten" — til Latinskoler.

g*

Jeg har meget speculeret paa, hvad der kan have været Aarsag, at — som du anfører — netop mellem 70 og 80 (det Decennium, hvortil jeg selv hører) de Studerendes Tal aftog saa kiendelig. En Hovedaarsag var maaskee Mage til den, som nu er til Tiltagendet; nemlig at ved de da opkommende Copist- og Fuldmægtigpladser Veien for smukke Folks Børn gik ad Volontairbanen, og ikke ad den academiske, og at, da Lakeyernes Befordringsperiode ophørte, man løb paa Kammeret, Cancelliet osv., for at blive til Noget; hvortil da og kom den hos adskillige betydende Mænd herskende Fordom, s. 375at de Studerende ikke duede til Forretninger, men at man maatte være opvoxet med Pennen. „Bogen" var da og, som du veed, dengang exclusiv Theologien, og at studere Jura, Medicin o. s. fr. at slaae sig fra Bogen. Vist nok var det og, at Latinskolerne da meget forfaldt, at f. Ex. af 9, som fra Frueskole deponerede med mig, Halvdelen alt var saa fordrukken, at man vidste, ingen af dem fik mere end Artium, og af den øvrige Halvdeel døde Een af Drikfældighed i Russeaaret; Nykiøbing- og Nakskov-Skole vare saa notorisk slette, at man den Dag, de var oppe, kom som til et Spektakel o. s. fl.

— Min Kones Hoste vedvarer, jeg haaber og ønsker, ikke at maatte sige, tiltager; at den imidlertid, skiøndt Lægerne forsikkre, den er ikke farlig, foruroliger og forstemmer mig usigelig, begriber du let; og det saa meget mere, som den forestaaende Aarstid ikke lader haabe nogen nær eller vis Bedring.

Hun og jeg hilse hierteligst —

Din gamle
Rahbek.

s. 375

*Fra Estrup.
Sorøe d. 28de Octbr. 1827.*

Jeg er Dem særdeles forbunden for Deres Undersøgelse om Universitetets og de lærde Skolers Frequent's, som De har havt den Godhed at tilsende mig. Jeg maa tilstaae, at Nathan — Davids Afhandling havde vildledet mig, tildeels fordi den hvilede paa en Basis, jeg først troede at være rigtig, indtil jeg ved Deres Høiærværdigheds Drøftning og klare Fremstilling af Sagen kom til en anden Erkjendelse. Jeg er da ikke den første Synder, som det er lykket Dem at omvende. Det er bleven mig klart, baade at Stipendierne ikke foraarsage noget Overmaal af Studerende, og at dette Overmaal selv er s. 376et Phantom, der uden Grund har skrækket; ligesom det længe har været min statsoekonomiske Overbeviisning, at alle Misforhold i Statslegemer af hiin og lignende Arter bedst, sikkrest og naturligst ville udjevne sig selv, — hvor Statsstyrelsen ikke paa en unaturlig Maade, enten ved Tvang eller utidige Opmuntringer, selv foraarsager dem. Ingen betræder dog gjerne den Vej, som Erfaringen viser at være ufremkommelig. Derimod kunde jeg vel tænke mig Gavnligheden af, at baade Skolestipendierne og Universitetsstipendierne bleve paa den ene Side færre, paa den anden Side, ved at samles, siørre, saa at de kunde yde den virkelig trængende og virkelig værdige Studerende klækkelig Understøttelse. — Dersom D. H. endnu vilde tillade mig et Par Bemærkninger, mere i Anledning af end imod Deres Undersøgelse, der giver Stof til saa mange statistisk-videnskabelig interessante Betragtninger: da vilde jeg for det første med Hensyn til vort Universitet i Kjøbenhavn, en Stad, der tæller saa mange lærde og dygtige Mænd i alle Fag ogsaa udenfor Universitetet, tvivle om, at det vilde være saa vanskeligt blandt dem at sinde duelige Examinatorer. Examinationskonsten er ikke vanskeligere, end at enhver ung Docent maa udøve den, og dog sædvanlig udøver den bedst, just fordi han ikke ved lang Praxis er bleven entêté, saa at sige, af egne Meninger, som han kræver af Examinanden. Efter min Overbeviisning vilde frie Embedsstudier, ikke verba magistri, men magistrorum, større Upartiskhed eller endogsaa blot Skinnet af Upartiskhed, hvilket ogsaa er yderst vigtigt, Ophør af Manuductions væsen, som efterhaanden dræber Universitetsstudier, blive de nærmeste gode Følger af en Reform i Embedsexamina. Manuductions væsenet synes at røbe Feil i Universiteternes Væsen og Indretning, hvor det findes. Universiteter selv have i visse Maader overlevet sig selv, siden Bogtrykkerkonsten blev udbredt og gjorde mundtlige Foredrag, vist ikke överflødige, men mindre nødvendige end i Middelalderen. Det vilde blive lettere udenfor Universitetet at finde gode Examinatorer, naar man dispenserede dem fra at examinere s. 377paa Latin. Der vilde være meget vundet ved at sætte godt Dansk i Stedet for, ofte slet, Latin ved slige Leiligheder. Jeg veed af egen Erfaring, at Færdighed ꝛ: en færdig Tunge i Romersproget dækker mange theologiske Synder, og at den modsatte Egenskab bringer mangen brav Candidat til at forstumme. Dette ædle Sprogs Studium har upaatvivlelig, som D. H. bemærker, en mangesidig Indflydelse paa Ungdommens Dannelse. Men det misbruges, baade ved at bruges formeget og urigtig; det mishandles almindeligviis, og Ungdommen mishandles ved en urigtig Underviisningsmethode. Naar en Studerende har Sprogets Logik og Former inde og forstaaer sin Klassiker, hvad vil man da mere af et døde Sprog? — Englænderen svarede sikkert Prof. Thiersch for hurtig *); var Svaret end ikke eensidigt, saa tør dog Anvendelsen neppe gjøres paa alle Stater. En engelsk Borger, Embedsmand, Parlamentstaler lærer langt mere baade for sit offentlige og sit private Liv af en Livius og Thucydides, af en Cicero og Deinosthenes, end vi ved samme Studier. Affiniteten i Nationalcharakteer og i alt det, som constituerede Rom og England, er langt nærmere. Englænderne hænge ved det gode Gamle mere end nogen anden Nation og opretholde gamle Institutioner, om end ikke disse Institutioner og det gode Gamle ere de allerbedste. Vistnok have mange Stemmer løftet sig mod det nye Universitet i London; men ere dog ikke de 16 Inns of Court i London, de mange medicinske Skoler der og andetsteds i England, det pneumatiske Institut i Bristol, det physicaliskchemiske Institut i Newcastle o. s. v. Beviser paa, at Universiteterne og Universitetsstudierne i England behøve en Reform?

s. 378Jeg gjentager min Tak for den Belæring og Nydelse, D. H.'s Undersøgelse har forskafset mig, og beder, at mine ubetydelige Bemærkninger blot maae af Dem ansees som Beviser paa den Opmærksomhed, hvormed jeg har læst Skriftet.

Med særdeles Høiagtelse

Deres ærbødige og forbundne
H. Estrup.

s. 378

*Fra Fogtmann.
Sorøe, den 3die Marts 1828.*

Deres Høiærv. bedes paa det bedste at undskylde, at jeg først nu takker Dem for Deres ærede Skrivelse af 18de Jan.

Det glæder mig meget, at den nye Udgave af min Lærebog ansees af Dem for en forbedret Udgave. — Især takker jeg Dem dog for Meddelelsen af Deres Tanker om Troesbekjendelsen *). Jeg tilstaaer, at Deres Betragtning deraf har bragt mig mere i det Rene med denne Sag. Dog tillader jeg mig endnu at bemærke, at jeg blot har sagt, at Troen paa Fader, Søn og Hellig-Aand er udtrykt paa den reneste og klareste Maade i det Apostoliske Shmbolum, men jeg har ikke sagt, at Treenighedslæren var „udviklet“ deri. Men just dette anseer jeg for et stort Fortrin ved Symb. Apost., at det paa en reen bibelsk og klar Maade fremstiller Troen

paa Fader, Søn og Aand som den sande christelige Troe. Dernæst er det særdeles vigtigt, at det saa omstændelig, eller maaskee rettere saa indstændig, indskjærper Troen paa den historiske Christus : paa den virkelige Christus. Fremdeles er Symbolet saa kort og klart, saa simpelt og riigt, at jeg virkelig endnu troer, at man kan kalde det, med Hensyn til alt dette, det reneste og klareste Udtryk af den christelige Troe paa Gud Fader, Søn og Hellig-Aand. Hertil kommer s. 379dets beviislig hvie Ælde, dets rimelige Udspring og umiddelbare Udvikling af Daabsformularen. Alt dette har vistnok gjort dette Symbol til, hvad det er, det eneste almindelige Udtryk for den christelige Troe. Vi have intet andet. Vistnok indeholder den hellige Skrift de rigeste Elementer til et saadant, og er det eneste gyldige Fundament for et saadant. Men Eenhed mangler, som dog er nødvendig. — Dog har Christus selv paa en vis Maade givet hiint almindelige Udtryk i Ordene Matth. 28, 19, og Kirken har fra de ældste Tider gjort disse Christi Ord til sit Symbol, hvilket ophøier dem endnu mere eller giver dem ligesom Fortrinnet for de øvrige guddommelige Ord.

s. 379

Fra Samme.

Sorøe, den 13. April 1828.

Det gjorde mig virkelig ondt, at det ikke lykkedes mig at tale med D. H. i Paaskeferien. Deels Deres mange Forretninger, 4 Prædikener i en Tid af 5 Dage, deels ogsaa mine Forretninger eller Ærinder forvoldte, at jeg opsatte at besøge Dem, indtil det var for sildigt.

— Omstændighederne tillode mig, da jeg var i Kjøbenhavn, ikke at høre mere end een af Deres Prædikener, nemlig Skjærtorsdagsprædiken i Slotskirken. Jeg syntes særdeles vel om denne Prædiken, som om alle Deres Prædikener, og den var desuden særdeles passende under disse Omstændigheder, da Partierne ville forkjættre hinanden eller udelukke hinanden af Herrens Menighed. Men jeg maa dog tilstaae, at noget af Prædikenen gik tabt for mig. Der er vist en Feil i den Kirkes Bygning eller i Prædikestolens Stilling. Jeg kan slet ikke lide, at Prædikestolen staaer saa lavt som et Catheder; Prædikestolens Høide skal minde om, at derfra skal udgaae en Røst herovenfra, og at der tales i en Høleres Navn til Folket. Deres Prædiken om Legemets Opstandelse, som een af Deres flittige og skjønssomme Tilhørere roste overordentlig, vilde jeg gjerne have hørt. — Naar jeg tænker tilbage paa den Tid, s. 380da jeg blev Student, 1808, da Kirkerne i Kjøbenhavn, paa faa Undtagelser nær, stode tomme, og dermed sammenligner den nærværende Lid, da Tilhørernes Mængde ikke kan rummes i Hovedstadens Kirker, saa finder jeg denne Forandring saa stor, at den synes utrolig i saa kort en Tid. I de smaa Kjøbsteder er det derimod endnu for en stor Deel, som det var for 20 Aar siden i Kjøbenhavn; men adskillige af dem ere ogsaa saa uheldige at have meget slette eller maadelige Præster. Her i Sorøe gaaer der næsten ingen i Kirke uden Skolen og nogle Fruentimmer. Dersom Eleverne ikke skulde gaae i Kirke, vilde der mangen Søndag ingen Gudstjeneste blive holdt. Dette er i mange Henseender ikke godt, og det er ogsaa skadeligt i den Henseende, at Kirkegangen bliver betragtet som et Hoverie, som Academisterne først kunne slippe frie for.

Dr. Krarup meddeelte mig under mit Ophold i Kjøbenhavn Momenterne af sin Plan til en ny lærd Skole, som han vil oprette. Hans Plan kan maaskee udføres af ham selv, som er ivrig derfor, og i en stor Stad, hvor han baade kan vælge sine Lærere og vælge sine Elever. I enhver anden Skole og paa ethvert andet Sted vilde Planen være uudførlig, hvilket han og tilstod, da jeg sagde ham det. Det, som behagede mig meest, var den „indbyrdes Disciplin“, som han tænker at indføre. Kan man faae det sat i Værk, at Disciplerne selv holde Disciplin, saa har man vundet meget, ikke blot for Skoletiden, men for Disciplernes hele Liv. Xenophon sagde til sine Stalbrødre: dersom I ere enige i at holde over Disciplin og at straffe Insubordination, da kunne I forvinde Tabet af Generalen Klearch (som Perserne havde fanget og dræbt); thi da have vi 10,000 Klearcher istedetfor een; da ere vi uovervindelige. Noget lignende kan siges om Discipler, som selv ville holde over Disciplin. Med dem kan man udrette noget, af dem kan man vente meget. Den Disciplin, som Lærerne alene skulle holde, bringer let et fjendtligt Forhold mellem dem og Disciplerne, hvilket ogsaa skader Underviisningen og Uddannelsen uberegnelig meget. Thi det er s. 381sandt, hvad den samme Xenophon siger: at man egentlig kun lærer noget af den, som man elsker. Det er meget skadeligt, at Forholdet mellem Lærer og Skolediscipler ofte er saadant, at Walter Scott med Rette kan sige: „en Skolemester kan lignedes med een Mand, som skal stride en heel Dag mod en heel Hær“. Forresten indeholdt Krarups Plan meget, som jeg maatte misbillige; men jeg kan dog ikke tilbageholde det Øriske, at det maatte tillades ham at gjøre Forsøget med en saadan Skole.

Men Brevet er allerede for langt, og Tiden er bleven mig for kort.

Med Ærbødighed er jeg
Deres hengivne
N. Fogtmann.

s. 381

Fra Samme.

Sorøe, den 8. Marts 1829.

Jeg er Deres Høiærv. megen Tak skyldig for Deres meget ærede Skrivelse af 24de Jan. d. A. Deres gunstige Dom om nogle af mine Bemærkninger var mig ligesaa kjær, som Deres Indsigelse mod min Fremstilling af Forsoningslæren^{*)}. Thi jeg hører gjerne saadanne alvorlige og grundige Indvendinger, om jeg end ikke kan ganske overbevises ved dem. Jeg har i hine Bemærkninger ikke egentlig villet give en fyldestgørende Fremstilling af Forsoningslæren, men jeg har kun villet modsige den Rudelbachske og antyde, at en anden Fremstilling deraf var i det mindste antagelig eller uforkastelig. Maaskee jeg en anden Gang faaer Leilighed til at udvikle denne Lære mere fuldstændigt og mere tilfredsstillende, og da skulle de Bemærkninger, som D. H. har været saa god at meddele mig, ikke blive overseete. Foreløbig bemærker jeg blot, at „Syndsforladelse“s. 382forladelse" og „Forsoning" synes mig kun deri forskjellige, at den sidste er Forvisning om den første. Herfor synes mig ogsaa, foruden mange flere Skriftsteder, dette Sted i Brevet til Hebræerne at tale: „Hvor der er Syndernes Forladelse, der er ikke længer Offer for Synden". Thi dette vil dog nok sige, at hvor Syndsforladelsen er, der er Forsoningen fuldbragt. — I Henseende til hvad D. H. har bemærket om Stedet 1 Joh. 1, 7., at det skulde være bevisende for den sædvanlige Forsoningslære, maa jeg bemærke, at 1 Joh. 1, 9, som dermed maa sammenlignes, ikke synes at tale for denne Fortolkning, hvis der nemlig ved „den sædvanlige Forsoningslære" skal forstaaes satisfactio vicaria. Jeg gjentager forøvrigt, hvad jeg tilforn offentlig har sagt, at Christus visselig har forsonet os med Gud, og at jeg ingen Trøst vidste eller havde uden denne Forvisning; men jeg troer ogsaa, at man ikke gjør vel i at ville bestemme Forsoningsmaaden for nøie; thi derved kan man let indskrænke Forsoningens Betydning og hindre dens Virksomhed. Læren om satisfactio vicaria synes mig at være et eensidigt Forsøg paa at bestemme Forsoningens Maade, som om dette var vigtigere end Forsoningen selv. Dette er en almindelig Feil i dogmatiske Systemer. Dog er det vistnok ingen Feil, at man fordrer et skarpt og nøiagtigt Udtryk for enhver bibelsk og christelig Sandhed; kun maa Sandheden ikke lide under Udtrykkets Strengthed eller videnskabelige Form^{*)}.

— Tilfældigviis stødte jeg forleden paa en gammel latinsk Psalme, hvoraf vor gamle Psalme: „Med Sorgen og Klagen hold Maade" er en Oversættelse. Da jeg veed, at De sætter megen Priis paa denne Psalme, men ikke veed, om De kjender Originalen, som var mig tilforn ubekjendt, tillader jeg mig at afskrive de to første Stropher:

s. 383Jam moesta quiesce querela,
Lachrymas suspendite matres,
Nullus sua pignora plangat,
Mors hæc reparatio vitæ est.

Quldnam sibi saxa cavata,
Quid pulchra volunt monumenta,
Res quod nisi creditor illis
Non mortua, sed data somno?

Den danske Psalme er en fri Oversættelse af den latinske; men hiin er, om ikke skjønnere, saa dog endnu mere livlig og hjertelig end denne. Det er især denne Hjertelighed, som giver vore gamle Psalmer saa meget Værd, og som savnes saa meget i de nye. I samme gamle Psalmebog, som er udgivet af Boghandler Jørgen Holst, og trykt i Sorøe 1642, fandt jeg ogsaa et Vers, som jeg ofte har tænkt paa i Vinter. Det lyder omtrent saaledes:

Naar Vinter kommer med Kuld og Frost,
Med Storm og Snee hiin hvide,
Forsyn os, Gud! med Klæder og Kost,
Frels os fra Sorrig og Qvide!

Der er noget forunderligt bevægende i saadanne simple Ord.—

s. 383

*Fra Rahbek.
Bakkeh, den 15. Mai 1828.*

Kiære Job!

Jeg skynder mig at takke dig for den sande Nydelse, dine saa hiertelige og sanddrue Ord over vor gamle Broder 38^{*)} har skiænket mig; der er intet at slaae af, og intet at lægge til, alt er fuldeste Sandhed og intet uden Sandhed. Min Kone, skiøndt i sin nærværende lidende Tilstand ikke meget tilbøielig til denne Slags Læsning, har læst det med ikke mindre Interesse for dets bramfrie Hierteligheds og Sandfærdigheds s. 384Skyld, der saa levende gienkaldte hende den Hedengangne og vore mangleaarige nøie Venskabsforbindelser, at det gjorde hende ondt, ikke at have vidst hans Jordefæerdsdag, for at kunne efter sin elskelige Maade bundet ham en Krands; hun takker dig ved mig.

Der bliver i Aften sagt en Prolog af mig over den Bortgangne i Borups Selskab, hvor jeg iøvrigt, hvis jeg

endnu havde noget der at sige, vilde tilraadet anden Spilledag og andre Stykker; Prologen længes jeg efter du skal see, da vi, saa meget de forskiellige Punkter, hvorfra vi gik ud og hvor vi gik hen, tillade, saa temmelig gaee Haand i Haand.

I Gaar holdt jeg i Logen en Mindetale over min 50 Aars Ven Holm; ogsaa den glæder jeg mig til at sende dig, skiøndt den naturligviis ifølge sin Specialtendents for dig maa have mindre Interesse; men jeg har ogsaa om den det Haab, at den, som vera vox imo de pectore, vil være dig tilmaade.

Din gamle
Broder 6.

s. 384

*Fra Steffens.
Breslau, den 21. Decbr. 1828.*

Lieber Mynster! Nach einer so langen Unterbrechung unseres Briefwechsels komme ich nun wieder zu dir. Heute fangen meine Weihnachtsferien an, das Jahr nähert sich seinem Schlut, und die Zeit rückt an, in welcher ich mich zu bekehren pflüge — da soll das erste Zeichen meiner Bekehrung sehn, dat ich mich an dich wende, den stillen Bund erneuere, der, frühzeitiger als alle andere gegründet, ein geheimes wechselseitiges Verständnit eben über daö Heiligste schuf, und durch allen Wechsel des Lebens unterhielt. Irre ich mich nicht, so verstehen wir uns beter, als die Meisten in dieser verworrenen Zeit.

s. 385 Ein Beweis dafür waren deine gesammelten Aufsäe *) mir, die Middeldorph seit sehr langer Zeit in seinen Händen hat und noch immer nicht abliefern will. Auch er schäte sie sehr hoch und wollte eine Kritik in der Halleschen Literaturzeitung liefern. Aber es wird wohl nichts daraus. Diese Leute stecken zu tief in ihren bestimmten Streitigkeiten, in Untersuchungen, die, mögen sie gelehrt seyn, doch jene Unbefangenheit entbehren, die einen freien Blick über einen jeden Fortschritt und über den individuellen Werth fremder Bemühungen erlauben. Alles ist in tollem Zwiespalt zertrennt, und Jeder hat sich mit den Übrigen Verbiten. Wie es thöricht seyn würde in einer Gesellschaft die Aufmerksamkeit für eine ruhige Darstellung zu erwarten, wenn ein wildes Gezänke die versammelten Gäste in unruhige Bewegung geset hat: so darf auch in der Literatur unserer Tage nichts, was nicht an dem chaotischen Treiben Theil nimmt, auf dauernde Beachtung Anspruch machen. Was mich am meisten geärgert hat, ist die völlige Unfähigkeit der Leute dasjenige zu faten, was mir als der schönste Vorzug, besonders deiner literarisch - geschichtlichen Untersuchungen, ansprach, die deutlichen Spuren eines gründlichen Studium der Lessingschen Schriften: jene anmuthige, geistreiche Leichtigkeit geschichtlicher und literarischer Combinationen, die, indem sie die Aufmerksamkeit spannt und festhält, zugleich die lebendige Einheit überall durchblicken, und schon im Anfange den Schlut ahnden läßt; jene Durchsichtigkeit der Darstellung, die ich wahre Popularität im vornehmsten Sinne nennen möchte, die aus der völligen Gewalt des Schriftstellers über seinen Gegenstand nothwendig entspringt. Wie dieser Vorzug in den gewöhnlichen Schriften unserer Tage vermitt wird, so scheint selbst der Sinn dafür verschwunden.

Du bist — ich glaube schon seit längerer Zeit — Confessionarius — und ich glaube, dat die Stellung, besonders s. 386 bey dem religiösen Sinn der Königinn, dir lieb seyn wird. Ich hoffe bald mehr von dir zn erfahren. —

Ich glaube, ich habe dir nicht geschrieben, seit ich Novellendichter wurde. Dir wird es klar seyn, dat ich mein eigenes Leben darstellte, nur von den Schlacken der Wirklichkeit befreiet, dat ich lieber die gereinigte Wahrheit hinter einer absichtlichen Dichtung verbergen wollte, als jene hervorgebend mich selbst, durch alle Windungen unvermeidlicher Selbsttäuschung, in einem verzerrten, verunstalteten Bilde darstellen. Ich bin dadurch Mode geworden, besonders bey den Frauen — die wichtigsten Buchhändler bieten sich mir als Verleger an; ich kann hoffen, Schriften, an welche ich seit zwanzig Jahren arbeite, auf eine vortheilhafte Weise in das Publicum zu bringen, und bald werden, hoff' ich, alle meine Schulden getilgt sehn. Es ist mir seltsam zu Muthe, indem ich diese Hoffnung ausspreche; denn seit meiner frühen Jugend war ich nie schuldenfrey, und ich halte Schulden für die gefährlichste irdische Schuld. — —

s. 386

*Fra Steffens.
Breslau 20. April 1829.*

Jeg skriver dig i al Hast, at jeg er beskiæftigt med en stor Reise, som jeg vil antræde til Eder. Jeg reiser over Berlin — hvor min Kone og Datter bliver hos deres Beslægtede — og over Ystad til Stockholm — til Berzelius — derfra over Upsala til Ehristiania — besøger min Søster i Vang og undersøger Jøtunbierget, og kommer derpaa igiennem Skaane til Kjøbenhavn. Efter min Plan maae jeg kunde komme til Kjøbenhavn i Begyndelsen af August — Jeg tænker at blive der 14 Dage, at besøge min Søster i Fhen og — dersom Pengene ftrækker til — at reise over Hamburg — ellers over Kjøbenhavn med et Skib til Stettin, tilbage.

Christian Ludvig Nicolai Mynster, 1820-1883, *Breve fra J.P. Mynster*,

— Du kan, kiære Mynster, skrive til Christiania — jeg kommer der i Midten af Junii.

s. 387 Jeg holder det for saare overflødigt at skrive et Ord videre. Hvor meget har jeg at sige — og fremfor alle Mennesker dig — min tidligste Ungdoms Ven — og fremfor alting efter at jeg har læst dine Arbejder — dine Prædikener isærdeleshed. — Hils alle Venner.

Din troefaste
Steffens. *)

s. 387

*Mynsters sidste Brev til Fru Rahbek. **)*
18. Oct. 1828.

Min kiere, kiere Niece!

Jeg skriver dette i Aften, da jeg i Morgen tidlig ikke kan, og da jeg dog vil, De skal vide, at jeg visselig paa denne 19de Oct. tænker paa Dem, som paa enhver anden. Gud give, at jeg kunde tænke mig Dem som sædvanligt, om end lidende, dog omgiven af Meget, som virkelig opmuntrede Dem. Men jeg veed det vel, at for Tiden ere Lidelserne mange, og Opmuntringerne kun faa; imidlertid ere disse der dog ogsaa.

Hvorledes bliver man taalmodig? sagde De sidst. Jeg veed kun Eet, nemlig, at man ganske, ganske, uden Forbeholdenhed, giver sig i Guds Haand. Dette er allerede Taalmodighed, kan De sige; men dog ikke aldeles; det er en Bortseen fra Lidelserne, for igien, naar man nødes dertil, at see hen paa dem med større Ro. Og vinde vi først nogen Ro for Sielen, saa faaer ogsaa Legemet mere Ro.

Gud være med Dem, kiereste Veninde! og unde os alle, at De snart igien maa være istand til at glædes og glæde, som tilforn.

Deres
hengivneste
J. P. M.

10

s. 388

Fra Rahbek.
Bakkehuset, 26. Jan. 1829.

Kiære Job!

Tusind Velsignelser over dig sor dit sidste kiære Besøg; omsvævede hun os usynlig — og hvorfor ikke? — har hun gienfundet, og gienkiendt, og gienelsket sit skønne Hiertes mangeaarige Yndlingsven; den, det i bedre Dage var hendes bedste Nydelse at høre; den, hun endnu i de seneste Tider, da hun ikke mere saaledes kunde høre ham, helligholdt sin Hviledag ved at læse. Gud velsigne dig! saadan hjertelig Tale er Evangelium, om det end ikke findes i nogen Concordants; kommer ogsaa fra den Aand, qui facit in nobis et velle et perficere quodvis opus bonum.

Den gemytfulde ædle Fr. Brun har ved Efterretningen om min Kones Død tilskrevet mig et sandt Vennebrev; endnu har jeg ikke kunnet overkomme at skrive hende til; men jeg beder dig hilse og takke hende paa det indstændigste fra mig. — Glem endelig heller ikke, at undskylde mig hos min ældste og ædleste Velynder Ove Malling, om jeg ikke har iagttaget, hvad jeg skyldte det Venskab, han og hans giennem saa mange Aar hædrede min Kone med. Det ligger mig paa Hierte, at denne min Undskyldning bringes dem.

Mange Hilsener —

Din gamle trofaste og taknemmelige
Ven og Broder,
Rahbek. *)

s. 388

Bakkehuset, 23. Febr. 1829.

Kiæreste Job!

Jeg har længe længtes efter at lade dig høre noget fra mig; men jeg har, siden vi saaes, ikke været uden to Gange i s. 389Byen, den ene i Begravelsesærinder, den anden en Aften, da jeg gik af Veien for mig selv —

paa Comedie, .og kørte ud; Torsdagene undtagen, da jeg gaaer ind i Directionen og ligeledes kører ud; eftersom jeg har faaet en jødisk Angst for at gaae paa Jis, især siden „Huse" brækkede Armen, da jeg ikke veed noget værre at tænke mig, end et saadant Tillæg til min øvrige Stemning og Stilling.

Da det imidlertid har glædet mig usigelig, at du havde været saa tilfreds med mig ved dit kiære Besøg, vil jeg dog ikke gierne forspilde denne din gode Mening, som om jeg nu havde forandret mig til det værre, og vil jeg da skynde mig at give dig den Forsikring, at jeg troer, du endnu stedse vilde finde mig, som du forlod mig, hjertelig bedrøvet, men mit gamle Valgsprog tro: „Doch war auch Gottes Rathschlut das"; ja jeg tør endog tilføie, at jeg ofte, og endnu i Dag, i denne frygtelige Jisvinter, har takket Gud, at han ikke lod hende giennemgaae alt det til Legem og Sind Trykkende og Vaandefulde, disse Dage med deres mange Slagtoffere, tildeels af hendes Sygdom, vilde havt for hende. Overalt har vor Hedengangne talt trøstende Ord til mig i Følgende, som fromme ejegode Hanne L. forleden meddeelte mig af et Trøstebrev, hun ved hendes Broders Død havde tilskrevet hende, og som jeg har afskrevet paa et Pap (hvorpaa hun Dagen før sin Død tilskrev mig sin sidste kierlige Sæddel) med Overskrift: Tibi dictum puta : „Hvad jeg egentlig har villet sige dig, kunde jeg kortere og skiønnere have sagt med nogle Ord af Lavater: „Alle Sterblichen sehen im geliebten Gestorbenen den Tod nur — aber der Glaube weit nichts vom Tode der Lieben. Wenn die Liebe klaget, so fragt der Glaube: was klagst du?" — Vi ville derfor ikke, gode Hanne! qvæle Kierligheden i vort Bryst, naar vore Elskede bortrives af vore Arme; men vi ville da fremkalde Troen, og søge at gjøre den ret levende i os; thi kun den er mægtig til at læge vort Hiertes Saar, og bringe Klagerne til at forstumme paa vore Læber".

10*

s. 390Mindst troede hun sikkerlig, da hun for nu vel tolv, fiorten Aar siden skrev dette til hende, at det var for mig, hun skrev; o! men atter dette er en skøn Bekræftelse paa den herlige Lignelse om Sædemanden med den gode Sæd, der, uden at vi drømme derom, i det vi færdes med vor Deel deraf, ofte henføres, hvor vi mindst anede, og bærer hundredfold Frugt. — Dog — det er jo ikke mig, der skal forkynde „Ordet" for dig; altsaa dette kun, at du kan see, at det er min ærlige Idræt, at være Eder værd.

At min Søster ikke har vovet at bosætte sig paa Bakkehuset, især da hun i Sommer troer at burde tage op til min aandelig og legemlig forulykkede Broder i Norge, veed du formodentlig, samt at Ophelia Drewsen, da jeg gjorde hende Forslaget, i Følge det Tilbud, hun i Vinter gjorde min Kone, med datterlig Redebonhed modtog det, at hendes Fader hjertelig samtykkede og bifaldt det, og at hendes gamle ædle Bedstemoder paa Fredensborg, min ældste elskede Veninde, Mad. Rosing, af fuldt Hierte gav sin Datterdatter sin Velsignelse til at forsøde hendes uforanderlige Ungdomsvens gamle tunge Dage, veed du formodentlig Alt, men vil jeg dog hidsætte, at du kan see, jeg skiønner derpaa.

Overalt har den hiertelige Deeltagelse, der virkelig har søgt mig, fra de offentlige Ytringer deraf, Oehlschlägers, Ingemanns, Fr. Bruns, N. Davids — et velsignet Stykke af vor gamle Lund, der kommer i næste „Tritogeneia", ei at forglemme — indtil de uafladelige, der daglig paa saa mange Maader møde mig, været mig usigelig velgiørende, saa meget mere som jeg føler, at jeg skylder hendes saa ualmindelige, og ualmindelig paaskiønnede Værd største Delen deraf; og endnu veed jeg, der staaer mig en stor Deel saadan Aands og Hiertes Nydelse fra fiernere Venner, P. Møller, Brøndsted, P. A. Heiberg, maaskee Steffens, vel mulig Lunzi, fra hendes hambvrgske og kielske Venner osv., tilbage. De offentlige har jeg isinde i sin Tid at samle i et lidet Hæfte, som Manuskript for Venner, til hvilket jeg da agter at bede dig skrive en Indledning, s. 391da jeg ingen vor Afdøde kiærere og kierligere Haand veed at anmode derom.

„Om jeg har opgivet „Erindringerne""? Tvertimod! jeg er i fuldt Arbeide dermed; men, kiæreste Ven! de faae en langt anden Farve, da trium sila atra sororum ville give en hidtil ukiendt Islæt; og de nyeste Erindringer, om end ikke fortrænge de gamle, dog uforjagelige tage deres Sted ved Siden af disse. *)

Hils din vennehulde Fanny, og tak hende hierteligst for al Deeltagelse; hils ogsaa hjertelig Eders Børn, min Kones egne Dreng, og mine egne smaa Piger; og lad Bakkehuset, naar bedre Aarstid bringer Eder i vort Nabolag, ikke blive Eder fremmed, saalænge det vedbliver at være hendes Erindring helliget.

Og nn, Gud velsigne og bevare dig og dine! og Gud lønne dig for hver Glæde, vi i bedre Dage have havt dig at takke.

Din gamle
Rahbek.

s. 391

Bakkehuset, 28. Maji 1829.

Kiære gamle Ven!

Jeg takker dig inderlig og hjertelig for din saa rørende og deilige Tale, **) som du var saa venskabelig at sende mig, og som jeg holdt saa meget af, at jeg strax efter Giennemlæsningen forærede den som en kiær

Gave til den Datter, den Algode i min nuværende forladte Tilstand har skiænket mig, og som jeg overhovedet har sat i Besiddelse af alle mine Mhnsteriana, at de skulle vedblive at, læses og nydes af et varmt Hierte, og en ædel Aand, som i forrige Dage. Saa s. 392 meget velkommene var mig just i Gaar denne din Gave, da jeg i Overgaars — der, hvor jeg har Ordet at forkynde — havde berørt samme sørgelige Begivenhed, esterai have omtalt den kort foregaaende Glædesfest, med disse Ord: „Og bød end han,

„Der veier Livets Sorg og Glæde
Paa samme Vægtskaal og med samme Vægt,
Uventet Kummer mørkne disse Dage”,

da trykte selv dette et ubedrageligt ærværdigt Indsegl paa hine foregaaendes Almeenfrhd: at den var noget andet, bedre, ædlere, værdigere, end en letsindig Residentsmængdes Mundsvæir, rede til at juble ved Alt, at det var det trofaste Dannerfolks ærlige og inderlige Deeltagelse i Skioldungeslægtens Glæder, som i dens Sorger." Og maatte det da vel glæde mig, at see, hvad jeg for min Hensigt flygtig havde berørt, fra dit indviiede Talested, og giennem dine den helligste Sandhed viiede Læber, hævdet og stadfæstet. For mig havde iøvrigt den Hedengangne, hvem jeg aldrig har seet, en egen Interesse derved, at min Kone, ligesom du, havde besøgt hende, og talte om hende med særdeles Deeltagelse.

Det glæder mig, at I saa snart flytte ud i vort Nabolag, og kierligen tænke paa det gamle Bakkehuus, skiøndt dets Hoveds Krone er affalden. Ophelia og jeg tage i disse Dage ud til min gamle Mad. Rosing paa Fredensborg, for at jeg der halvtredsindstyvende Gang, eller i det mindste halvtredsindstve-Aarsdagen efter første Gang, kan hos hende højtideligholde anden Junii. Naar vi derfra komme tilbage, see I os hos Eder, med hvem jeg virkelig glæder mig til denne Sommer at skulle pleie Samqvem. Spiellerupsdage bliver det ei; men jeg maa komme ihu, hvad jeg nys anførte —

Gud veier Livets Sorg og (Glæder
I Retfærds Skaal med Viisdoms Vægt. —

Din gamle
Rahbek.

s. 393

21. Jan. 1830.

Kiæreste Ven!

Jeg kommer fra vor elskede Hedengangnes Grav, hvor jeg har været henne, at hænge en Blomsterkrands om den Rosenbusk, som betegner den. Fra dette Dagens og mit Hiertes Anliggende gaaer jeg over til det højtideligere og helligere, at kalde dig, hendes ypperste og kiæreste Ven, dit Venneløfte i Minde, som du i dit kierlige Brev af 4. Martii *) gav mig: at flette en Oehlenschlägers og hendes øvrige ædle Sangeres Blomster til en Krands om hendes Urne, ved kortelig foran denne Samling, som hendes Aands og Hiertes mangeaarige fortroligste Ven, at trykke dit sanddrue Indsegl paa, hvad der er vidnet om hende. — Jeg skriver dette med en Pen, som hun har indviet, paa det Pap, der 24 Timer før hendes Hedengang tiende hende til Pult, for sidste Gang skriftlig at tolke mig sine kierlige Følelser. —

Samlingen, som vil blive et Par Ark, er afskrevet, og ligger til Schules; den indeholder Oehlenschlägers, Ingemanns, Lunds, Sagens, Fr. Bruns, Davids, Guldbergs, og endelig et vakkert utrykt Stykke af Provst Schmidt. Jeg har dvælet dermed, deels for at vente paa et Par Efterskulkere, som, efter at have, saa at sige, mældt dem selv, alligevel ere udeblevne (Avolent paleæ leves! siger Tertullianus), deels og, fordi jeg vidste, at Juul osv. var din travle Tid, og deels fordi jeg, i Mangel af ethvert Portrait af hende, gierne vilde lade hendes lignende Silhouette stikke forved denne liden Samling, og altsaa oppebiede et Besøg af hendes „Kunstadjutant", Architect Hansen den yngre. Dertil kommer, at da Samlingen kun er og skal blive „Manuskript for Venner", er den ikke for dem, hvem den kan komme for silde; hvoraf naturligviis fremdeles følger, at du ganske efter din Leilighed, og i din fulde Mag, kan opfylde din gamle Vens indstændige og hiertelige Bøn.

s. 394— Mange, mange Hilsener til din Hustru, hvis fulde Værd for dig jeg saa usigelig føler paa en Dag som denne! Mange, mange lykkelige Aar med hinanden! — det er den Velsignelse, en gammel Ven af Hiertet med Taarer lyser over Eder i dette Øieblik, og som inderlig og hiertelig gientages af Eders Veninde hiin Side Stierne.

Din gamle
oprigtige, høiagtende og erkjændtlige
Rahbek. *)

s. 394

Fra Brøndsted.

Paris, 30. August 1830.

Jeg lovede Dig i mit sidste Brev for en tre Uger siden, at jeg snart vilde tilskrive Dig igjen om „vore egne Anliggender“, og ordentligt besvare dit kjære Brev, hvortil de overordentlige Begivenheder, hvorom jeg sidst meldte Dig Noget, da, endnu midt i Hvirvelen, ingen Tid eller Ro levnede mig. Men Du forestiller Dig lettelig, at jeg ikke kan være her tilstæde i denne Tid, uden at agte paa dens Tegn, og bestræbe mig for at opfatte saa meget som mueligt af de her udførte Handlingers Sammenhæng i min egen Erfaring og Overvejelse (allerede dette udkræver en vis Tids Anvendelse); dernæst havde hine store Begivenheder pludselig standset, som al anden Hverdags - Forretning, saa og for mig de Speditioner til Tydskland, Danmark og Engeland af mit Værks anden Deel, hvormed jeg sidst i Julii Maaned var beskæftiget, og som jeg nu i August, da den værste Tummel var forbi og Barricaderne efterhaanden igjen forsvandt af Paris's Gader, først maatte sørge for; og endelig havde jeg lovet Boissonnade, Præsident for Aaret i Academie des inscriptions et belles lettres, at forelæse, i Løbet af August, en Afhandling af mig, s. 395 og da han holdt fast paa mit Løfte i denne Henseende, gik mig nu nyligen over en heel Uge bort med at gjennemgaae og pille ved det Franske i bemeldte min Afhandling. — Saaledes har jeg ikke før nu kunnet holde Ord til Dig.

Jeg vil nu slet ikke omtale Frankrigs og Politikens, men vore egne Sager; om hine vil jeg blot i Forbigaaende sige saa meget: at Tingene her gaae meget bedre, end man, saa snart efter saa voldsom en Rystelse, kunde formodet, og at baade den nye Konge Louis Philippe og gamle Lafayette og begge Kamrenes ledende Medlemmer og de nye Ministre (Hovedpersonerne i dette store Drama) næsten i Alt, i det mindste i Alt hvad som hører til Hovedsagen, opføre sig som det dygtige og redelige Mænd egner og anstaaer. Bliver der Tid dertil, inden dette Brev skal afgaae, saa skriver jeg Dig endnu om de sidste Ugers mærkeligste Ting et Postscriptum; — hvis ikke, da lover jeg Dig, Du skal faae det med en af de følgende Poster. Allerførst nu Noget om dit Brev og om vore Kjære, baade de bortgaaene og de levende.

Hvad Du skrev til mig om den uforglemmelige Biskop Münters Død og hvad Du sagde saa sandt og hjerteligt ved gamle K. L. Rahbeks Grav, *) har rørt mig dybt, indtil Taarer — dog disse mere milde end bittre; thi ligesom Enhver, troer jeg, der har en Følelse af legemlig Sundhed og ikke er altfor magelig, vil, ved at færdes vidt omkring, efterhaanden vænne sig til ikke at frygte for Afstand i Rummet, saaledes vil nok og Enhver, der redelig bestræber sig for at dele de Ædleres Tro og Haab, tidlig vænne sig til at søge Lægedom for de smertelige Saar, som Tiden og de bortilende Aar medføre, der, hvor denne alene er at sinde: i den sunde og store Tanke om Herrens Hunsholdning i Aandens Rige og om vort Liv i Evigheden. — Gamle Rahbek svarede mig selv flere Gange i 1827 paa mit Spørgsmaal: hvormed er Du nu beskæftiget? „med Intet; der er Intet mere i mig.“ Han s. 396 havde i Grunden Ret; den mærkværdige gamle Væxt trængte til en Omplantning, i Haven af et andet Bakkehuus. — I den kjære, elskværdige og i mange Ting saa kyndige Biskop Münter var der vistnok endnu Meget; men Gud har andre og bedre Egne i Aandens Rige, hvor dette friere vil udvikle sig. Jeg tog engang et Facsimile af Isaac Newtons egenhændige Skrivt i en engelsk Stambog, og hæftede det, da det er mig dyrebart, foran i et Exemplar af det danske nye Testament, som den ædle Münter forærede mig i 1827, og hvori han skrev: „Til min Ven og Medarbejder i Commissionen til Revision af det N. T.'s danske Oversættelse: Prof. P. O. Brøndsted, F. Münter“. Hiint Facsimile indeholder følgende Ord: »O, si longius progredi liceret, et mundos plures lustrare ! sunt enim in domo dei mansiones plurimæ — April 7. 1691. Is. Newton, Math, in Ac. Cantabr. Profess.« Hvilke, den dybsindige Aands dybeste Forlængsler udtrykker ikke hiin Linie! — Du skal faae, Du alene, en Afridsning af denne Newtons Skrivt, naar vi igjen (gid snart!) sees; thi hiint Exemplar, som Münter gav mig af det danske N. T., er iblant de Bøger, som altid følge mig. Og imidlertid, for dog strax at sende Dig her Noget, Du kan vedlægge en af dine Bøger, vil jeg sende Dig — en lille Trykfejlsliste, som forlængst laae i en af mine, men rigtignok i en, som Du har foræret mig. At jeg har læst den tilgavns, det kan Du lide paa; jeg troer næsten, at jeg tør sige mig mere bevandret i dine Skrifter, end Du er det i mine. — Kjære Mynster, jeg eisker Dig af mit ganske Hjerte, baade Dig selv og den Sandheds Aand, som lyser frem i dine Taler, der ofte have varmet mit Hjerte, ofte viist mig tilrette.

Jeg skriver gjerne til Dig hid og did, som det falder mig i Pennen, og saaledes kom jeg nu her for et Øjeblik bort fra det, jeg egentlig vilde sige, om sal. Biskop Münters Anliggender. — Det forekommer mig, at Du anslaaer Biskoppens Samlinger (om Du ellers ogsaa hertil regner hans Bibliothek) altfor lavt. De ere i mine Tanker meget mere værd; og jeg s. 397 vilde i denne Henseende foreslase, at Man endelig ikke overiler sig med det Salg af samme, som jo vel maa finde Sted. Der er vel baade i Myntsamlingen og iblant de udskaarne (tildeels antike) Gemmer osv. en Deel ubetydeligt, men der ere ogsaa mange sjældne og kostbare Stykker, og jeg er af den Mening, at man bør bestræbe sig for at gjøre baade disse Samlinger og Bibliotheket (der har mange sjældne Bøger, ogsaa mindre Skrifter om Nordens tidligere Tilstand og Oldsager, hvilke især ville søges i Engeland) vel bekjendte i Udlandet, baade her, i Engeland og i Tydskland, inden Auctionen holdes. Dette kan ikkun skee ved at udsætte denne til næste Foraar eller Sommer og imidlertid forfærdige og udbrede retteligen (især i Engeland og her) en god Catalog, som vel da helst burde skrives paa Fransk. Jeg troer nok, at jeg i denne Henseende kunde være til god Tjeneste, hvis jeg var tilstæde; men maaskee kan jeg snart komme; jeg har i det mindste den største Attraa dertil, hvis jeg snart kunde faae de Anliggender, som angaae mit Værk, reglerede, og jeg tænker nok, at det snart vil lykkes mig.

—
(Sun det første Blad er opbevaret.)

s. 397

Fra Steffens.
Breslau, 10. Febr. 1830.

Lieber Mynster! Ich schreibe dir erst von einer Geschäftsangelegenheit — — —

Nun Einiges über deinen kleinen Aufsa: „Logische Bemerkungen über die Identität“. Wahrlich, du hast Recht: Seele und Leib sind absolut verschieden. Die Seele, gereinigt, wie sie Gott zugehört und zur Seeligkeit bestimmt ist, nenne ich die ewige Persönlichkeit, das Unsterbliche in uns, die Urgestalt, die, wie ein gefetelter Engel, in Stunden der Andacht, der reinen Liebe, der heiligen Betrachtung selbst aus den Zügen des Gesichts, aus den leuchtenden Augen hervorbricht und wehmüthig an das Elend der Zeit erinnert, die nur in vorübergehenden s. 398 Augenblicken so herrliches duldet. Du hast Recht, so wenig als die Raupe einerley ist mit dem entfaltenen Schmetterling, so wenig sind Leib und Seele eins. Aber wir betrachten die Raupe als solche — auch in ihr ruht ein Schmetterling, wie könnte dieser sich sonst aus ihr entfalten? — und wir fragen: ist dieser in der Raupe verborgene Schmetterling von der Raupe verschieden? In einer Rücksicht gewit — denn das, was wir die Raupe in der Raupe, das Leibliche im Gegensa gegen die Seele nennen, ist sogar dem Schmetterling entgegengeset — es soll zu Grunde gehen, damit er sich entfalte, wie wir nur durch Sterben das wahre Leben erringen. Aber dennoch sind sie aus Einer Quelle; diese Richtungen sind ganz Eins, und doch durchaus verschieden. Was wir „Identisch“ nennen, ist von dem „Einerley“ toto genere verschieden. *) Die zur Seeligkeit bestimmte Seele hat eine Stufe der Entwicklung, in welcher sie sich, wie die Raupe, in einer doppelten Richtung, aus der nähmlichen Quelle darstellt — diese Richtungen sind gewit nicht einerley, sie sind ganz verschieden, entgegengeset; dennoch ist der Leib von Gott, ist selbst göttlicher Art, die unsterbliche Gestalt einer ewigen Natur. Daher glauben wir an einen neuen Himmel und eine neue Erde, an die Unsterblichkeit des Leibes, obgleich er stirbt; daher konnte der Heiland selbst im irdischen Leben verklärt werden, und so sich zu der, uns verhüllten, ewigen Natur des Vaters emporschwingen; daher regt sich der Engel in uns und blickt wehmüthig aus der versunkenen Gestalt hervor — und dort werden wir gewit die Identität der Seele und des Leibes anschauen. Nicht der Leib verfinstert die Seele, denn er ist ein Tempel Gottes, aber die Sünde. Sie verhindert, dat nicht beide sind wie Herz und Gehirn, getrennt und doch ewig vereinigt, wie Mann und Weib in einer heiligen Ehe; sie, die gefallene Seele, hat Adams Ausflüchte gelernt, wenn sie zur s. 399 Rechenschaft gefordert wird, dat sie sagt: nicht ich war es, sondern der Leib, den du mir gabst. —

Was du mir über meine Novellen schreibst, ist mir unendlich angenehm gewesen. — Die Leute meinten, ich würde Novellen schreiben in gewöhnlichem Sinne. Aber — ich wollte eine Psychologie ausarbeiten, und ich überzeugte mir: es gäbe nur eine dichterische. Das dunkle Wühlen der kämpfenden Seele — das Lichtwerden, das Versinken, der ganze zweifelhafte Kampf ist nur in dem Leben, durch das Leben, nur als Geschichte möglich — als reine Witsenschaft undenkbar. Ich schreibe noch eine — es fehlt eine, die das innere Streben und Kämpfen mehr gesondert von äüteren Verhältniten darstellt — und an diese *) arbeite ich jet. Wenn sie ganz norwegisch wird, so ist das weniger Vorliebe für Norwegen, als die künstlerischen Vortheile, die ein fremdartiges, entferntes Land darbietet, die mich dazu bestimmten. — Alle Buchhändler bestürmen mich, und ich könnte reich werden — aber ich will nicht.

Ich mut leider schlieten — ich habe viele störende Geschäfte. Ich bin jet — was mich sehr überraschte — nach so kurzer Zeit zum zweitenmahl Rector, sonst ziemlich gesund, und Frau und Tochter ebenfalls. Mein Neffe Henrich ist nun seit einem Jahre Student, und scheint etwas zu versprechen; ich glaube in der That, dat er ein guter Art werden kann. Ich werde ihn Ostern oder Michaelis nach Berlin schicken. Später soll er sich in Kopenhagen practisch ausbilden, ja sogar die Anatomie repetiren; den Dänen soll er die Vollendung seiner Bildung verdanken — das will ich, nicht aus Politik, sondern weil es meine reine Ueberzeugung ist, dat die practisch medicinische Schule da sehr tüchtig ist. — Und warum sollten meine Landsleute einem gebohrenen Dänen zuwider sehn, weil er seine erste Ausbildung hier erwarb, hier anfieng, wo die ausgezeichnetsten Aerte in seinem Vaterlande schloten? Was s. 400 du mir darüber geschrieben hast, tröstet mich, und ich hoffe, man wird meinen Neffen nicht aus seinem Vaterland ausschließen. Wenn er nur tüchtig wird — alles übrige kümmert mich wenig — und er mag sich durch die Welt helfen, wie ich es gethan habe.

Was du über deine Verhältnite sagst, hat mich sehr gefreut. Glaube mir, auch in religiöser Rücksicht stimmen wir inniger mit einander überein, als du glaubst. Auch ich habe Manches gegen die fast fanatische Richtung der „evang. Kirchenzeitung“ einzuwenden, obgleich ich ihre Entschiedenheit lobe. — Ich denke mir deine Lage, wenn gleich nicht ohne Schattenseiten, doch im Ganzen angenehm. Manches Gute kannst du wahrscheinlich anregen. Wie seltsam ist es mir, wenn ich an Nr. 8, an unsere jugendlichen Träume denke, an die verschiedenen Wege, auf welche Gott uns geführt, und in welchem Sinne wir noch jet so innig verbunden sind. Erinnerst du, wie wir damals immer sagten: „nur nicht im Dunkeln, unbemerkt vergehen!“ — alles übrige dachten wir, in jugendlichem Uebermuthe, liete sich schon ertragen. Nun — bemerkbar haben wir uns

gemacht — ob nun alles Übrige ist, wie wir uns dachten!

— Der gute Hornemann versprach, dat er mir Pflanzen schicken wollte — willst du ihn wohl an sein Versprechen erinnern? — Grüt' ihn und alle Freunde — den guten Sibbern, Ørsted, Oehlenschläger u. s. w.

Steffens.

s. 400

*Fra (Biskop) Paludan-Müller.
Aarhus Bispegaard, 11. Febr. 1831.*

Med den inderligste Glæde modtog jeg D. H.'s Brev og Bog om Begrebet af den christelige Dogmatik;*) og jeg takker Dem paa det hjerteligste for begge Dele. Læsningen satte mig s. 401 tilbage i den Time, som jeg ofte har gienkaldt mig med Glæde, da en fortrolig Samtale om vort høieste og dyrebareste Anliggende bragte os hinanden nærmere, end flere Aars Bekiendtskab ellers vilde have giert. Meget i Deres Skrift mindede mig om Deres Ytringer ved den Leilighed, og forstodes af mig som en fuldstændigere Forklaring. Uagtet jeg dengang drog i Tvivl, at en Dogmatik kunde blive andet end en Fremstilling af en vis Kirkes Lære, og jeg meente, at Bekiendelsesskrifterne eller Kirkens Decreter immer maatte skinne igiennem som Grundfarven, om end disse Skrifter og Decreter underkastedes en Sammenligning med den hellige Skrift og Fornuften, saa nægter jeg dog ingenlunde, at der gives et høiere Begreb om Dogmatik, og jeg glæder mig ved at see det udviklet i Deres Høiærv.'s Afhandling. Men, naar Dogmatik skal være en ligesaa hjertelig som videnskabelig ordnet og bestemt Udtalen af vor egen — ene af Ordet øste Kuudskab og derpaa hvilende christelige Troe, vil den da ikke — da den saa omtrent bliver det samme som Skriftfortolkning — i Hovedpunkter blive udsat for megen Vilkaarlighed? Jeg kan, naar jeg vil lære Andre, hvad en Christen i Almindelighed bør troe, neppe undgaae at spørge mig selv: hvad have Christne troet fra de første Tider af? hvilke Sandheder have de til alle Tider været enige om at søge og sinde i Skriften? Jeg kan ikke undvære at besvare mig dette Spørgsmaal til min egen Veiledning. Men saa griber jeg jo altsaa Kirkens Lære — som en Ledetraad i det mindste; og jeg troer neppe, det er mueligt at skrive en Dogmatik, uden at denne Ledetraad kommer klarligen tilsyn. En saadan Ledetraad, mener jeg, at Bekiendelsesskrifterne ere, da de ikke alene udtale Kirkens Lære til en vis Tid, men tillige ere en Gienklang af Kirkens Hovedlærdomme giennem alle Tider. Og hvorfor skulde man ikke basere sin Dogmatik paa dem, og lade Skriften være deres Prøvesteen? Ikke om min Troes Læresætninger, men om alle Christnes Troes Læresætninger spørges der i Dogmatiken, og ligesom jeg for at bestemme, hvilke disse til alle Tider s. 402 have været, behøver historiske Documenter, saa behøver jeg Skriften for at afgjøre, hvilke de til alle Tider bør være, og hvad der staaer evig fast under alle menneskelige Meningers Omskiftelser*)

Deres Høiærv.'s Udledning af Religiositeten fra en umiddelbar Vevidsthed om Gud er ufejlbarlig den rigtige. Vi have Troen, førend vi have Grundene for den, og hvor den ikke allerede haves, vil ingen Grunde fremkalde den. Men mig synes, at man ogsaa gjerne kan bruge det Udtryk, at Religion er grundet i Følelsen, ved hvilken vi dog i saa Fald forstaae en umiddelbar Viden om Gud. Vel er det saa, at den umiddelbare Bevidsthed om Gud, om en høiere Tingenes Orden, om det Uendelige og Evige, virker og udbreder sig saa øieblikkelig i alle Retninger i vort Indre, at vi ikke kunne gjøre os selv klart Rede for, i hvilken Sielens Region Troen skabes; men saasom Tidsbestemmelser ere nødvendige i al vor Tænkning, saa at Noget maa sættes som det første, og Noget som det andet og tredie, saa mener jeg, at naar vi først have skilt Sielens Evner og Kræfter fra hinanden i Tankerne, kan vi ikke undgaae at nævne een af disse Evner og Kræfter som den, i hvilken Gudsbevidstheden først optages, eller paa hvilken den først ytrer sig. Og da synes mig dog, vi rettest nævne Følelsen som den første Sielekraft, der sættes i Bevægelse ved den — eller Hjertet, om vi hellere vil kalde det saa; dernæst Phantasien, dernæst Forstanden, saa Fornuften i indskrænket Betydning, saa Tilbøielighederne og Villien. Jeg holder meget af de Wette's „Vorlesungen über die Religion, ihr Wesen etc.“, og synes, at han ypperlig har forklaret den Sandhed, at Religion er grundet i Følelsen.**)

s. 403 Jeg føter, at disse Bemærkninger kunde behøve en bedre Fremstilling; men deels siger jeg med Seneca: qualis sermo meus esset, si una sederemus aut ambularem, illaboratus et facilis, tales esse epistolas meas volo; deels lader det uhyre Chaos af Forretninger, jeg er kommet ind i, mig kun liden Tid til at ordne mine Tankers Udtryk. Jeg skriver disse Linier i Aften som en Forfriskning, esterat have i Eftermiddag afhandlet 38 publique Sager med Stiftamtmanden. Saaledes er det gaaet ugentlig, ja daglig endnu hidtil. Otium er ikke at tænke paa. Foruden det Løbende og Nye er her saa meget Gammelt at rydde op i, og opdages idelig mere, at jeg, som ellers har havt Vinteren kier, ret længes efter Foraaret, for at komme ud af Blækhuset og Papirerne i Guds frie Natur.

D. H. modtage endnu engang min varmeste Tak, og Bevidnelsen om den Høiagtelse og Hengivenhed, hvormed jeg stedse henlever

Deres
ærbødige
I. Paludan-Müller.

Fra Sibbern.

Hvad jeg strax sagde mig selv, da jeg havde læst den første Halvdeel af Deres Afhandling om Dogmatikens Begreb, men, forhindret ved meget Mellemkommende, maatte lade det beroe med at læse den til Ende, det gjentog jeg hos mig selv, da jeg efter en rum Tid kom til den igjen, og det gjentager jeg nu for Dem, efter at have læst den anden Gang, at jeg s. 404 ikke veed, at jeg i lang Tid har læst Naget, der har været mig til saa sand og saa stor en Glæde. — —

11

Ved at sætte Fromheden at have sit Grundlag i „en Gudsbevidsthed“, er allerede den Anskuelse, der eensidigt vil søge dette Grundlag i Følelsen, affkaaret. Men især har De givet den et Grundlag, som maa indlyse Enhver som det primitiveste, og hvorved Enhver maa føle, at det schleiermacher'ske „Afhængighedsfølelse“ siger for lidet, da det endnu ei involverer Guds- Tanken, ved at opstille den „ubegrænsede Ærefrygtsfølelse“ som fornemste Grundlag. — Begrebet om en naturlig Religion synes De mig meget godt at have retfærdiggjort i § 17. Det Overnaturliges Begreb har De paa en ret talende Maade ført Deres Læsere op til, og en paa eengang lysende og gribende § ER § 22.

Blandt meget Andet glæder det mig, at ogsaa De saa bestemt udtaler den Overbeviisning, at, om Menneskeheden ei havde syndet, vilde Ehristus være kommen alligevel. *)

Til den sidste Deel af Afhandlingen har jeg visse Spørgsmaal at gjøre.

Jeg vil ikke gaae ind i det Spørgsmaal, om man dog ikke kan sige, at Philosophien, som saadan, har sit Grundlag i noget Andet end Tro, **) nemlig decks i en ved Siden af denne sig stillende speculativ Skuen, som den speculative Grundidees Opgaaen og Udvikling i Bevidstheden, deels i den altomfattende Afveien af Alt imod Alt, hvorved hiin Tro selv, ligesaavel som f. Ex. Sandsningen, maa discutes med Hensyn til sin Realitet eller Paalidelighed. I saadanne, det Spørgsmaal: hvad er Philosophie? betræffende Undersøgelser vilde det have ført Dem for vidt fra Formaalet at gaae ind. Saa meget er vist, at Mennesket ikke skulde have filosoferet sig til Troens Indhold, dersom dette ei saaledes var givet ham først, saa lidet som han skulde ved Overvejelse være kommen s. 405 til sin Forestilling om Planetsystemet, dersom ei Soel og Maane og Planeter i deres Gang havde viist sig for ham først.

Men et andet Spørgsmaal maa jeg gjøre med Hensyn til flere Steder: Skal Dogmatiken blot opstille og sammenstille Læresætningerne, eller tillige aflægge Regnskab for deres Gyldighed, og altsaa retfærdiggjøre dem, og hvis den skal dette: skal den det da blot i Henseende til Skrivten, eller tillige i Henseende til Følelsen, eller hvad vi ellers ville kalde Bevidsthedens oprindelige Indhold og Udsagn, eller endeligen endog i alle Henseender, altsaa og i Henseende til den objective Berdensbetragtning? Uden at man besvarer sig dette Spørgsmaal, er dog Spørgsmaalet angaaende Dogmatikens Begreb og dens Forhold til Philosophien ikke afgjort.

Er ikke Deres Begrebsbestemmelse at forstaae saaledes: at vistnok Philosophien ei kan undvære Dogmatikens naturlige Basis, ei heller Hensynet til dens Indhold, men at Dogmatiken derimod ikke behøver at indlade sig paa, men kan, ja skal, holde sig uafhængig af Det i Philosophien, som gjør denne til Philosophie?

Og hermed takker jeg endnu engang ret meget for Afhandlingen.

Sibbern.

Fra Molbech.

Kbhvn. d. 15de Aug. 1831.

Jeg havde i denne Tid ret meget at sige Dem, min ædle Ven og Velynder! mig selv vedkommende; men jeg maa nøies med at meddele Dem foreløbigen, eller forberede Dem paa et af mine nærmeste Ønsker. Følgerne af en meget alvorlig Sygdom vedvare endnu hos mig; og et for mig meget anstrengende Arbejde — at indrette Schillers Don Carlos for vor Skueplads, hvorved jeg har maattet oversætte vel meer end $\frac{2}{3}$ af dette Drama — har i de sidste 14 Dage medtaget, s. 406 og næsten udtømt mine Kræfter. Jeg maa nu atter ved nogle Dages Ophold paa Landet søge at gienvinde, hvad der i de sidst forløbne er tabt. — —

11*

Jeg haaber at kunne endnu i Sommer slutte den 1ste Afdeling af mine begyndte Forelæsninger over den nyere danske Poesie, nemlig med Evald og Baggesen. Men uden Tvivl bliver det mig nødvendigt, at søge hos

Directionen om for i Vinter ganske at fritages for at holde Forelæsninger; ikke saa meget fordi jeg om Vinteren overhovedet er ulige mindre oplagt til min Gierning end om Sommeren, som fordi der forestaaer mig, deels ved uadvortes Nødvendighed, deels ved indvortes Kald, flere, tildeels meget besværlige literariske Arbeider, hvoraf nogle virkelig ere uopsættelige. Jeg vil nævne nogle af de vigtigste: 1) Min danske Ordbog. Dette Værk, som jeg vel — ikke med mit eget, men med Kong Frederik den Siettes, meer end eengang gientagne Udtryk — tør kalde et herculisk Arbeide, er omtrent i Trykningen fremrykket til $\frac{1}{2}$ af det Hele. Det er et Arbeide, som i flere Aar har undergravet, ikke blot mine Kræfter, men mit Humeur; deels ved sin colossale Vægt i og for sig selv; deels ved at give mig, hvad jeg vil kalde en Ordbogs-Sygdom, nemlig en ængstelig Begierlighed og Umættelighed i ikke at ville miste noget, som endnu kunde bruges i Bogen, og en uophørlig nagende Fortrædelighed og Ærgrelse over, i Arbeidets Løb at opdage forbigaaede Ord, som nu blot kunne medtages som Supplenter. Jeg kan virkelig sige, at dette Arbeide har i høi Grad skadet mit Nervesystem, og derved endog min hele Lyksalighedsfølelse. — Tidens høist alvorlige Vilkaar, foruden Menneskelivets altid herskende Uvished, minder stærkt om, engang, hvis det er Guds Villie, at bringe det til en Ende. — 2) Mit danske Dialeet-Lexieon. Dette, der kan betragtes som et Slags Supplement til Ordbogen, kunde maaskee (dersom jeg havde seet paa literair Celebritet) have været mig langt vigtigere, end det forrige. Det er et Arbeide, som, paa Grund af de Materialier, hvoraf jeg s. 407er i Besiddelse, ingen i Verden uden jeg kan udsøre, og som tildeels vil for de Lærde have langt mere Interesse end Ordbogen. Ved mange Aars møisomme Forarbejder er dette Værk bragt meget vidt. Det bliver vel ulige mindre vidtløftigt end hiint, men dog et svært Octavbind, som jeg agter heftevis at udgive. Under min Sygdom, i de saa Timer, hvori jeg kunde arbeide, har jeg været heldig nok til at kunne lægge sidste Haand paa det 1 fte Hefte, som nu næsten er færdigt til Trykken; men det fordrer dog Revision, og endnu nogen Supplering. — 3) Andet Bind af min Anthologie, hvorfor jeg paa det stærkeste presses. Endelig 4) har jeg længe gaaet om med det Forsæt, i Anledning af en ny, snart udkommende Vaudeville af Heiberg at skrive en Afhandling over den Heibergske Vaudeville, hvis Originalitet og Nationalitet, eller hvis eiendommelige Charakter, langtfra ikke er tilstrækkelig kiendt eller erkiendt, og som bl. a. i Sverrig er saa godt som reent ubekiendt; uagtet den uden Tvivl i den komisk - dramatiske Literatur er det Vigtigste og meest Ejendommelige, vi siden Holbergs Tid ere i Besiddelse af. Dette er, om intet stort, dog heller intet ubetydeude Arbeide; og om jeg derved ikke skulde opnaae andet, end muligen at virke noget til Gavn for en af vor Literatur saa sortien! Forfatter, vil jeg ansee det som lønnet nok. — Dog tilstaaer jeg, dette sidste Arbeide beroer altfor meget paa min personlige Tilstand og manglehaande Forholds Udvikling, til at jeg kunde love mig dets Udførelse med Vished.

Mindre betydende Arbeider forbigaaer jeg. Men jeg er ikke uden Haab om, at De og Etatsraad Engelstoft, der ganske deler D. H.'s varme og venlige Deeltagelse i mit Vel, ville skienke hine Deres Opmærksomhed. —

Deres ærbødigste,
taknemmelig hengivne
C. Molbech.

s. 408

*Fra Steffens.
Berlin d. 4. Mai 1832.*

Wie war das nur möglich, dat du meine Opposition gegen die Aufgebung einer 300 jährigen, geselich begründeten, formel fixirten religiösen Differenz, die auch als innere Überzeugung den religiösen Mittelpunkt vieler Menschen bildet, die in unserm eigenen gemeinschaftlichen Vaterlande allein herrschend die Staatsreligion ausmacht, ja so entschieden, dat die Grundlage des ganzen factisch begründeten Staatsgebäudes in Frage gestellt werden kann, wenn sie erschüttert wird — mit der Verirrung verwechseln könntest, die innerhalb dieser begründeten, gesonderten Eigenthümlichkeit einen sondernden Reinigungsprocet sucht, durch Trennung der sogenannten reinern Christen von denen, die innerlich abgefallen sind? — Ich habe mit Grundtvig in dieser Rücksicht nichts zu theilen — unsere Aufgaben waren völlig verschieden. Dat wir eine Minorität bildeten — was nur darin zu suchen ist, dat der Begriff der Kirche (durch den Egoismus subjectiver religiöser Gefühle, der für sich, in der Grundlosigkeit einer völlig unbestimmten Sentimentalität, die ganze Fülle der Seeligkeit sucht und zu finden vermeint) zu Grunde gegangen ist — ändert in der Sache nichts.

Ich frage dich: hatte Scheibel das Recht zu lehren, dat die reformirte Ansicht des Abendmahls eine falsche, die lutherische die wahre sch? Wenn er, wie unzweifelbar, das Recht hat so zu lehren und es, durch die Gesee geschüt, zwanzig Jahre hindurch mit so entschiedenem Erfolg that, dat 300 Familien (über 3000 Seelen) in dieser Zeit durch die Bestimmtheit ihres Bekenutnites beruhigt, die Jugend durch den Unterricht und das Beispiel ihrer Eltern in dem bestimmten Glauben befestigt, eine wahrhafte, von Innen heraus vereinigte, durch den westphälischen Frieden, durch jeglichen spätern Vertrag, durch die Laudesgesee geschütete Gemeinde bildeten — dürfte, s. 409ohne wahre Tyranny der empörendsten Art, irgend ein Staat fordern, dat dieser Lehrer, dat diese so sich gestaltende Gemeinde, die keine andere in ihre Weise angriff, das Gut, welches ihnen ein heiliges geworden war, aufgeben? was ihnen ein Irrthum war, als ein ihrem Heiligsten Gleichseses betrachtet sehen sollte? — Die einfache Rechtsfrage ist hier die angemetenste, denn sie schliett auch Höheres in sich, und macht jede weitere Discussion überflütig.

Die innere höhere Frage ist die: ob eine solche Differenz, nachdem sie geschichtlich begründet war, aufhören, ob es dem Staate gebührt zu erklären, dat sie nicht mehr da sehn solle? So gestellt ergibt sich die Antwort von selbst. Der Staat kann erklären, dat sie nicht mehr vorhanden seh — aber dann mut sie auch factisch verschwunden sehn, ehe eine solche Erklärung eine Gültigkeit hat. Wäre man redlich verfahren, enthielte die Geschichte der Union nicht die empörendsten Beispiele von Versuchungen, die nicht verschwundene, sondern schwache Überzeugung wankend zu machen — so würde es sich wohl zeigen, dat die Union zwar ein Factum unserer Tage seh, aber keinesweges ein solches, welches jene Differenz verdrängen durfte — und es erregt Schauer, wenn man sieht, wie viele jener Schwachen, nachdem sie überlistet wurden, jett ihre Schwäche mit den furchtbarsten Gewitensbitten büten müten. So viel ist gewit: wo eine Gemeinde wie unsere hervortrat, mutte sie anerkannt werden, und Gamaliel's Vorschlag und Probe wäre hier die einzige gerechte.

Ich habe nur zu viele Zeit auf die Ergründung des Verhältnites der calvinschen Lehre, wie sie in seinen Institutionen vorkömmt, zur lutherischen verwandt. Das kurze Resultat ist folgendes: Beide erkennen den Heiland als den neuen Adam und zugleich als den Schöpfer, Beide das Abendmahl als das heiligste Mysterium unserer Religion, das die Gestaltung der Kirche bedingt — Die catholische, die von derselben Annahme ausgeht, mutte enden mit Transsubstantiation — irdischem Fleischwerden s. 410— wodurch Hierarchie und äutere Werke ihre Sanction erhielten — Der Anfang der Reflexion, der sinnlichen Erkenntnit drängte sich in die heiligste Lehre hinein — Nur die lutherische Kirche hielt die Ansicht der Immanenz fest — wie in der Abendmahlslehre, som in Allem, und schliett in ihrer Eonsequenz jede sinnliche Reflexion, und mit dieser den flachen Rationalismus aus. Darauf gründet sich die Nothwendigkeit, diese Kirche in ihrer reinen Eigenthümlichkeit geschichtlich festzuhalten. — Aber diese Nothwendigkeit schliett die innern Kämpfe, die vielmehr redlich durchgekämpft werden müten, keinesweges aus — Sie zeigen sich in einem Jeden, und wo das Nachdenken über Religion anfängt, schwankt noch ein jedes Gemüth zwischen Catholicismus, der in fleischlicher Erscheinung endigt, und Calvinismus, der mit sinnlicher Reflexion anfängt — wie zwischen einer Vergangenheit, die nicht verschwunden, und einer Zukunft, die sich nicht abweisen lätt. Wenn nun Jemand hervor tritt, behauptend: er und einige mit ihm Verbündeten wären aus diesem Kampf absolut siegreich herausgetreten, und hätten das Recht sich von den Kämpfenden, die sich billig jedem Angriffe stellen müten, zu sondern, so hat die in Furcht und Zittern kämpfende Kirche das Recht sie abzuweisen.

Ich habe unter mancherley Zerstreung diese aphoristischen Sæe hingeworfen, fürchtend, dat auch sie neue Misverständuite erzeugen werden. — Jet etwas über meine hiesige Stellung. Die ruhige Art, auf welche ich die ganze Sache nahm — das gänzliche Verschmähen aller unedlen oder gesewidrigen Waffen — imponirte die Behörden. Ich erhielt auf mein zweimaliges Gesuch um Abschied keine Antwort. Der Kronprinz, der mich seit mehreren Jahren persönlich lieb hat, kam nach Breslau — er hielt sich in der Nähe auf einer Reise auf. — Während die Provinciellen Behörden mich, wie einen Verpesteten, flohen, zeichnete er mich auffallend und öffentlich aus. Ich ward nach Fürstenstein, wo er sich aufhielt, eingeladen, und s. 411 hier, wo die Sache ausführlich besprochen wurde, ward es ausgemacht, dat ich Breslau verlaten und in Bonn oder Berlin angestellt werden sollte. Dennoch erklärte ich, dat ich Lutheraner sey, zwar mich recht sehr erbauen würde in Berlin, aber kein Mitglied einer dortigen Gemeinde seyn könnte — vielmehr mich an die nächste selbstständige lutherische Kirche zu halten entschloten wäre. — Gegen die Agende opponirte ich nur, weil die Gemeinde sie nicht annehmen wollte. — *)

Wie es mir nun hier gehen wird, weit ich noch nicht. Ich werde eine heftige Opposition finden. Theologen und enipirische Naturforscher — Hegelianer — und, wie ich befürchte, auch die Frommen werden sich gegen mich verbinden. Meine erste Vorlesung auf dieser Universität wird über die Religionsphilosophie seyn. — Mein fixirter Gehalt ist eher schlechter, als beter, als in Breslau, und Berlin ist bedeutend theurer. — — In der Vorausseung, dat ich, tro aller scheinbaren Differenz, doch noch Freunde in Dänemark habe, und dat vor Allem du — mein ältester Freund — mich nie verkennen wirst, schreibe ich dir, sobald ich meine Lage und den Erfolg meiner Vorlesungen einigermaßen übersehen kann, wieder.

s. 412 Die kurze Summe meines Bekenntnites ist folgende: Ich nehme nie eine äutere Gewalt in Anspruch für die Kirche, aber ich dulde auch keine gegen sie.

Behalte mich lieb, lieber Mynster! wie ich, so lange ich lebe, dein treuester Freund bleiben werde. Und grüte die Freunde, vor Allen Sibbern. Sag Ørsted, dat nun bald das zweite Heft meiner „polemischen Blätter“ erscheinen wird, und in diesem eine Überseung seines Aufsæs. Ich werde hier keine Anfangsgründe, weder der Mineralogie noch der Physik, lesen. Neben der Religionsphilosophie lese ich diesen Sommer physische Geographie — im Winter Naturphilosophie und Anthropologie — in der Zukunft Naturgeschichte der Erde und Physiologie — wenn es nur gelingt Zuhörer zu erhalten — was ich noch nicht weit.

Dein
Steffens.

s. 412

Fra (Biskop) Fogtmann.

Aalborg 7de Octbr. 1833.

Deres Høiærv.'s venskabelige Skrivelse af 15de Julii modtog jeg nogle Dage, før jeg reiste fra Ribe, og glædede mig meget derover. Det var det sidste Brev, som jeg i Ribe fik fra Kjøbenhavn. Jeg har ofte tænkt paa at besvare det; men jeg har derved paany mærket, hvad jeg ellers ofte har havt Leilighed til at mærke, at man ved at tænke paa at gjøre noget kommer, som Jean Paul siger, ligesaavidt som den, der drømmer, at han flyver. —

Hvad Kolding Skole angaaer, da tillader jeg mig at yttre den Mening, at denne Skole mere hensigtsmæssig kunde være i Lemvig eller Thisted; thi den Egn er af alle danske Egne meest blottet for eller fjernet fra lærde Skoler. Derimod behøves en lærd Skole i Kolding neppe; thi Kolding-Eggen er ikke langt fra Ribe og Fredericia eller Horsens, hvor lærde Skoler findes, og dertil kommer, at Kolding, s. 413 som ligger paa Grændsen af Slesvig, ikke har, for at bruge et Handelsudtryk, noget Opland paa den ene Side, da Slesvigerne neppe sætte deres Børn i en jydsk Latinskole. Dersom jeg ikke havde havt andet at bestille, var jeg indkommet med et Forslag desangaaende under Vaeancen i Rectoratet ved Skolen; men nu blev det derved, at jeg tænkte derpaa. Dog har jeg nu her tilladt mig at sige min Mening derom og at httre et i den nordvestlige Deel af Jylland almindeligt og vel grundet Ønske, at der maatte blive en lærd Skole oprettet i denne Deel af Landet. Naar alt blev overveiet, vilde Thisted uben Tvivl befindes at være det meest passende Sted for en saadan Skole.

Det har fornøiet mig at læse om Schleiermachers Ophold i Kjøbenhavn. Især var det godt, at han modtoges paa en ganske anden Maade end Wegscheider; thi han er en ganske anden Mand. Schleiermacher er en stor Theolog; men han bliver dog ofte besnæret af de fine Traade, som hans Skarpsindighed udspinder. Dersom han ikke havde været Præst og som saadan forpligtet til at prædike, var han uden Tvivl bleven en stor Sophist.

At man maa ønske og bidrage til, at „Dansk Litteraturtidende" kan bestaae, det er især blevet mig klart ved Recensionen over Stridsskrifterne fra Slagelse. Disse vare temmelig urigtigt og meget partisk bedømte i „Maanedsskrift for Litteratur", men Recensionen i Litteraturtidenden er grundig og billig. Den sammesteds begyndte Recension af Heibergs Skrift „om Philosophions Betydning" synes ogsaa at være meget opklarende *). Det er besynderligt, at Maanedsskriftet har iagttaget Taushed derom, skjøndt dette Skrift just er eet af dem, som Redactionen efter sine egne Grundsætninger især s. 414 skulde tale om. D. H.'s Afhandling i „Dansk Ugeskrift" *) har imidlertid behaget det heibergske Skrift den farligste Deel af sin Braad.

Hidindtil har jeg. Gud være lovet, fundet mig tilfreds her i Aalborg. Jeg føler mig her friere i min Virksomhed, og har saaledes opnaaet, hvad jeg ønskede. I oeconomisk Henseende har jeg tabt betydeligt ved Byttet; men det vidste jeg iforveien. Det har især været mig meget kjært, at Tage Müller blev min Eftermand i Ribe. Det er ogsaa muligt, at han der kan komme ud af sine Skrupler; thi han faaer der saa mange forskjellige Ting at tænke paa, at der ikke bliver Tid til Grublen.

Den lærde Skole her i Byen er i god Orden og nyder almindelig Tillid. Alle Lærerne ere duelige og ordentlige Mænd, hvilket er en sjelden Lykke for en Skole. Det er mærkeligt, hvilket Røre der bliver ved at være i Litteraturen om den lærde Underviisning. Efter hvad jeg har erfaret om Overlærer Hages Skrift, kan jeg ikke vel forstaae, hvorledes han, efterat have udgivet dette, vil kunne komme ud af det med sin Rector. — Hvad den megen Tale om Latinens Afskaffelse ved Examina angaaer, da maa jeg tilstaae, at jeg er af den Mening, at Latinen helst maatte afskaffes ved Examina, naar Latinen skal være saa slet, som den er i de Flestes Specimina og Svar; men det er et andet Spørgsmaal, om de ikke burde lære bedre Latin. Dog kunde dette vel ikke skee, med mindre der lærtes endnu mere Latin i Skolerne, og der læstes mere paa Latin ved Universitetet. Det er virkelig et meget indviklet Spørgsmaal, som jeg ingenlunde tør paatage mig at besvare.

Naar jeg for min Deel skriver Latin, bliver jeg let noget heftig. Derom vidne de vel stærke eller heftige Udtryk, jeg tilstaaer at have brugt i mit Program fra forrige s. 415 Aar *). Det kommer nok af, at Romerne vare stridbare Folk; og det romerske Spreg, den latinske Stiil synes mig virkelig at have stor Liighed med en fuld Krigsrustning. —

D. H's.
ærbødigst - hengivne
Fogtmann.

s. 415

*Fra Steffens.
Berlin d. 8ten Octbr. 1833.*

Lieber Freund!

Der dir diese Zeilen bringt, —————

Ich kam vor einigen Tagen von Dresden zurück, wo ich mit meiner Familie in einer Privatwohnung vier Wochen zubrachte. Ich communicirte in einer lutherischen Kirche mit Scheibet und Huschke — Die lutherischen Gemeinden erhalten sich in Schlesien ohne anerkannt zu seyn, aber ohne dat man, da man sein Unrecht fühlt, sie anzugreifen wagt; mehrere Prediger und Gemeinden auf dem Lande treten zu — die Einfältigen im Volke. Es ist, ich erkenne es wohl, eine gefährliche Stellung für sie, aber sie ist unvermeidlich geworden. Denn ist mit dieser Stellung Gefahr verbunden, so ist mit der gleichgültigen Verläugnung das entschiedene Unglück da. Wenn doch die Menschen einsehen wollten, dat von etwas weit Tieferm als einer bloten, so oder so modificirten Meinung s. 416 die Rede ist — dat eine geschichtlich gewordene Form der Religiösität Fleisch und Blut geworden; sie würden dann nicht so thöricht, so unbesonnen Hineinschneiden, um, was lebt, zu formen wie ein Stück Holz —

Gedenke meiner.

Dein
Steffens. *)

s. 417

*Fra Biskop K. Moller.
Mariboe, d. 14de Sept. 1834.*

Min første Tanke, ved Modtagelsen af Deres Høiærværdigheds kierlige Skrivelse, var Tak til Gud, som har opfyldt mit og, jeg tør maaskee sige, alle redelige Christnes Ønske, ved at sætte Dem paa vort Fædrelands første Bispestoel! Gud velsigne Deres Bestræbelser paa denne vigtige Post til Udbredelse af Christi Rige!

Ved samme Tid modtog jeg Cancelliets Skrivelse, hvorved det forlanger min Erklæring, om jeg kan paatage mig D. H.'s Indvielse til den Dag, man ønskede, den 2den Novbr. Længe var jeg uenig med mig selv, om jeg i min høie Alder og til saa sildig en Aarstid torde paatage mig saa vigtig en Forretning. Men endelig har min Høiagtelse og Hengivenhed for Dem og Deres saa kierlige Yttringer i den vennehulde Skrivelse bestemt mig til at svare Collegiet, at „saafremt Gud sparer mig Helbredet, der paa nærværende Tid er i Forhold til min Alder temmelig godt, skal jeg foretage den mig overdragne Forretning". Saa skal jeg da, v. D., i Tillid til Gud, som veed, at det ikke er Forfængelighed, der driver mig, nyde den Glæde at vie den Mand til Biskop, som jeg til Kirkens Bedste saa længe har ønsket at see beklædt med dette vigtige Embede. Gud give Held og Lykke til Alt!

For Deres „Betragtninger over de christel. Troeslærdomme", der ere meget vidt udbredte, takke mangfoldige Christne Dem i Løndom; og jeg haaber til Gud, at denne Bog, om hvis Værd der kun er een Stemme, stifter megen Velsignelse i Christi Menighed. Meget havde jeg endnu at skrive; men s. 418 min Tid er mig — nylig hjemkommen fra Bisitats — temmelig knap; og jeg forbeholder mig da Alt til den mundtlige Samtale, hvortil jeg inderlig glæder mig. Med hjertelig Høiagtelse

Deres Høiærv.'s
ærbødigst hengivne
R. Møller.

s. 418

*Fra Steffens.
(Uden Datum).*

Lieber Freund! Geheimerath Kortum, vortragender Rath in unserm Ministerio, der dir diesen Brief bringt, ist mein guter, lieber Freund. Wir waren in wunderbaren Verhältnissen. Er war in Halle mein Zuhörer; während des Krieges traf ich ihn als Rector des Gymnasiums in Düsseldorf, wo ich mit Justus Grüner, dem Gouverneur des Grothertzogthums Berg während der Occupation, ihm sehr behülflich seyn konnte sein Gymnasium völlig zu restauriren — denn ich regierte damals mit Grüner *) — und jet ist er meine Behörde. Du kannst von ihm am besten über meine Verhältnisse — auch über das religiöse — unterrichtet werden, über meine Stellung überhaupt — und gewit, du wirst ihn freundlich aufnehmen; ich habe ihn sehr lieb.

Durch ihn hoffe ich nun auch Manches von dir zu erfahren, denn ich stelle mir deine Lage sehr schön, ja beneidenswerth vor. Ich erhielt in diesen Tagen einen Brief von der Generalinn Hegermann, die mir schreibt, dat du noch eine Gemeinde hast und predigst **) — das ist mir sehr lieb; denn, nach dem, was ich durch die Theologen, die hier waren, gehört habe, ist dein Einflut als Prediger auf die zukünftigen so bedeutend, dat es zu bedauern wäre, wenn er s. 419 aufhörte. Ein Bischoff, in ächt christlichem Sinne, ist doch auch mehr, als bloter Beamter.

Wir lesen jet deine „Betrachtungen" — Es ist das Andachtsbuch meiner Familie. Wie freue ich mich, so ganz mit dir übereinzustimmen. Ich darf sagen: Alles ist wie aus meiner Seele geschrieben, nur einfacher, ruhiger,

klarer. Aber — wie es nun möglich ist, dat wir in Rücksicht des Begriffs „der Kirche“ so sehr sollten abweichen können, begreife ich nicht. Noch kenne ich deine Ansicht über diesen wichtigen Gegenstand nicht — ich habe noch nicht den zweiten Theil des Werkes erhalten — und dennoch mut ich vermuthen, dat sie sehr von meiner abweicht. Wie innig wünschte ich, dat wir uns mündlich darüber besprechen könnten. Ist es nicht möglich, dat du her kömmst? Die Reise nach Berlin ist jet so leicht, so schnell, Du würdest schöne Bekantschaften machen — und es wäre doch herrlich, wenn wir uns noch einmahl sehen, sprechen könnten. Neulich trat der Superintendent Callisen in meine Stube herein — mein alter Bekannter von Kiel — Wenn er kommen kann, warum du nicht?

Dein
Steffens.

s. 419

*Fra Ingemann.
Sorøe, den 12te April 1835.*

Uagtet jeg i denne Maanedes Slutning tænker at kunne have den Fornøjelse personlig at hilse paa Deres Højærværdighed, maa jeg dog foreløbig takke Dem for de skjønne Mindeord over Frederikke Brun. Jeg har heller ikke været udelukket af den Kreds, hun med saa megen Velvillie samlede om sig; jeg erkjendte ogsaa hendes sjældne Aandsgaver og det kjærlige Sind, hvormed hun opfattede alt Skjønt — og jeg har nu ved at læse Deres Mindetale seet hendes ædle Billede svæve mig klart og venligt forbi til Afsked for denne Verden.

12

s. 420 Det var mig kjært at see, at de lyriske Partier i de 3 smaa Fortællinger^{*)} ikke havde mishaget Dem; men jeg veed ikke, om det er lykkedes mig ved den flygtige Indklædning at samle de adspredte Træk til hele Billeder for Phantasien, og give den psychologiske Beskuer — hvad jeg haabede — nogle virkelige Bidrag til interessant Grandskning over Phænomenerne i Menneskenaturens Camera obscura. Derom vil det være mig kjært engang at spørge den Aand, hvis Klarblik i hiin Sphære jeg erkjender og høiagter.

Deres
ærbødigst hengivne
B. S. Ingemann.

s. 420

*Fra Fogtmann.
Aalborg, i November 1835.*

Det glædede mig særdeles meget at modtage Deres Højærv.'s sidste Brev med hoslagte Prædiken i Anledning af Stænderforsamlingen. ^{**)} Denne Prædiken synes mig at være særdeles passende, hvad der ved en Leilighedstale kan kaldes det Vigtigste, og den er desuden i sig selv indholdsrig og lærerig og saare kraftfuld og skjønt. Jeg kan ikke tænke mig en bedre Prædiken ved denne Lejlighed. De ved samme Lejlighed fremsagte Bønner og afsungne Psalmer synes mig ogsaa at være meget passende og gode. Derfor synes mig denne første Stænderforsamling at være bleven indviet paa en meget skjønt og meget lovende Maade, og jeg er overbeviist om, at mange af dens Medlemmer ikke ere bleven uberørte af den gode Aand, der har udtalt sig i disse skjønne og stærke Ord. Om D. H. ikke skulde finde Lejlighed eller Kald til at tale meget meer i Provindsialstændernes Forsamling denne Gang, saa har Deres s. 421 Nærværelse der dog ikke været forgjeves. Paa den anden Side kan jeg nok indsee og føle, at det ikke kan være Dem behageligt, saa længe at være borte fra Deres nærmeste Virkekreds i Hovedstaden.

„Takadressen“ have Adskillige dadlet. Jeg er af den Mening, at den er meget passende; thi en Takadresse skal være en Takadresse og ikke indeholde Skjend eller Selvroes fra de Takkendes Side. Dog mener jeg, at der ogsaa burde have været takket for Oversigten over Finantserne, nemlig ikke for Finantsernes Tilstand, men for den meddeelte Kundskab om deres slette Tilstand og om Nødvendigheden af kraftige Foranstaltninger for at raade Bod derpaa. Thi noget maa der dog nødvendig gjøres til Finantsernes Ordning og Ophjælpning; og det er vistnok ikke blot enkelte Skraaleres Mening, men det er den almindelige eller hele Folkets Mening, at naar der ikke bliver gjort noget for at ophjælpe Finantserne, saa er alt det andet, som ellers bliver foranstaltet, for intet at regne.

— Det glæder mig meget, at De har foretaget Deres første Visitalser med saa megen Tilfredshed. Jeg kan for min Deel sige det samme; men Visitatsreisernes Uorden convenerer mig dog ikke, fordi min daglige Levemaade er det, som de gamle Latinere kaldte *vita umbratilis*.

Jeg er nu udelukket fra den Glæde at kunne høre Dem prædike. Derimod har jeg undertiden den Ubehagelighed, at jeg maa høre En og Anden, invita Minerva, efterligne Deres Prædiken. En, som jeg nylig ordinerede, gjorde det for grovt; thi han indflickede i sin Prædiken det skjønne og karakteristiske Sted:

„Hvilket er dit Livs Løsen, min Tilhører" og indtil: „hvori Menneskenes Frelse er", som findes i Deres Prædikensamling for Aar 1815, altsaa over en heel Side, og det verbotene. Jeg vilde neppe troe mine egne Øren.

Deres sidste Skrift „om de banske Udgaver af Luthers lille Catechismus" har jeg ogsaa læst med stor Fornøielse, og jeg har deraf lært adskilligt, som jeg ikke vidste. Jeg vil maaskee, dersom s. 422 Ingen kommer mig i Forvejen, anmelde det i „Dansk Litt. Tid.", som dog nok holder sig, og som man bør holde paa. Et Par Bemærkninger tillader jeg mig dog her at gjøre. S. 12 staaer ved „fordi" i en Parenthes som Conjectur „heri". Denne Conjectur er neppe rigtig eller nødvendig; thi i gammel Dansk, f. Ex. i Riimkrøniken, bruges fordi i Bemærkelsen af altsaa eller derfor; og i denne Bemærkelse maa det uden al Tvivl tages paa dette Sted, og saaledes er der god Mening i Stedet. Denne Bemærkelse affordi har Justitsraad Molbech anmærket ikke allene i sin Udgave af Riimkrøniken, men ogsaa i sin danske Ordbog, i hvilken sidste han siger, at fordi endnu bruges saaledes i nogle af vore Dialekter. — Hvad De har sagt om Skrivemaaden „den Helligaand" *), er i mine Tanker aldeles rigtigt og meget grundigt, og der kan neppe siges noget derimod. Dog er jeg endnu tilbøielig til at holde paa Skrivemaaden „den Hellig Aand", fordi den nu engang er kommen i Brug, og fordi jeg ikke gjerne vil give Nogen Anstød ved at forandre den, skjøndt jeg i høieste Grad maa misbillige, at Lindbergianerne lægge saamegen Vægt derpaa.

12*

Med det tredie Oplag af min Lærebog er jeg endnu ikke bleven ganske færdig. Det hedder om den i det sidste Program fra Roeskilde - Skole, at „den kan bruges, indtil vi faae en bedre." Dette er i Sagen selv ogsaa min Mening.

Jeg takker Dem, fordi De saa venskabelig tænker paa mig, og jeg er stedse —

s. 423

Af nogle faa senere tilkomne Breve Fra Mynster:

Til Estrup.

Roeskilde. d. 9de Dec. 1835.

Ved at tilstille Dem, høistærede Ven! hosfølgende lidet Skrivt, er det mig kiert at have en Anledning til at fornye mig i Deres Erindring. Om Skrivtet har jeg kun Lidet at sige. Jeg blev ved forskellige Ytringer om den danske Katechismus foranlediget til at indlade mig i en Undersøgelse om Oprindelsen af vor gamle Katechismus-Version, og denne Undersøgelse blev meget vidtløftigere, end jeg forud forestillede mig; og nu har jeg prøvet paa, om jeg i disse Tider, der ikke synes at have Sands for Andet end Politik, kan finde nogle enkelte Læsere for en bibliographisk Undersøgelse.

Vore Forhandlinger her i Roeskilde synes med hver Dag at fjerne sig mere fra Enden, end at nærme sig den. Det vil blive nødvendigt, at Kongen sætter os en Termin, thi vi selv tænke ikke derpaa, men Paatage os hver Dag nye Arbejder, uden at tilendebringe ret mange af de forrige. Der er nu opslaaet indtil Nr. 93 af de private Petitioner, og næsten hver Dag komme der nye til. Stænder - Tidenden viser noksom, at vore Forhandlinger for det Allermeste have været juridiske; de egentlig politiske staae endnu tilbage. I denne Henseende er det mærkværdigt, at der i de sidste Dage har dannet sig en Pluralitet, som blindthen stemmer for Alt, hvad der seer ud som Opposition mod Regieringen, og deriblandt undersiden aabenbart mod bedre Indsigt og Overbeviisning. Dette er et meget betænkeligt Phænomen. Jeg turde ikke med Prof. Sibbern love Kongen, at der fra vor Stænderforsamling skal begynde en ny Æra i Danmark; thi saa vigtig som Institutionen i sig selv er, og saa meget Godt der i Tiden kan udvikle sig deraf, saa staaer Pluraliteten endnu paa et meget lavt Trin, og der er neppe Nogen, som har været tilstede her, der endnu kunde ønske, at Forsamlingen var lovgivende. Uagtet denne Tendents til Opposition er her dog saare liden Interesse for det offentlige Liv, derimod desto mere for reent private eller Stands-Interesser. Vi kaldes ikke uden Grund: Stænderne.

— Med sand Høiagtelse

Deres
ærbødigst hengivne
Mynster.

s. 424

Til A. S. Ørsted.

Kbhvn., d. 22te Juni 1836.

Kiere Ven!

Hermed sendes først den allervenligste Hilsen, og dernæst en liden Tale *), som er bleven trykt paa

Tilhørernes Begiering, men som maaskee ikke vil behage Realisterne og Kjøbenhavns-posten. Den er saaledes vel ikke noget rigtigt Habilitations-Skrivt til Indtrædelsen i Realskole - Commissionen, hvoraf jeg desværre er bleven Medlem. Jeg havde havt isinde al bede Kongen om at blive fritagen, men da jeg troede at mærke, at man i Cancelliet slet ikke tænkte paa mig, fandt jeg det flaut at komme med en saadan Begiering. Nu faaer jeg at skikke mig deri, og agter for det Første at indskrænke mig til at høre hvad de Andre ville; thi, uagtet jeg har skrevet en Petition derom, har jeg kun et meget dunkelt Begreb om, hvorledes en saadan „videnskabelig Realskole" egentlig skal see ud. Dernæst vil jeg anvende mine bona officia for, at man begynder saa smaat : med een Realskole; thi Experimentere ere dog her høist fornødne, blandt Andet, fordi man sikkert i Førstningen vil forlange saa Meget, at Lærere og Disciples umueligen kunne præstere det. Det er høist besynderligt, at Deres Broder ikke er kommen med i Commissionen.

Jeg hører da nu, at de jydste Forhandlinger have faaet deres Termin. Det kan vel og snart være nok — indtil Videre — med Stændersager og Stændertidender, som man vanskelig kan overkomme at læse. Men Jyderne ville da nok maatte lade mange Sager ligge over, thi de synes at have været ligesaa facile med at tilstede Petitioner, som vi andre.

— Jeg skal nu efter Landemodet ned at visitere omkring Holsteinborg. — Naar De kommer til Kbhvn., er jeg formodentlig endnu paa Bisitats, men vender snart efter tilbage og glæder mig ret til at see Dem igien.

Deres
hierteligst hengivne
Mynster.

s. 425

*Til en Præst i hans Stift. *)*
Kbhvn., d. 12te August 1836.

Da jeg, efter min temmelig lange Fraværelse, er overvældet med en Mængde uopsættelige Forretninger, kan jeg for nærværende Tiid ikke besvare Deres Brev, kiere Hr. Pastor—! saaledes som jeg ønsker det, og med Guds Hielp har isinde. Jeg maa derfor indskrænke mig til at forsikkre Dem, at jeg har læst det med dybt rørt Hierte, og jo mere jeg paaskønner den Velvillie og Tillid, hvormed det bærer saa tydeligt Vidnesbyrd, desto mindre vil jeg, at De noget Øieblik skulde tvivle om, at jeg med Agtelse erkiender den Retsindighed og Dygtighed, hvormed De fører Deres Embede, eller at jeg ikke skulde glæde mig over, at forstandige Gejstlige med levende Interesse antage sig de kirkelige Anliggender. Vi ere vel i nogle vigtige Poster af forskiellig Mening; men i hvor liden Yndest jeg vel endog staaer hos vor Tiids Friheds-Prædicanter, saa er jeg mig dog bevidst, at jeg elsker og respecterer Friheden langt mere end disse, at jeg ærer enhver redelig Overbeviisning, og ikke vil, at alle Mennesker skulle støbes i samme Form. Jeg veed, at man kan stræbe til det samme Maal, fordi man gaaer ad forskiellige Veie, og jeg har altfor ofte fundet mig tvivlraadig eller feilende i Henseende til Valget af Veien, til at jeg skulde ville foreskrive Nogen min Vei som den ene rigtige. Det er kun Hovmod, Uredelighed og Ondskab, der oprører mig, og dette tildeels ogsaa, fordi de ville afskære enhver rolig Undersøgelse, bruge Tvang — istebetfor Grunde, og betage os vor lovlige Frihed.

s. 426l Henseende til de Puncter, der ere controverse mellem os, skal jeg, naar jeg faaer Tiid dertil, nærmere udtale mig ^{*)}. Imidlertid anbefaler jeg mig, med hiertelig Tak for sidste venskabelige Modtagelse, til Deres vedvarende Tillid og Venskab.

Deres
ærbødigst-hengivne
Mynster.

s. 426

Fra Engelbreth.
Lydersløv, 3. Oct. 1836.

Høivelbaarne Hr. Biskop,

Høitagtede Ven og Velynder!

Deres sædvanlige Godhed imod mig lader mig haabe, at De undskylder, at jeg har tøvet lidt med at besvare Deres sidste Brev, som meget har glædet mig, da jeg tillige ønskede at tilbagesende Wöldikes Dissertationes, i hvis Excerpten jeg blev hindret ved udsendte Bogpakker fra Reiel. Jeg lader dem nu følge tilbage med megen Taksigelse for Laanet. Bemeldte Dissertationes ere endnu meget brugbare for dem, som ville gaae i Kamp mod de Romersk-Katholske.

Særdeles hiertelig takker jeg Dem for Deres mig meddeelte grundige Bemærkninger i Henseende til Sognebaandets Løsning. Jeg begyndte at vakle, men disse have bestyrket min ældre Overbeviisning; og jeg

kan ikke nægte, at de s. 427ere af den Beskaffenhed, at de maae gjøre enhver sand christelig Præst betænkelig ved at samtykke deri eller raade dertil.

Vel troer jeg, at det, i sig selv betragtet, er christelig giensidig Ret: at vil Læreren, imod sin aflagte Eed og Forpligtelse, handle egenmægtig i Henseende til Lære og Ritualets Forvaltning, da haver og Menigheden, eller dens enkelte Lemmer, Ret til at modsætte sig saadan Vilkaarlighed, og Øvrigheden er pligtig med Kraft at sætte Grændser for den, og ikke gjøre det næsten umueligt for Menigheden at faae Ret imod saadan paaanket Selvraadighed. — Men at „den nærværende bestaaende Sogneforbindelse har en dyb christelig Grund", og at det kan medføre stor Skade ubetinget at løse den, især fra den Side betragtet, at Mange derved vilde troe sig løste fra al Christendom og de facto blive overladte til sig selv og Tidens onde Aand — dette har De sat i det klareste Lys. Derfor kan jeg ikke andet end give Deres Mening mit fulde Bifald, at Enhver, som mener det redeligt med Christi Kirke og dens Bevarelse, ikke bør understøtte en Sag, som vel fra een Side har sin christelige Rigtighed, men, fra andre Sider betragtet, kan have, og efterhaanden vilde vise sig at have, saa sørgelige Følger for den chr. Troes og det chr. Levnets Bevarelse i Menigheden, at disse ganske overveie hiin, og derfor bør beholde Fortrinnet.

Vel sige Sognebaands-Løsningens Venner: Det er realiter løst i vore Dage, og man frygter kun fra Kirkens og Statens Side at see Sagen i dens Nøgenhed. Thi hvad kirkelig Autoritet er nu tilbage for Præsten? Kun i Indbildningen staaer han sin Menighed eller dens enkelte Lemmer nærmere, end han under Sognefriheden vilde staae til dem som Medmennesker. Sognevæsenet er i kirkelig Henseende, efter den nymodens Christendoms Aandsfrihed, kun et Skin, et Spilfægterie, saa snart det giælder mere end visse almindelige ydre Former; og der vilde opløftes et stort Raab om Aandstyrannie, Hierarchie og Intolerance, hvis en Præst vilde holde sig ældre Anordninger efterrettelige, og Regleringen beskyttede ham deri — s. 428hvilket denne neppe heller vilde gjøre. Er Sagen saaledes, hvorfor kan den da ikke aabent omtales og gøres bekiendt? — At deri er Sandhed, vil jeg ikke nægte; men jeg maa dog give Dem Ret i: at der er et mere skiult, aandeligere Baand, som forbinder den Præst, der ikke selv med voldsom Haand sønderriver det, nærmere med sin bestemte Menighed, og denne med ham, end den for største Delen opløste kirkelige Diseiplins Baand er istand til — og at ogsaa det vilde blive opløst til stor Skade for Mængdens christelige Kundskab og Liv, derom har Deres Afhandling overbeviist mig. Derfor takker jeg særdeles meget, fordi De har villet meddele mig den. Jeg har tilladt mig at beholde denne smukke lille Undersøgelse endnu i nogen Tid, for at meddele den til dem af mine christelige Venner, som forsvare Sogneb. Løsn., ikke af Mangel paa redeligt Sind i Henseende til sand Christendom, men vel af Frygt for Neologernes raske (eller frække) Udstøden af christelige Sandheder i Lære og Ritual, som enten ere for dybe for deres overfladiske Rationalisme, eller stride mod deres falske Philosophie. At ingen Anarchisme leder dem, idet de forsvare hiin Løsning, tør jeg indestaae for.

Straut var ogsaa blandt de Bøger, Reiel sendte mig ud, saa jeg deraf fik Leilighed til at blive bekiendt med den. Han seer stolt ned paa alle supranaturalistiske Theologer i sin „zerfretende" Skarpsindighed; men han undlader dog ikke det gamle dialektiske Kunstgreb, ofte at lade som var det nyt, hvad han kommer frem med, og aldrig før omtalt eller giendrevet.

Deres „korte Beretning om den danske Kirkes Reformation" *) synes mig i alle Henseender at opfylde sin Hensigt: at bruges til Oplæsning ved den forestaaende Jubelfest; den indeholder det Nødvendigste for de fleste Læsere, og erkiender derhos Reformationen som en Velgierning af Gud, hvilket jeg synes næsten ganske at savne i Rohmann's vistnok historist rigtige, s. 429men tørre og kolde Fremstilling, om hvilken det næsten synes mig tvivlsomt, hvorvidt det er et Æreminde for Reformationen. Langt livligere og folkeligere er Luplau's Bog skreven, men vel kork. Uden Hensyn til det nære Forhold, hvori han staaer til mig, holder jeg Rørdam's for at være den bedste af disse trende Reformations - Historier, skreven i et for Folket passende Sprog, indeholdende det for de fleste Læsere Nødvendigste, og indflettende Adskilligt, der gjør Læsningen behageligere.

Idet jeg anbefaler mig i Deres fremdeles Yndest og Bevaagenhed, henlever jeg

Deres
underdanigst og hierteligst hengivne
Engelbreth.

s. 429

*Fra Marheineke.
Berlin, am 12. Novbr. 1836.*

Ew. Hochwürden beehre ich mich, in beiliegendem Blatt der Staats-Zeitung eine Beschreibung unseres gemeinsam gefeierten Reformationsjubiläums ganz ergebnst zuzustellen. *) Der König hatte sich so ungeduldig und verlangend gezeigt, „etwas von den Deputirten zu hören" (wie er sich ausgedrückt haben soll), dat ich, kaum aus dem Wagen gestiegen, mich daran begeben mutte, einen Bericht aufzuseen, dessen Flüchtigkeit und vielleicht auch Ungenauigkeit in einzelnen Puncten Ew. Hochw. mit diesem besonderen

Umstände entschuldigen wollen. Obgleich im völligen Einverständnis mit dein Herrn Rector habe ich mir doch von ihm noch einiges hineinarbeiten lassen müssen, wozu namentlich der Iete Passus des Schlusses gehört, den ich freilich in dieser Weise nicht hätte schreiben können. Bei dieser ganzen Abfassung aber habe ich den groten s. 430 Vorthail und Genut gehabt, mich ganz noch einmal wieder in die schönen Tage zurückzudenken, die ich in Ihrer Nähe verlebt habe, und die ich nicht aufhören werde, zu den schönsten und besten meines Lebens zu rechnen. Möge der Herr Ihnen, verehrtester Herr Bischoff, noch recht lange die Kraft verleihen, der Kirche vorzustehen, der Sie so sehr zur Zierde gereichen, und der Eindruck der gemeinsamen Feier noch recht lange belebend und begeisternd in unsern und allen Gemüthern nachklingen.

Ew. Hochw.
ganz ergebenster
Marheineke.

s. 430

Fra Samme.
Berlin, 22. Jan. 1837.

Nicht ohne Besorgnit, Ew. Hochw. möchten mich der Undankbarkeit fähig halten, komme ich erst jet mit meinem herzlichsten, innigen Dank für die Ehre, welche Sie mir durch Widmung Ihrer Predigten am Reformationsfest *) erwiesen haben. Es bleibt doch immer noch ein guter Unterschied zwischen dem gefühlten und ausgesprochenen Dank, und davon kann ich zu meinem Vorthail Gebrauch machen; denn Gott weit, mit welcher Freude und Erbauung ich diese Predigten gelesen habe, und wie sie mich ganz in die Situation zurückverseten, in der sie gehalten wurden. Möchte ich nur im Stande seyn, Ihre Güte bald durch etwas wenigstens ähnliches zu erwiedern. ———

Ich habe eine kleine Einleitung in die practische Theologie im 3. Hefte der „Zeitschrift für speculative Theologie“ drucken lassen, und möchte wohl in dieser Weise das Ganze, wenn gleich nur übersichtlich, bearbeiten — bin auch bereits darüber aus. Möchten Sie nur zuvor mit Ihrem Werk darüber herausrücken **); da könnte ich viel lernen. Wenn Sie geklagt s. 431 haben, dat Sie nicht sehr eilig sehen mit Druckenlassen, so mut ich mich des entgegengeseten Fehlers verklagen, dat ich dergleichen nur mit zu viel Eifer betreibe, und mich daher gewöhnlich übereile.

Ihrer verehrten Frau und Ihrem Herrn Schwager bitte ich mich auf's beste zu empfehlen.

Herzlichst ergeben
Marheineke.

s. 431

Fra Samme.
Berlin, am 19. Aug. 1837.

Ew. Hochw. beehre ich mich, beigehendes Büchlein, Ihnen gewidmet*), ganz ergebenst zuzustellen. Ich habe wirklich geeilt (und mich deshalb gewit auch wieder übereilt) mit der Herausgabe dieses Buchs, um Ihnen dies öffentliche Zeichen meiner Belehrung zu geben. Sie müssen deshalb nun auch einen Theil der Mängel dieses Buchs auf sich nehmen.

Ju manchen Puncten, wie über das Verhältnit der Kirche zum Staat, glaube ich mich Ihrer Zustimmung erfreuen zu können. Auf Einzelkeiten kommt es mir nicht so sehr an, dat ich nicht noch überzeugt wäre, oft in Irrthümer gerathen zu seyn; sondern, was mich interessirt zu erfahren, ist vorzüglich, ob wohl die practische Theologie in dieser Organisation ihrer Elemente eine zweckmäßige Einrichtung, ein nothwendiges Verfahren, einen wesentlichen Fortschritt gefunden hätte, wie ich es gewünscht habe. **). Und da Sie denn doch nun einmal mit dem Buch, wie es ist, vorlieb nehmen und, als Ihnen gewidmet, sich seiner auch annehmen müten, so lege ich noch einige Exemplare zu freier Disposition bei.

s. 432 Ich stche in Begriff, mit meiner Familie auf vier Wochen nach Heidelberg zu gehen, hauptsächlich zu dem Zweck, um mich da an Ort und Stelle mit den Manuscripten Daub's zu beschäftigen. Schon jet wird hier an den Vorlesungen über philosophische Anthropologie gedruckt — ein gediegenes Werk voll neuer Gedanken und Untersuchungen, merkwürdig auch dadurch, dat es ein rein gesprochenes ist, aber dennoch so wie nur der beste Schriftsteller schreiben kann.

Meine Freunde und Bekannten alle bitte ich von Herzen zu grüten. Mögen Sie, Verchrtester, sich eines anhaltenden Wohlergehens zu erfreuen haben.

Marheineke.

*Fra Fogtmann.
Aalborg, 20. October 1837.*

Med sand Glæde har jeg erfaret, at Revisionen af Ritualet er overdraget Deres Høiærv., og at De er bleven udnævnt til Medlem af Commissionen for Revisionen af Oversættelsen af det Gamle Testamente.

Endskjøndt Revisionen af det Gamle Testamente er det vidtløftigste Arbeide, saa er dog Revisionen af Ritualet i det Hele det vauskeligste, det, hvori det vil være vanskeligst at træffe just det Rette, fordi deri er mere overladt til det frie Valg eller Vilkaar. Det kommer her fornemmelig an paa en dyb og sikker Følelse for det Rigtige, for det, som meest reent og passende og kraftfuldt udtrykker det, som skal betegnes og udtrykkes. Dette kan een Mand bedre finde end flere, som ikke let kunne blive enige, hvor Følelsens Stemme og Aandens Drift skal gjøre Udslaget. Dernæst er Revisionen af Ritualet ogsaa vanskeligst i den Henseende, at Ritualforandringer ere udsatte for en mangfoldigere og heftigere Kritik end Forandringer eller Rettelser i det Gamle Testaments Oversættelse. Dog haaber og troer jeg ganske vist, at en rigtig, d. e. en s. 433ckristelig eller kirkelig Ritualforandring vil finde saa almindeligt Bifald, som man vil kunne ønske eller vente.

— Jeg er endnu af den Mening, at man i Ritualet bør beholde Skrivemaaden „den Hellig Aand“; thi der ikke nogen Fare ved at beholde denne Skrivemaade, som har faaet Hævd for sig i vort Sprog, og som har Analogie for sig i andre Sprog, f. Ex. det franske Saint-Esprit. Derimod kan man ikke uden at give Forargelse skrive „den hellige Aand“; thi i denne gjærende og urolige Tid ville Mange rimeligviis troe, at de, som følge og forsvare denne Skrivemaade, ville negte Aandens Personlighed og dermed forkaste Treenighedslæren. —

19. Febr. 1838.

— Det glæder mig meget, at D. H.'s Arbeide med Ritualets Revision skrider godt fremad. Jeg lover den danste Kirke de bedste Frugter af dette Arbeide. At der kommer en 3die Text til de 2 gamle for hver Søn- og Helligdag, er vistnok meget ønskeligt, ligesom ogsaa at der bliver flere Collecter, som passe enten til de enkelte Texter eller til hele Afsnit af Kirkeaaaret.

Jeg indrømmer villig, at „Hellig Aand“ er en Archaisme, og at dette Udtryk kan kaldes urigtigt; men nu er det eengang vedtaget i det kirkelige Sprog, og det er ogsaa Tilfældet med andre Ord i dette Sprog, at den gamle Form har holdt sig i en helligere Betydning eller i en særegen Betydning. Saaledes siger man Alterens Sacramente, ikke Alterets Sacramente. Man siger Bogstaven, naar Talen er om sensus litteralis, men Bogstavet, naar Talen er om littera. Der er ogsaa Forskiel paa den salige Mand og den salig Mand. Det glæder mig derfor virkelig, at Skrivemaaden „den Hellig Aand“ beholdes i Alterbogen; thi en liden Forandring i denne Henseende vilde vække stor Strid. Og al Strid om ingen Ting er værst og langvarigst.

Hvad Renuntiationen ved Daaben angaaer, da er jeg aldeles enig med D. H. i, at den vel ikke i sig selv er nødvendig, s. 434men at den dog bør beholdes som en gammel Skik, hvilken man ikke uden Fare kan afskaffe, da den dog i sig selv indeholder noget Rigtigt, som maa tænkes forud for Daaben.

Jeg maa ogsaa være enig med Dem i, at Ordet „sande“ ikke bør beholdes ved Nadveren; thi dette Ord er blot polemisk. Imidlertid forekommer det mig mærkeligt, at der i den ældste danske Udgave af Luthers Catechismus tales, i Læren om Nadveren, udtrykkelig om Christi „sande“ Legeme og „sande“ Blod; hvilket jeg har seet i den anden Udgave af Deres Skrift, Pag. 12. Ligesom der ogsaa i Frants Vormordsens endnu ældre danske Catechismus tales om Christi „sande“ Legeme og Blod, Pag. 57. Det er derfor rimeligt, at dette Ord har gammelt Hævd i vor Kirke; dog kan det derfor ikke beholdes, da det iøvrigt ikke kan forsvares. *)

Det er et Beviis paa, at kirkelig Sands igjen begynder at vaagne, at en ny Udgave af W. Rothes Bog om Kirkeaaaret behøves. For en Deel Aar siden vilde en Bog om den Materie neppe have fundet mange Læsere.

Dersom jeg kunde bidrage noget til at fremme Oversættelsen af det gamle Testamente, vilde jeg dertil være villig. Naar jeg f. Ex. vidste, at der manglede en Oversætter til een eller anden af det gamle Testaments Bøger, da vilde jeg maaskee kunne paatage mig sammes Oversættelse.

— Der bliver nok for det første intet af en Realskole i Aalborg. Premierlieutenant G., som havde den Plan at oprette en saadan, syntes at møde Deeltagelse for Sagen; men imidlertid meldte der sig ialt kun 17 Lærlinge, med hvilke han s. 435ikke turde begynde; og da han nu hører, at der tænkes paa en Realskoles Oprettelse i Aarhus, opgiver han ventelig det Hele. Folk ville her i Almindelighed ikke opoffre meget for deres Børns Dannelses, skjøndt de have nok tilovers for deres Udpyntning og Forlystelser. —

*Fra Marheineke.
Berlin, 11. Febr. 1839.*

Ew. Hochwürden empfangen hiebei, was mir durch die gegenwärtige Lage unserer Kirche abgedrungen worden. *) Der Papismus set uns in unserm Lande so arg zu, dat wir uns nothwendig, wenigstens geistiger Weise und durch's Wort, wehren müten. Sie haben zwar in Ihrem Lande Ruhe und Frieden nach dieser Seite hin; wenn es aber den ultramontanen Bewegungen gelingen sollte, bei uns zu siegen, glauben Sie nicht, dat die Reihe dann auch an Dänemark kommen würde? — Da Hohe wie Niederen bei uns an dieser Sache den lebhaftesten Antheil nehmen, so ersuche ich Ew. Hochw., die beiden andern Exemplare des Buchs an S. Maj. Ihren König und S. Königl. Hoheit den Prinzen Christian gelangen zu laten. Im Sommer hatten wir das Glück, den Prinzen Christian mit seiner Gemahlin hier in Berlin zu sehen. Sie zeigten sich bei uns in aller Liebenswürdigkeit und Herablatung.

Am Ende Octobers feiern wir hier das Jubiläum der Einführung der Reformation in die Mark Brandenburg. Ich weit noch nicht, ob förmliche Einladungen dazu nach auten hin erfolgen werden. Aber wäre eö nicht noch viel schöner, wenn Sie, auch ohne dat dergleichen erfolgten, bei uns erschienen, um die dänische Kirche zu repräsentiren? — Ich rechne mit Sicherheit darauf, Sie bei uns zu sehen, und wie freue s. 436 ich mich darauf. Die Tage sollen Ihnen hier angenehm genug vergehen. Mit den besten Wünschen für Ihr und Ihres Hanses Wohlergehen

13

Ew. Hochw.
ganz ergebenster
Marheineke.

s. 436

*Fra Fogtmann.
Aalborg, 9. Julii 1839.*

Nu har jeg da langt om længe faaet 4de Hefte af „Tidsskrift for Litteratur og Kritik“, og jeg har med stor Fornøielse læst D. H.'s Bemærkninger om „Rationalisme og Supranaturalisme“. Dog tillader jeg mig at bemærke, at Lector Martensen *) maaskee har sagt det, som han har sagt herom, i en noget anden Mening; thi han mener nok, at baade Rationalisme og Supranaturalisme ere eensidige theologiske Synsmaader, saa at nemlig Rationalisme bestaaer i, at den menneskelige Fornuft sættes over den guddommelige Aabenbaring, og derimod Supranaturalisme deri, at den guddommelige Aabenbaring sættes imod den menneskelige Fornuft og som ganske eller væsentlig forskjellig derfra. Dersom Forfatteren forstaaer det saaledes, da kan han vel med Rette sige, at disse Synsmaader ere forældede; thi de hylde neppe af de Theologer, som nu høre til de Levende og Toneangivende. s. 437 angivende. Rationalisme og Supranaturalisme ere i mine Tanker Partinavne, som kun have relativ Gyldighed. At Enkelte, at Mange endnu høre tit Rationalister og Supranaturalister, kan ikke modbevise den Paastand, at denne Modsætning er forældet; thi vi sige jo f. Ex., at Judaismen eller Jødedommen er forældet, skjøndt der findes mange enkelte Jøder. Jeg kan ikke heller indrømme, at en Theolog enten maa være Rationalist eller Supranaturalist; thi jeg mener, at den, som simpelhen (ἀπλῶς) troer paa den guddommelige Aabenbaring i Christo, og som derhos indrømmer Fornuftens Brug eller bruger sin Fornuft i Aabenbaringens Anvendelse, som det sig bør, ikke bør kaldes en Supranaturalist, men en christelig Theolog uden videre Partinavns Tilføiende. Jeg kunde saaledes ikke godt sinde mig i, om man vilde kalde Luther en Supranaturalist; thi han troede vel fast paa det aabenbarede Guds Ord, men han troede med Fornuft og talte med Fornuft, i hvormeget han end ivrede mod Fornuftens Anmasselser og Misbrug. Den sande Theolog staaer over Partierne. Desuden forekomme disse theologiske Partinavne mig saa svævende eller ubestemte, at man ofte ikke ret kan anvende dem. Men Hovedsagen er dog den, at de altid betegne Yderlighederne og ikke den rette Middelvei; de betegne Afbigelser eller afvigende Retninger. Det vækker i mine Tanker altid en urigtig Forestilling, naar man kalder en sand christelig Theolog en Supranaturalist, nemlig den Forestilling, at han paa en skjev og eensidig Maade forkaster Fornuftens Brug, ligesom Rationalisten er den, som paa en skjev og urigtig Maade fremhæver Fornuftens Ret imod Aabenbaringen. Jeg vilde i Sandhed ikke sige til Nogen, at Deres Høiærværdighed er en Supranaturalist; thi De sætter ikke Fornuftens Brug til Side, naar De hævder den guddommelige Aabenbaring, og naar De forkynder Guds Ord. Snarere kunde jeg fristes til at sige, at Provst Harms er en Supranaturalist; thi han ytrer sig undertiden saaledes, at man skulde troe, at han satte Fornuftens Brug altfor lavt; men s. 438 dog vilde jeg ikke heller kalde ham saaledes; thi der lever i ham sand christelig Tro og en livlig Aand, som udelukker den eensidige og stive og tørre Hængen i Bogstaven, den døde Holden paa Aabenbaringens udvortes Form eller Skal, som jeg kalder Supranaturalisme. *) Phariscærne vare Supranaturalister, ligesom Sadducæerne vare Rationalister; men de vare ogsaa modsatte Partier. Dog — jeg maa ikke længere trætte D. H. med disse Modbemærkninger, som bedes modtagne med Velvillie og Overværelse. **) — Det har især glædet mig, at D. H. har fremhævet den nye theologiske Skole i Tydskland, som vel vil sætte en Dæmning mod Hegelianismens Oversvømmelse.

13*

— Af Udkastet til den nye Alterbog og det nye Ritual har jeg fra Cancelliet modtaget 34 Explr. til Uddeling i Aalborg Stift. Jeg mener ikke, at mange Præster her i Stiftet ville skrive Bemærkninger dertil; dog ville nogle det. Nogle Exemplarer har jeg efter et af Cancelliet dertil givet Vink uddeelt til enkelte Mænd udenfor den geistlige Stand. Hvad jeg allerede har bemærket ved Udkastet, og hvad jeg fremdeles s. 439 maatte finde at bemærke, det skal jeg stræbe at kunne tilstille D. H. i rette Tid. Saameget vil jeg kun sige, at det efter min Overbeviisning vilde være en stor Vinding for den danske Kirke, om dette Udkast i alt Væsentligt maatte tages til Følge, og en dermed overensstemmende Alterbog og Ritual vorde indført; thi det er visselig et meget godt og grundchristeligt Arbeide. At jeg i enkelte Poster finder mig foranlediget til at være af noget afvigende Mening eller til at ønske nogen Forandring, staaer ikke i Strid med det Bifald, som jeg i fuldeste Maade maa yde Arbeidet i det Hele.

D. H.'s
ærb. hengivne
Fogtmann.

s. 439

Fra Harms.
Kiel, 24. Juli 1839.

Theurer Freund! Ihr Brief hat mir recht wohlgethan; ich glaubte schon, dat ich bey Ihnen nicht mehr dieselbige Stätte noch hätte welche früher, und sehe jet, noch dieselbige; hätte meine Freude darüber vor dem Ueberbringer gern ausgesprochen, allein, der hat mich verfehlt bey der Zustellung Ihres Buchs und Briefs, und ich habe in den 4 Gasthöfen unserer Stadt vergeblich nach ihm fragen laten.

Der Ueberbringer meines ist ein Rutscher Staatsrath Turgeneff, der mich um eine Adrete an Sie gebeten hat. Solche Besuche, Aufwartungen gehören mit zu den Lasten und Leiden dieses Lebens, doch zuweilen sind sie auch Freuden. Ich konnte diesen Herrn nur 1/4 Stunde sprechen, er wies sich aber so, dat ich länger mit ihm hätte sprechen mögen.

Ich danke Ihnen für das Altarbuch, um so mehr, da wir unseres Landes auch auf eine neue Agende steuern und diescrhalb schon in corporibus, d. h. einzelnen Propsteyen, so die Prediger der Propsley Kiel, unter welchen ich selbst, Anträge s. 440 gemacht haben. Ihre Arbeit wird uns von Nuen sehn. — Eben ist das Kirchengebet ein Besprechen gewesen in einem vor ein paar Wochen bey mir gehaltenen Predigerconvent. Ich schlug sofort das Kirchengebet auf bey Ihnen und spürte mir den Inhalt heraus. Ja, kurz ist es, das nach der Predigt, wie Sie auch in den Bemerkungen sagen, dat es sehn müte. Meines, das ich brauche, davon ich eine Abschrift einlege, wurde im Convent für zu lang erklært, und von mir mit. Die Gemeinde auch, weit ich, mag es nicht, mag die Länge nicht. Doch bin ich für einige Länge. Unsere Auditorien sind zu sehr auf die Predigt versessen; es mut ihnen liturgischer Geschmack beygebracht werden. Die Väter beteten das Kirchengebet mit groter Andacht nach. Ist auch ja, wenn die Predigt nichts werth ist und der Gesang auch nicht tauget, allemal ein gut Stück. Freylich — es kann zu lang werden, meins möcht' es sehn.

Aber, Theurer, ich mut mir es vorbehalten, späterhin über diese Sache und andere Sachen der Art an Sie zu schreiben, und Ihre Freundschaft lätet mich das thun, giebt mir vielleicht zuweilen ein Wort zurück.

Von Herzen
Der Ihrige
Harms. *)

s. 440

Fra Tegnér.
Landskrona, 25. Aug. 1839.

Just som jag stod färdig att resa ut för allehanda Embetsforrätningar i Stiftet, emottog jag från Lund den Liturgiska gåfva, hvarmed Herr Biskopen hedrat mig, och den jag således ej ännu haft tillfälle att närmare lära känna. Jag tackar emedlertid på förhand.

s. 441 Tillåt mig att vid detta tillfälle begära några upplysningar om Folkskolans organisation i Danmark. Saken utgör här i landet talämnet för dagen; och dess mångehanda Ordförande, som här vilja skapa ett nytt Sverige, troligtvis derföre att de äro bland de sämsta af det gamla, yrka på en lärd folkskola med Naturkunnighet, Elementar-Geometrie, Historia, Geografie, Statistik, Samhållslära, Grundlagar m. m. Ty det hör till egenheterna i vår tids sträfvande, att man vill ha Folkskolan så lärd, och derimot Lärdomsskolan så olärd som möjligt, utan alla Klassiska språk, på det att Barbariet ej skall möta något verksamt hinder. De lägre och arbetande Klassernas bildning, som dock aldrig kan bli annat än halfbildning, måste stegras i samma mån som de högres nertryckes; ty detta skulle otvifvelaktigt bidra till den ytliga jemlikhet, hvarom vår tid så gema drömmer. För min del är jag af en alldeles motsatt tanka, och anser folkskolan väsendtligen böra hvila på religiös grund, aktande all den öfriga grannlåten för onödig, ja skadlig. — Jag känner ej

Christian Ludvig Nicolai Mynster, 1820-1883, *Breve fra J.P. Mynster,*

folkskolans inrättning i Danmark. Tillåt mig alltså i allmänhet fråga:

1) Hvad läroämnen föredrager man der?

2) Nyttjas ännu för Religionsundervisningen Luthers Katekes, och hvad förklaring begagnas deröfver?

3) Är Folkskolan i allmänhet stående (fixerad) eller ambulatorisk? Det sistnämde är i vårt glest bebodda land, der, med undantag af Skåne och Östergötland, de fleste lefva på enstaka Gårdar, nästan det enda möjliga.

4) Huru består Skolan i Ekonomiskt afseende? Aflönas Skolläraren af Communen, eller af Staten, och till hvad belopp? Äro några bestämda Statsbidrag anvista för Folkskolan? Deltager Klockaren i barnundervisningen, och på hvad villkor?

I händelse det finnas några Skrifter, som i dessa eller andra hithörande ämnen lemna några detaljerade upplysningar, anhåller jag att så uppgift derpå, då jag sedermer s. 442 genom Gleeurup kan requirera dem. Har man icke i Danmark något arbete, som svarar mot Cousins bok öfver Preussiska Läroverken? —

Förlåt min frågvishet ; men utom det att saken i allt fall bör till mitt Embete, så er möjligt att jag, under instundande Riksdag, får något särskilt uppdrag af Regeringen att yttra mig öfver frågan både i sin helhet och detalj, och jag ville då gerna veta, huru den blifvit behandlad hos våra närmaste Grannar.

Min dotters svära sjukdom har fört mig hit till Landskrona, der hon bor; ty hennes Man är anställd som Major på ett Skånskt Regimente. Hon är dock nu, Gudslof, bättre, och om några dagar reser jag öfver Lund tillbaka till Vexjö. der min adress förblifver till årets slut. Det gör mig ondt att se Köpenhamn i mina fönster, och likväl ej ha tid att resa ditöfver.

Vänskap och högaktning,
Es. Tegnér.

s. 442

*Fra (Biskop) Neumann.
Bergen, 10. Aug. 1839.*

Jeg kan ikke andet end paa det Forbindtligste at takke Deres Høiærv. for den Opmærksomhed, De har viist mig, ved at sende mig Deres Udkast til en forbedret Alterbog og dertil hørende Ritual. Trangen til Forbedring i dette Stykke har været lige stor i Danmark og i Norge; og derfor har jeg seet dette Arbeide med Længsel imøde. Den Varsomhed, med hvilken De har gaaet frem, fortjener Agtelse; til at gaae fuldkommen tilbunds er Tiden maaskee enbnu ikke moden. Vilde man nu ogsaa her i Norge tage Exempel af det Skridt, man i Danmark staaer i Begreb med at gjøre, vilde Meget kunne vindes; men af de Stemmer, der ere blevne hørte i vort s. 443 Storthing nys med Hensyn til Fdn. af 13. Jan. 1741, lader sig ikke vente noget Synderligt for et forbedret Kirkevæsen. — Heller ikke vil den Opgave blive let at løse, hvorledes man skal faae Folket bragt tilbage til en større Kirkelighed. I dette Punkt har jeg maaskee mindre at klage, end nogen anden Biskop i Norge; thi endnu holdes Guds Ord her i Ære, endnu besøges Kirkerne med Lyst i By og Bygd over hele Bergens Stift; men saavidt jeg hører, er dette ikke Tilfældet Øst paa Landet, og allermindst i Norges Hovedstad. *)

Af Deres herlige „Betragtninger over de christelige Troeslærdomme" ere vist mange gangne ind i Bergens Stift, thi jeg finder dem allevegne; og de fortjene ogsaa allevegne at modtages.

Skulde D. H. ville nogensinde skrive mig til, da ønskede jeg af Dem at faae at vide, om man i Danmark vil fremdeles holde fast ved den „evangeliskchristelige Psalmebog", eller om man tænker paa at faae en aandfuldere, en fuldstændigere christelig, Sat i Stedet. Blandt de 3, som her bruges i Riget, er den vistnok efter min Formening den bedste med Hensyn til klare Begreber; men den fattes saa meget, og er stundom saa mat, at jeg for min Deel har ikke vovet noget Forsøg paa at indsøre den i Stedet for Kingos og Guldbergs, der dog vrимle af krasse og uchristelige Fremstillinger. Vore Naboer, de Svenske, have det i saa Maade bedre, og veres nye Psalmebog er en Bautasteen paa den forevige Wallin's Grav. — Ak, her er meget at gjøre, meget endnu at rydde op paa Christendommens Mark, men der skal Mod og der skal Klogskab til. Gud s. 444 vil ikke lade Mørket atter trænge ind i Lysets Rige — det er mit Haab, det er min Troe.

Jeg anbefaler mig Deres Venskab.

Deres
ærbødigst - hengivne
Neumann.

s. 444

Fra Cnælbreth.

Lydersløv, 13. Julli 1839.

— Jeg har giennemlæst det mig sendte Forslag med største Opmærksomhed, og har fundet det udarbejdet med Kiærlighed for det gamle Ritual, og Stræben at bevare dets Ord, hvor Omstændighederne tillod det; saa det inderlig har glædet mig, at dette hæderlige, men tillige formedelst Forholdene vanskelige og tildeels ubehagelige Arbejde blev betroet til Dem; thi i en bedre Haand kunde det ikke være bleven givet — naar et nyt Ritual var absolut fornødent. Dette finder jeg nu rigtignok ikke, som jeg baade Skristlig i en ældre Indstilling, og ved andre Lejligheder mundtlig har erklæret. Men da De ikke har søgt at faae det gamle Ritual afskaffet, men af Regieringen har faaet det Hverv at udkaste et nyt, kan jeg vel indsee, at dette vil blive meget forskellige Domme underkastet, saavel af det Gamles Venner, som af al ældre Christendoms Foragtere; men at De derfor vil blive anfaldet med Bitterhed, er Noget, som — om det end er mueligt — dog vil af alle Retsindige blive betragtet som Uret.

Den Tillid, De har behaget at vise mig, ved at sende mig et trykt Exemplar af Deres Forslag, og Deres Begiæring: at jeg baade vilde privatim sige Dem mine Tanker derom, og indsende mine Betænkninger til Commissionen, paaskiønner jeg med oprigtig Taknemmelighed. —

Collecterne forekomme mig meget smukke og reent christelige. De nye Texter synes mig ligeledes at være meget heldigen valgte, og Afvexlingen mellem Evangelier og Epistler s. 445fuldkommen hensigtsmæssig. At Bededagen er henlagt paa en for Landmanden mindre travl Tid, bifalder jeg ganske. Forandringerne i Høitidsbønnerne synes mig meget heldige. — Hovedpunkterne blive imidlertid Forandringerne med Hensyn til Daaben og Nadveren. I denne Henseende er der flere Punkter, i hvilke jeg ønsker, at det gamle Rituals Ord og Form maae beholdes og bevares; og jeg har den Tillid til Deres mangeaarige yndest for mig, at De uden Fortrydelse vil modtage mine Indvendinger, og tillade mig at motivere dem udførligere, end det her kan skee, i mine Betænkninger til Commissionen.

Efter min Formening bør et Ritual udtale Kirkens Lære tydeligt og klart, for at ikke de, som nægte og vil omgaae en og anden Lære, skal i Rituallets Udtryk finde Begunstigelse. — I Henseende til den hellige Nadvere er Indledningen smuk og passende som en klar Fremstilling af Kirkens Lære. Her er kun Spørgsmaalet, om Ordet: „sande“ bør udelades. Havde det ikke været indført, burde det vistnok ikke indføres; men kan det nu udelades uden Forargelse for svage Christne? Den foreslagne Forandring, siger De, er bibelsk, og bør som saa dan foretrækkes; men om dette Svar beroliger den, som, ikke ubekendt med Tidsaandens Jvren mod den lutherste Lære, troer i Udeladelsen af Ordet „sande“ at finde en stiltiende Opgivelse af vor Kirkes Lære om Sacramentet, bliver et stort Spørgsmaal. — I Indledningen og Ønsket efter Nadveren har De vistnok viist, at De holder fast ved vor Kirkes Lære om Herrens reale Nærværelse; men dog frygter jeg, at Udeladelsen af hiint Ord, som har sin Beskyttelse i vor Kirkes symbolske Bog: Luthers Catechismus, vil give meget Anstød, især paa Landet.

Naar De, ædle Velynder! i Henseende til Daaben siger, at „Barnet efter^{*)} dets naturlige Fødsel er Syn s. 446ben og Døben nnbergivet som alle Andre“, saa tvivler jeg intet Øieblik paa, at De ved at formilde betilsyneladende Uhøviske, skiønt Sande, som Ordene i Ps. 51 udtale, ingenlunde har villet give Slip paa Kirkens Lære om Arvesynden, eller Synbigheben, med hvilken Barnet fødes. Men tvivlsomt bliver det, om ikke de, som nægte Arvesynden, kunne deri finde Bestyrkelse og forklare Udtrykket som kun giældende Menneskets følgende Liv, i hvilket dets Jndækrænkethed og Sandselighed osv. gjør, at bet ikke kan undgaae Synd, og at Døden er dets Lod, ikke som Synder, men som Menneske. Dette kan ikke finde Sted med Ordene i det gamle Ritual, og netop derfor troer jeg, disse Ord har saa mange Modstandere. Jeg stemmer for at beholde det gamle Bibelsprog, som ikke bør støde nogen Christen; men kan det under intet Vilkaar finde Pardon, saa troer jeg dog, at Kirkens Lære bør fremsættes saa klart, at Misforstand ikke kan have Skin. —

s. 446

*Fra Fogtmann.
Aalborg, 11. Febr. 1840.*

D. H. modtage herved min oprigtige Tak for Deres Sørgetale over Kong Frederik den Sjette. —

Jeg havde vel ogsaa tænkt paa at udgive min Sørgeprædiken; men den vilde tabe sig som en Draabe i Havet, og jeg var desuden ikke selv ret tilfreds med den. Jeg finder især, at det var vanskeligt at tale om den gode Konges Feil; og aldeles intet at sige derom, finder jeg endnu værre, især i en Prædiken. Men jeg maa tilstaae, at jeg, stjøndt jeg nok tør være bekjendt og vedstaae det, som jeg derom sagde, dog ikke saaledes har truffet den rette Maade, som De har fundet ved at sige: „Du udslette, o Gud, i Naade al Skyld, som i Jordlivet kan være paadraget, ligesom Han stedse var villig til at forlade sine Skyldnere.“^{*)}

s. 447— Til de 160 Betænkninger over Rituallet, som D. H. havde modtaget, er der siden kommen endnu een her fra Stiftet. Det er vistnok meget hensigtsmæssigt, at et nyt Oplag af Ritualudkastet bliver trykt og kommer i Boghandelen; thi saa kan Ingen klage over, at Sagen bliver holdt hemmeligt. Jeg antager ogsaa, at det vilde være meget gavnligt, om D. H. vilde udgive et lidet Skrift, som De har paatænkt, til nærmere

Oplysning om Ritualsagen. Den rette Tone vil være den roligste, sindigste og grundigste, som De vistnok uden Vanskelighed vil kunne træffe. —

S. 447

Fra Cngelbreth.

Lydersløv 28tt Marts 1840.

Deres mod mig udviste Bevaagenhed ved at sende mig Deres „Oplysninger ang. Udkastet til en Alterbog og Kirke- Ritual" forbinder mig til den hierteligste Taksigelse. Med største Opmærksomhed har jeg læst og atter læst dem, og holder det for uimodsigeligt vist, at Enhver, som læser dem uden Fordom, maa erkiende dem som grundige, klare og forstandige, og overbevise sig om, hvor lidt Deres Forslag fortjener de haarde og ubillige Domme, som Grundtvig og Flere have fældet over det. —

— — Hvad Daabshandlingcn angaaer, har jeg i Deres Oplysninger fundet en udførligere Udvikling af de Grunde for Deres Afvigelser fra den ældre Form, som De gunstigst meddeelte mig i en Skrivelse afvigte Sommer. Jeg har derfor taget Sagen paa nye i Overvejelse, underkastet den en gientagen, nøie Prøvelse, og jeg har giert det med saa meget mere Flid, som jeg følte Vægten af Deres Modgrunde i Hovedpunktet: Barnets Tro.

Saare vigtige og indgribende ere unægtelig Deres Ind s. 448vendinger mod den spørgende Form ved Daaben *) : at Barnet ikke kan betragtes som troende før Daaben; at en fides infusa ikke kan antages; heller ikke nogen magisk Virkning; derfor er det urigtigt at spørge Barnet: troer du? — I det jeg forbigaaer hvad jeg allerede har anført i mine Betænkninger for at forsvare Spørgsmaalene til Barnet, troer jeg herpaa kunde svares: Ved „magisk" forstaaes i Almindelighed en Skiult Magt, ved hvilken et Menneske ved en vis Fortryllelse paatvinger en Anden Noget imod dennes Villie. Men i Barnets Hierte er ingen Modstand; Herrens Naade er det til Velsignelse; og det Staaer til Mennesket selv, om det vil anvende den eller ikke — hvilket ikke er Tilfældet med den magiske Virkning. Heller ikke borttager Daaben ex opere operato, som Catholikerne lære, selve Arvesynden, men kun dens Skyld; og ved den nye Fødsel sættes Mennesket istand til at kunne bekæmpe den gamle Adam i ham — naar han selv vil. — En »fides infusa« er, efter Catholikernes Mening, Kirkens og Faddernes Tro, som indgydes Barnet, og dertil „fix og færdig"; men den antager den evangelifke Kirke ikke; men, som Luther siger, „der Pathen und der Christenheit Glaube bittet und erwirkt ihnen den eigenen Glauben, in welchen sie getauft werden" o. s. v. (Guerike Symbolik p. 400 n. 120), og denne Tro er vel at betragte lige med en Grundspire til videre Udvikling. Derfor, mener jeg, bør Kirken trøstigen spørge Barnets Repræsentant: troer du? og hans Svar giælder, som om Barnet selv svarede det. Den maa paaalegge den Jndtrædende, som den vil modtage, strax at erklære: Kirkens Tro er min; Pagtens Fordringer binde mig fra dette Øieblik af; og Repræsentantens Ja er bindende for Barnet, som dets eget, om det end ikke Strax kan opfylde de sidste.

Jeg er ganske enig med Dem og den ældre lutherske Kirke, at Daabens egentlige Virkning til Velsignelse ligger i Herrens Indstiftelses Ord, Matth. 28, 19, saa at det Christenbarn, s. 449der bøbes med disse Ord, har annammet en ret christelig Daab. Men derfor holder jeg dog hverken Forsagelsen eller Symb. apost. for ligegyldige ved Daaben *); og dette meente vistnok hverken Luther eller Chemnit, Gerhard osv. **), Skiønt de vel meente det om andre Bønner og Skikke, som den pavelige Kirke paaklignede Daabshandlingen. den Deel af Traditionen, som indeholdt Credo, som Luther kalder Symb. apost., adstilte de nøie fra sildigere pavelige Traditioner, og holdt den i stor Ære (som navnlig flere Udtryk hos Luther vise), og at antage den fandt de slet ikke stridende mod den evangeliske Kirkes Princip om Skriften, som eneste norma credendi, efterdi de fandt Skrift og Symb. apost. i fuldkomneste Harmonie. —

Idet jeg nu, ærede Hr. Biskop og æble Velynder, har udtalt, hvori jeg ikke finder at kunne være enig med Dem, haaber jeg, at De, som Sandheds oprigtige Ven, der ærer alvorlig Stræben efter den, selv om ben ikke følger Deres Vei, ikke vil ansee disse mine faa Bemærkninger med Uvillie. Saa villig jeg end er til at give andre Anskuelser Plads ved Siden af mine egne Overbeviisninger, uben at bedømme dem med Eensidighed, mindst saadan, der som Deres, ere aldeles christelige — thi Læren om Barnets Tro ved Daaben er vistnok en res disputabilis — saa er det dog Pligt ikke at forlade egen Overbeviisning uden tvingende Nødvendighed.

S. 450

Fra Brøndsted.

London den 4de April 1840.

Ædle Ven!

— Naar jeg nu skal melde Dig et og Andet fra denne mærkværdige Stad, som vistnok med god Grund ansees for Centralpunktet til Afgjørelse af de meest forskjelligartede Statsinteresser, da er det netop Mængden af Stof, som kan gjøre inig Valget vanskeligt. Men — paa Dig kan jeg med al Ret anvende det bekjendte Ord:

homo es et humani nihil a te alienum putas ; ogsaa er Du jo forlængst vant til at tage tiltakke med lange Breve fra mig, „und zwar so so dahin geschrieben, wie mir der Schnabel gewachsen oder die Feder gestutt" (som F. A. Wolf udtrykker sig et Sted).

Principium a Jove — og i Analogie af denne Regel vil jeg allerførst sige et Ord om den lille pæne Dronning, som virkelig er en Mærkværdighed, især som en Gjenstand for John Bull's Coquetterie, der kundgjør sig stundom ved heel underlige Gebærder. Den lille Dronning, endskjøndt mindre end lille, og besynderlig afstikkende, ved sin negative Bæxt, imod de lange Personer, der omgive hende sædvanligen, især mod hendes første Hofdame, the Duchess of Southerland, der i enhver Henseende er, hvad de Tydske kalde „ein prächtiges Weib" — den lille Victoria har imidlertid ved en medsødt god Maneer, der ikke forlader hende, vidst at indtage John Bull i den Grad, at samme Millionarmede Person strax vilde være rede at gjøre Kaal paa enhver arm Synder, der understod sig at yttre, at Victoria ikke var den Skjønneste Dronning i denne Verden. Hendes Formæling med den unge Prinds Albert af Sachsen-Gotha (fom virkelig er smuk, men altfor ung) gav Anledning til en saadan Bevidnelse af Hengivenhed fra John Bulls Side, at man fast maatte troe sig pludselig hensat i Feernes Land — ved over al Maade prægtige Illuminatciner, ved Gilder, Taler, versificerede Expectorationer 2., s. 451hvilke sidste udmærkede sig ligesaa meget ved en vis, John Bull ejendommelig Naivetet, som de, fra Konstens, Baabe Veltalenhedens og den poetiske Side, ofte dybt under det Middelmaadige. Mig glædede Alt dette isæt fra Royalismens Standpunkt og fordi jeg er en svoren Fjende af Radicalisme, som vil forstyrre og forplumre Alting — det er dog glædeligt, at der i det mindste gives eet mægtigt Folk i Europa, som oprigtige holder af fin Fyrstefamilie, medens de i Paris endnu immerfort Skyder efter den Mand, hvis Klogskab og Besiudighed nu i henved 10 Aar har reddet dem selv og Frankrig fra al mulig Ulykke. — Nærved har jeg ikkun Seet Dronningen to Gange, og begge Gange meget til hendes Fordeel; den ene: da hun, midt i December, aabnede det nærværende Parlament i Lordernes Huns og selv fra Tronen, og med den Diamantog Juveelbesatte Guldkrone paa sit pæne lille Hoved, oplæste med klar Stemme og god Maneer den Tale, hendes Ministre havde componeret for hende. Skulde jeg have Noget at udsætte paa denne brillante Scene (som ogsaa bisvaanedes af adskillige sorte og halvsorte prindselige og med Diamanter behængte Personer fra Afghanistan og andre Egne af Asien), da blev det maaskee, at Hds. lille Britannifke Majestæt syntes mig lidt vel meget Queen, ikke jomfrueligbeskeden nok; det lod nemlig aldeles ikke til, at al den Pragt og Herlighed generede den lille Dame i mindste Maade, og hun fremsagde de betydningsfulde Ord: »tkis great and powerful Empire, My subjects, my people« osv. uden Videre as a matter of course. Derfor var og mangen fKjøn og beskeden Dame, som bivaanede den højtidelige Scene ved Trontalens Fremsigelse og Parlamentets Aabning, mindre tilsreds med hende den Dag, end Herrerne i Almindelighed vare det. — Den anden Gang jeg faae Dronningen nærhos, var ved hendes sørste levée efter Formælingen, da Baron Blome forestillede mig for Hds. Majestæt, som var faa naadig at holde mig med Snak et Par Minutter, at spørge mig om vor Konges og Dronnings Befindende, samt forundre sig over, at jeg kunde s. 452tale Saa godt Engelsk. Hun var den Dag ganske charmant, og foruden hendes unge, altfor unge Gemal, som stod ved hendes Side, dog uden at sige et Ord til Nogen (hvilket Etiquetten forbød), faae jeg den Dag fast Alt hvad tænkes kan af denne Stads mærkelige Personer — iblant disse ogsaa (for at nævne et Par Contraster) Svigerpapa, jeg mener den regierende Hertug af Sachsen - Coburg - Gotha, en uhyre colossal, i det mindste 6 Fod 2 Tommer høj Herre, der ligner Boghandler Reitel endeel, og de tre radicaleste Radicaler (der nu ogsaa stundom gaee til Hove), O'Connell, Mr. Hume og Mr. Warburton, som toge sig ud i Hofdragt, med Skødevest, hvide Silkestrømper, Guldspænder, Kaarde, Haarpung 2. omtrent som tre Contradictiones in adjecto i Logiken.

14

En fjerde extravagant Person, som nu ogsaa stundom gaer til Hove, falder mig ind ved denne Lejlighed, nemlig Hr. Owen, Socialisternes fameuse Anførsrer, og jeg føler eu Art af Forpligtelse til at sige Dig et Ord om ham, da det vel kan vcere, at hans Herrefærd hidtil har undgaaet Din Opmærksomhed. — Bemeldte Mand mener virkelige for Alvor, at alle baade guddommelige og menneskelige Foranstaltninger, paa hvilke vort nuværende Samfund er begrundet, som Christendommen, den religiøse Underviisning, Ægtesktabet, Ejendomsretten og dennes Haandhævelse, Skolevæsnet, Universiteter, Domstole, Fængsier og Straffeanstalter 2 2 2 ere deels unødvendige, deels tyranniske og højst absurde Indretninger, som alle burde extermineres af et vel indrettet Samfund, og give Plads for en Socialisme, der skal bestaae i et kjærligt Fælledsskab af alle mulige og umulige Ting og som (mener han), naar det rigtig udførtes, vilde gjøre alle andre Statsindretninger aldeles overflødige Nogle af Hovedmotiverne til hans hele Wirthschaft ere hans Had til Christendommen (der skal fordre alt for meget af godt Folk), og hans store Foragt og Afsty for alle nuværende Opdragelsesog Underviisnings- Anstalter, der ikke stulle due til Andet end til at gjøre Menneskens Børn til complete Egoister, samt til at lære og øve dem s. 453i allehaande Fif, ved hvilke de (somhelst de, der have studeret paa Universiteter, hvilke ere reent djævelske Institutioner) blive i Stand til at Beføre og forfordele deres Medmennesker af de (skammeligen saa kaldte) lavere Stænder (Mr. Owen var nemlig selv oprindelig en Haandværkssvend, som, uden al højere Underviisning, ved særegne Omstændigheder og ved Giftermaal kom til stor Formue). — Hans Universalmiddel til Omdannelse af vor fordærvede Slægt deler sig i to Stykker: 1) i en gjensidig og velvillig Anviisning til Erhverv (for det Første ikke anden Erhverv end den, som de bestaaende Love tillade, skjøndt vore Love burde tillade megen Erhverv, som nu kaldes ulovlig) og 2) i en Meddelelse af alt Fornødent, hvortil ogsaa hører Livets Glædskaab og

Forlystelse; thi Alle have en ligesaa medfødt Adkomst til Glæde i Livet som til Livet selv; hvorfor der ogsaa de facto ingen virkelig Societet skal være forhaanden, undtagen der hvor Hr. Owens Socialisme er indført. — At dette nu kan gaae til en Tid, nemlig saa længe Nogen, som Hr. Owen, vil spendere halve Millioner paa alskens Haandværkskarles og Pigers „medfødte Adkomst til Glæde i Livet“, give dem Tands og Punsch og Lystighed et Par Gange om Ugen osv., det lader sig begribe; men da Hr. Owens Maskine mangler alt reelt og statsborgerligt Fundament, saa maa den nødvendigen falde sammen i sit Intet, saasomt dens Ophav, efter uhyre Tab og Udgivter og Fortrædeligheder, som ere uadstillelige fra deslige Extravagancer, er bleven kjed af det; og han er allerede bleven kjed af det tidt, Baabe tilforn i England og siden i Nordamerika, i Canada, i Paraguay 2.; men hans Monomanie kommer, ligesom andre chroniske Galenskaber, immer tilbage. For Tiden er han en Mand paa 63 Aar, og spektakler i London, hvor Biskoppen af Exeter havde stor Uret i, nyligen at gjøre saa megen Ophævelse i Overhuset imod Socialismen, der vil falde her, som andetsteds, af sig selv. Inquiry into the spirit and tendency of Socialism, som Biskoppens Jvren derimod bevirkede, bidrog just til at give dens Sammenkomster stort Tilløb, og anledigede at s. 454Hr. Omen, som gjerne vil forfølges og ansees for den gode Sags Martyr, lod udgaae Manifeste og Forsvarspiecer, som afsattes i 100000-viis. — Jeg var nærværende ved den højtidelige Aabning af en af Socialisternes nye Congregationer i Tottingham Court-road i London, som Hr. Omen selv, i egen høje Person, aabuede, just om Søndagen Kl. 11 (naturligviis til Trods for Gudstjenesten i Kirkerne), med en 2 Timer lang Tale (med Musik og Sang af saakaldte Hymner), der gik ud paa, at vi ikke skulle være „Pharisæere eller Biskopper ellvr Ulve i Faareklæder“, men sociale og skikkelige Dyr, der gjerne give og meddele hverandre Baade Baadt og Tørt efter Omstændighederne. Talen var naturligviis det allerforkeerteste Tøj, man kan tænke sig, men den blev sremst, uden Papiir, med stor fysisk Kraft og med en Skændegjesteveltalenhed, som paa en Maade forbausede mig. Paa hans brede Pande læste jeg stedse tydeligere de to Ord, som udtrykke aldeles Hans hele Væsen: »obstinate and vain.« Et Par Snese Nysgjerrige (til hvilke jeg hørte) fraregnede, bestod den hele store Forsamling af stærke, haandfaste Haandværkere og deres Madamer, Døttre og Kisselinker (af disse sidste ikke faa). Biskoppen af Exeter fik naturligviis sin Text baade læst og paaskoppen, og esterai Taleren havde tilgavns tirret sit Publicum og frempumpet, imod hine Pharisæere, Biskopper og andre Ulve, en Forbittelse, som stod malet paa alle Ansigter, saa fik vi dog til Slutning en kjærlig Advarsel imod at gaae bort fra dette „Tempel“ og rive Biskoppen af Exeters Huns ned, efterdi saadan Adfærd vilde være aldeles usocialistisk. Efter Hr. Omen besteg hans Second in command Taleskolen, oplæste en Fortegnelse over de socialistiske Congregationer, som i næste Uge skulde ftinde Sted i de forskjellige Qvarterer af London, samt indbød hele Forsamlingen til Bal næste Tirsdag Aften for den ringe Betaliug af en sixpence pro persona (12 Skilling Dansk) — Hr. Omen giver naturligviis Resten.

14*

En franst Skribent har sagt om dette herlige Land: «L'Angleterre est le pays des contrastes.» Dette er i dens 455Grad sandt, at den Forstandige vil finde Vidnesbyrd derfor i enhver Gade af denne umaadelige Stad, hvis Folkemængde nyligen, i Januar Maaned, afgav det uhyre Chiffre 1,702000 Mskr. Saaledes har f. Ex. den romerske a th o l ske Institution, som skal arbejde paa dette erkeprotestantiske Lands Omvendelse, et af sine Hovedcomptoirer i London saa at sige tæt ved Hr. Owens socialistiske „Tempel“, og fra samme catholske Hovedquarteer ndgaae regelmæssigen hvert Fjerdingaar allehaande trykte Bønner, Formaninger, Straffepredikener og Jeremiader, som jeg i en vis Henseende (men især med Hensyn paa deres fuldkomne Unyttighed og den exemplariske Vedholdenhed, hvormed man alligevel farer fort dermed) finder saa curiøse, at jeg maa sende Dig, vedlagt, det allersidst udkomne Product af disse frugtesløse Bestræbelser, nemlig en lille Bønnebog »for the Conversion of England,« dediceret den hellige Jomfru. — *)

Jeg vedlægger et Scriptum Impressum af en ganske anden Art (det handler nemlig om hedenske Afguder og deres Symboler), jeg mener en Prospectus, skreven af mig og trykt af min Forlægger, den gode Boghandler Weale, over et temmelig betydeligt Arbejde, som jeg, efter mangesidig og meget hædrende Tilstydelse af de kyndigste mænd i dette Fag, agter at udgive i London. Kan Du skaffe mig the right Reverend Bishop of Seeland's Navn paa vor Subscribentliste, da takke baade Weale og jeg derfor. Vi skulle ikke gjøre Dig Skam. Forresten vil jeg ikke sige Dig Mere om mig selv end blot, at jeg nok tør give mig det Vidnesbyrd, at have Bæret meget flittig og virksom al den Stund jeg er her, hvorved det ogsaa er lykkedes mig, under Begunstigelse af formaaende Venner, jeg her har fundet, i disse fem Maaneder at udrette næsten Alt, hvad jeg havde foresat mig til vore Samlingers Førogelse og mine egne Arbejders Fremme, hvorpaa jeg haaber at medbringe gode Beviser om føje Tid — thi jeg kommer, om Gud vil, s. 456snart, dog har jeg endnu Et og Andet at bestille i Paris, hvorhen jeg afgaaer en af Dagene.

Om et mærkeligt og storartet Foretagende, jeg mener den Expedition mod China, som just nu her ivrigen udrustes, vil jeg nu sige Dig Noget, fordi det er vanskeligt, ja fast umuligt at indsee Forholdene retteligen, medmindre man har fulgt Parlamentsforhandlingerne, hvortil Du neppe kan have fundet Tid. — At et Forbud imod Jndførsel af det berusende og fordævelige Opium (der forholder sig til de lavere Folkeklassers Tilbøjeligheder i Orienten omtrent som Aqvavit eller det engelske Ginn i vore Lande) er ligesaa fuldkommen i den chinesiske Regjerings Rettigheder, som det vilde ti være i den danske Regjerings f. Ex. at forbyde Jndførsel af franst eau de vie eller skotsk Brændediin i Danmark, kan naturligviis Ingen uægte. Følgelig havde de engelske Faktorier i China upaatvivleligen juridisk Uret i at have et Oplag i deres Magsziner af hiin

fordævelige Drogue til et Beløb af 2 3/4 Millioner Pund Sterling eller omtrent 24 Mill. Rdlr. Men om de chinesifle Auctoriteter derfor havde Ret til at opbyrde voldsomt disse fremmede Magaziner, kaste alle Opiumsballerne i Havet og fordærve mange andre didhørende Bare — dette er et Spørgsmaal, som, paa Grund af Capitulationerne, benægtes af de fleste Jurifter og Statsmænd her. Andre Voldsomheder imod de i Canton bosatte Englændere og deres Familier fulgte efter, saa at ethvert Ministerium, ogsaa af Tories, havde maattet berede sig paa Repressalier. Hertil kommer den meget vigtige Omstændighed, som nu er tilstrækkeligen oplyst, og fast aldeles forandrer Qvæstionen fra den moralske Side, at nemlig hine Forbud imod Opiums Jndførsel ere udvirkede i Peking og i Kejserens eget Navn, ikkun tilsyneladende og paastudsviis for at fremme Ædruelighed blant Almuen, men de facto blot for at udelukke de fremmede Kjøbmænd fra denne indbringende Handel, som de chinesiske Mandariner og andre Embedsmænd immer selv dreve underhaanden. Jøvrigt kan det neppe betvivles, at en engelsk Flaade og Armeé snart ville s. 457 tvinge „bet himmelste Riges" storagtige, men svage Herrer til at erstatte Skaden tidobbelt — thi hvor John Bull gaaer frem paa denne Maade, der gjør han sig sædvanligen vel betalt — men jeg er overbeviist om, at Expeditionen vil have en velgjøreude Indflydelse ikke alene paa Englands egne, men paa de europæiske Nationers Handel og Forhold i Orienten i det Hele.

Paris, Hotel du Danube 22de April.

Saavidt var jeg kommen Dagen før min Afrejse fra London den 6te April, da jeg tog Bejen ad Jernbanen til Southampton, derfra forbi Portsmouths berømte Batterier til Havre de Grace, opad Seinefloden til Rouen, og derfra ad Landvejen til Paris, hvorhen jeg medtog dette Brev i den Tanke at ville forøge det betydelige. Men — neppe 2 Uger er en svarlig kort Tid i denne Hvirvel, somhelst naar man har endeel at udrette. Først nu. Dagen før min Afrejse fra Paris og omgiven af idelig Hindring og Tummel, er jeg kommen til at fremtage dette Brev, som jeg dog vil afsende stjøndt ufuldendt. Jeg maa lukke, som man siger, for en fuld Sæk — thi hvor Meget kunde jeg ikke have at meddele Dig fra dette underlige Rede! — og Du maa tage tiltakke med dette Fragment, som det er, og med den gode Billie, som gjerne vilde have forøget det til det Tredobbelte.—

Din hengivne og forbundne Ven
Brøndsted.

s. 457

Fra Steffens.
(Berlin 1840.)

Kiære Mynster og Bang!

Tilgiver mig, at jeg striver til begge under eet. Jeg har en saa stor Mængde Breve at skrive og er en saa flet Brevsskriver, at jeg næste er i Fortvivlelse.

Men hvorledes kunde jeg forsvare det for mig selv, dersom jeg undlod at takke Eder og Eders Familier for alt det Gode, s. 458 jeg og min Kone og Datter have nydt i Eders Huse? Mit ungdommelige Liv traadte frem i al sin Livlighed, da du, kiære Mynster! styrtede i mine Arme — bu med Hornemann og Thorwaldsen de eeneste, som vare tilovers fra hiin mig saa uforglemmelige Tid. Min Reise var dennegang saa utroelig riig, som jeg ingen har oplevet — Hoffet, Familien, Venner, Naturforskerne, Norge, Stænderforsamlingen — Alt foreenede sig for at opvække eu Vrimmel af vexlende Indtryk, som man blot pleier at opleve dem i sielne, herlige Drømme. Men i denne Vrimmel træde det fortroelige Venskab, den inderlige Kiærlighed, med hvilken I begge modtog os, og de skiønne Timer i Eders Huse fornemmeligen frem. Hvor inderlig glæder min Kone sig over at have fornyet gamle Bekiendtskaber, og min Datter over at have lært at kiende sin Faders Familie. De ville aldrig glemme den kiærlige Modtagelse, de fandt — de ventede en saadan, men som de fandt den, oversteeg den deres Forventning. — I kiære, elskede Beslægtede, modtagelse vores hiertelige Taksigelse. Det er en velsignet Følelse saaledes at leve i sierne, elskede Beslægtedes Erindring.

Vi leve endnu bestandig i den Forventning, at see Eder her. Hvor lykkelige vilde vi skatte os ved at see Eder i vor snevre Boelig, som rigtignok hverken er en Bispegaard eller en Hospitals-Lræges prægtige Vaaning.

— Jeg ønsker og haaber, at denne sidste Reise til mit Fædreneland skal stifte en Foreening imellem os, som aldrig ophørper. Vi kunne vel altid finde Tid til nogle faa Linier. Jeg skriver om kort Tid tgien, uden at vente paa Svar.

Gud velsigne Eder —

Eders troefaste
Steffens *)

s. 459 (af et Brev fra 1841).

— Du veed vel, kiære Mynster, at jeg kan vente schellings Hidkomst til Berlin. Hvor underligt, at jeg skal

slutte mit Liv, som jeg begyndte det i Tydskland. Endnu er det ikke afgjort, om han bliver her for bestandig; dog haaber jeg det. Bi beele det Haab, at vort Samliv skal bringe viden skabelige Frugter.

s. 459

*Fra Marheineke.
Berlin 26de Aug. 1840.*

Nachdem ich nun so lange nichts mehr von Ihnen, verehrtester Herr Bischoff, vernommen, ist es wohl endlich Zeit, das Stillschweigen zu unterbrechen, und die beiliegende Rede giebt mir dazu die ungesuchte Veranlatung. Ew. Hochw. haben, wie ich weit, mit liturgischen Angelegenheiten vollauf zu thun, auch deshalb, wie sich für einen rechtschaffenen Christen geziemt, zu leiden; ich hoffe aber, Sie werden sich dadurch nicht irre machen lassen in den zeitgemäßen Fortschritten. Der grötteste Dienst, den wir veralteten Formen erzeigen, ist, dat wir sie mit der Bildung und dem Geschmack der Zeit in Uebereinstimmung seen und sie dadurch am Leben erhalten; da hingegen das Stabilitätsprincip ihnen den schlechtesten Dienst erweist, und sie allmählig ganz ums Lringt bringt. Diet mut man durchaus nicht gelten lassen, und ich hoffe auch, Sie werden Stand halten gegen Grundtvig, Lindberg u. A. — Sie haben sich, wie ich höre, mit Wahrheit und Würde vertheidigt, und ich habe mich deten wahrhaft gefreut. Wir haben hier einen ähnlichen Stand gegen die „evangel. Kirchenzeitung“, und Rudelbach ist auch noch unermüdet thätig gegen die Union. Der einzig gerechte Vorwurf gegen diese ist, dat sie noch nicht fertig, noch nicht vollendet und durchgeführt ist; denn matt hat die Disunion in den Glaubensbekenntnissen stehen gelassen.

s. 460 Vor einigen Tagen haben wir die Freude gehabt, den Etatsrath Rosenvinge hier zu sehen; er blieb aber nur kurze Zeit. Ich freue mich herzlich, dat Martensen so gute Geschäfte macht an der Universität; er ist ein edles Gemüth und ein feiner Kopf.

Beiliegende Rede empfehle ich Ihrer Nachsicht, und wenn Sie denn einmal mehr Zeit haben, so erfreuen Sie durch eine Brief bei Gelegenheit auch

Ihren
Sie verehrenden
Marheineke.

s. 460

*Fra Fogtmann.
Aalborg, 1841.*

— D. H. har uden al Tvivl fuldkommen Ret i den Bemærkning, at vor Tid seer meest paa Formen, og higer efter nye Former. Tidsaanden er nemlig urolig og utilfreds. Naar den indre Fred er svunden bort, søger Mennesket let eller sædvanlig sin Redning i udvortes Former. Saaledes gaaer det ogsaa med denne Slægt. Imidlertid maa man ogsaa indrømme at visse udvortes fra givne Former ere nødvendige, naar det indre Lys og Liv er blevet saa svagt, at Mennesket ikke kan lede og styre sig selv. Saaledes turde den megen Raaben paa Former i mange Tilfælde. være en Tilstaaelse af aandelig Uformuenhed eller et Vidnesbyrd om aandelig Død.

— Det er en Heltegjeruing og næsten en Uudergjerning, som Harms har gjort, naar han har omvendt en Gjendøber. Det Slags Folk ere saa stive og paastaaelige, at det i det Hele ikke nytter at tale med dem. Jeg har dog talt med Formanden for Anabaptisterne her i Byen og fundet i ham en meget skikkelig og beskeden Mand, som hørte villig paa det, jeg sagde ham, ligesom han svarede rolig og høflig. Men han blev ved sin Mening, hvori han er fangen. Der er eet Punkt, hvori det er vanskeligt tilfredsstillende at gjendrive dem, og det s. 461 er deres Klager over Kirketugtens Tilsidesættelse; thi de erklære reent ud, at de ikke ville communicere i Kirken, saalænge de der ftulle communicere med Hoerkarle og Drukkenbolte og Skjøger. Det er beklageligt, at man ikke ganske kan tilbage drive denne Klage. Dog vil det vist ikke vare længe, førend lignende $\sigma\chi\alpha\nu\delta\alpha\lambda\alpha$ ogsaa findes blandt Anabaptisterne, om de endog i Førstningen kunne holde dem borte.

*) Anabaptismen er forresten en carrikatnragtig Overdrivelse af det protestantiste Princip, blot at rette sig efter Skriften og at tilsidesætte Traditionen. Det er Skade, at Reformatorerne i Oppositionens Hede nedsatte Traditionen for meget. Barnedaaben kan dog bedst forsvares som en apostolist Tradition, som allerede Origenes har erklæret den for at være.

— Hvad Psalmen „Jesu, Din søde Forening at smage“ an- gaaer, da antager jeg, at den mueligen er fremkaldt ved de Præmier, som Prokantsler Pontoppidan udsatte for gode danste Psalmer, og navnlig ved Præmien for Psalmer om „den aandelige Armod“, der omtales i Rahbeks og Nyerups „Danste Digtekunsts Historie“. Saavel hele Psalmen, som især det Udtryk: „Ædelste Riigdom for aandelig Arme“, synes at kunne bestyrke denne Mening. Denne Psalme af Bistop Hygom har vistnok et særcget Præg, en Inderlighed og Dybde og Skjønhed, som udmærker den fremfor mange andre fljønne Psalmer. Der er, om jeg saa maa sige, noget Smeltende i denne Psalme, noget, som ogsaa findes i nogle af Ewalds Sange, og som kunde berettigede ham til

at tale om sin „smeltende Harpe."

Den nye Commentar til Romerbrevet har jeg endnu ikke saaet. Jeg tvivler ikke paa, at det jo vil gaae mig som Dem med Bogen, nemlig at jeg kun vil finde i den en ny Terminologie, hvorved man dog ikke kommer videre, eller kun lidt videre. — Jeg begynder dog at sætte nogen Priis paa den hegelste Philosophie eller Theologie, fordi den bekæmper den døen dode, aandløse Orthodoxie og den flade Rationalisme, s. 462og jeg antager, at den baner Veien hist og her for sand Christendom.

1842.

— Biskop T. Müller skrev mig nylig til, at han nu var færdig med sin Betænkning over Baptisterne eller Anabaptisterne. Den blev paa 4 Ark, hvilket synes at kunne være nok; men han skriver tillige, at Biskop Faber har fkrevet en Betænkning paa 18 Ark. Cancelliet faaer saaledes mere end nok at læse; men det er et Spørgsmaal, om det derved vil komme til mere Klarhed eller Fasthed i sin Dom og Beslutning. Jeg negter ikke, at denne Sag er vanskelig at afgøre; men jeg indseer ikke, at der er andet at gjøre, end enten at give Anabaptisterne indskrænket Religionsfrihed, omtrent under de Betingelser, som vare anførte i vedkommende Cancelliecirculaire, eller at vise dem ud af Landet. Men vet sidste er neppe raadeligt eller rigtigt; ergo — maa man vel tolerere dem eller give dem en vis indskrænket Religionsfrihed. — Hvad Navnet angaaer, da er jeg tilbøielig til at sige med Melanchton: de nomine non est rixandum. Sectens rette Navn er vistnok „Anabaptister" ; men da der kteber en Infamie ved dette Navn, og de nærværende Anabaptistes ikke have deres Forgængeres fanatiske Charakter, og da fremdeles Anabaptisterne fordømmes i den Augsborgske Confession: saa bør vel Sectcn helst kaldes Baptister, naar de skulle taales her i Landet. — Jeg mener saaledes, at den nuværende Branche af Gjendøberne bør tolereres, da de ellers maae landsforvises, og at de bør kaldes i det officielle Sprog „Baptister." At de ikke kunne faae fuld Religionsfrihed, men kun en indskrænket og betinget, sælger af Sagens Natur; og ville de ikke nøies dermed, da maa det gamle Ord gjælde: „Enten skal man Lov følge eller Land flye". Dette er min Mening om denne Sag.

Jeg takker D. H. for den Efterretning, at I. I. Lund er Forfatter til Psalmen: „Til Ende Aaret haster". — En iøvrigt saare agtværdig Præst, men som er noget hildet i Partihensyn, har nylig skrevet mig til, at han ikke kan antage, at „Pro s. 463fessor Niels Pedersen" har skrevet Psalmen: „Naar jeg betænker den Tid og Stund". Det synes, at han har ligesom et Nag til Professornavnet, og derfor nødvendig vil tillægge en Professor noget Godt, og allermindst en god Psalme. Han betænker da ikke, at Professor Niels Hemmingsen har strevet to af vore bedste gamle Psalmer, nemlig: „Hvo som Christi Kors vil prbe" og „Hvo kan betale Syndens Sold", hvilke begge findes i Kingos Psalmenbog.

Jeg har i den sidste Tid læst meget i Prof. Martensens theologiske Skrifter, og har fundet stor Interesse deri. Han er vistnok, som D. H. engang bemærkede, en sand chriselig Theolog, som ikke er bunden af hegelianste Formler. Det er visselig en Lykke, at han er kommen til Universitetet i disse vanstelige og forviklede Tider. Den nye Skikkelse og det nye Liv, som Kirke og Stat arbejder sig frem til, og som under Bearbejdelsen og Gjæringen fremkalder mange Forvildelser og Misfostre, har vistnok i ham een af sine bedste Kjendere og Arbeidere.

D. H.'s latinske Tale *) har interesseret mig meget. Indholdet er vigtigt, dobbelt vigtigt i denne Tid. Distinctionen mellem den usynlige Kirke og Kirken i sin Idee er af Betydenhed. Sproget er godt, klart og kraftfuldt. Jeg mener ligefrem, at man bør i Forhandlingen om kirkelige Sager bruge ecclesiastifl Latin, der i Sandhed i sit Slags er ligesaa god Latin som den classifle i sit Slags. Jeg glemmer ellers min Latin mere og mere. Overhovedet kræve Embedsforretninger min hele Tid, min hele Kraft. Jeg kan ikke paa een Gang være Forretningsmand og Videnskabsmand; det er en Lykke, at De kan være det!

s. 464

*Fra Biskop T- Müller.
Ribe, 12 Febr. 1842.*

Om end en ydre Anledning ikke havde gjort mig det til Pligt, idag at skrive til D. H., saa vilde jeg dog ikke kunnet lade mange Postdage gaae hen, førend jeg havde takket Dem, og det gjør jeg herved ret hjerteligt, for det kjære Brev, hvormed De har glædet mig. —

Ikke mindre takker jeg dem for Deres Afhandling om de synoptiske Evangelier *). Grundighed og Klarhed ere de Præg, hvormed alle deres Arbeider ere udmøntede. Der er en Ting, som De kun har berørt i Forbigaaende, da den ei egentlig hørte til Deres Æmne, men som jeg ønskede før at have kjendt Deres Mening om, ei saa meget fordi den vilde have sparet mig for endeel Hovedbrud (thi det har man godt af, da Aandens Friskhed vel ellers ei vilde vedligeholdes saa længe som muligt), som fordi den havde sparet mig mange Timer, jeg næsten maa ansee for spildte. Jeg har nemlig, som alle Andre, ofte ikke kunnet finde nogen Nexus imellem enkelte Stykker af de Christi Taler, Evangelisterne have optegnet. Jeg har tyet til Commentatorerne, fundet deres Meninger gjern føjte, skjøndt meer eller mindre ingeniøse, føgt at indprente mig dem, og næsten altid igjen glemt dem, netop fordi Combinationerne ingenlunde vare naturlige. Den

Maade, hvorpaa D. H. løser Knuden, finder jeg saa simpel og naturlig, at jeg idetmindste strax følte mig særdeles tiltalt af den.

Deres Høiærv. at skriver, at Manges Tro bliver vaklende. Jeg mener, at dette for en Deel har sin Grund t, at man lader haant om at bygge sin christelige Tro Paa en historisk Grund; og jeg frygter for, at Mangfoldiges Tro derfor kommer til at hvile paa en Sandbanke, der vel til en Tid kan bære Huset, ja selv komme til at see ret pyntelig ud, men viser sig som en Sandbanke, naar Skylregnen nedfalder og Vandløbene komme. Jeg for min Deel maa opgive at ville s. 465forstaae den hegeliske Philosophie. Nylig tæste jeg hos Nitsch: „Die neue wissenschaftliche Sprache versteht immer die alte, weil diese nichts Nenes ober Schwieriges sagen hat, will aber zuweilen sie nicht verstehen. Die alte versteht nur sich selbst, kann aber die neue nicht verstehen.“ Dette er sandt, men bet er storligen at beklage; og mig synes, at bet maatte kunne være noget anderledes, naar man ei hovrnodigen saae neb paa de Uindviende, men gjerne vilde indvie dem. Jeg maa da ansee det for et meget fortjenstligt Arbejde og hørende til Tidernes Tarv, Alt hvad der kan begrunde den historiske Tro.

— „Juryer“ med Hensyn til Geistlighedens Forhold vilde vist frembyde Skyggesider; men jeg troer dog, at Lyssiden vilde blive overvejende. Sløvhed og Ligegyldighed for det Høie i deres Kald findes vist hos mange Gejstlige; dog ere Tiderne i denne Henseende neppe saa sørgelige, som nogle Decennier tilforn. Naar kun ikke de yngre Gejstlige ville rusticere i deres mobnere og ældre Alder! Fristelsen hertil er ei saa liden, da der vel intet Embede er, hvor man mere kan, upaatalt af Loven, facere officium taliter qualiter.

Gud velsigne Deres Høiærv. ! Jeg er med dyb Høiagtelse

Deres
forbundne og hengivne
Tage Müller.

s. 465

*Fra H. C. Orsted.
20. dec. 1842.*

Bedlagte trykte Ark tager jeg mig den Frihed at sende Dem, fordi jeg paa Fredag i Videnskabernes Selskab meddeler Noget, som staaer i Sammenhæng dermed. Naar det lille Skrift, som jeg udarbejder over det Skjønnes Naturlære, er færdigt, skal jeg, uden Hensyn paa dette Ark, tillade mig at overgive Dem et Exemplar deraf. Det Bifald, De skjænkede mine alt tidligere fremsatte Grundideer over det Skjønne^{*)}, ere s. 466mig endnu i fjær Erindring. Gid bet, som jeg senere har føiet til, maa have samme Lykke.

Deres
ærbødigste
H. C. Ørftteb.

s. 466

*Fra Estrup.
Kongsdal, 16de Jan. 1843.*

Jeg beder D. H. modtage min hjertelige Tak for Deres Brev, som har gjort mig en stor Glæde, ligesom for Deres Tale^{*)}, der ledsagede Brevet. Jeg har nydt Talen som et oratorisk Mesterstykke, Gjenstanden værdig, og studeret den med en gammel Skolemands Opm ærksomhed. Men jeg er, som De veed, ingen Skolemand af den gamle Skole, og blev ved Soroe Academie en Kjætter i Troen paa Latiniteten. Jeg har hos mig selv gjort den Erfaring, at jeg, stjøndt ret flink Skolediscipel, der netop i Latin og Græsk havde de bedste Lærere, ikke lærte at fjkønne paa de gamle ClaSsikere og at s. 467suge den rette Kraft af dem, før længe efterai jeg havde ophørt at være Discipel. Et Studium af denne Virkning er over Drengens Alder, i hvilken han ganste hører sin egen Tid til. Man læser ikke Classikerne inden det 18de Aar, saaledes som man læser dem efter det 30te. Philologerne gjøre sig gjerne Illusioner; de forvexle Aldrene og overføre deres egen Sands og Smag paa adolescenten. Dernæst er jeg af den Formening, at enhver Grammatik, og navnlig Modersmaalels, lader sig bruge med ligesaa megen Frugt som den latinske og græske, og at Lærer og Discipel netop i de levende Sprogs Grammatiker træde paa en sikkrere Bund. De franske Stylister, der i det Hele have et afgjort Fortrin for dem i Thdskland, Danmark og andre Lande, føre Beviset for, at „Foredragets Konst“ kan læres fortrinlig ved Studium af Modersmaalet og dettes Litteratur. Skriftlige Udarbejdelser i de gamle Sprog staae langt tilbage for dem i de nyere Sprog, fordi — end ikke den lærdeste af de nulevende Philologer veed i en latinfk Stiil at stille Ordene i en Orden, som Cicero vilde finde rigtig. Røglen er borte, fordi Sproget har ophørt at leve, og om Traditionen kan der ikke være Tale ifølge Folkevandringerens Virkning paa Sprog og Litteratur. Jeg har efter min Erfaring feet de sørgeligste Virkninger af Classikernes „Efterligning“ med Hensyn til Foredrag i Modersmaalet.

Det glæder mig, at min lille Epistel om de flesvigsle Forhold har vundet Deres Bifald.^{*)} Jeg frygter for, at en

Artikel, jeg nylig har indsendt til Ugeskriftet, ikke vil behage Dem i lige Grad. Den behandler det Spørgsmaal: om den academifte Læreanstalt i Sorøe bør adskilles fra Skole og Opdragelsanstalt. Et curserende Rygte har foranlediget mig til at opkaste og besvare Spørgsmaalet fra mit Standpunct. Jeg anseer en saadan Forholdsregel som en aqua tofana for det egentlige Academie, og foretrækker en formelig og uforbeholden s. 468 Dødsdom over Stiftelsen. Dersom Rygtet er ugrundet, saa er det saameget bedre.

15

Med dyb Højagtelse og oprigtig Hengivenhed

D. H.'s

ærbødigste

Eftrup.

s. 468

Fra Samme.

Kongsdal, 6te Februar 1843.

— Jeg skal blot endnu tillade mig tvende historiske Bemærkninger i Anledning af vore forskjellige Anskuelser: 1) Det staaer meget slet til med den cl a s siske Underviisning i Frankeriges colleges. Dog udmærke de Franste sig, ikke ved dyb, men ved en saa klar Tænkning, som i Almindelighed ikke træder frem hos tydste og engelste Lærde og StatSmænd; hvorfor de ogfaa tale friere og bedre. *) 2) Englænderne hente ftørre Dannelselse i deres offentlige Liv end i deres forældede Skoler. Det var ogsaa i dette offentlige Liv, at de Grækere og Romere dannedes, der i vore Skoler betragtes som Dannelsens første Subsidier. —

s. 468

Fra Fogtmann.

Aalborg, 1843.

Jeg har nu allerede for nogen Tid siden tæft D. H.'s Afhandling „om de logiske Principer“ **) , som meget har in s. 469 teresseret mig. Dog maa jeg endnu være af den Mening som tidligere: at der ikke mellem Supranaturalisme og Rationalisme er en saadan contradictorisk Modsætning, at principium exclusi medii derpaa kan anvendes. Saadanne historiske Begreber, som Rationalisme og Supranaturalisme, ere saa ubestemte og vide eller ample, at de næsten ingen faste Græend fer have, og de gaae umærkelig over i hinanden. Jeg finder ingen Modsigelse deri, at Een og den Samme kaldes til een og den samme Tid baade Supranaturalist og Nationalist; thi han kan være begge Dele, men i forstjellige Henseender; og diversi respectos tollunt contradictionem. Den, som s. Ex. troer paa en sand guddommelig Aabenbaring i Christo, kaldes en Supranaturalist; men dersom han derhos vil kæmpe Aabenbaringens Indhold efter den eensidige Forstands Fordringer, eller med andre Ord, dersom han opfatter Aabenbaringen rationalist, kaldes han Rationalist. Det forekommer mig derfor ikke, at disse Begreber eller disse Benævnelser ere saa bestemte, at de kunne kaldes contradictorisk modsatte. Imidlertid vil jeg ikke disputere meget derom; thi det er muligt, at jeg tager fejl; men jeg kan ikke indsee, at det forholder sig anderledes, end jeg har tilladt mig at httre. Derimod anseer jeg det for en Fortjeneste at hævde og fremhæve de gamle logiske Principers Værd, som D. H. i hiin Afhandling har gjort.

Hegelianismens vigtigste Støtte hos os er udentvivi Prof. Heiberg, fordi han er vittig, og forstaaer at give alt det, han behandler, et glat og blankt Udseende. Jøvrigt kan jeg ikke fordølge min Overbeviisning, at den hegelske Philosophie har virket meget godt ved at fordrive eller bekjæmpe den skadelige Rationalisme; men dersom den selv udarter til Nihilisme, som det nu synes i Tydskland, er den vistnok endnu langt skadeligere eller fordærveligere, end Rationalismen men var.

15*

s. 470— Da jeg for nogen Tid siden var i Viborg, fandt jeg Biskop Tage Müller meget utilfreds med sit Ophold der ved Stænderforsamlingen og sin Fraværelse fra Ribe. Dog er han agtet og afholdt af Alle, og stifter vistnok stor Nytte i Forsamlingen. T. Müller er en sjelden retsindig og fortræffelig Mand; men han har et tungt Sind, og piner sig forgjeves med Ængstelser. Man maa være glad, glad i Herren. Ellers gaaer det let galt. Alting bliver tungt tilsidst for den, som tager det tungt ∴ med et tungt Sind og Mismod. Forresten er det vistnok endnu galere at tage Alting let; men medio tutissimus ibis !

s. 470

Fra Samme.

Aalborg, 20 Jan. 1844.

At det gaaer langsomt med Tillægget til Psalmebogen, er næsten commune naufragium for alle Commissionsarbejder, især naar Commissionens Medlemmer ikke ere samlede. Det var maaflee ogsaa

bedre, at en saadan Commission bestod af færre Medlemmer, f. Ex. af tre; thi derved vilde Arbeidet hurtigere fremmes. Jøvrigt vilde jeg ansee det for een af de vigtigste Fordele af disse Forhandlinger, dersom Ritualsagen derved paany kunde komme under Overvejelse og til Afgjørelse. Det synes nemlig, at Ritualsagen sover hen igjen, dersom den ikke vækkes ved eet eller andet Stød.

Med stor Interesse læste jeg i Heibergs Jntelligentsblade Deres Høiærv.'s „kirkelige Polemik“^{*)}. Derimod har man ikke uden Indignation kunnet læse et Par Modstykker, som det dog neppe er værdt at indigneres over, undtagen naar man netop indskræuker Judignationsbegrebet til det, som det egentlig betyder, nemlig at man finder, at noget er uværdigt. Hvad K. H.'s Replik angaaer, da er den fkreden i en ganske anden Tone, og han har Ret i adskilligt af det, som han nu s. 471 siger; men han har vistnok i sin Anmeldelse af „Enten-Eller“ i det Hele udtrykt sig uheldigt, for at bruge eet af hans egne Udtryk. Da jeg har ikke liden Agtelse for Jean Pierre — som han før har kaldt sig — saa har det glædet mig at erfare, at hans Vildfarelse mere ligger i Udtrykket, og i visse urigtige Forestillinger, end i hans egentlige Overbeviisning. Han synes ikke at kjende den himmelhøje Forskiel mellem christelig Eenfoldighed og triviel Popularitet. Han synes at mene, at man skal polemisere paa Prædikestolen mod falste gærbomme, og at det ikke er nok at tale umiddelbart ud af Troens Fylde. Deri tager han fejl; men han har destoværre stor Ret i, at mange Præster ikke prædike som de burde. Men dette kommer vistnok langt snarere deraf, at de ikke have sand christelig Dannelselse og Tro, end deraf, at de mangle philoso- phisk Dannelselse og Speculation.

Den nye Gnosticisme vil vel iøvrigt falde bort igjen ligesom den gamle; men den kan vistnok imidlertid anrette megen Forvirring og Skade. Det har glædet mig at see, at Prof. Clausen i sin „Udvikling af de christelige Hovedlærdomme“ ogsaa saa bestemt udtaler sig imod denne fordærlige Retning. Imidlertid er det ikke let at bekæmpe dem, hvis Borge ere Luftcasteller, og hvis Angreb og Forsvar ere Luftspring. De forstaae ganske godt den Kunst, at slaee alting hen i Veiret. Jeg maa ellers tilstaae, at jeg hidtil ikke har truffet blandt dem, som jeg har ordineret, saadanne Speculanter, som forkaste den historiste eller kirkelige Christendom; men de kunne komme endnu; thi det er nok især de Yngre Studenter og Candidalcr, som ere befængte med disse Vildfarelser. Det er under disse Omstændigheder en sand Lykke, at der nu maa i Reglen hengaae nogle Aar, inden en theologist Candidat kan opnaae et Præstekald. For en Snees Aar siden kunde en Candidat faae Præstekald samme Aar, som han blev Candidat; og dengang kom ogsaa mange aldeles umodne Rationalister i Kirkens Tjeneste. Dersom Forholdene endnu vare de samme i Henseende til Letheden af geistlig Ansættelse, vilde mange Prædikestole og s. 472 Præsteembeder komme i Gnostikernes Vold. Men nu skeer det ikke saa let; og om nogle Aar seer det anderledes ud; thi om nogle Aar er den nye Gnosticisme ogsaa forældet og magtesløs.

s. 472

*Fra (Professor) N.V. Dorph.
Kjøbenhavn, 2. Mai 1844.*

Høiærværdige Herr Biskop Mynster!

Ved at tilbagesende Brøndsteds Biographie takker jeg for en af de bedste Sjelenydelser. — Hvori stikker dog den efter min Følelse forkeerte, i det mindste for mig ubegribelige Besynderhed, at en, lad den endog være den allerfuldkomneste, Afbildning af et Menneske i den kolde og ubevægelige Steen skal agtes næsten for et guddommeligt Værk, medens et saadant skriftligt levende og varmt og sjelfuldt Billede af Manden, som han var — og vel tildeels endnu er — som han levede og virkede, der kan fylde og bevæge mig med sit Liv og sin Sjæl, saa jeg kan ligesom tale og leve med den Skildrede — at et saadant Værk kaldes — en Biographie, og dermed er det gjort.

Det er et Sted i Biographien bemærket, at Brøndsled havde Lethed ved at finde sig hjemme i de forskjelligste Kredse. Jeg vil ved denne Leilighed tillade mig at fortælle en lille Begivenhed, hvorved jeg maatte beundre denne Egenskab i høi Grad. Jeg var engang gaaet med B. hen i Møntcabincttet, hvor han havde lovet at vise og forklare mig nogle græske Mønter. Vi stode nu i et koldt Værelse, med Hatten paa Hovedet, og havde Mønterne liggende for os i Vindueskarmen for Lysets Skyld, og vendte saaledes Ryggen mod Værelset og Jndgangsdøren. Som B. netop havde begyndt at tale, kommer En ind af Døren, og B. siger til mig: „Det er da ulyksaligt — hvem kan nu det være?“ men bliver i samme s. 473 Stilling ved at tale til mig om Mønterne, indtil En lægger sin Haand paa hans Skulder med de Ord: „God Aften!“ Det var Prinds Christian. B. beder naturligviis om Forladelse, fordi vi saaledes havde fordybet os i nogle Mønter, og htrer ved gientagne Vendinger i baade hjertelige og galante Udtryk den store Glæde og Ære, det var ham at see sin naadige Herre her hos sig o.s.v. Da han nu saaledes ligesom havde Skaffet sig Luft, og tilfældigviis var kommen til at staae mellem Prindsen og mig, siger han: „Ja, de Herrer kjende vel hverandre.“ Hvortil Prindsen med Godhed svarer: „Jo, vi har længe kjendt hverandre.“ Derpaa gik vi omkring i localet, og B. foreviste baade Prindsen og mig dets Mærkværdigheder, og naar nu Prindsen yttrede sig om en eller anden Mønt, maatte B. som oftest give ham Ret — hvor B. derimod var af en anden Mening, der yttrede han ogsaa denne ligesaa uforbeholdt som sit Bifald. men det, som nu gjorde Alt dette mærkeligt og for mig i høi Grad interessant, var den Lethed og Ligevægt, den Urbanitet og Elegance, forenet med den oprigtigste Ærbødighed, hvormed den hele Scene gjenuefmførtes, og som gav mig Idealet af en Verdensmand, hvortil jeg aldrig havde seet

eller kunnet tænke mig Magen.

Jeg beder meget at undskylde dette Skriveri, og at jeg saa længe har beholdt Biographien.

Med største Høiagtelse
N. V. Dorph.

s. 473

Fra Samme.
8. Mai 1841.

Undskyld, at jeg atter uleiliger.

Jeg hørte i disse Dage en ung Mand med. Suffisance paastaae, at Brøndsted „slet ikke var Philolog". Jeg kom derved til at tænke paa, at Deres Høiærv. etsteds i B.S Biographie siger, langt fra ikke dette, men dog, saavidt jeg husker: s. 474 at B. ikke var eller kunde kaldes egentlig Philolog. *) — Jeg havde forestillet mig, at en Mand, der med al sin Sjel havde gennem selve Kilderne trængt ind i og gjort sig fuldstændig tydelig og klar den hele classiske Oldtid i alle dens Retninger og Resultater, og der altsaa havde tilegnet sig som sin levende Eiendom den rette og bedste Frugt af al classisk Sprogstudium, den ædle »Logos« i den bedste Betydning, maatte og burde kaldes Philolog, om der end maaskee manglede ham noget i Bevidstheden om de gamle Sprogs Formdannelsesregler i deres yderste Details. Bil man saaledes f. Ex. nægte Heyne Navn af Philolog, fordi der hist og her i hans latinste Stiil forekomme Udtryk, som vel ere tydelige og umisforstaaelige. men ikke netop ciceronianske? Men endog om vi gaae til selve Sproget: har ikke B. beviist, at han forstod Græst? og at han kunde Latin, bevise hans latinste Skrifter. Havde han ikke Kraft, Fylde og Klarhed i Brugen baade af det danske og latinske Sprog, om han end i begge stundom brugte særegne Udtryk og Vendinger?— Jeg maa holde mig overbeviist om, at man baade kan og maa kalde Brøndsted φιλολογος i dette Ords fulde Betydning. Og jeg vil ikke nægte, det vilde gjøre mig ondt, om vore offentlige Ordførere stulde kunne beraabe sig ogsaa paa Deres Auctoritet for den modsatte Mening. Det forekommer mig ogsaa efter alle Aspecter, at det egentlig ikke kan have været Deres Høiærv.'s Mening, men at De ligesom har villet give nogle Philologer Ordet i denne Sag, hvilket De dog nok vilde føre bedst selv.

s. 475 Jeg beder endnu engang om Undskyldning for min Paatrængenhed, som jeg beder D. H. optage i en god Mening.

s. 475

Fra Biskop f. Miiller.
Ribe, 15. Juni 1844.

Deres Høiærv. maa troe, at det er haardt for mig at fkulle nu tilbringe det Meste af et Fjerdingaar fjernt fra det Hjem, hvor jeg finder min Opmuntring og Trøst, og sidde i Stændersalen, hvor jeg altid vil føle, at jeg ikke er paa min Plads.

— At der fra Præsteconventerne komme mange umodne Projecter, eller i det mindste, at saadanne omventileres der, er sikkert; jeg har endog havt Exempel paa, at et saadant er forelagt mig, netop med den Indledning, at man havde qvalt de umodne og kom nu frem med eet, som var modent. Men deels erfare vi dagligen, hvor forfæjellige Dommene ere, og hvor lidt den Yngre Slægts Anfkuelser passe med den ældres, der jo vel ogsaa, sig selv ubevidst, kan stundom for meget være laudator temporis acti; deels maa der i Begyndelsen være noget ftørre Gjæring og adskillige luxurierende Skud; deels er der jo aldrig Lys uden Skygge. Men nu, ei allene et Stiftsconvent, men et Convent for hele Norrejylland — del vil aldeles ikke hue mig. At man derved vil spilde Penge og Tid, er for mig afgjort; Udbyttet synes mig meget uvist. Ligesom Communicationsmidlerne blive lettere, tiltager Reiselysten, og dette har jeg virkelig imcd mange ellers agtværdige unge Præster, at de ved alle Lejligheder saa gjerne ville afsted, og finde, at det harmonerer godt med Embedspligt, at „lade Degnem læse", som det hedder. Ligesaa godt som det i sig selv kan være, at der holdes høitidelige Møder for Bibelselskaber og Missionsskaber, ligesaa lidt 'anseer jeg det hensigtsmæssigt, at disse Møder holdes saa ofte; — her er s. 476 bet be sibstnæbnte Selskaber, som ere en vogue, hvorimob Bibelselskaberne ere albeles satte tilsi be. Jeg har paabraget mig nogen Uvillie veb oftere og alvorligen at tale imob benne hos Præsterne temmelig ubhrebte Lyst til at reise omkring; bette kan man jo ikke unbgaae, naar man vil handle efter sin Overbeviisning.

D. H. veeb, at jeg særdeles ærer Deres Mening; og Deres Ord om det nye Cultusministerium, eller hvad man vil kalde bet, som man ønsker at fremme, har derfor meget vakt min Opmærksomhed. Jeg ønster vistnok ikke, at Gejstlige aliene, eller meb et overveienbe Antal Meblemmer, fkulde styre be gejstlige Anliggenber; men jeg maa vedblive bet Ønske, at ber bog bar en gejstlig Manb af Erfaring med i Raabet, som, naar Sagerne belibereredes, kunde gibe Oplysninger, ber kunde forebygge skjæve, albeles upracticke Resolutioner, og ber kunde om muligt, forebygge Lobfortolkninger, veb hvilke det bialectsfke Talent neppe har bæret i Sandhedens Tjeneste. — Dersom det lærde Skolebæsen ei havde været bestyret saa ganske

afsonbret fra Borgerog Almueskolevæsenet, vilde Directionen neppe have troet sig at være aldeles i sin gode Ret, naar den foreslog flere lærer Skoler til Nedlæggelse uden at byde den mindste Erstatning ved at hjælpe Byerne til at faae bedste Realskoler, høiere Borgerskoler i hine Skolers Sted.

Jeg formoder, at D. H., som nylig har sysselsat Dem med det N. T.'s Chronologie, har med saa meget større Interesse læst Wieselers „Synopsis over vier Evangelisten“. Det ligger udenfor min Competence at bømme beram ; men jeg har med megen Fornøjelse — om jeg maa bruge dette Udtryk — sysselsat mig med dette Skrift, saavidt min Evne og min Tid har tilladt mig det. At han vil bestemme alle Tibspuneter altfor nøie, er vel klart nok; men her er Meget samlet, og mange Skarpsindige, om enbogsaa stundom tillige spidsfindige, Combinationer. Ebrarbs „Kritik over 4 Evangelien“ indeholder sikkert meget Godt; Partierne om Genealogierne — ogsaa om Be s. 477sættelserne — interesserede mig ikke lidt; men den bestandige Persiflage, han bruger, er mig ej tilpas og fremmer neppe Hensigten.

Med den dybeste Høiagtelse er jeg nu og altid

Deres Høiærv.'s
ærbødigste og hengivneste
Tage Müller.

s. 477

*Fra Fogtmann.
Aalborg, 15. August 1844.*

Bed sidste Landemode anmodede alle Stiftets Provster mig om at fremføre paa deres Vegne for Cancelliet Ønsket om, at vi maatte faae en heel ny Psalmebog. Dette har jeg ogsaa gjort, især da jeg i mit Hjerte nærer samme Ønske, endskjondt jeg, naar dette Ønske ikke kan blive opfyldt, vilde allerede ansee det for et betydeligt Gode, om vi maatte faae det Tillæg, som af D. H. er udarbejdet. — Hvad Rituallet angaaer, da bliver det vel liggende, indtil det kan komme frem ved eet eller andet Stød. Regjeringen vil ikke støde noget af Partierne, saalænge det kan undgaaes; men det kan kun undgaaes til en Tid; thi enhver Sag og enhver Strid maa dog afgjøres engang. Og det er ikke altid rigtigt eller sandt, at man „kun skal søge at vinde Tid.“ Det, som kaldes saaledes, er ofte at spille Tiden.

For en 3 Uger siden var jeg i Viborg. Statsminister Ørsted var da langt raskere og mere veltilmode, end jeg havde ventet efter Rygterne om hans Svalgelighed og efter de Ubehageligheder, som mødte i de første Dage, Stænderne vare forsamlede. Det er neppe rigtigt, at Ørsted altid stal besværes med det vanskelige Hverv at være Kgl. Commissarius i Stænderforsamlingerne; men Ulykken er, at man ikke veed, hvem man kunde sætte i hans Sted. Det er beklageligt, at der findes saa saa dygtige og selvstændige Mænd her i Landet.

s. 478 Der findes uidentvivelighedsforholdsviis flere i Sverrig. Hvoraf kan dette vel komme? Kommer det dog ikke tildeels og tilsidst af Statsforfatningen? —

s. 478

*Fra T. Müller.
Ribe, 18. Jan. 1845.*

Jeg erindrer, at Deres Høiærv. en Aften i Ritualcommissjonen yttrede, at der dog maatte tænkes paa at indskrænke eller forandre Antallet af Præsternes Indberetninger. Mig synes, at det var godt, om denne Forandring foregik jo før jo heller, og hvo Skulde udrette det uden Sjællands Biskop, hvis Indstilling i saadan Henseende maatte have saa megen Bægt, ei allene med Hensyn til hans Embedsstilling, men ogsaa med Hensyn til hans Personlighed. De Indberetninger, som befalede ved Refcr, af 28. Decbr. 1804, vare dengang meget passende, men ere det nu neppe meer. Om Manglerne ved Kirkerne, forsaavidt Provsterne troe at kunne gjøre dem til Gjenstand for Udsættelse, corresponderes der jo saa omhyggeligen mellem Collegiet, Amtet, Biskoppen 2., at denne Indberetning vel uden Skade kunde bortfalde. Indberetningen om Degneboligernes og Skolehusenes Beskaffenhed hører nu ganfke under Skoledirectionens Ressort. Over Legaternes Bestyrelse føres nu saadan Control, at denne Indberetning uden Tvivl heller ei behøves. Beretningerne om Skolebesøg og Kirkecatechisationer har jeg altid med megen Nøiagtighed gennemgaaet, og gjort Erindringer desangaaende; Cancelliet ligesaa; men derved udrettes neppe Noget; jeg har endog haft den Kummer at opdage virkelige falske. Bestemmelsen om, at Præsten fkat besøge hver Skole idetmindste hver 14de Dag, enten han har een Skole udenfor sin Dør, eller 5 — 8 Smaaskoler i Hedeegnene i Miles Afstand, er uden Billighed og kan naturligviis aldeles ikke overholdes. Jeg har hvert Aar ved at sende s. 479 Udtog af disse Indberetninger forgjæves gjort opmærksom derpaa. Jeg er af den Mening, at de allerfleste ved hiint Rescript foreskrevne Indberetninger kunde bortfalde, maafke kun med Undtagelse af dem om Skolelærerne og Confirmanderne. Derimod turde der vel være nogle andre Pjenstande, hvorom Indberetning kunde behøves, især om hvorvidt Præsterne sørge ordentlig for Gudstjenestens Administration om Søndagen. Det gaaer neppe hermed saa rigtigt til, som det burde, navnlig i „Hedebiskoppens“ Stift. — Bil Deres Høiærv. sige, at jeg selv kan gjøre Indstilling om det her Fremsatte, er dette jo aldeles sandt, og ikke

vanskeligt at udføre; men ogsaa her hedder det, fkjøndt i en anden Betydning end den, i hvilken Sætningen ellers har en vigtig moralfk Betydning: duo quum faciunt idem, non est idem.

s. 479

*Fra Fogtmann.
Aalborg, 4. Octbr. 1845.*

Deres Høiærv. ville modtage min oprigtige Tak for den latinske Landemodstale. *) Jeg har læst den med særdeles Interesse, ikke alene fordi den er skrevet i et reent og klart Sprog, men især fordi dens Indhold er saa vigtigt. Hvad Sproget angaaer, da tør jeg sige, at det er meer end sædvanlig godt; dog er der foruden Trykfejlene **) et Par Sprogfejl eller dog mindre rigtige Udtryk. — Hvad Indholdet angaaer, da er jeg enig i, at der findes hos Lægfolk, og Lærde med, altfor liden Interesse for Kirken, og at man er især bange for et nyt Hierarchie. Derfor troer jeg ogsaa, at de gejstlige Conventer og Synoder ere ilde anseete, ligesom jeg mener, at laici burde s. 480 have mere Deel i Kirkens Bestyrelse eller i kirkelige Sagers Afgjørelse, end de nu have; thi at Præsterne alene raade i kirkelige Sager, har meget skadet Kirken og fløvet Interessen for kirkelige Sager. Menighedens Medlemmer burde have mere virksom Deel baade i Gudstjenesten og i Kirketugten; thi ellers tabe de let Interessen derfor. Det absolute Monarchie taales neppe i Staten og mindre i Kirken. Jøvrigt maa jeg tilstaae, at jeg hører til dem, som haabe paa en bedre kirkelig Tilstand, og at jeg haaber derpaa, tildeels fordi den kirkelige Tilstand nu er saa slet eller, saa at sige, opløft. „Naar disse Ting begynde at fkee, da seer op og opløfter Eders Hoveder; thi Eders Forløsning stunder til." Det er min Trøst, naar Nøden er størst.

D. H.'s Tillæg til Psalmebogen vinder meget Bifald, og det er allerede indført paa adskillige Steder her i Stiftet. Især ere næsten Alle enige i, at dette Tillæg, hvad Psalmernes Behandling og Bearbejdelse angaaer, staaer meget høit. —

s. 480

*Fra Heiberg.
22de Marts 1846.*

Deres Høiærværdighed

ville modtage min ærbødige og forbindtligste Tak for den fkjønne Gave, *) De har fkjænket mig, og som er mig dobbelt kjær, fordi jeg modtager den fra Forfatterens egen Haand.

Jeg har allerede havt megen Glæde af Det, som jeg hidtil har læst i denne righoldige Bog. Iblandt Andet tillader jeg mig at udhæve Talen Nr. XXV **) , som afhandler det ogsaa i philosophisk Henseende saa vigtige Spørgsmaal: om man fkal admittere Conseqvenserne af den Lære, hvis Sandhed man har erkjendt, selv om disse Conseqvenser komme i Strid med den s. 481 inderste, uafviselige Overbeviisning, eller om man i saadanne Conseqvenser skal see et Tegn paa selve Lærens Ufuldkommenhed og benytte dem som Correctiver for denne. Paa det reent philosophiste Gebeet er, som bekjeudt, baade det Ene og det Andet blevet paastaaet, og her forekommer det mig, at baade det Ene og det Andet kan være rigtigt, naar det forstaaes med sin behørige Restriction. Af Disciplen (og det er Enhver, som vil sætte sig ind i et System) maa man vist forde, at han, saalænge han endnu ikke er kommen til Systemets Ende, betragter sine Forudsætninger som Fordomme og overgiver sig til Conseqvenserne. Men Mesteren, som grunder Systemet, finder ikke Andet i Conseqvenserne, end hvad han oprindeligt har anskuet i Principet. For ham maa det Hele hare været til førend dets Dele. medens det for Disciplen er omvendt. Men i denne Totalitet, enten den er Udgangspunkt eller Resultat, ligger Systemets Prøvesteen; have de blot negative, deconstruerende Conseqvenser deres Rod i en ligesaa negativ og deconstruerende Total-Anskuelse, da maa Læren opgives som falsk. Men hvis de, efter Bacos Ord, føre fra Gud for at føre tilbage til Gud, da maa Disciplen finde sig i denne disciplinariske Prøvelse, hvor haard den end kan være; ialfald maa han ikke lade sig afskrække ved den, men gennemgaae den, inden han forkaster den. Men da han, saalænge Dette varer, altsaa befinder sig i en Tvivls-Tilstand, saa følger heraf, at han skal beholde sin inderste Overbeviisning in petto, og altsaa hverken lade den indvirke forstyrrende paa Udviklingen, eller bortkaste den som unyttig, men opbevare den som den Instans, der i sidste Øieblik fkal gjøre Udslaget.

Saaledes har jeg forstaaet den nævnte Tale; en saadan Fremstilling af Forholdet mellem Tro og Viden eller mellem Religion og Philosophie har jeg feet i den. Jeg har da ikke kunnet undlade, i mine Tanker at gjøre mig Rede for, at det samme Forhold finder Sted indenfor Philosophiens egne Grændser, nemlig mellem den philosophiste Total-Anskuelse og dens Udvikling gennem Systemets Led. Men jeg har maaskee s. 482 gjort iibe i at lade disse Tauker komme paa Papiret, og at trætte D. H. med Læsningen af Noget, hverken er nyt eller — efter al Rimelighed — afvigende fra Deres egen Opfatning. *)

Naar man kjender, hvad Deres Høiærv. har „givet" og endnu stedse „giver", faa falder det En ikke ind, at der skulde være et Andet, „hvoraf De ikke giver, fordi De ikke har det."

Min Kone og min Moder bede sig anbefalede i Deres Højærv.'s venlige Erindring.

Med Høiagtelse
allerærbødigst
I. L. Heiberg.

s. 482

*Fra T. Müller.
Ribe 1846.*

Ligesom man ej sjelden udsætter sig for incidere in Scvllam ved at ville evitare Charybden, saaledes gaaer det ogsaa let mig ved min Brevvexling med D. H. Jeg vil ei være paatrængende; men stundom kan det derved faae Udseende af, at jeg er mindre Skjønnsom, end jeg burde være, og end jeg er. — — Der er Meget i Verden, som udbreder Skygge ind i den lille Kreds, der ikke kjendes udenfor den. Men som der s. 483ere mange Saadanne Sorger, faa er der ogsaa mange offentlige. De skrækkelige Scener i Gallicien have dybt rystet mig. Jeg veed vel, hvor lidt bet blotte Christennavn betyder; men bet forekommer mig bog, Som at Saa vilde og vedvarende Udbrud af meer end dyrisk Grusomhed hos faa stor en Masse Mennesker ej maatte kunne finde Sted, hvor der var den mindste Grad af et Slags Cultur, der dog pleier at ledsage selv blot Formen af Christendommen. — Freden i Europa vil vel neppe nok kunne bevares længe; paa en særdeles Maade er den Mand, som især har virket til at bevare ben, ottende Gang beskyttet for Morderhaandeu, men hans Aar kunne dog neppe være mange flere paa Jorden.

Embedssorgerne kunne sandelig ogsaa i vore Tider være store nok. Tilfredsstille de førstjellige Partier og deres Fordringer, kan man naturligviis ikke; men det er vanskeligt at vogte sig — paa den ene Side for at blive eensidig, paa den anden Side for at blive charactersvag. — Jeg vilde ansee det skadeligt baade for Stat og Kirke, om der intet Baand skulde være imellem dem; derimod kunde jeg velønske Baandet mindre stramt. Jeg veed, at de occultis non judicat ecclesia, og jeg kan begribe, at Kirken kan have Grund til at ignorere Meget, som skeer i.bens Midte; men naar et Parti træder faa aabenlyst frem fom for Tiden „Lysvennerne" i Tydstkand, faa synes mig, at Kirken løsriver sig selv fra sin Grund, ved at sige, at den udvider ogsaa sin Bygning for det. Det forekommer mig derfor rigtigt, at det tillades Lysvennerne at constituere et religiøst Samfund, men udenfor den christne Kirke, fra hvilken jeg neppe kan troe, at nogen alvorlig ærlig Mand kan paastaae, at de ikke have løsrevet sig. Men hvorledes dette skal realiseres under de virkelige Forhold, og efter den Forening, der nu finder Sted mellem Stat og Kirke, det indseer jeg ikke.

Jeg vil i Sandhed ikke, at man skal gjøre en meget snever og indskrænket Brug af Navnet: Christen; men jeg s. 484mener bog, at en Christen maa i sin Mester og Herre erkjende noget Mere, end et Menneske. Jeg hører langtfra til bem, som ville udelukke af Kirken hver ben, som endog i vigtige dogmatiske Materier har afvigende Meninger; men Afvigelsen maa dog ei berøre det egentlige christelige livsspørgsmaal. En Christen maa dog troe paa Christus; men det kan han ej uden ved at antage ham for den, han selv sagde sig at være; han maa i Sønnen erkjende den, der ej allæene bærer Guds Billede som en Skabning kan bære det, men som er i Guds Skikkelse, saa at den, der seer Sønnen, seer Faderen. Her mener jeg, at Hovedgrændselinien maatte kunne trækkes, og at Hovedpuncterne for den dog uden den største Vanskelighed maatte kunne findes. Jeg for min Part finder de mange smaa Partier med forskjellige Bekjendelser indenfor den store Kirkekreds intet mindre end ønskelige; thi uagtet alle Divisioner, vil der dog altid i disse blive mangfoldige Subdivisioner; ja de vilde formere sig i det meget Smaa, naar alle, og det dog ej ganske udethdelige, Nuancer i Troesbekjendelsen skulde vedblive at udtale sig saaledes, at enkelte afsluttede christelige Selskaber ved dem skulde constitueres. Men hvorledes Opløsningen af al denne Forvirring skat skee indenfor den bestaaende, og halv i Opløsning — i en anden Forstand af Ordet — sig befindende Kirke, veed jeg ikke; og jeg har Intet seet, der kan lede mig paa Spor.

16

s. 484

*Fra H. Baltholm.
Slagelse 25de Octbr. 1846.*

Deres Højærværdighed

aflægger jeg herved min ærefrygtsfulde Taksigelse for Meddelelsen af den kongelige Resolution om min Entledigelse, og for den Bistand, De derved har fornudet mig, at den fik et Udfald efter mit Ønske. — — Jeg er glad ved at komme til Roe, og seer det høiere lid baabfuldt og længselsfuldt imøde.

s. 485Jeg har studeret meget i mit Liv og utrætteligt søgt efter Sandhed, hvorom mine Haandbøger kunne vidne; men efter et høiere Lys i en aandelig Verden maae Sandhedens svage Ven længes. — Da De er en saa udmærket Mand, har det gjort mig ondt, at jeg aldrig har kunnet tale aleene med Dem — Dog hvad kunde det hielpe mig; hvorledes kunde De have den Tillid til min Discretion og min Taushed, at De kunde

modtage mine Bekiendelser og betroe mig Deres?

Det har Smertet mig at erfare, at Deres Helbred har lidt; men vi skulle blive svage, inden vi kunne blive stærke — Alt vendes dog engang til det Gode.

Deres høiagtelsesfulde og taknemmelige
H. Bastholm.

s. 485

*Fra T. Müller.
Ribe 6te October 1646.*

— Jeg skylder D. H. hjertelig Tak for Gaven af Deres sidst udgivne „Fire Prædikener og Tale ved Præsteindvielse". Hvis jeg ei feiler, har De ogsaa følt en vis subjectiv Trang til at udgive disse Prædikener. Især om den sidste deilige Prædikens *) Indhold underholdt jeg mig gjerne mundtlig med dens høitærede Forfatter. I en ikke kort Række af Aar har den Tanke staaet levende for min Sjæl, at en paa en Maade organisk Forbindelse maa finde Sted mellem den forklarede Christus og hans Legeme, Menigheden, og enhver enkelt Deel af dette Legeme. Naar jeg tager en saadan Forbindelse bort, som „mystisk" (hvilket den er, ligesom jeg ei troer, at sand Christendom kan være uden Mystik), saa falde de vigtigste christelige Sandheder og Indretninger fra hinanden.

16*

s. 486

*Fra Fogtmann.
Aalborg 1847.*

— De kirkelige Sager trænges hen i Baggrunden af de politiske, og jeg tænker ikke, at der vil fkee store kirkelige Forandringer for det første. Det er vel neppe muligt, at en ny Alterbog eller et nyt Ritual kan indføres i disse urolige Tider, da Partierne larme og støie. Ligeledes vil det neppe være muligt at indføre en ny Psalmebog.

Man bliver i vor Tid let kjed af at skrive mod alle høirøytede Yttringer. Det synes at være ligesaa unyttigt som at raabe mod Stormen. Stormen lægger sig nok alligevel; men adskilligt knuses eller henrives dog af dens Rasen. — Jeg maa beklage, at jeg kun har liden Tid og liden Kraft til at beettage i Tidens Kampe; thi mit Embede lægger Beslag paa min Tid og mine Kræfter, som ere faa og svage, og med hvilke jeg maa holde Huns for dog at udrette noget.

— Jeg er just nylig hjemkommen fra en Visitationsreise paa Morsø, som er et godt Land baade i Henseende til Jordbund og til Mennesker. Paa Visitatser mærker man især den store Forstjæl i Præsternes theologiske Meninger og Prædikemaade. Der er kun faa, de kirkelige Partigængere undtagne, som prædike een Lcere eller den samme Christendom. Dog prædike de Fleste Christum. Grundtvigianerne mene at være de eneste rettroende; dog kan jeg nok komme ud af det med dem; men de ere ofte meget ubillige i deres Domme om Anderledestænkende.

Jeg veed ikke, om det lykkes mig, men jeg stræber fremfor Alt at holde mig a partium studio alienus Alt kommer dog tilsidst an paa Sindelaget, og ikke paa Partinavne. Det er endog tænkeligt, at en saakaldet Rationalist kan være en bedre Christen end en saakaldet „Troende". Det kommer an paa, at man søger Sandheden i Kjærlighed. Dette gjøre Partimændene ikke; thi de søge Sandheden i Partiskhed.

s. 487— Jeg kan ikke være enig med saa mange Nyere i deres Meninger om Daaben, som de synes at ville lade opsluge, ut i ta dicam, den hele Christendom. Det er ikke alene ganske eensidigt, men det er endog farligt, ja fordærveligt, at gjøre en Deel af Christendommen til den hele Christendom. Deraf komme de fleste Carricaturer af Christendommen.

Jeg har paa min sidste Visitats sporet hos flere Præster og hos nogle Skolelærere en afgjort Uvillie, for ikke at sige: Foragt for Balle's Lærebog. Dette kommer tildeels fra Seminarierne og fra den theologiske Partisyge; thi Balles Lærebog er upartisk og vil give hver Deel af Christendommen sin Ret. Dette kan Eensidigheden og Partiaanden, som kalder Upartiskhed „Aandløshed", ikke taale. Balles Lærebog er endnu en brugbar Bog. En bedre er vistnok ønskelig, men ikke let at faae.

De Moderate i vor Tid ere deels ikke mange, deels tie de stille.

s. 487

Fra T. Müller.

Ribe 1817.

— Hvad det Kirkelige angaaer, da er jeg meer og meer kommen til den Overbeviöning, at her maa fkee en Forandring, skjøndt jeg hverken kan angive, hvorledes den bedst lader sig bevirke efter den factiske Tilstand, et heller kan negte, at den vil frembringe Rystelser, som man gjerne maatte ønske, kunde være udeblevne. Jeg mener ogsaa, at Kirken selv maa vinde ved, at dens blot numeriske Medlemmer — ikke udstødes af den, saalænge de udvortes sømmeligen ville slutte sig til den — men faae Lov til at skille sig fra den, uden at lide i statsretlig Henseende Mere, end det efter Sagens Natur er aldeles nødvendigt. Naar jeg seer hen til de Bevægelser, som have fundet Sted i Nordtydskland, og til Dissenterloven, som man har givet i Norge, fkjønner jeg ei, at det er til Gavn, at man vil tiltvinge det nu Bestaaende med alle dets unegtelig store s. 488Mangler en Bestandighed, som deels neppe kan vedvare længe, beete kun er og erkjendes at være et tomt Skin. — Den nærværende Tilstand er ei allene i sig selv urigtig, men den har ogsaa det Onde til Følge, at Ringeagt for Lovbud hævdes; dette forekommer mig at være meget sørgeligt. Det maa forekomme Mænd, for hylke jeg bøier mig saa dybt, som for Øirsted, anderledes, da der er saa mange Lovbestemmelser, hvilke man ikke kan og ikke vil overholde, men dog ei heller vil ophæve. „Man kan da drage dem frem, naar man engang vil" — har jeg hørt sige til denne Fremgangsmaades Forsvar. Dette synes mig endogsaa umoralsk.

Ret meget ønskede jeg, at vi dog maatte faae en ny kirkelig Oversættelse af det Gamle Testamente. *) Om det udkomne Prøvehefte siger jeg virkelig: ex ungue leonem! uden videre at turde indlade mig paa Detaillen. Vistnok har Prof. Hohlenbergs Død bragt en Standsning i Værkets hurtigere Fremme; men kunde ei Prof. Hermansen udfylde Pladsen? Jeg troer, at dette Arbejdes Fuldendelse er af af stor Vigtighed. Vi kunne jo nok hjælpe os med de andre Oversættelser, vi have foruden den kirkelige; men menig Mand, som har Lyst til at læse i Bibelen, og ei atiene i det N. T., maa dog bestandig bruge den gamle, saa mangelfulde, saa ofte uforstaaelige Oversættelse, der stedse optrykkes paany. — Hvorledes man end dømmes om Mag. Lindberg, maa man dog beklage, at han ikke vilde fuldende sin Bibeloversættelse. Mig synes, at han bar viist, han kunde præstere hvad der fortjente Opmærksomhed, og hvorved man vel kunde overse de enkelte Pletter af „Rød-Grod" o. dsl.

s. 489

Fra Ingemann.

Sorøe 14de Decbr. 1847.

Med min hjerteligste Tak for den tilsendte nye Samling af Prædikener, som jeg i denne Tid daglig glæder og opbygger mig ved, og hvori — blandt saa Meget, der griber Sindet og opløfter Tanken, den Vite Prædiken *) isærdeleshed har gjort et dybt Indtryk paa mig — tillader jeg mig at tilsende D. H. et Exemplar af nogle nys udkomne Smaafortællinger, som jeg har kaldet „Kakkelovnskrogshistorier". Uagtet jeg vel ikke tør vente, at De just skulde have Lyst og Leilighed til at sætte Dem ind i den meget phantastiske Stemning, hvori jeg endnu af og til lader Slige Billeder passere mig forbi, er jeg dog temmelig vis paa, at hvor en dybere Idee skjuler sig bag det phantastiske Drømmesyn, vil det ikke undgaae Deres dybsindige Blik, og at De ingen Forargelse vil tage af min Lyst til at lade Døren staae paa Klem mellem en overnaturlig Verden og den ydre Naturligheds Forstandsverden. I den sidste Fortælling **) vil det dog maaskee ikke være Dem uinteressant at see, hvorvidt jeg har været heldig i at betegne den Forskjel i Livsanskuelserne, som De tydeligere maa have seet end jeg, fra Slutningen af forrige Aarhundrede til vor nærværende Tid. At jeg ikke har bragt Spørgsmaalet om Kirkens Eiendomsret til nogen solid Klarhed, og at jeg ikke driver det til at Skaffe Kirken sine Godser tilbage fra Majoratsherrerne, vil De maaskee med et humoristisk Smiil bemærke — men mit Forsøg er ogsaa kun et humoristisk Lune, og forlanger ikke at udstrække sin Virkning udenfor Kakkelovnskrogen.

Undskyld, at jeg er bleven lidt snaksom, ligesom en Forfatter i sin Fortale. Jeg havde ligesom et Slags s. 490Skrupler ved at presentere Dem disse Bagateller, og jeg vilde gjerne have dem feet af Deres aesthetiste Blik i et ikke ugunstigt Lys.

Min Kone hilser og takker Dem ogsaa ret hjertelig for Prædikenerne. Jeg paaskjønner de venlige Yttringer, som ledsagede dem.

Med høiagtelsesfuld Hengivenhed
Deres ærbødigst forbundne
B. S. Ingemann.

s. 490

Fra Engelbreth.

Lydersløv 14de Decbr. 1847.

Det er saare gl ædeligt for Alle dem, som ære og elske Tem, at see Dem give de Christne i Fædrelandet vedvarende Beviser paa Deres christelige Aandskraft i nye Samlinger af Prædikener. De nys udgivne ville

utvivlsomt tiltale Mange, ikke at tale om alle dem, som bevare deres Ungdoms Lærer og Leder til sand Christendom i kærlig Erindring, og som endnu lytte begiærligen til den Veiledning til at vandre paa den rette Vei til Livet, De giver dem i Deres Prædikener. — — Den om Daaben *) har isærdeleshed glædet mig; thi den er saa klar, fuldstændig og opbyggelig; ligesom jeg er enig med Dem i, at Den, som er døbt i Faderens, Sonnens og den Hellig-Aands Navn, ɔ: tit at troe paa den treenige Gud, han er christelig døbt, har Deel i og Adgang til Daabens Velsignelse, om han end ikke er døbt som troende paa Symb. apost.

Ogsaa er jeg i de nyeste Stridigheder mere paa Zeu- then's end paa Symbolikernes Side, skjøndt jeg vistnok holder Symb. apøst. høit i Ære, som en herlig ældgammel christelig Ledetraad ved den hellige Skriffs Lærning, og den ogsaa er s. 491 mig vigtig som Grundlag for christelig Ungdoms Underviisning. Men at hver Tøddel i den er nødvendig til Salighed, det troer jeg ikke; heller ikke kan jeg gaae ind paa deres „Kirkens" Begreb, der synes mig at streife' vel naer Romanismens Grændser. *)

s. 491

*Fra T. Müller.
Ribe 8de Jan. 1848.*

Næsten hver Gang jeg tillader mig at skrive til Dem, har jeg en ny Taksigelse at fremføre; denne Gang for Sversendelsen af de sidst udgivne Prædikener. — De har herved atter givet os et nyt Bidrag til en ægte — om jeg saa maa sige: ædru Opbyggelse, hvorved det Dybeste i Mennesket faaer den Næring, der er Hovedhensigten, men hvorved det tillige fornemmes, at hvad der her varmer og qvæger, ogsaa oplyser, og giver en anden Styrke end den, der er et Foster af den Spænding, i hvilken vi for et Øieblik sættes. Af mig og Mange takkes D. H. for det Haab, der er givet om flere saadanne Bidrag Fra Deres saa hædrede og hæderværdige Haand. At De — som De siger i Forordet — vil være villig til at trække Dem tilbage fra at lade trykke, naar Folk blive kjede af at læse hvad De skriver, troer jeg ligesaa vist, som jeg er overbeviist om, at Forudsætningen ikke kan indtræffe; og man behøver ikke at frygte for, at det Forste skal skee, da det er betinget ved det Sidste.

Jeg takker D. H. ogsaa for den indholdsrige Meddelelse af Deres Raisoment over Tidens kirkelige Bevægelse. De veed, at jeg bøier mig for Deres Anstuelse saa meget, som det er muligt uden at opgive sin Selvstændighed; jeg tvivler altid om Rigtigheden af min, naar den afviger fra Deres. Jeg s. 492 mener vistnok, efter de citerede Ord, „dat die Kirche sich selbst gestalten soll", jeg deler Deres Mening, at det vilde være uheldigt, om Regjeringen, qua saadan, vilde overtage den indre Ledning; men for at en indre Ledning kan tilbørlige finde Sted indenfor Kirkens eget Omraade, troer jeg, at nogen Forandring i det nu Bestaaende burde sinde Sted. De veed ogsaa, at jeg a posteriori, ligesaa vel som a priori, finder det urigtigt, at ingen geistlig Mand er Medlem af det Collegium, under hvilket de geistlige Anliggender henhøre; at den mundtlige Discussion, til Skade for disse Anliggender, savnes, og ingenlunde erstattes ved de „indhentede skriftlige Betaenkninger", er ogsaa min Mening. Den Forandring, jeg iøvrigt ønskede, turde maaskee mindre kaldes en Forandring, end en Gjenoplivelse af hvad der var Lovens temmelig klart udtalte Hensigt, men som er døet hen, og som maatte opstaae paa en Maade, der stemmede med det med forandrede Tider altid modificerede Krav. Hertil hører Bestemmelsen om Præsternes Medhjælpere. Hertil hører, at vore Landemoder skulde have en høiere Betydning og en større Bethdenhed, end de nu have, hvilket vel var Lovgiverens Hensigt, og at de da, ogsaa efter Loven, burde holdes 2 Gange om Aaret, saaledes at Provsterne bleve Organerne for hvad Landemodet ønskede afhandlet af Præsterne, førend det httrede sig derom, og ligeledes for hvad Præsterne eller Menighederne kunde have at fremføre proprio motu. Og hertil kommer, at jeg vilde ansee det meget gavnligt, om Biskopperne samledes en kort Tid een Gang om Aaret, eller, om man vilde, kun hvert andet Aar; men dette vilde formodentlig aldrig blive indrømmet, fordi man ingenlunde let kunde afslaae, hvad der ved et saadant autoriseret biskoppeligt Convent var blevet bestemt at andrage om; — de enkelte Kjepper lade sig let bryde, men det samlede Bundt ikke nær saa let.

s. 493

*Fra Samme.
29de Febr. 1848.*

— Det vilde være mod de Hensyn, jeg skylder D. H., om jeg vilde tilskrive Dem, hver Gang jeg føler Trang dertil. Men naar en udvortes Anledning kommer til. som den Godhed, De har havt ved at tilstille mig den første Prædiken, De holdt efter den forevige Konges Bortgang *), saa syler jeg dog ogsaa, at jeg ei bør lade det være. Jeg beundrer det Pund, Gud har givet Dem, og de Aandsgaver, han har bevaret hos Dem i saa høi en Alder, og jeg priser Anvendelsen deraf. — Ja, Gud give, at vi Alle ret havde „den eenfoldige Tro"; den alene styrker, den alene trøster. Saavidt min Evne tillader det, vil jeg gjerne følge de dybere Speculationer, naar de ei svæve i kufften; de nære og forfriske min Sjæls høiere Kræfter; men i Fristelsens, i Anfægtelsens, i Sorgens Timer styrke og krøste de mig ikke. — Men Troen vil aldrig bringes til Liv i Hjerterne, uden at „Faderens Billie" der først søges fuldbragt; og det er vist en stor Misbrug af den alt Haab inbsluttende Sætning: „alle Ting maae tjene os til Gode", at man ofte fætter Betingelsen: „naar vi elfke Gud" i Skygge, eller mette, at den kan let opfyldes, eller er opfyldt, fordi vi ei sidde paa Spotternes Bænke, og fordi de bedre

Streng i vort Inderste tidt, flygtig nok, røres. — Maatte vi, i Alt, hvad denne Tid kan bringe over os og vort Fædreland, blive bestyrkede i „den eenfoldige Tro paa den almægtige Gud“, og flippe al hedenfl Tanke og Tale om „Skjebnen“. —

s. 494Fra —

1850.

Fov den deilige Tale over Oehlenschläger^{*)} bringer jeg min Tak ret af Hjertet. Oehl. har været mig kjær ligefra min Barndom, da jeg først lærte ham at kjende gennem hans „Aladdin“, og jeg er altid vedbleven at sætte netop denne Digtning høiest af alle, maaskee af en barnagtig Smag, maaskee dog ogsaa fordi man deri har ham selv saa lyslevende, med al hans dybe Følelse af Familiebaandets Sandhed og den Rigdom, Kjærligheden giver Livet — her navnlig Moderkærligheden, som uden al Idealisation er der i al sin inderlige Virkelighed, og adler endog den simpleste af alle Mødre. Det er deiligt at see for sine Øine, hvorledes Aladdin opvoxer i denne Kjærligheds Lh, uden at paaskjønne den i sin Barnagtighed, hvorledes han lever i den og af den, — hvorledes han siden staaer i hendes tomme Stue og paa Kirkegaarden, og tilsidst, fra Lykkens Toppunkt, mindes sin Moder, bliver Barn igjen, og vil ud — „Til Morgiancs Grav bag Hyldetræet.“ — Ja, han var en Digter efter vore Hjerter, og ofte kan man sige om ham med Claudius: En veed slet ikke, om det er et Digt eller en Historie, thi det gaaer ganske naturligt til. —

s. 495

*Fra Ingemann.
Sorøe 5te Febr. 1850.*

Jeg bringer Deres Høicerv. min forbindtligste Tak for Deres sande, inderlige og skjønne Affkedsord til Adam Øhlenschläger. Det er saa Faa, der ved en saadan stor og Alle berørende Begivenhed vide at lade Sorgen og Tabet vederfares sin fulde Ret, uden at skade den sande Følelse ved nogen Overspændthed og Overskriden af den uomtvistelige Sandhed. Enhver, der holder Øhlenschlägers Minde i Ære, maa saa meget mere paafkjønne det Slutningsheld ved hans saa fuldstændige Digterlivs Lhke, at den Ven skulde overleve ham, der besindigt og værdigt kunde udtale Folkets sande Følelse ved hans Grav.

Med Høiagtelse og Taknemlighed,
Deres ærbødigst hengivne
B. S. Ingemann.

s. 495

*Fra H C Ørsted.
15de Marts 1850.*

Høistærede Ben!

De modtage min forbindtligste Tak for Meddelelsen af Deres Bemærkninger over min Bog.^{*)} De ere skrevne med ædle Klarhed og Værdighed, som man venter af Dem, og med alt det Venskab imod mig, hvorved jeg i saa mange Aar har glædet mig. Det vil være nødvendigt, at jeg svarer. I nogle Punkter øuster jeg at forstaaes anderledes end De sorud sætter, og det vil vise sig, at jeg angaaende samme ikke afviger saaledes fra Dem, som De formodede. Om et og andet Punkt s. 496øriser jeg at meddele videre Oplysninger. Forsaavidt som jeg her kommer til at berøre Gjenstande, som høre til de dunkleste og for menneskelig Tænkning vanskeligst tilgængelige, vil min Sandhedsfølelse byde mig, at tale med al den Tvivl og Tilbageholdenhed, som Sagen kræver. I den hele Forhandling vil det være mig fjært, at kunne følge det Forbilled, De har givet mig.^{*)}

Med bestandig Høiagtelse og Venskab

Deres
ærbødigst hengivne
H. C. Ørsted.

s. 497Tilføielser.

Anm. til Side 10. Naar Steffens i det, øiensynligt meget hurtigt skrevne, lille Brev fra 1803 i Modsætning til de daværende Tidens Theologie „erklærer Goethe for canonist“, da maa det ikke forglemmes, at han ellers altid ved Siden af Goethe fremhævede Digterne af den saakaldte „romantiske Skole“, især Novalis og Tieck, med hvilke han i flere Henseender stemte dybere overeens.

Til S. 66 — 72. F. Sadelin var født 1788 i Østerbottn, og blev 1808 ansat ved Skolen i Wasa, for hvilken han senere blev Rector; men han forenede hermed præstelig Virksomhed, først som „Interimssenerer“ som

„Bataillonsprædikant". 1831 blev han kaldt til Sognepræst i Hammarland paa Aland, og var siden tillige Provst („Kontraktsprost"). Han er bød 1858. — Han har udgivet adskillige Taler og mindre Skrifter, hvoriblandt: »Några ord till väckelse och varning för dem, som åro begifna på dryckenskap» (flere Gange oplagt baabe i Finland og Sverrig), "Anvisning till en christlig barnauppfostran« (som erholdt Priisbelønning af det „evangeliske Selskab i Wasa"), »Handledning för unga prester«, Helsingfors 1847 — 48, »Tillfällighetstal«, åbo 1848 — desuden mange Bidrag til det svenske »Låsning för folke t«.

S. 111, 3die Linie s. n.: „hvoraf af denne", læs: „hvoraf denne". - 168, 5te — s. o.: „som", læs: „fo".

Med Hensyn til det Hele troer Udgiveren at have sagt det Fornødne i Forordet til „Breve fra J. P. Mynster". Han ønsker, at den nærværende Samling maa finde velvillige Læsere og god Modtagelse, ligesom den forrige.

April 1862. s. 498

s. 499Fortegnelse.

Bastholm, S. 242.

Benton, 27.

Nordahl-Brun, 21.

Brøndsted, 77. 90. 152. 208.

Bogh, 49.

Dorph, 230.

Engelbreth, 119. 184. 202. 205. 248.

Estrup, 133. 224.

Fogtmann, 101. 136—41. 170. 178. 190. 194. 204. 218—21.
226-30. 235. 237. 244.

Gyllembourg, 81.

Harms, 109. 197.

Heger, 55.

Hegermann-Lindenchrone, 72.

Heiberg, 74. 82. 106. 238.

Hornemann, 3—9.

Ingemann, 83. 177. 247. 253.

Laub, 81.

Malling, 62.

Marheineke, 187. 193. 217.

Molbech. 61. 163.

Paludan-Millier, 124- 30. 158.

T. Müller, 222. 233. 236. 240. 243. 245. 249.

Münster, 46. 52. 60.

s. 500Münter, 44.

R. Møller, 175.

Neumann, 200.

Oehlenschläger, 11. 22.

Christian Ludvig Nicolai Mynster, 1820-1883, *Breve fra J.P. Mynster,*

Petersen, 63.

Rahbek, 10. 13. 30. 57. 105. 117. 131. 141. 146—52.

K. M. Rahbek, 15-21. 32-44. 48. 64. 76.

Sadelin, 66-72.

Sibbern, 104. 122. 161.

Steffens, 1. 10. 85. 112. 142. 155. 166. 173. 176. 215. Tegnér, 198.

Tryde, 53. 58.

Øirsted, 12. 223. 253.

Mynster, 65. 72. 130. 145. 181 -84.